

Takó Gábor
Egyházközségek az Őrség kapujában

TAKÓ GÁBOR

EGYHÁZKÖZSÉGEK AZ ŐRSÉG KAPUJÁBAN

A csákánydoroszlói és a hozzá tartozó plébániák,
szakrális helyek története a kezdetektől napjainkig

Kemestaródfa, 2013

Szerző: Takó Gábor

Kiadja: Miród-forrásért Egyesület • 9923 Kemestaródfa, Csákányi út 14.

Minden jog fenntartva!

Jelen könyvet vagy annak részleteit bármely formában reprodukálni vagy közölni csak a kiadó engedélyével lehet.

Nyomdai munkák: Kapitális Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: ifj. Kapusi József

HU ISBN 978-963-08-8114-2

Ajánló

Nagy örömmel üdvözlöm Takó Gábor „Egyházközségek az Őrség kapujában” című munkáját. Ez a könyv magába foglalja egyházközségeink múltját, a hívek buzgóságát, a plébánosok törekvéseit, az egyházközségek szellemi és lelki fejlődését.

Az olvasó számára kedves, érdekes és hasznos leírásokat tartalmaz. Ezért ösztönzők minden kedves olvasót arra, hogy nagy szeretettel és érdeklődéssel tartsa a kezében. E könyv olvasása közben átérezzük, hogy ezekben az egyházközségekben éltek őseink, szüleink, akik hitükkel, szeretetükkel és felelősségtudatukkal lelki és anyagi kincseket hagytak ránk. Ezek a kincsek feladatul róják ránk, utódokra, hogy megtanuljuk a múltat megbecsülni, a hagyományokat megőrizni, az elődök munkáját továbbvinni és továbbadni.

Azt kívánom, hogy ez a könyv legyen az olvasó számára egy lámpás, mely hátrafelé világít és előre mutat.

Orsos Zoltán plébános

Bevezető

A könyvben a csákánydoroszlói egyházközség, valamint a környező falvak egyházközségeinek, szakrális helyeinek és egyházi nevezetességeinek történetét szeretném bemutatni. Több okból tettem ezt. Egyrészt Kemestaródfán lakom, ami jelenleg a csákánydoroszlói plébániához tartozik, így kézenfekvő volt, hogy bemutassam a csákányi és az ahhoz tartozó plébániák történetét. Az elmúlt években megírtam Csákánydoroszló, Kemestaródfa és a Miród-forrás kegyhely történetét, ezért az anyaggyűjtésben szerzett eddigi tapasztalatom segít a könyv elkészítésében. Nem utolsó sorban pedig, mint a Miród-forrás kegyhely vezetője, kötelességemnek is éreztem, hogy a könyvben is az olvasó elé tárjam a kegyhely és a környező plébániák történetét. Ugyanebből a megfontolásból nemcsak a templomokat és az egyházközségek történetét szeretném bemutatni, hanem a búcsújáró helyeket, egyházi érdekességeket is.

Szeretném bemutatni a csákánydoroszlói, a kemestaródfai, az ivánci, a felsőmaráci, a viszáki és a gasztonyi plébánia történetét, az első írásos emlékektől napjainkig. Bemutatnám a templomok és a többi szakrális hely mindennapi életét. Megismertetném az olvasóval az adott plébániákon működő plébánosokat, valamint az őket segítő egyházközségi képviselőket. Kitérnék az egyházi birtokok helyzetére, a plébánosok gazdasági problémáira és a plébániák gazdálkodására. A könyvbe beépített képekkel illusztrálnám a vallási, szakrális helyeket. Továbbá kitérnék a protestantizmus terjedésére, helyzetére is a monográfiában. Végezetül fennmaradt egyházi témájú versekkel, táblázatokkal színesíteném a könyvet.

Takó Gábor

Csákánydoroszló

A templom

Csákánydoroszló ősi, középkori templomáról először egy 1290-ből származó adat tudósít. Az akkori templom a Medvespatak (Medvespatak, a mai Vörös-patak) északi partján állt, és Szent Péter tiszteletére emelték.¹ Egy 1512-es adat arról számol be, hogy az ősi, középkori templom Szent Péter és Pál néven szerepelt.² 1674-ben egy felújított épületről számolnak be az írások, ami már Szent Cecília tiszteletére készült.³ A Kazó-féle kánoni vizitációból (egyházlátogatási jegyzőkönyv) 1697. december 4-i dátummal a következőket jegyezték fel:

A plébániája színmagyar, patrónusa a Batthyány család. A templom ekkor is Szent Cecília védelme alatt állt. Körülötte terült el a temető, elég nagy sánccal körülvéve, azért, hogy az állatok ne férhessenek hozzá. Kicsiny fatornya volt egy haranggal, a templom teteje zsindellyel fedve. Mennyezete, kórusa fából, szószéke kőből készült. Sekrestyéje, keresztelőkútja, gyóntatószéke nem volt. Padjai alkalmatlanok, padlózata nincs. Szentélye boltíves, van egy oltára, a keresztek anyakönyve elveszett. Tabernákuluma régi szokás szerint a falba van elhelyezve, nyitott és nélkülözi a rácsot. Gyertyákról, kenyérről, borról a plébániabeliek gondoskodnak. Ugyancsak az ő feladatuk az építés, és a karbantartás is. A templomnak javai és jövedelme nincsenek. Felszerelése nagyon kevés, mivel a helység plébánosa, Károly János, úgy a kelyhet, mint a felszereléseket magával vitte, és nem is hozta vissza, mivel fizetése hátralékát a plébániabeliek nem adták meg neki. A plébániai lakot újonnan építették, de plébánosa nem volt.

A plébániaépületet újólág építették, szabad térrel. A templom mellett található délre, a patak mellett. Ugyanakkor a jelentés kitért arra, hogy nagy szükség volna egy plébánosra, akit el is lehetne tartani, és a plébános a környező filiákat is el tudná látni. Amire azért is nagy szükség lett volna, mert a szomszédos falvakban *„sok lélek van elhagyatva lelkiekben, és az örökkévalóság szempontjából romlásnak vannak ítélve”*. Kazó a jelentésben írja, hogy biztos benne, ha lenne plébános, akkor sokan megtérnének a hitetlenek közül.

A csákánydoroszlói templom

A templom szántóföldje két helyen volt, egyik a temető mellett 6 hold 7 köböllel, és a Pap erdejénél szintén 6 hold 7 köböllel. Az előbbit keletről és nyugatról uradalmi föld, délről közös út határolja. A Pap erdejénél lévő földet keletről Nagy Tamás, nyugatról Csány Ferenc birtoka határolja. Volt még kisebb föld az országút mellett, Besfa határában 4 hold 4 köböllel. Ezt a földet nyugatról a királyi út, délről a plébániai rét, keletről és északról pedig az uradalmi szántóföld határolja. Van egy csipkebokros hely, melyet az emberek pap erdejének hívnak és ami a plébániáig terjed. Valamint itt volt a plébános kaszálója is. Ezt a rétet a hívek kaszálták, és ők is hordták be a plébánosnak. Minden háztól egy szekér fát kellett vinni az atya udvarára. Minden telkes gazda egy mérő gabonát volt köteles fizetni, aki kevesebb földdel rendelkezett az arányosan kevesebb gabonát vitt. A plébánoshoz tartoztak még a következő földek: a királyi útnál egy darab, a kastélykert mellett egy rész, az uradalom szántóföldjei között, mely föld két mellékúthoz van igazodva, és amelynek közepén egy árok van a víz elvezetése céljából. Az első és a második mellékútnál is két hold nagyságú a birtok. A Fintya tuskénél egy hold, és a kisrétnél is egy hold földje volt a plébánosnak. Ezen kívül Doroszlónál a doroszlói telek alatti vízállásban is van fél hold birtok. Végezetül birtokol még egy rétecskét is a Holt-Rába mellett, melyet keletről maga a Holt-Rába, nyugatról pedig Masalin István földje határol.

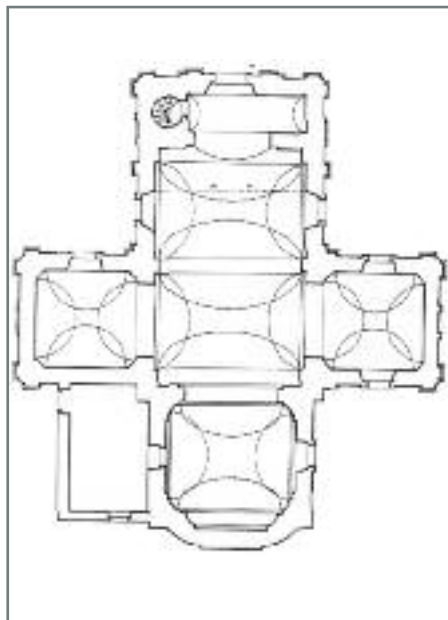
Az üres plébániai házban az iskolamester lakott, akit önkéntesen fizettek, mert a plébániának iskolája sem volt. A hívek száma 326, részben katolikusok. Valószínűleg azért voltak ilyen kevesen, mert sokan elköltöztek az adózás terhe elől. Továbbá azt se feledjük el, hogy a vizitáció előtt 10 évvel szűnt meg a református eklézsia, katolikus pap pedig még nem volt a községben. A község stóladíja rábaszentmihályihoz volt hasonló.⁴

Az 1700-as évek elején, pap híján a csákányi templomban nem volt istentisztelet, hanem a csákányi fára Ivánc filiája lett, Iváncra jártak a csákányi hívek misére. 1733-ban kezdték kérvényezni a hívek, hogy elszakadhassanak Ivánctól, mert a Rába gyakran megáradt, és ilyen

kor nem tudtak Iváncra menni. A mai templom elődjét 1765-ben építeti Batthyány Imre kegyúr.⁵ A templom védőszentje Nepomuki Szent János. Egyhajós épület, amelyet később kereszthajóval bővítenek. Görög kereszt alaprajzú, a homlokzatból lapos rizalitként lép ki tornya. Szentélye egyenes záródású, déli oldalán sekrestye áll. Főhomlokzata falpillérekkel tagolt. Főbejárata félköríves záródású, keretezett, csigakonzolokkal alátámasztott, törtíves szemöldökű, felette a karzat szintjén záróköves keretezésű, félköríves ablak látható. A ketős főpárkány a középső tengely felett ívesen megtörik, és közrefogja a Batthyány-címert. A torony két volutás faloromzattal csatlakozik a hajóhoz, a közepén nagy körablakkal, fölötte a párkány félköríves, timpanonos. A harangok szintjén az ablakok félköríves keretezésűek. Az enyhén ívesen megtört főpárkány felett a torony fedése hagymasisakos. Oldalhomlokzatai ugyancsak falpillérekkel tagoltak, a falmezőkben részben befalazott, részben vállköves-záróköves keretezésű, félköríves ablakokkal. A széles főpárkány összekapcsolja a homlokzatokat. A toronyalj fiókos dongaboltozattal fedett. Az egynyílású, ívesen kihasasodó karzat csehboltozattal fedett.

A XIX. században kétpilléres, romantikus karzatrészek toldották meg. A szentélyben délen, a sekrestye felett oratórium található. A gazdag, barokk, kegyúri ablakos oratórium karzat Batthyány-címerrel díszített. A templom fedélszéke eredeti barokk. A gazdagon tagolt épületet kiegészíti az igen magas színvonalú négyoszlopos, megtört párkányzatú és oromzatú főoltár. Az oszlopok között Szent Joachim és Szent Anna szobrai állnak, az oromzat csigás volutáin térdeplő angyalok, középen pedig sugarakkal keretezett Krisztus-monogram van. A kereszthajóban volutával díszített barokk oltárok, rokokó gyóntatószék és a diadalív előtt szószék áll. A padok és a keresztelőkút is barokk alkotások. A ma használt új berendezés 1976–77-ben készült.

Az 1800-as évek közepén új plébániaház épült, melyet az 1900-as években építettek újjá. Csákánydoroszló 1803-tól lett önálló plébánia.⁶

A csákánydoroszlói templom alaprajza

Nepomuki Szent János-szobor

Plébániahivatal Csákánydoroszlóban

Nepomuki Szent János

1340 körül született Csehországban, a pilseni járás Nepomuk nevű helységében. Születése után súlyos betegségben szenvedett, s miután ebből kigyógyult, szülei megfogadták, hogy Isten szolgálatára nevelik. A prágai egyetem elvégzése után pap lett. Szavait mély meggyőződés és szent lelkesedés tüzesítette át. Csakhamar egyike lett a cseh főváros legelismertebb papjainak. IV. Vencel cseh király az udvarába hívatta. Feleségének, Johannának lett a gyóntatója. János vigasztaló szavaival mindig ott állt a szegény, szenvedő királyné oldalán. Vencel azzal vádolta meg feleségét, hogy megcsalja őt, bizonyítékot azonban nem tudott felmutatni. Magához hívatta hát Jánost, hogy árulja el neki a királyné gyónását. A pap ezt visszautasította, mondván, hogy a gyónási titkot senki kedvéért sem hajlandó megszegni. Ezek után tömlöcbe vettette a papot, megkínóztatta, de ekkor sem árulta el Nepomuki János a titkot. A király megharagudott Jánosra, és 1383. május 16-án a Moldvába dobatta. Mikor élettelen teste előbukkant a habokból, ragyogó fény vette körül. Mikor az emberek meglátták a fényt, ezrével tódultak a folyópartra és a tetemet a templomba vitték. Hamvai jelenleg a prágai székesegyházban vannak. Nepomuki Jánost 1729-ben avatták szentté.⁷

Egyházi események

1860. szeptember 19-én volt bérmálás a templomban. A püspök 101 gyereket bérmált meg.

1868-ban ismét bérmálás volt a faluban, ezúttal augusztus 24-én. 269 gyerek részesült a bérmálás szentségében.

1880. november 25-i keltezésű az a szerződés, mely a plébános és a hívek között kötött. A szerződés az adógabona pénzzel való megváltásáról szól. Ezek szerint Tulok József plébános lemond a gabona természetbeni beszolgáltatásáról, cserébe a nagycsákányiaktól 200 koronát, míg a rábadoroslóiaktól 60 forint pénzbeni juttatást követelt. Az összeget minden év október 1-jéig kellett a plébánosnak befizetni, és halasztani nem lehetett.

1884-ben újabb szerződés kötött, szintén a plébános és a hívek között, ami a szántás megváltásáról szólt. A szerződés értelmében minden érintett 35 forintot volt köteles fizetni a plébánosnak minden év október 1-jéig, és itt sem lehetett halasztást kérni.

1885. szeptember 22-én ismét bérmálás volt a faluban. A püspök 1080 (!) embert bérmált meg.

1896-ban a millennium tiszteletére a csákányi templomot felújították. A felújításhoz a pénzüsszeget gróf Batthyány Iván adta. A felújítások Brenner János építőmester tervei alapján és irányításával készültek. A felújítás során a templom egy kereszthajóval bővült, valamint a templomot is megnagyobbították és a tetőt is újracserépezték. A felújításból kivették részüket a falu lakói is, mind a nők, mind pedig a férfiak. A munkálatok 7144 koronába kerültek. A templom felújítása mellett új harang vételére is sor került, mely 980 koronába került, aminek költségét Udvary Ferenc állta. A harangot Seltenhofer Frigyes öntötte, és 1896. szeptember 20-án Hidasy Kornél püspök szentelte fel. A felújított templomot 1896. november 22-én Tulok József plébános szentelte fel.

1902 januárjában a plébániahivatal gazdasági épületének állaga annyira leromlott, hogy fel kellett újítani. Mivel Batthyány gróf erre pénzt nem adott, a felújítás 1000 koronás költségét mind a plébános fizette. Ugyanezen év augusztusában a várban lévő kis kápolnát is fel kellett újítani, melyet Batthyány Iván javíttatott ki és Tulok József plébános szentelt fel augusztus 6-án.

1913. május 28-án bérmálás volt a faluban. A bérmálást Mikes János püspök végezte. A püspök már 27-én Csákányba érkezett, és gróf Batthyány Ivánnál kapott szállást. Este fáklyás felvonulást tartottak a vár udvarán. 28-án reggel volt a szentségkitétel, 9 órakor pedig a püspöki mise. Fél 11-kor kezdődött a bérmálás, 581 gyerek részesült a bérmálás szentségében. A bérmálás után fogadással egybekötött „vigadalom” volt a gróf udvarán.

1923. június 10-én is volt bérmálás a faluban. Mikes János püspök 457 gyereket bérmált meg.

1934. május 12-én, szombaton Mikes János 456 gyereket bérmált meg.

1940. május 14-én egy kikérő levél érkezett a csákányi plébánoshoz. „*Misák János soproni hívő, aki Pozsonyban született 1910. február 2-án, és ugyanebben az évben keresztségben részesült, és állítólag katolikus nevelést kapott, és Csákánydoroszlóban, 1925 nyarán bérmálkozott. Kérem, méltóztassék ennek utánanézni és a bérmacédulát kiállítva, nekünk megküldeni, lehetőleg postafordultával. Köszönettel, tisztelettel: Sopron 1940. május 14.*”

1941. május 10-én Grósz József püspök bérmált meg 309 főt.

1947. május 15-én Kovács Sándor püspök 163 embert részesített a bérmálás szentségében.

1954. szeptember 19-én szintén Kovács Sándor püspök bérmált meg 248 főt.

1958–59. A templom tatarozása folyt ebben a két évben. A munkálatok során a tornyot lefestették, a külsejét bepucolták. A templomot belülről is lefestették. A munkálatokat Molnár László tervei alapján végezték.

1980 májusában a plébánialakás külső vakolásának javítására került sor.

1980 júniusában a templomot újították fel, a munkálatokat Horváth László végezte.

2000-ben a millenniumi ünnepségekre rekonstruálták a templomot, 2001-ben kivilágították. A 2001. március 22-én tartott képviselő-testületi ülésen Papp Ferenc a családja nevében felajánlotta, hogy a Papp család (özv. Kovács Ferencné, Papp Ferencné, Papp Ferenc) a templom díszkivilágításának összes költségét magára vállalja. A villanszerelési munkálatok során a templom főhomlokzatát, valamint a torony és a templom két oldalát világították ki. A villanszerelési munkálatokat Horváth Sándor végezte társadalmi munkában. A kivilágítás költsége 120.000 forint volt.⁸

A falu egyházi életét sem kerülte el a kommunista rendszer megfigyelési sorozata. A Vas megyei Levéltár TÜK (szigorúan titkos) anyagából derült ki, hogy 1956 áprilisában Viserálek Kálmán tanácselnök

jelentést küldött Körmentre, hogy mi történt a faluban a húsvéti ünnepek alkalmával. A jelentés azt tartalmazta, hogy nagycsütörtökön és nagypénteken kevesen látogatták a templomot, ellenben nagyszombaton nagyon sokan voltak, vagy 300-an. „*A körmenet, és a szentmise rendben lezajlott, ellenséges megnyilvánulást nem tapasztaltunk*” – jelentette Viserálek Kálmán.⁹

Egyházi iskola és a (kántor)tanítók

A csákányi oktatásról az első feljegyzést Kazó esperes tette 1697. december 4-én a faluban történt vizitációja után. A feljegyzésből kiderült, hogy akkor a faluban iskola nem volt, sőt előtte sem létezett. Oktatás azonban volt, már aki meg tudta fizetni. Egy iskolamestert fogadtak, aki a plébániahivatalban tanított, de előfordult, hogy más-hova kellett mennie oktatni. A feljegyzésből az is kiderült, hogy a tanítót önkéntesen fizették, tehát az a szülő, akinek a gyereke tanult, az fizette a tanítót.

Az oktatás helyzetét Magyarországon az 1868. december 15-én elfogadott népoktatási törvény változtatta meg gyökeresen. A törvényt Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter dolgozta ki. Ettől az időponttól lépett életbe a tankötelezettség Magyarországon. Az oktatási rendszer teljesen más volt akkor, mint napjainkban. Az oktatás a hat osztályos elemi iskolára épült. Utána a gyerekek négy évig eljárhattak ismétlőiskolába. A továbbtanulás lehetőségét a polgári iskola jelentette. A polgáriba a gyerekek az elemi iskola negyedik osztályának sikeres elvégzése után mehettek. A polgári iskola négy szemeszteren át tartott. A polgári sikeres elvégzése után gimnáziumba mehettek a gyerekek, ami szintén négyéves képzés volt. Majd a gimnázium sikeres elvégzése után a gyerekek beiratkozhattak valamilyen felsőoktatási intézménybe.

A törvény előírta, hogy falusi iskolában elég egy tanító az összes gyerekre. A tantermek és a tanórak így nagyon zsúfoltak voltak, nehezen lehetett érdemi munkát végezni.

Az egyházi iskola vagy ahogy akkoriban hívták, tanoda 1887 előtt a Vasút utca 5. szám alatti házban működött egy teremben, egy tanítómesterrel, aki a kántori feladatokat is ellátta. Az akkori tanítás még az Egyház keretein belül folyt. 1885-ben a tanulók létszáma annyira megnövekedett, hogy szükséges volt egy korszerű és nagyobb iskola-épületet építeni. Gróf Batthyány kegyúr a plébános segítségével fel is építtette a régi iskola két földszinti tantermét. 1887-ben indult itt meg a tanítás, már két osztállyal. A közoktatási törvény serkentő hatása eredményezte, hogy már ezek a termek sem bizonyultak elegendőnek a korszerű tanításhoz. Ennek következtében 1905-ben a már meglévő földszinti épületre építettek egy emeletet. Majd 1938-ban egy ötödik tantermet is építettek, ezt nevezték kisiskolának. A régi iskola felszereltsége a mai iskolákhoz képest igencsak szerénynek mondható. Egy kályha, egy szekrény, egy tanítói asztal székkal, négyülékes tanulópadok, néhány könyv és szemléltetőeszközök tartoztak a felszerelés közé. Egy 1871-es adat szerint addig az iskolában tanuló gyerekek télen kötelesek voltak fát vinni az iskolába a tanoda fűtésének céljából. 1872-ben változott meg a helyzet, innentől kezdve a gyerekek szüleinek fapénzt kellett fizetniük, amiből a tanárok tüzelőt vásároltak. Ugyancsak 1872-ben hozták létre az ismétlőiskolát, ahova a gyerekek minden szerda délután mentek tanulni. A 12–14 éves korúaknak kötelező volt ezen iskolafajta látogatása. Ez a rendszer 1945-ig maradt fenn. Ebben az időszakban sok volt a mulasztás az iskolában, egy 1884-es adat ennek az okát is megjelöli, ami igencsak érdekesnek mondható, hisz azt mondja, hogy a hiányzás elsődleges oka a ruhátlanság volt. A mulasztások másik oka pedig az volt, hogy sok szegényebb család bizony már a 9–10 éves gyerek munkájára is rászorult. Ezekért a mulasztásokért a gyerekeknek büntetést kellett fizetniük, ez 1884-ben 20 forint 50 korona volt.

1887-ben már két tanító dolgozott a csákányi iskolában, majd 1906-ban kezdett tanítani a harmadik, 1909-ben pedig a negyedik.

Nagyon fontos volt akkoriban a gyakorlati oktatás, hogy a gyerekek gyakorlatban is elsajátítsák azt, amit az órán tanultak. Ezt bizonyítja

az az irat, melyet 1903. február 2-án állítottak ki Nagycsákányban, és amelyet az akkori vallás- és közoktatási miniszternek írtak. A levélben biztosították a minisztert, hogy továbbra is biztosítják a faluban a gyümölcsészeti oktatást. Döntés született az önkormányzatban arról, hogy egy a falu közepén található 600 négyszögöles telket ad az önkormányzat az iskolának faiskola kialakítása céljából. Döntött a testület arról is, hogy Nagy Károly tanítson a majdani faiskolában, mert a gyerekek nagyon szerették.

A Vas Vármegye Tanfelügyelőség iratai című levéltári tájékoztatóban ez olvasható a csákányi iskoláról 1942-ben:

Római katolikus elemi iskola: fenntartója az egyházközség és a szombathelyi püspökség. Az iskola helye a Fő utca 230 házszám alatt található. Az iskolában öt tanterem volt, az iskola területe pedig 357 m². Az iskolához két tanítói lakás is tartozott, melyek közül az egyik három-, a másik pedig kétszobás. A tanítói lakást 1912-ben építették és 1936-ban tatarozták. Az épület téglából épült, fedele pedig zsindely volt. A padlózata deszkából készült, belmagassága pedig 3 méter 30 centiméter volt.

Az irat a következő jelentést tartalmazta a tanítói lakás állapotáról: a falak nagyon nedvesek, a második számú tanítói lakás szobái kicsinyek és nincs kamra, valamint hiányzik a pince és a padlás is. Az írás hibául rótta fel – teljes joggal – azt is, hogy a nevelői WC egy helyiségben van a gyerekek WC-jével. A jelentés megoldásul az átalakítást javasolta, mégpedig olyan tervvel, hogy a meglévő tanítói lakásra egy emeletet lehetne építeni, így a helyszűke kiküszöbölhető lehetne, és nőülés esetén sem kell a tanárnak más községbe elmenni tanítani.

A beszámoló az iskoláról is tesz említést. Az iskola akkori épülete 1887-ben készült el, amelyre 1905-ben egy emeletet is húztak. 1937-ben egy ötödik tanteremmel bővült, valamint feljegyezték azt is, hogy 1930-ban az épületet kimeszelték. Az épület téglából készült, a tetejét zsindely borította. Az iskola jellemzése: az épület tanításra megfelelő, de hiányzik egy tanterem, ahova a VII. és a VIII. osztályosokat lehetne elhelyezni.

1945-ben már hét tanítót foglalkoztatott az iskola. Közvetlenül a falu felszabadulását követően az iskolaépületet hadikórháznak használták a szovjet csapatok. A tanítás május elején így is beindult, igaz egy másik helyen, egy magánépület szobájában, ahol váltakozva folyt a tanítás. A ház Fránci Margit tulajdonában volt. A háború utáni első tanítást a következő tanerők kezdték meg: Gyarmati Rezső igazgató-tanító, Gyarmati Rezsőné tanító, Kolman László és Bulin Piroska tanítók. Az 1945–46-os tanévben, mint felekezeti iskola kezdődött meg a tanítás Csákányban, és ekkor már beindult az oktatás a hetedik osztályban is, egy évre rá pedig a nyolcadik osztályba is jártak gyerekek. Felekezeti iskolaként 1949. december 22-éig működött az intézmény, amikor ezt is, csakúgy, mint sok más iskolát, az 1949. évi III. rendeletre hivatkozva államosítottak.

Tanítók: A csákánydoroszlói iskola irattárában 1909-től vannak meg a felvételi, anyakönyvi és haladási naplók. Innen dokumentálhatjuk pontosan, hogy kik tanítottak a csákányi felekezeti iskolában az államosításig. Az 1909–10-es tanévben a csákányi iskolában tanított Gyarmati Rezső, mint igazgató-tanító, Gyarmati Rezsőné szül. Batlik Ilona és Kolman János. Az 1911–12-es tanévben a tantestület tagja volt az említett tanerőkön kívül Köberl Gyula és Ballinger Mariska. Az 1914–15-ös tanévben Oláh Szidónia érkezett az iskolába, aki 1917-ig tanított itt, majd Taródfára távozott, végül pedig a Tanácsköztársaság támogatása miatt onnan is elbocsátották. A Tanácsköztársaság leverése egy csákányi tanerővesztést is okozott. Wexelbaum Frigyes, aki az 1912–13-as tanévtől tanított Csákányban, a Tanácskormány bukása után elmenekült a faluból.

Az 1920-as évek elején nem sokat változott a tantestület az iskolában. Az igazgató-tanító Gyarmati Rezső volt, tanítók pedig: Gyarmati Rezsőné, Weller Károly, Pintér Gyula, Németh István és Kolman László. A 20-as évek egy-két tanévében kisegítők is tanítottak a csákányi iskolában. Ilyen volt Kovács József az 1926–27-es tanévben és Takács László az 1922–23-as tanévben. Továbbá 1929-ben kezdett tanítani Kolman Erzsébet, mint helyettesítő.

A harmincas években csatlakozott a tantestülethez Szilágyi Sándor, Kocsis Sándor, Németh Sándor és Szivás Ferenc. Utóbbi kettő csak egy-egy tanévben tanított, mint kisegítő vagy helyettesítő. Az igazgató továbbra is Gyarmati Rezső volt, de tanított még a felesége, valamint Pintér Gyula és Kolman László.

Ha a negyvenes éveket nézzük, külön kell említenünk az 1945 előtti és utáni éveket. 1945 előtt továbbra is tanított a Gyarmati házaspár, Kocsis Sándor, Kolman László és Szilágyi Sándor. 1940-ben lépett be a tantestületbe Pálmai Magdolna, 1943-ban pedig Bulin Piroska. Utóbbi az államosítás után az 1949–50-es tanévet már Kemestaródfán kezdte.

1945-től az államosításig változott az igazgató személye is. Gyarmati Rezső az 1947–48-as tanévben vezette utoljára a tantestületet, helyébe, mint megbízott igazgató Kolman László lépett. Ahogy fentebb említettem, a háború után négy fő kezdett tanítani egy magánházban, aztán az államosításig a létszám kibővült. A régiek közül Kocsis Sándor – akit 1944. január 9-én katonai szolgálatra vittek és közben hadifogságba esett, de onnan hazatérve ismét tanítani kezdett –, valamint Szilágyi Sándor is oktatta a gyerekeket. 1945 után csatlakozott a tantestülethez Bencze Ilona tanárnő. 1945–48 között a következők oktattak a csákánydoroszlói iskolában: Gyarmati Rezső igazgató-tanító, Bencze Ilona, Bulin Piroska, Gyarmati Rezsőné, Kocsis Sándor, Kolman László és Szilágyi Sándor tanító.

Az államosítás után Kolman László megbízott igazgató vezetésével indult meg a tanítás a csákánydoroszlói iskolában.¹⁰

A csákányi plébánosok névsora

Napjainkig összesen 16 állandó plébánosa volt Csákánydoroszlónak.

Bosichkó Pál (1714–1749)

Kőszegen járt gimnáziumba, majd Zágrábban bölcseletet hallgatott. Ezután 3 évig Bécsben tanult. 1714-ben Sigray József hívására került

Ivácra lelkipásztornak. Ő volt a protestáns időszak utáni első katolikus pap Iváncon és a hozzá tartozó plébániákon. (Akkoriban Csákány is Ivánchoz tartozott.

Vasváry József (1749–1776)

Nincs életrajzi adat róla.

Dr. Csobánczy József (1776–1778)

1727. május 14-én született Pápán, 1765-ben szentelték pappá. A Jézus Társaságának tagja, hitszónok, misszionárius és iskolaigazgató. 1773–1777 között dozmati plébános, majd a fent jelzett időben egy évig Iváncon teljesít szolgálatot. Betegség következtében kénytelen lemondani, végül 1813. április 11-én halt meg Izsákfán.

Bossányi Ferenc (1778–1803)

1752. december 17-én született Szombathelyen, 1775-ben szentelték pappá. 1778–1830 között ivánci plébános és a fent jelzett időben csákányi plébános is egyben. Őrségi kerületi esperes, szentszéki ülnök és kanonok volt. Iváncon halt meg 1822. február 22-én.

Lentz Ignác (1803–1847)

1777-ben született Körmenten, 1801-ben szentelték pappá. 1803-tól Nagycsákányban előbb káplán, majd az új plébánia első plébánosa. 1847. március 12-ig látta el feladatát Csákányban.

Udvardy Ferenc (1847–1880)

1810-ben született Szombathelyen, 1833-ban szentelték pappá. Előbb káplán és adminisztrátor, Lentz Ignác halála után pedig a falu plébánosa. 1880. február 7-én hunyt el.

Tulok József (1880–1907)

1847-ben született Vámoscsaládon, 1872-ben szentelték pappá. 1872–1880 között prefektus, tanár, lelki igazgató a szemináriumban.

A fent jelzett időpontban esperes plébános Nagycsákányban. 1907-től székesegyházi kanonok, pápoci perjel, címzetes apát, őr-, éneklő- és olvasókanonok. 1921. június 11-én hunyt el Szombathelyen.

Nagy László (1907–1926)

1876-ban született Szombathelyen, 1898-ban szentelték pappá. A fent jelzett időpontban, Nagycsákányban plébános. 1926–1928 között Vásárosmiskén plébános, 1928-tól plébános Püspöktamásiban. Szombathelyen hunyt el 1942. január 4-én.

Bódiss István (1926–1936)

1878-ban született Szombathelyen, 1902-ben szentelték pappá. 1902-től plébános helyettes, majd 1912–1926 között plébános Kőszegszerdahelyen. A fenti időpontban, plébános Nagycsákányban egészen 1936. január 14-i haláláig.

Németh Ödön (1936–1963)

1892-ben született Jákon, 1916-ban szentelték pappá. Először plébános helyettes, majd 1920-tól 1936-ig plébános Zalaháshágyon. A fenti időpontban plébános Csákánydoroszlón 1963. augusztus 6-án bekövetkezett haláláig.

Dr. Iszak Károly (1963–1974)

1904-ben született Szombathelyen, 1929-ben szentelték pappá. Teológiai doktor. 1931–1942 között hitoktató Szombathelyen és Zalaegerszegen. 1942–1947 között plébános Sorkifaludon, 1947–1963 között pedig Pinkamindszenten. A 1963–1974 között plébános Csákánydoroszlón. 1974-től nyugdíjas kisegítő lelkész Szombathelyen. 1982. július 7-én halt meg Szombathelyen.

Pálmai Kálmán (1974–1978)

1922. január 2-án született Nagycsákányban, 1944. december 8-án szentelték pappá. 1945-ben kisegítő lelkész Szelestén. 1945–1948 kö-

zött káplán Nyőgéren. 1948–1950 között Jákon, 1952-ben Szombathelyen, a Jézus Szíve Plébánián. 1953–1955 között káplán Csehimindszenten, 1955–1957 között Jánosházán. 1957-ben káplán Karakón, 1960–1974 között pedig Sárváron. Közben 1965–1966-ban plébános helyettes Jánosházán. 1974–1977 között plébános Csákánydoroszlóban, 1977–2000 között Vasalján. Eközben 1978 és 1995 között ellátta Pinkamindszentet is. 2000-től nyugállományba vonult. 2003. november 24-én hunyt el.

Bencze Sándor (1978–1988)

1933. november 10-én született Hegyhátsálban, 1957. június 23-án szentelték pappá. Káplán volt Muraszemenyén és Kőszegen, 1960–1973 között lelkész Telekesen. 1973–1974 között plébános Egerváron, 1974–1978 között pedig Vásárosmiskén. 1978–1988 között csákánydoroszlói, 1988–2001 között alsó- és felsőszölnöki, 2001-től pedig gasztonyi plébános. Jelenleg Szombathelyen, a papi otthonban él.

Kiss Sándor (1988–1991)

1942. január 1-jén született Csömödéren, 1971. június 20-án szentelték pappá Szombathelyen. 1971–1974 között káplán volt Lentiben, 1974–1976 között lelkész Nagykutason, 1976 és 1979 között káplán Vasváron. 1979–1988 között lelkész Rigyácon, 1988–1991 között plébános Csákánydoroszlóban. 1991–1998 között plébános Gellénházán, 1998-tól 2013-ig lelkész Sorokpolányban. Jelenleg Szombathelyen, a papi otthonban él.

Varga István (1991–1997)

1936. szeptember 13-án született Egyházásfaluban, 1960. június 19-én szentelték pappá. 1960–1964 között káplán Szepetneken. 1964–1968 között káplán Vasváron, 1968–1972 között Szombathelyen, a Szent Márton Plébánián. 1972–1982 között plébános helyettes Boncodföldén, 1982–1991 között plébános Nován. 1991–1997 között plébános Csákánydoroszlóban. 1997-ben nyugállományba vonult.

Dóka Ferenc (1997–2004)

1958. május 3-án született Alsóújlakon. 1983. június 16-án szentelték pappá Szombathelyen. 1983–86-ig káplán Lentiben. 1986–90 között káplán Szombathelyen, a Szent Márton-templomban. 1990–1991-ben káplán Körmenden, 1991–1992 között pedig Vasváron. 1992–1997 között plébános Iváncon. 1997–2006 között plébános Csákánydoroszlóban, 2006–2007-ben Tótszerdahelyen, 2007–2010 között Győr-váron. 2010-től mind a mai napig plébános Hegyfalun.

Fekete Szabolcs Benedek (2006–2009)

1977. december 17-én született Kőszegen, 2002. június 26-án szentelték pappá Szombathelyen. 2002–2006 között káplán Szentgotthárdon, 2006–2009 között plébános Csákánydoroszlóban. 2009-től napjainkig plébános Szombathelyen, a szőlősi Jézus Szíve templomban, valamint 2013. augusztus 10-től ideiglenes jelleggel a szombathelyi Szent István Király Plébánia plébánosa. Ezzel együtt püspöki irodavezető is.

Dr. Stift Zoltán (2009–2011)

1969. július 7-én született Szombathelyen, 1993. június 17-én szentelték pappá. 1994–1997 között tanulmányi szabadságon volt Rómában. 1997–2000 között káplán volt Szombathelyen, a Székesegyházban, 2000 és 2002 között pedig Szombathelyen, a Krisztus király templomban. 2000–2006 között főiskolai docens. 2002–2006 között plébános Szombathelyen, a Szent György-templomban. 2002–2006 között az Egyházmegyei Bíróság bírója. 2006–2007 között káplán Budapest-Farkasréten, a Mindenszentek-templomban. 2007–2009 között káplán Budapest-Zugligeten, a Szent Család-templomban. 2009–2011 között plébános Csákánydoroszlóban. 2011. szeptember 15-től 2013 augusztusáig Budapesten, az Apostoli Nunciatúrán teljesített szolgálatot. Jelenleg egyházmegyei szolgálaton kívül az egyik budapesti börtönben börtönlelkész.

Orsos Zoltán (2011. szeptember 15-től napjainkban is)

1978. január 29-én született Lovásziban, 2003. június 13-án szentelték pappá Szombathelyen. 2003–2005 között káplán Letenyén, 2005–2006 között pedig Ikerváron. 2006–2011. augusztus 1-je között plébános Egyházasrádócon. 2011. augusztus 1. és 2011. szeptember 15. között plébános Zalaháshágyon. 2011. szeptember 15-től napjainkig plébános Csákánydoroszlóban.

Voltak még plébánosok a faluban, akik csak alkalmakkor tartottak szentmisét a csákányi templomban, úgynevezett kisegítő plébánosok voltak:

Mazaly János (1840–1841)

1813. október 9-én született Taródfán, Mazalin János és Vas Katalin voltak a szülei. 1840-ben szentelték pappá. 1840–1841 között kisegítő Iváncon és Nagycsákányban. 1841-től előbb káplán Rábahídvégen, majd plébános Kőszegen. 1856-tól 1895-ig plébános Nagypösén. 1906. március 18-án halt meg Nagycsömötén. Szentszéki ülnök és hittanár is volt. Nagypösén 200 koronás misealapítványt szervezett. Buzgó papi működésének emléke ma is él Nagypösén.

Willesits Ferenc (1919)

1894. június 16-án született Pósaszentkatalinban. 1917. június 6-án szentelték fel. Segédplébánosként működött Csákányban 1919. március 21. és október 1. között. 1925–1953 között plébános Óriszentpéteren, egészen nyugdíjba vonulásáig. Közben 1939–1941 között tábori lelkész a II. világháborúban. Esperes volt, 1981. július 17-én hunyt el, Szigligeten temették el.

Nevelők Csákánydoroszlóban

Arendás Károly Imre (1821–1822)

1798. október 22-én született Tordason, 1821-ben szentelték pappá. 1821–1822 között a csákányi Batthyány kastélyban volt nevelő. 1829–

1834 között plébános Alsószölnökön. 1834–1851 között plébános Apátistvánfalván. Nyugállományba vonulása után több plébánián dolgozott kisegítőként, 1857. december 30-án halt meg Pásztorházán.

Dr. Czuppon György

1755-ben született a Sopron megyei Alsószoporon, 1778-ban szentelték fel. A szentírástudomány és a keleti nyelvek professzora. 1802–1808 között a bölcseleti líceum igazgatója. 1804-től szombathelyi kanonok. Biblikus szaktudós, éneklőkanonok, Vas vármegye táblabírája, címzetes monostori apát. 1820. június 16-án hunyt el. Batthyány János gróf nevelője volt.

Csákányi származású papok névsora

Mengel János

1741-ben született Nagycsákányban, 1766-ban szentelték pappá. 1766–1770 között káplán Baksafalván. 1770–1783 között plébános Rábakeresztúron. 1783. február 23-án halt meg.

Horváth József

1783. november 23-án született Nagycsákányban, 1806. december 7-én szentelték pappá a Püspökvár kápolnájában. 1812–1819 között plébános Milejben.

Pálmai Kálmán

Leírását lásd feljebb, a csákányi plébánosok bemutatásánál.

Csákánydoroszlóban elhunyt plébános

Legáth Kálmán

1852. szeptember 3-án született Körmenden, 1874. december 5-én szentelték pappá. 1876–1889 között plébános Vásárosmiskén. 1889–1902 között plébános Püspöktamásiban. 1902–1919 között plébános és egyben kerületi esperes Zalaegerszegen. 1919-ben nyugdíjba vonult

és Körmenten élt. 1923. június 11-én részt vett Nagycsákányban a bérmáláson. A szertartás alatt rosszul lett és a helyszínen elhunyt.¹¹

Csákánydoroszló a Szombathelyi Egyházmegyéhez és az Őrségi Esperesi Kerülethez tartozik. A faluban régen nagy hitbuzgalmi élet folyt, ezt a tényt bizonyítják a bérmálási jegyzőkönyvek, melyekből kiderültek, hogy a püspök mikor és hány főt bérmált meg Csákányban. Ezek közül is kiemelkedik az, amikor egy nap 1080 embert bérmált meg a főpásztor. A bérmálás ünnepe mind a mai napig fennmaradt a faluban. Viszont a gyerekek létszáma drasztikusan csökkent. Most csak alkalmanként 25–30 gyereket bérmál meg a püspök. Hitoktatás is rendszeres volt a faluban (kivéve, amikor nem lehetett). Most a hit-tanórákat a plébános tartja, melyek nem a parókián, hanem az iskola tantermeiben vannak.

Csákánydoroszlóban is van búcsú, ezt a falu védőszentjének tiszteletére tartják május harmadik vasárnapján. Több hívő van a karácsonyi éjféli szentmisén és a húsvéti feltámadási körmeneten is. A faluból régebben sokan jártak el a vassvári búcsúba. Ez a hagyomány még mindig él, de most már egyre kevesebben mennek el. Amikor még nagyobb hagyománya volt a búcsúba járásnak, az asszonyok és a férfiak közösen, lovasszekéren mentek a búcsúba és az út alatt különféle vallásos énekeket énekeltek és imádkoztak. Ezek közül egyet most felidézek, melyet özv. Kovács Ferencné őrzött meg az utókor számára.

*Bánatunkban oltárodhoz,
Hozzád jöttünk jó anyánkhoz.
Őrangyal ki ide hozott,
Úton minket így biztatott.
Mária, segíts!*

*Te pártolod kérelmünket,
Ő betölti reményünket.
A Szent Fiát bizalommal,
Imádjuk mi buzgalommal.*

*Mária, segíts!
Hozzád jöttünk ezen bajjal,
Kisírt szemmel, mély sóhajjal.
Bizalommal nézünk reád,
Mert szavadra fiad megáld.
Mária, segíts!*

*Egynek nincsen egészsége,
Másnak megtört reménysége.
Ez aggódik gyermekéért,
Az könyörög szüleiért.
Mária, segíts!*

*A bús özvegy hitestársát,
Az árva elhunyt anyját.
Midőn siratja és áldja,
Szíve lelke azt kiáltja:
Mária, segíts!*

*Hitestársát ez dajkálja,
Jó testvérét az ápolja.
Mindnyájunknak fáj valami,
Ki tudná azt elmondani.
Mária, segíts!*

*Úgyis tudod, mi fáj nekünk,
Jól ismered, mit rejt lelkünk.
Szánjuk, bánjuk vétkeinket,
Te gyógyítsd meg sebeinket.
Mária, segíts!*

*Küldj fohászt az egekbe,
Ó, végy kérlek kegyelmedbe.*

*Te pártolod kérelmünket,
Ő betölti reményünket.
Mária, segíts!*

*Oltalmazd, kik otthon vannak,
Kik miattunk tán aggódnak.
Ha majd egyszer visszatérünk,
Velük együtt majd dicsérünk.
Mária, segíts! ¹²*

A csákánydoroszlói egyházközségi képviselők névsora

Bedőcs Péter, Bérdi Zoltán, Csóbor Zoltán, Horváth Sándor (elnök), Kozó József, Markovics Péter, Mosolits Csaba, Petrik András, Szép Ferenc.

A következő táblázatból azt tudhatjuk meg, hogy milyen vallási összetételű volt a falu lakossága, és ez az idők folyamán hogyan változott meg.

Felekezetek alakulása Csákánydoroszlóban 1874 és 2000 között

Év	Római katolikus	Evangélikus	Református	Izraelita
1874	1118	–	–	–
1899	1540	4	3	20
1905	1465	–	5	40
1909	1585	–	4	40
1910	1650	3	3	28
1914	2117	14	9	36
1929	2015	6	–	35
1934	1888	6	3	9
1943	2008	12	2	16
1954	1749	–	–	–
1972	1775	–	–	–
1977	1890	–	–	–
1984	1980	–	–	–
1991	1980	–	–	–
2000	1761	–	–	– (13)

Ivánc–Hegyhátszentmárton

Az ivánci plébánia története, Hegyhátszentmártonnal kiegészítve

Az első írásos adat az ivánci templomról az 1220-as évek elején, valamikor az Aranybulla kiadásának idejéből származik. Ehhez Bors ispánig kell visszamenni a történelemben, akit Anonymus is megemlít „A magyarok eredete” című munkájában. A történeti Bors ispának Vas megyében két birtoka volt, Ivánc és Viszák. Ezt a két birtokot Gatal ispán 1221-ben megvette Bors ispántól. A birtokeladást rögzítő dokumentum tartalmazza, hogy a mai hegyhátszentmártoni temető helyén volt a Szent Márton-templom, ami a környék első kőtemploma volt, melyről csak egy kaputimpanon maradt fenn. A művészet-történészek ezt a timpanont a jáki templomot építő mesterek munkájának tulajdonítják.¹⁴

Ez a Szent Márton-templom a XIII. század végére vagy kicsinek bizonyult, vagy romossá vált. Amikor az Ajakos család Iváncra költözött, a plébánia is átkerült Hegyhátszentmártonból Iváncra. A templomot az Ajakos család építtette valamikor az 1200-as évek végén, az 1300-as évek elején. Szent Miklós tiszteletére szentelték fel. Ez fogadta a híveket egészen 1910-ig, amikor lebontották és a helyére építették a mai szecessziós templomot. Ennek eredetileg nem volt tornya, később egy fatornyot ácsoltak hozzá.¹⁵

A templomnak a legkorábbi írásos említése 1418. január 23-ról való. Ivánczy László fia Péter, aki Zsigmond király pohárnokmesterének egyik helyettese volt és az ő felesége, Ilona 1418. január 7-én haláluk esetére búcsúért folyamodtak V. Márton pápához. Január 23-án pedig már új kérvényükben azt kérték Szent Péter utódától, hogy Ivánc falu Szent Miklós tiszteletére emelt templomának adjon búcsút. Ez egyébként a legkorábbi írásos adat is a templomról.¹⁶

A középkorban a templomhoz és a község temetőjéhez menedékjog kapcsolódott, ami azt jelentette, hogy ha valaki a templomba menekült, azt nem ölheték meg, ha mégis, a templomot újra kellett szentelni. 1483-ban történt egy súlyos eset Iváncon. Négy gyanúba keveredett

A hegyhátszentmártoni templom

jobbágy menekült a Szent Miklós-templomba. Marhalopási ügybe keveredtek, miután Mátyás király Itáliába eladásra hajtott ökrei közül egyet elloptak. Ezután a temetőben rejtőztek el, mondván ott úgyszemléreke őket bántódás. Rosszul gondolták, elfogták őket és Körmenden keresztül Sopronba szállították őket. Három tolvaj valamilyen úton-módon kiszabadult a fogságból, de egyet Sopronban felakasztottak. A felakasztott Salka Mihály testvérei nem felejtették el az esetet, és több alkalommal zaklatták az Ivánczy családot. 1499-ben a templomba mentek és a szentmise alatt hangoskodásukkal megzavarták a misét. 1488-ban három cseléd cseresznyét lopott Ivánczy Máté cseresznyefájáról, ezért a földesúr kettőt elengedett, de egyiküket három napra a templom előtt lévő kalodába záratta.

Abban az időben a templom előtti tér volt a falu központi helye, ahol az emberek összegyűltek, ugyanakkor a büntetés-végrehajtó kalodának is helyet adott ez a tér.

Az Ivánczy család a török időkben nagy csapásokat szenvedett. 1582 után az összes ivánci és szentmártoni birtokukat el kellett hagyniuk. Az Ivánczy család János nevű tagja rendkívül iskolázott volt, a család kiemelkedő tagja, aki az egyházi pályát választotta. Győri nagyprepost volt, címzetes tinini püspökként halt meg 1636-ban. Vörösmárvány sírlapja ma is megvan a győri székesegyház bibliatermében.¹⁷

A püspök halálával az Ivánczy família is hanyatlani kezdett. Mivel a család 1650-ben férfi örökös nélkül maradt, kihalt ez a sokat megért, a hazának sok nagy embert adó família. Az Ivánczyak birtokait, így Iváncot is a Sigrayak vették át. A Sigray család hithű katolikus volt. Ők emelték ki a protestantizmusból Iváncot és térítették újra a katolikus hitre. A család több tagja az egyházi pályát választotta. Hogy mennyire a katolikus hitet tartották előbbre valónak, azt egy történet is bizonyítja. Sigray János 1658-ban pártját fogta egy Demeter Jakab nevű jobbágyhoz, mert az a hír járta róla, hogy a református vallás szerint élt. A gróf azonban a következő levelével kimentette a jobbágyot:

„Régen jól ismerem szeginy emberemet, hogy jó keresztény, és catholicus, s kész hitvel is megbizonyítani és arra meghalni, hogy hamisan bevádolták.”¹⁸

A török pusztítását Ivánc is megsínylette. A szentgotthárdi csata idején a templomot kirabolták és felgyújtották, melynek csak a falai maradtak meg, tetőzete beszakadt. Ugyanakkor a lakosok a hadak elvonulával visszatérhettek otthonaikba. A szentgotthárdi diadal és az azt követő szégyenteljes vasvári béke sem hozta meg a nyugalmat a környező falvakba. A krónikák feljegyzik Tancz György hajdú nevét, aki kivette részét Buda visszafoglalásában, majd 1689-ben a szentmártoni romos templomot valamilyen mértékben helyreállította.

A török kiűzése után Kazó főesperes 1698-as látogatásakor a következőket jegyezte fel:

„Egyházlátogatás Iváncz községben az előtte meglátogatott, akkor megvizsgált Marác, Szentmárton és Himfa községekkel egy időben. A gyülekezet tiszta magyar. A patrónusi (kegyúr, védnök) jog az itt lakó uraké.

A templomot ezen a helyen kiemelkedő dombon Szent Miklós tiszteletére építették a régebbi katolikusok. A templom elhagyatott, szemügyre venni csupán falait és boltozatos szentélyét lehetséges.

A temető a templom körül van, részint természetese árok határolja, részint vadrózsabokrokkal és kézzel ültetett, körülnyírással gondozott sűrű gyepűvel van körülvéve.

A temető előtt felállított faoszlopra tett haranggal harangoznak.

A védőszent tiszteletét Szent Miklós napján mutatták be (a múltban).

A tatározás és minden másról való gondoskodás a gyülekezet kötelessége.

A templom javai és jövedelme:

Javai, felszerelése, vagy egyéb hozzá tartozó kellékei nincsenek.

A paplak környéke, annak javai, jövedelme: Ebben a községben a paplak a templomtól egyenes vonalban nyugatra van, rendelkezik udvarral és kerttel és eléggé romos. Javítása a gyülekezet kötelessége.

Szántóföldek az alábbi módon vannak számbavéve:

- A malákán 2 köblös 2 hold, fent Német Mátyás, lent a királyi ú határolja.*
- A pap szőleien 2 köblös 2 hold, fent erdő, lent Németh Péter földje a határ.*
- A patak szélén 1 ½ hold ugyanannyi köblös, fent Német Mátyás, lent Balla Péter.*

- *A fenyős fölött 6 köblös, 6 hold, fent Andorka István és lent Paksi János.*
- *Ugyancsak a falu végén az kis puszta telekben $\frac{1}{2}$ köblös $\frac{1}{2}$ hold mindkét felől Sigray József elhagyott telkei.*

- *Ugyancsak a plébániaház telekie una cum horto (kerttel együtt) 4 köblös 4 hold, fent Német István és lent Paksi János szántóföldjei határolják.*

Ezekből a hívek évente 6 holdat háromszor megszántanak, aztán bevetnek, végül learatván, behordanak. Továbbá minden lelkes gazda egy nagyobb metreta (39.39 liter) gabonát részben őszi, részben tavaszi búzát ad, de a zsellérek 5 dénárt fizetnek. Egy szekér fát hoz be minden igás család.

Stóla: Ha keresztel, 1 kenyér, 1 tyúk, és minden egyes keresztszülőtől 1 dénár. Ha egyházkelést végez: 5 dénár. Ha beteget lát el 5 dénár. Ha temetésen prédikál: 25 dénár és egy darab pecsenye, prédikáció nélkül 12 dénár.

Plébános nincs.

Tanítólakás mindeddig ebben a községben nem volt. Ludirektor (iskolamester) Kölkedi János, magyar, 35 éves, helvét hitvallású.

A népnek könyvből olvas fel (istentiszteleten). A szerint fizetnek neki, amint megegyeztek. A zsellérek pedig 5 dénárt, vagy egy napszámot adnak.

Ebben a községben a lélekszám 108+gyermekek. Ebből katolikus 5+gyermekek.”

„Egyházlátogatás Szentmárton községben, mely filiaként Iváncz község egyházához, mint anyához tartozik. Tartatott ugyanazon a napon.

A templom a falu végén, északi irányban, Szent Márton tours-i püspök tiszteletére, kiemelkedő helyen épült, akiről magának a községnek az elnevezése is származik-elhagyatott, betemetetlen kőomladék.

Temető körülötte van, nyitott (kerítetlen) és útja van.

A templom újjáépítésének a kötelezettsége és többi megmaradtról való gondoskodás a plébániához tartozó embereké.

Egy harang van a faluban fagerendára függesztve.

A parókia jövedelme:

Gabonahozamhoz minden ház egy nagyobb metreta részben őszi, részben tavaszi búzát szolgáltat, továbbá a zsellérek 5 dénárt, vagy mindenképpen egy közepes napszámot szolgálnak. Tűzifát nem szoktak adni a plébánosnak.

Stóla: Ha keresztel 1 kenyér, egy tyúk jár, és ezen kívül minden egyes keresztstülő odanyújt egy dénárt. Ha egyházkeletést végez: 5 dénár, ha esket 25 dénár jár és egy darab pecsenyehús. Temetési beszédért legalább 12 dénárt szokott adni a temettető.

A község lélekszáma összesen 72+gyermek, ezekből katolikus 5+gyermek.

Himfa község nemrég lett elpusztítva, mind amellet 12 lélek van itt.”¹⁹

A középkorban egy papgyilkosság is borzolta a kedélyeket Iváncon. A történet 1559. december 9-én történt, így ír róla a krónikás:

„Itthon nem lettünkben történt ilyen dolog, hogy a nagyságod jószágába visznek volt valami egy papot a tótok közibe által az nagyságod atyafiai az Nádasdy uraim jószágába és szállottak volt meg itt éjjel az mi határunkba, valami egy kis tilalmas erdőnkbe és valami két szegén embernek hadtok vót az erdőt őrizni, és azok szólnak volt érette, hogy az tilalmas erdőt ne vágnálják olyan formán, és azok minjárást rajtok lettek az erdőőrzőkön, és felette megverték őket, mely vereségnek jele is vagyon, és hogy ez így legyen a jövődöre is, így találattik. Az erdőőrzők pediglen a vereség után bementek az faluba, és az korcsomán voltanak valami boron ivók és mondják meg azoknak, hogy megverték volna őket, és azon boron ivók úgy mentenek kü, és valami gonosz akarathól az elmúlt hétfőjre virradóba egy szegén papot öltenek meg.”²⁰

A meggyilkolt pap János, csöpinci plébános volt. A meggyilkolt mellett volt még egy pap, bizonyos Basyka Gergely, neki nagy szerencsével sikerült elmenekülnie a bosszúszomjas ivánciak elől. A gyilkosságnak nagy utóhatása lett, még a győri püspök is feljelentést tett I. Ferdinánd császárnál, hogy Vas megyében üldözik a papokat. A király válasza 1560. február 2-án érkezett meg a megyére, melyben vizsgálatra szólította fel az illetékeseket. A vizsgálat kiderítette, hogy az ivánci tiszttartó is a tettesek között volt. A gyilkosok végül elnyerték méltó büntetésüket.

A protestantizmus idején Ivánc község teljes egészében áttért a protestáns hitre. (Bővebben a reformáció címszó alatt.)

A Rákóczi-szabadságharc leverése után virágzásnak indult a katolicizmus Iváncon. Ennek fő előmozdítója Sigray József volt. Sigray

a szabadságharc idején hű maradt a Habsburg császárhoz, emiatt a kurucok üldözték. 1706. augusztus 4-én közel került az elhurcoláshoz. Ivánci várkastélyát körbevette az Esterházy Antal által vezetett kuruc csapat. Sigray már-már feladta magát, amikor Eszterházy váratlanul elsietett Pornó felé labanc csapatokat üldözendő. Sigray felélegezhetett, de az egész szabadságharc ideje alatt bújkálnia kellett. A szabadságharc bukása után Sigray megkapta jutalmát az osztrák császártól, előbb kancelláriai tanácsos, később Somogy megye főispánja lett.²¹

1714-ben első teendője a katolikus plébánia visszaállítása volt Iváncon. Ennek keretében a török időkben leégett templomot felújította, valamint oldal irányba bővítették is. Később sekrestyét építettek mellé. A kegyúr oltárokat és orgonát is vett a templomba, valamint birtokkal is ellátta.

Ezzel a protestánsok egyik nagy bástyájukat veszítették el a térségben. 1718-ban el is hagyta a falut az utolsó lelkész.

Sigray papot hozatott az új plébániára a 41 éves Bosicskó Pál személyében. Az új plébános Kőszegen járt gimnáziumba, bölcseletet Zágrábban hallgatott, ezután 3 évig Bécsben tanult. Az első években missziós tevékenység keretében térítette a jobbágyokat Iváncon. 1718 után pedig mint a község plébánosa működött közre. A restauráció keretében nemcsak a plébániát építtette újjá, hanem rendezte a pap vagyonát is. Amikor meghalt a plébános, szép összeget hagyott hátra maga után. Azonban a nagy vagyon sem mindig jó, mert Bosicskó halála után veszekedés kezdődött a vagyona után a falu lakói és a Sigrayak között.²²

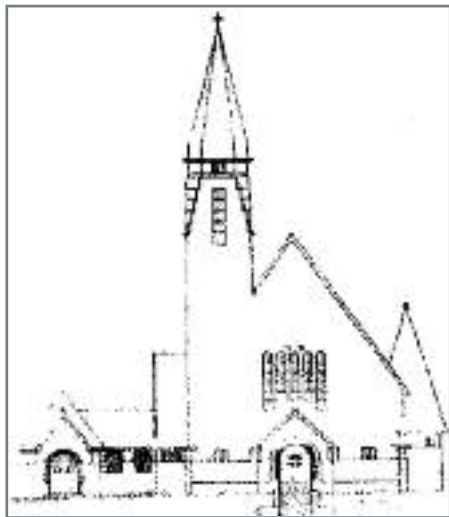
Az új fárához tartozott Marác, Szentmárton, Viszák és a majorok Himfa, Németfalu és Lugos, de egy ideig Csákány is. 1731-re már teljesen kész volt az új templom, mely 500 fő befogadására alkalmas és gazdagon felszerelt volt. Volt még pár protestáns a községben, de ők a temetőben már nem temetkezhetek és nem is harangozhattak. 1754-ben már két mellékoltára volt a templomnak. A nyugati oldalon egy kis tornyot építettek fából, melyben két kis harang volt található.

A földesúr a templom építtetése mellett még újabb három hold földhöz is juttatta a plébániát, hogy a pap el tudja tartani magát.

Az 1758-as vizitáció során a következő feljegyzést tették Iváncról:

„Ivánc plébánia, filiái: Csákány, Szentmárton, Marác és Viszák.

Az ivánci templomot Szent Miklós püspök tiszteletére építették. Nincs felszentelve sem megszentelténítve. A templom nyugatra van tájolva és a déli fele kőből épült. A templom többi

Az ivánci templom metszetrajza

része fával és kővel bevont, és deszkázott zsindelyekkel fedett. A templomnak fatornyja van, mely a felső részén zsindelyekkel kidolgozott. A tetején bádogkereszt található. A torony a templom elején emelkedik. A templom bejárat nyugatra található, kőrisfából készült, melybe különböző színű virágok vannak belefestve. A kórus négy oszlopon áll. A szószék is fából van, a négy evangélista festett képe található rajta, valamint a Megváltó képe, mely a szószék közepén helyezkedik el. A szószék karzatán angyalok találhatóak felfelé menet. A szószéken megtaláljuk még Szent Péter és Pál képét, akik között az Úr Krisztus látható hét kenyérrel és két hallal, amint 4000 embert jóllakat. A templom mennyezetén láthatóak a boldogok, akik hallhatják és megőrzik Isten ígét. Ugyanitt szentképek is láthatók. A templomban található 3 oltár nincs felszentelve.

A nagy oltár Szent Miklósé, melyen megtalálható a szent kivésett képe, aranyozott stukkóban, egy sötétkék csillagos mélyedésben. Az oltár fölött két faragott angyal található, és a Sigray képmást szolgálják. A képmás fölött Nepomuki Szent János szobra van. Ennek pontosan a feje fölött van az Isteni Gondviselés szeme. A többi szobor az evangélium szélén van (mégpedig a bal oldalon, mert régen a szentmisékben az evangéliumos könyvet az oltár bal oldalára helyezték). Az oszlop fölött Szent Heléna, az oltár ajtaja fölött Szent

József, a jobb oldalon Szent Barbara szűz és Szent Joachim van lefestve magán az oltár szárnyán. Ugyanígy megtalálható itt Szent Péter és Pál képe. A tabernákulum fölött két angyal kandelábereket tart. A tabernákulum fából van, sötétkék színű, csakúgy, mint az oltár, de az oltár egyes részei részben aranyozottak, részben ezüstözöttek.

A másik oltár (mellékoltár) a baloldalon van. Borromei Szent Károly és Szent Zsófia van lefestve az oltár középpontjában. Fölötte a Szentháromság van lefestve, a fölött pedig az Isteni Gondviselés szeme található angyalok között. Az oltár alján két teljes alakú angyal kandelábereket tart. Az oltár színe márvány fehér, a díszítések részben aranyozottak, részben ezüstözöttek. Az oltárkendő sokszínű, kiemelkedik belőle a zöld szín. A fából készült tabernákulum márvány színű, két cirádával, melyek részben fehér márványozottak, részben pedig aranyozottak. Az oltáriszentség tartó ajtaján egy vésett kehely emelkedik ki ostyával.

A harmadik oltár a Szeplőtelenül Fogantatott Szűz képmását tartalmazza, melynek képe az oltár közepén található. A tabernákulum régi. Az oltár mindenben hasonlít a másik mellékoltárhoz és a templom jobb oldalán áll.

A temető a templom körül van elég széles, kerítéssel övezett, ahol eretnekek (protestánsok) nem temetkezhetnek. A temetőt a tanító gondozza, virágokat és különféle terményeket (zöldségeket) ültet benne.

Az bizonyos, hogy Sigray József báró által a templomból a kálvinista prédikátor kiűzetett, és katolikus pap került oda. Az ő buzgóságának, igyekezetének és anyagi támogatásának köszönhetően a templom kibővült, renoválták, és a sekrestyéje is megújult 1712-ben. A templomot az oltárokkal, az orgonával, a szentély előtt Krisztus sírjával felszerelték és kifehéřítették. A költségeket Felső és Alsómányi Sigray Károly báró állta. Ugyanez a báró az egyházi javadalmat, mégpedig a szántóföldeket, saját birtokából kihasította. (Sigray Károly a saját földjéből adott a papnak birtokokat.) A rétekből az egyháznak 10 Forintja van. A szántóföldekből az egyháznak 3 Forintja van. Az egyháznak különböző személyek 67 Forinttal tartoznak.

Az egyház felszerelése:

Egy kisméretű vörösrézből való aranyozott oltáriszentségtartó, melyen ezüstözött cirádák vannak rögzített kövecskéekkel. Aranyozott vörösrézcikórium

arany bojtokkal díszített két kehely. Az egyik ezüstözött és aranyozott, a másik vörösréz és aranyozott hasonló paténákkal. Van egy füstölő, mely rézből van, van 3 csengő. Van egy az oltáriszentség őrzését szolgáló szelence fából, egy szelence a szent olajoknak. Egy gyóntatószék, szekrény a kelyheknek, valamint 6 db vallásos tárgyat tartalmazó szekrény. Három kisebb kereszt, egy nagy fa kandeláber, melynek a színe részben vörös, részben sötétkék. Szent Anna vésett szobra lányával Máriával. Van négy zászló. Egy vörös, mely Szent Pál megtérését és Mária Magdolnát ábrázolja. A második zászló is vörös a Boldogságos Szűz Máriát és Szent Mártont ábrázolja. A harmadik is vörös a Boldogságos Szűzet és Szent Miklóst ábrázolja. A negyedik színe sötétkék, mely Szent Györgyöt ábrázolja a Szentlélekkel. Megtalálható a templomban két medence a szenteltvíz számára. Valamint van hordozható szenteltvíztartó, lámpa, kilenc kép, kettő hordozható adományok összegyűjtésére szolgáló erszény, hat kánontábla és két kis harang a toronyban. Egy koppantó, két könyvtartó, egy fából lévő pulpitus, kereszt a halottakért, két kis zsámoly, keresztelőmedence, két misekönyv, egy szertartáskönyv, egy evangéliumos könyv és két négyszögletű papi sapka. Hét miseruha volt a templomban az egyik sötétkék arany szálakkal átszőtt és arany bojtokkal díszített, tartozott hozzá karkendő és stóla. A második vörös, közepén zöld. A harmadik zöld két

Az ivánci altemplom

széles fehér horgolással, a hátán közepén vörös. A negyedik vörös közepén fehér. Az ötödik vörös selyem, ezüst szálakkal. A hatodik fehér közepén vörös selyemmel. A hetedik fekete, melyhez karkendők és stólák tartoznak. 11 oltárkendő is volt a templomban a kelyhek számára, ugyanennyi kehelyfedő, 20 kehelytörő, 6 kehelykendő. Megtalálható volt 4 miseing, 6 vállkendő, vászon öv, 6 felső oltárterítő, 9 alsó oltárterítő, 3 papi karing, 3 asztalkendő, 4 felesleges (nem használt) oltárkendő. A négy oltárkendőből egy sötétkék, egy zöld, egy vörös, (a negyedik színét nem tartalmazza a vizitáció).

A templom tiszta, az oltárok három oltárkendővel vannak leterítve. Misekönyvek és papi gyolcsingek is vannak, ezeket is tisztán, egyszerűen, teljesen minden fogatkozástól mentesen őrizték meg.²³

Ezután különösebb változás évtizedekig nem történt az ivánci egyházközség életével kapcsolatban. Helyzete megszilárdult, az ivánci papnak kijárt a hegyháti esperesi cím is. A XIX. század közepén a templom és a plébánia romlásnak indult. A templomot nem gondozta senki, állaga nagyon leromlott. Ezt bizonyítja az 1831-es Bőle püspök által végzett vizitáció is, aki felszólította Sigray József özvegyét, hogy tegye rendbe az épületet. Egészen pontosan ezt írta a templomról a püspök:

„Ami a templomot illeti-rögzíti az uradalmi leltár is ez évben-téglából épült, repedezett, és a legrosszabb karban vagy, és az összvedüléssel fenyegetődzik. Födele faszindelve vagy, és tűrhető állapotban, hasonló a födeléhez az azon lévő fatoron.”²⁴ A figyelmeztetés nem használt, a templommal semmit sem tettek. Az Isten háza a jelentések szerint 1885-re nyomorúságos állapotba került és a megnövekedett lakosságszám miatt kicsinek is bizonyult. 1909-ben a falak és a torony is megrepedezett, aminek következtében a hatóságok 1910-ben a közveszélyes épületet bezáratták és lebontatták. Az ivánciak kis időre templom nélkül maradtak és Csákányba jártak szentmisére. Fontossá vált egy új templom építése. A régi templom lebontása után azonnal elkezdődött az új épület terveinek a készítése. Több terv készült, végül Hendrich Antal terveit fogadták el, aki pesti építész volt. Elkészült az új templom, melyet Mikes János püspök szentelt fel 1914. június 13-án. Az új ivánci

templom szecessziós stílusban épült. A templom egy szigetszerű dombon áll, a falu közepén, a lakóházak mellett. A nyugati homlokzat csakúgy, mint a régi templomnak, az újnak is a legfontosabb nézete. A templom tornya 33 méter magas. A templom bejáratánál egy úgynevezett kódisállásos főbejárat található. Az előtér homlokzatán a Sigray család domborműves címere látható. A templom 3 hajóból áll, melyhez egy ugyanakkora alapterületű altemplom tartozik. A templomban 44 színes ablak található. A főoltár mögötti színes ablak a templom védőszentjét, Szent Miklós püspököt ábrázolja. Attól jobbra Szent Antalt ábrázoló, balra pedig Szent Margitot ábrázoló ablak található. A főoltár haraszi fehérmészkből készült. A déli mellékhajóban Jézus szíve, az északi mellékhajóban Mária-oltár áll. Mindkét mellékoltárban több szentnek a portréja látható az üvegablakokon. A déli torony alatt szentsír kápolna van. A templomban találhatóak olyan régi, de restaurált faszobrok, melyek még a régi templomból maradtak meg. Ezek a szobrok Szent Miklóst, Szent Annát a kis Máriával és Nepomuki Szent János ábrázolják.

Az ivánci templomban őrzik Sigray Józsefnek és lányának, Feliciának a szívét ereklyeként. Sigray József végrendeletében kérte, lánya pedig halála előtt rendelkezett úgy, hogy szívét helyezték az atyjáé mellé egyazon ereklyetartóba.²⁵

Az 1956-os forradalom és szabadságharc is jelentős változásokat hozott az egyházközség életében. Október 28-án feltűnően sokan érkeztek a templomba a 10 órás misére. Szigeti József plébános a szentbeszédében a forradalmat, a magyar népet éltette. A mise végén a hívek elénekelték a Himnuszt. Az események 19 órakor folytatódtak az iskolában tartott nagygyűlésen, ahol egy váratlan pillanatban Szigeti plébános vette át a szót, és javasolta Benczik Sándor elnökké történő megválasztását. Végül megválasztották az Ivánci Nemzeti Bizottság tisztségviselőit, Szigeti atya irányításával. November 4-én hajnalban a szovjet csapatok átlépték a határt és leverték a magyar forradalmat. De ekkor már elérték Iváncot az első menekültek. Ezen a napon, a szentmisén a mise közben a Credo elmaradt, helyette a plé-

bános a Himnuszt kezdte énekelni. A hívek első megdöbbenésük után csatlakoztak a plébánoshoz. November 4. után az ivánciak közül is sokan elindultak a határ felé, elsősorban azok, akik aktívan részt vettek az ivánci forradalmi eseményekben. Szigeti plébános sokáig vívódott, hogy mitévő legyen, míg végül döntött, és november 8-án Kemestaródfánál, a Miród-forrás mellett lépte át a határt. A plébános nem ment messzire, a németújvári (Güssing) ferenceseknél kapott menedéket.²⁶

Az ivánci plébánia jelenleg a csákánydoroszlói egyházközséghez tartozik. Minden vasárnap 11.30-kor van szentmise a faluban. A templom jó állapotban van, legutóbb 2009–2010-ben renoválták, akkor a teljes tetőzetet felújították.

Iváncon március 17-én van szentségimádás, valamint Szent Antal-búcsút tartanak. A templom védőszentje Szent Miklós, de a decemberi időpont miatt nem ezt a búcsút tartják a községben. Illetve még egy fontos ünnepség van a faluban, karácsony környékén az úgynevezett Sigray-mise, amikor a község volt birtokosairól emlékeznek meg.

Szent Miklós élete (az ivánci templom védőszentje)

Krisztus után 245-ben Kis-Ázsiában, Patara városában született gazdag család gyermekeként. Már gyermekkorában is történtek vele csodák. Alig kezdte el iskoláit, mikor Patara városában nagy járvány tört ki, és mint kisgyermek árvaságra jutott. Ezért a szüleitől örökölt hatalmas vagyonával érsek nagybátyjához Patara város kolostorába költözött. Az ő felügyelete mellett nevelkedett, s gyermekévei alatt megszerette a kolostori életet, majd iskoláinak befejeztével a papi hivatást választotta. Életét az emberiségnek és a gyerekek tanításának szentelte. Bárki kérte, mindig segített. Emberszeretete, segítőkészségének híre messze földre eljutott. Az emberek kezdték imáikba foglalni a nevét. 270-ben a Jeruzsálembe tartó zarándokúton történtek miatt a tengerészek védőszentjévé vált. A zarándokútról visszafelé tartva betért imádkozni Anatólia fővárosába, Myra városába, ahol

legendás körülmények között püspökké választották. Egy lezüllött, eretnekké vált egyházmegye élére került, melyet nagy gonddal és erős hittel igazgatott. Mindenkiel jótékony volt, szerette és segítette az embereket.

Egy legenda szerint püspöksége idején Lyciában hatalmas éhínség tombolt. Szicíliában (ahol viszont bőséges volt a termés) ekkor egy kereskedő olyan álmot látott, hogy menjen Myrába, s adja el ott terményeit. Mikor felébredt, rádöbbent, hogy mindez nemcsak álom volt, hiszen tenyerében három aranyat talált előlegként. Elhajózott tehát Myrába, ahol a város jótékony püspöke felvásárolta tőle rakományát, s szétosztotta a szegények között.

52 évig volt püspök. Az évek alatt a szeretete, a gyerekekkel, emberekkel való törődése miatt annyira megszerették, hogy nemcsak püspöküknek, de még vezetőjüknek is tartották. Vagyonát a gyerekek és az emberek megsegítésére fordította. Egyszerű emberként élt a nép között, miközben tanított és szeretetet hirdetett. Éhínség idején a teljes egyházi vagyont a nép étkeztetésére fordította, amiért szembe került az Egyházzal, halála után ezért az engedetlenségért egy időre ki is tagadták az Egyházból.

Minden este órákig sétált a városka utcáin, beszélgetett az emberekkel, figyelt a gondjaikra. Így történt a legendáját megörökítő eset is: a kolostor szomszédságában élt egy elszegényedett nemes ember, aki annyira nyomorgott, hogy betéví falatra is alig jutott neki. Három férjhezmenés előtt álló lánya azon vitatkozott egy este, hogy melyikük adja el magát rabszolgának, hogy tudjon segíteni a családon, és hogy a másik férjhez tudjon menni. Ekkor ért a nyitott ablak alá Miklós püspök, és meghallotta az alkut. Visszasietett a templomba, egy marék aranyat kötött keszkenőjébe és bedobta az ablakon. A lányok azt hitték, csoda történt. Majd egy év múlva ugyanebben az időben még egy keszkenő aranyat dobott be a második lánynak. Kisiettek, mert lépteket hallottak az ablak alól, s akkor látták, hogy egy piros ruhás öregember siet el a sötétben. A harmadik évben ezen a napon nagyon hideg volt, és zárva találta az ablakot. Ekkor felmá-

Az ivánci templom

szott a sziklaoldalban épült ház tetejére, és a nyitott tűzhely kéményén dobta be az aranyat. A legkisebb lány éppen ekkor tette harisnyáját a kandallószerű tűzhelybe száradni, és az pont beleesett. Az ismeretlen jótevőről kezdték azt hinni – mivel mindig ilyenkor télen történtek ezek a csodák –, hogy maga a Téalapó jön el ezekkel az ajándékokkal. Az idő folyamán mégis kitudódott a titok, hogy a jótevő maga Miklós püspök. Ugyanis a legkisebb lánynak bedobott aranyban volt egy olyan darab, amit a helyi aranykereskedő előzőleg adományozott Miklós püspöknek egy szerencsés üzletet követően. Ezt felismerve már mindenki tudta, hogy ki a titokzatos segítő. De kiderült ez abból is, hogy december 5-én, a névnapja előestéjén a hideg idő beköszöntével rendszeresen megajándékozta a gyerekeket mindenféle édességgel.

Csodatételei közt emlegetik három ártatlanul halálra ítélt ifjú megmentését, valamint három megölt gyermek feltámasztását, akiket egy mészáros megölt, majd tetemüket egy hordóba rejtette.

A keresztényüldözések alatt őt is elfogták, éhezették, kínozták, de kivégezni nem merték. Fogságából végül kiszabadult, hosszú, békés öregkort ért meg. A legenda szerint lelkét (326-ban) angyalok vitték végső nyughelyére, ahol egy tiszta forrás eredt. Ebből a tiszta forrásból áradó szeretettel küldi legendája a mai gyerekekhez utódát, a Mikulást. Demre közepén fekszik a Szent Miklós-templom. Mellette a sírhelye, amely 1956-ban ásatások során került elő. A Myra-folyó teljesen betakarta homokkal, ma három méterrel a felszín alatt van. 1087-ben olasz tengerészek feltörték a sírt és elrabolták Szent Miklós csontvázát. Sietségükben néhány csontot ott felejtettek, amelyet ma Antalyában (Törökország) őriznek. A sírrablók a sírban levő ereklyéket Bariba vitték, ahol ma is őrzik ezeket. A rablás célja az volt, hogy a tengerészek védőszentjének maradványai olasz földre kerüljenek, ezáltal a védőszent nagyobb védelmet biztosít hajózásaik során.

Tisztelete a bizánci, majd a kopt egyházban bontakozott ki a hatodik században (azóta ülik temetése emléknapját december 6-án), majd áterjedt Itáliába is. Ereklyéinek az olasz Bari városába vitele után, 1087-ben vált valóban egyetemes szentté.²⁷

Szent Márton élete (a hegyhátszentmártoni templom védőszentje)

Márton Kr. u. 316-ban vagy 317-ben született Savariában. Szülei jómódban élő pogányok voltak. Apja a római légió tisztjeként szolgált. Márton apja jutalmul Itáliában földbirtokot kapott, így a család Itáliába költözött. Gyermekkorát Márton Pavia városában töltötte. Szülei akarata ellenére, azok beleegyezése nélkül kérte felvételét a keresztyének közé. Márton 15 éves korában apja kívánságára jelentkezett katonai szolgálatra. Egy gyakorló lovascsapathoz került, mivel nagyon fiatal volt. 19 éves korában lett ténylegesen katona. Légióját Galliába, Franciaországba küldték, ahol Amiensben teljesített szolgálatot.

Az Amiensben történt az az esemény, amit Márton életrajzában mindenképpen meg kell említeni. Különösen kemény tél volt Galliában, sokan meghaltak a nagy hidegtől. Márton minden ruháját elajándékozta a szegényeknek, csupán a rajtalévó ruhadarabok maradtak meg. Egy napon késő este, járőrszolgálatból hazatérőben didergő koldussal találkozott. Köpenyét kardjával kettéhasította és az egyik felét a koldus vállára borította. Másnap álmában Krisztust látta abban a köpenydarabban, amelyet a fázó koldusra terített. Krisztus így szólt a fiatal katonához: *„Márton, a hittanuló öltöztetett engem ebbe a köpenybe.”*

339-ben, 22 éves korában kereszttelkedett meg, szolgálati helyén, Amiensben. Márton miután elhagyta a katonaságot, felkereste a szentéletű poitiers-i püspököt, Hiláriust és felajánlotta neki szolgálatát. Hilárius kitűnő segítséget kapott Márton személyében. Az egyházi rangfokozatok legalsó lépcsőjén kezdte szolgálatát és csak később vette fel a diakonátust a poitiers-i püspök kezéből. Márton nem töltött hosszabb időt Poitiersben. Álmában utasítást kapott, hogy térjen vissza szülőföldjére, Pannóniába és ott hirdesse Krisztus igazságát. Hazatérése után Savariában megkezdte térítő munkáját. Édesanyját a keresztyén hitre vezette és megkeresztelte. Missziós munkája szülőföldjén nem volt zavartalan. A 4. században erősen fellángolt az eretnek ariánus mozgalom. Az ariánusok a keresztyén hitet bátran hirdető Márton ellen támadtak. Elfogták, megvesszőzték és elkergették Savariából.

Márton már kora gyermekkorában foglalkozott a gondolattal, hogy remete lesz. Milánóból történt elűzése után magányba vonult. Egy szigetre ment. Insula Gallinariának, Tyúk-szigetnek nevezték azt a kietlen, kopár földdarabot, ahol másodmagával – egy buzgó pap tár-sával – bűnbánó, szemlélődő életet kezdett. Márton élete legfőbb cél-jának a keresztény hit terjesztését tartotta. Sokat utazott, térítette a pogányokat, megszervezte a hitközségeket. Egyházközségeket léte-sített, amelyek később vallási központokká váltak. A megtérített vi-dékekre elküldte tanítványait, hogy folytassák a keresztény hit meg-szilárdítását. Életét csodák kísérték. Isten így nyilvánította ki, hogy Márton az ő kiválasztottja. Első csodája Galliában, a ligugéi kolos-torban történt, ahol buzgó imával feltámasztott egy meg nem kereszt-telt hittanulót. Egy másik halott feltámasztását is feljegyezték a krónikák. Lupicinusnak, egy jómódú polgárnak fiatal rabszolgáját tá-masztotta fel imájával.

371-ben Mártont Tours püspökévé választották. Márton szerény-sége, egyszerűsége és az általa véghezvitt csodák következtében kü-lönös tiszteletnek örvendett. Az új toursi püspök székhelyén is a régi, csendes életmódot kívánta folytatni, eredménytelenül. Ezért elhagyta székvárosát és Marmoutierben telepedett le, ahová csakhamar több fiatal szerzetes követte.

Nyolcvan éves elmúlt, de még járta a vidéket, látogatta az egyház-községeket. Munkája mellett készült a halálra. Nem a kedves marmoutieri kolostorában érte a halál, hanem vidéki munkája során Candesben. Több napig magas lázzal küzdött, míg végül 397. novem-ber 8-án meghalt. Toursban a város előtti keresztény temetőben te-mették el november 11-én.²⁸

Az ivánci és egyben hegyhátszentmártoni plébánosok névsora a plébánia 1714-es újraszervezése és a protestáns hitről való áttérés óta

Bosicskó Pál (1714–1749)

Köszegen járt gimnáziumba, majd Zágrábban bölcseletet hallgatott. Ezután 3 évig Bécsben tanult. 1714-ben Sigray József hívására került

Ivácra lelkipásztornak. Ő volt a protestáns időszak utáni első katolikus pap Iváncon és a hozzá tartozó plébániákon.

Vasvári József (1749–1776)

Nem találtam róla életrajzi adatot.

Dr. Csobánczy József (1776–1778)

1727. május 14-én született Pápán, 1765-ben szentelték pappá. A Jézus Társaságának tagja, hitszónok, misszionárius és iskolaigazgató. 1773–1777 között dozmati plébános, majd a fent jelzett időben 1 évig Iváncon teljesített szolgálatot. Betegség következtében kénytelen volt lemondani, végül 1813. április 11-én halt meg Izsákfán.

Bossányi Ferenc (1778–1830)

1752. december 17-én született Szombathelyen, 1775-ben szentelték pappá. 1778–1830 között ivánci plébános. Őrségi kerületi esperes, szentszéki ülnök és kanonok volt. Iváncon halt meg 1822. február 22-én.

Pallos János (1830–1882)

1802-ben született Szombathelyen, 1825-ben szentelték pappá. 1828-tól előbb káplán, majd 1882. szeptember 4-én bekövetkezett haláláig plébános volt Iváncon. Tíz éven keresztül az őrségi egyházkerület esperese volt.

Gráczer János (1882–1896)

1858. április 16-án született Szombathelyen, 1880-ban szentelték pappá. 1881–1882-ben káplán, 1882 és 1893 között plébános volt Iváncon. Milejbe került, ahol előbb adminisztrátorként dolgozott, majd 1896 és 1931 között plébános volt a zalai faluban. Nyugállományba vonult, és Rózsásszegen élt 1941. február 27-én bekövetkezett haláláig.

Horváth József (1896–1937)

1862. május 27-én született Szombathelyen, 1887. július 13-án szentelték pappá. 1889 és 1896 között iskolai hitoktató. 1896–1937 között előbb adminisztrátor, majd plébános Iváncon. Az őrségi kerület esperese is volt 1901–1922 között.

Szigeti József (1937–1956)

1906-ban született Gyirokon, 1932-ben szentelték pappá. 1934–1937 között hitoktató volt Sárváron, 1937–1956 között pedig plébános Iváncon. A forradalom leverését követően Ausztriába távozott. St. Katherin plébánosa volt. 56-os szerepvállalását fentebb olvashatják.

Zenz Péter (1956–1957)

1904-ben született Budapesten, 1931-ben szentelték pappá. 1943–1952 között plébános Szőcén, 1952–1956 között adminisztrátor a szombathelyi főplébánián. 1956–1957-ben ivánci plébános, 1957-től plébános a Szent Erzsébet-templomban. Közben püspöki irodaigazgató, kanonok és jáki apát. 1974. szeptember 5-én hunyt el.

Dr. Nemes Vazul (1957–1971)

1906-ban született Pápan, 1932-ben szentelték pappá. Filozófiai doktor, bencés főiskolai tanár. 1957–1971 között plébános Iváncon, 1972-től tartós betegszabadságon volt. 1979. március 22-én hunyt el, Pannonhalmán temették el.

Végh József (1971–1991)

1936-ban született Celldömölkön, 1959-ben szentelték pappá. 1959–1961 között káplán volt Oladon, 1962 és 1971 között plébános Nagyrákoson, 1971–1991 között pedig Iváncon. 1991. január 20-án hunyt el, az ivánci templom kriptájában helyezték örök nyugalomra.

Dóka Ferenc (1991–2006)

1958. május 3-án született Alsóújlakon, 1983. június 16-án szentelték pappá Szombathelyen. 1983 és 1986 között káplán volt Lentiben,

1986–1990 között pedig Szombathelyen, a Szent Márton-templomban. 1990–1991-ben káplán Kőrmenden, 1991-től 1992-ig pedig Vasváron. 1992 és 1997 között plébános Iváncon, 1997–2006 között Csákánydoroszlóban, 2006–2007-ben Tótszerdahelyen, 2007-től 2010-ig plébános Győrváron. 2010-től mind a mai napig plébános Hegyfalun.

Fekete Szabolcs Benedek (2006–2009)

1977. december 17-én született Kőszegen, 2002. június 26-án szentelték pappá Szombathelyen. 2002–2006 között káplán Szentgottárdon, majd 2006 és 2009 között plébános Csákánydoroszlóban. 2009-től napjainkig plébános Szombathelyen, a Jézus Szíve Plébánián (Szöllős), valamint 2013. augusztus 10-től ideiglenes jelleggel a szombathelyi Szent István Király Plébánia plébánosa. Ezzel együtt püspöki irodaigazgató is.

Dr. Stift Zoltán (2009–2011)

1969. július 7-én született Szombathelyen, 1993. június 17-én szentelték pappá. 1994–1997 között tanulmányi szabadságon volt Rómában, 1997-től 2000-ig pedig káplán Szombathelyen, a Székesegyházban. 2000–2002 között káplán Szombathelyen, a Krisztus király templomban. 2000–2006 között főiskolai docens, 2002-től 2006-ig plébános Szombathelyen, a Szent György-templomban. 2002–2006 között az Egyházmegyei Bíróság bírója. 2006-tól 2007-ig káplán Budapest-Farkasréten, a Mindenszentek-templomban. 2007–2009 között káplán Budapest-Zugligeten, a Szent Család-templomban. 2009–2011 között plébános Csákánydoroszlóban. 2011. szeptember 15-től 2013. augusztusáig Budapesten, az Apostoli Nunciatúrán teljesített szolgálatot. Jelenleg egyházmegyei szolgálaton kívül az egyik budapesti börtönben börtönlelkész.

Orsos Zoltán (2011. szeptember 15-től napjainkban is)

1978. január 29-én született Lovásziban, 2003. június 13-án szentelték pappá Szombathelyen. 2003 és 2005 között káplán Letenyén,

2005-től 2006-ig Ikerváron. 2006 és 2011. augusztus 1. között plébános Egyházasrádócon. 2011. augusztus 1. és 2011. szeptember 15. között plébános Zalaháshágyon. 2011. szeptember 15-től napjainkig plébános Csákánydoroszlóban.

Káplánok Iváncon

Ábrahám Zsigmond (1783–1785)

1758. szeptember 24-én született Felsőszoporon, 1783-ban szentelték pappá. 1783–1785 között káplán volt Iváncon, 1790-től haláláig pedig Jánosháza plébánosa. 1822. szeptember 24-én Jánosházán halt meg. A kemenesaljai kerület esperese és tanfelügyelője volt, valamint javadalmas pecöli apát.

Ballia Imre (1793)

1768. január 15-én született Nemesbődön, 1792-ben szentelték pappá. 1793-ban káplán volt Iváncon, 1797 és 1813 között szentkirályi, majd 1813-tól haláláig jáki plébános. 1828. április 8-án halt meg Jákon.

Böle Ferenc (1774)

Szarvaskenden született 1748. december 14-én, 1773-ban szentelték pappá. 1774-ben öt hónapig volt Iváncon káplán, 1777–1783 között Kercán plébános. 1783–1787 között Kemenesszentmártonban plébános, majd 1793-ig Gércén káplán. 1793-ban nyugállományba vonult. 1807. december 12-én halt meg Szombathelyen.

Czipoth József (1815–1819)

1789. október 11-én született Újtölgyesen, 1812-ben szentelték papá. 1815 és 1819 között káplán volt Iváncon. 1835. január 15-én halt meg Felsőlendván.

Dr. Dese Pál (1793)

1768. október 24-én született Jákon, 1791-ben szentelték pappá. 1793. március-november között káplán volt Iváncon. Filozófiai dok-

tor, a líceumban történelemtanár. 1803-tól haláláig plébános Rábakethelyen, itt halt meg 1842. június 13-án. Az őrségi kerület esperese és olvasókanonok volt.

Frantsits István (1789–1791)

1766. július 7-én született Győrszemerén, 1790. augusztus 24-én szentelték pappá. 1789–1791 között káplán volt Iváncon, 1794 és 1802 között Gércén. 1802–1803 között plébános Szarvaskenden, 1803-tól haláláig Kercán. Ott halt meg 1805. július 24-én.

Gráczer János (1881–1882)

1858. április 16-án született Szombathelyen, 1880. szeptember 4-én szentelték pappá. 1881–1882 között volt Iváncon káplán. 1896–1931 között előbb adminisztrátor, majd plébános Milejben. Nyugállományba vonulása után Rózsásszegen élt. 1841. február 27-én halt meg.

Hadászy Gáspár (1825–1828)

1791. január 3-án született Sorkikisfaludon, 1815. április 9-én szentelték pappá. 1825–1828 között volt Iváncon káplán. 1828–1840 között plébános Vasalján, 1840–1846 között adminisztrátor Kámban. 1846. december 1-én halt meg Kámban.

Horváth István (1933–1934)

1907. május 16-án született Répcevisen, 1933. július 25-én szentelték pappá. 1933 és 1934 között volt Iváncon káplán, 1939–1947 között plébános Zalatárnokon, 1947-től pedig Vasasszonyfán. 1948. június 17-én az ÁVO elfogta, mert ellenállt az iskolák államosításának, illetve ebből kifolyólag több hívét kiközösítette, akik egyetértettek a hatalom döntésével. Komoly betegséget kapott, ezért a börtönkórházba került, ahonnan október 1-jén szabadult. 1975-től címzetes esperes. 1980. január 7-én halt meg, Szombathelyen, a Szent Kvirin-templom kriptájában nyugszik.

Kapfstein Ignác (1801–1805)

1778. július 3-án született, 1801. augusztus 2-án szentelték pappá. 1801–1805 között volt káplán Iváncon, 1821. július 3-án halt meg Bakófán.

Lancsics Mihály

Toronyban született 1743. december 2-án. A teológiát a győri szemináriumban hallgatta, 1768-ban szentelték fel. Káplán volt Bősárkányban fél évig, Iváncon 13 hónapig, Kőszegen 1771. január-márciusban, Sárváron 1771. április-júliusban. Utána plébános Jánosházán 1771 júliusától 1790. április 17-én bekövetkezett haláláig.

Magyar János (1809–1812)

Zalaegerszegen született 1781. szeptember 27-én, 1806 körül szentelték fel. Káplán volt először Nagyencsen 1807–1808-ban, majd Iváncon 1809-től 1812. június 11-én bekövetkezett haláláig.

Majzik Miklós

1748-ban született Jászárokszálláson, 1773-ban szentelték pappá. Káplán volt Iváncon kilenc hónapon keresztül (időpont nem ismert). 1774–1776 között plébános Őriszentpéteren, 1776-tól haláláig Kemenesszentmártonban. 1783. augusztus 15-én halt meg Kemenesszentmártonban.

Martonitz Márton

1734. szeptember 16-án született Nyőgéren, 1763-ban szentelték pappá. Káplán volt Iváncon négy év nyolc hónapig (időpont nem ismert). 1772–1788 között egyházháshetyei plébános. 1788-ban lemondott minden javadalmáról, és 1799-ig Baltaváron, a Festetics grófoknál volt udvari káplán. Halála előtt Szombathelyen élt, itt is halt meg 1811. november 30-án.

Németh György (1759–1761)

1733. április 7-én született Hegyhátsálban, 1759-ben szentelték

pappá. 1759–1761 között káplánként működött Iváncon, 1761-től haláláig plébános volt Szarvaskenden. 1791. december 27-én hunyt el Szarvaskenden. A hegyháti kerület esperese és tanfelügyelője volt.

Pintér György (1818–1820)

1777. december 29-én született Bánokszentgyörgyön, 1801-ben szentelték pappá. 1817–1818 között egyházashollósi plébános, 1818 és 1820 között káplán Iváncon. 1820-tól betegállományba vonult rokonaihoz, Nagysitkére. 1829. június 5-én halt meg Nagysitkén.

Pletnits Pál (1812–1815)

1788. január 19-én született Szombathelyen, 1812-ben szentelték pappá. 1812–1815 között volt káplán Iváncon, 1822-től haláláig plébános Milejben. 1837. február 18-án halt meg ugyanott.

Sinkovits András (1806)

1782. október 14-én született Szombathelyen, 1806-ban szentelték pappá. Háromnegyed évig volt Iváncon káplán (időpont nem ismeretes), 1813 és 1827 között plébános Szentkirályon. Ezután egy éven keresztül plébános volt Pecölben. Itt halt meg 1828. december 6-án.

Nevelők Iváncon

Strausz Flórián (1885–1890)

1863. október 19-én született Nagylengyelben, 1886. március 17-én szentelték pappá. 1885–1890 között volt nevelő Iváncon, a Sigray családnál. 1895–1909 között plébános Lendvavásárhelyen, 1909–1929 között Alsólendván. 1929-ben nyugdíjba ment, 1952. október 30-án halt meg Nagylengyelben. Kerületi esperes, kanonok és szentszéki ülnök volt. 1919-től püspöki helynök. 1933-ban pápai prelátusi címmel tüntették ki.

Váhl Antal Pál (1820–1821)

1796-ban született Kőszegen, 1820-ban szentelték pappá. 1820–1838

között káplán volt több plébánián, 1838 és 1940 között adminisztrátori teendőket látott el Káldon, majd 1840 és 1869 között előbb adminisztrátor, majd plébános volt Vasalján. Ott halt meg 1869. február 20-án. 1820–1821 között volt nevelő Iváncon, a Sigray családnál.

Kisegítő Iváncon

Mazaly János

1813. október 9-én született Taródfán. Mazalin János és Vas Katalin voltak a szülei. 1840-ben szentelték pappá, 1840 és 1841 között kisegítő Iváncon és Nagycsákányban. 1841-től előbb káplán Rábahídvégen, majd plébános Kőszegen. 1856-tól 1895-ig plébános Nagypösén. 1906. március 18-án halt meg Nagycsömötén. Szentszéki ülnök és hittanár is volt, továbbá kisegítő Nagycsákányban és Iváncon. Nagypösén 200 koronás misealapítványt szervezett. Buzgó papi működésének emléke ma is él Nagypösén.

Adminisztrátorok Iváncon

Hannig János (1893)

1865. január 1-jén született Pápán, 1887. július 13-án szentelték papá. 1893. április-május folyamán volt adminisztrátor Iváncon, 1896–1917 között plébános Kemeneshőgyészen. 1917. május 1-jéig Kenyeri plébánosa. 1916-tól pápai káplán. 1948. december 14-én halt meg Szombathelyen.

Horváth József (1896–1937)

1862. május 27-én született Szombathelyen, 1887. július 13-án szentelték pappá. 1889 és 1896 között iskolai hitoktató. 1896–1937 között előbb adminisztrátor, majd plébános Iváncon. Az őrési kerület esperese is volt 1901–1922 között.

Szilner József (1893–1896)

1863-ban született Magyarkanizsán. 1889-ben szentelték pappá.

1893–1896 között Iváncon, 1897–1916 között Zalatárnokon volt adminisztrátor. 1916–1930 között plébános volt Alsóbagodon. Ezután nyugdíjba vonult, Zalaegerszegen lakott 1943. január 7-i haláláig.

Ivánci születésű plébánosok

Köbli Tamás

1977. szeptember 27-én született Körmenden. Iváncon nevelkedett, általános iskolába előbb itt, majd Csákánydoroszlóba járt. A soproni Evangélikus Líceumban érettségizett. 1996-ban a Szombathelyi Egyházmegye Kántorképzőjén kántori oklevelet szerzett. A teológiai tanulmányait Krakkóban, a Pápai Teológiai Akadémián végezte. 2008-ban szentelte pappá dr. Várszegi Asztrik OSB pannonhalmi főapát. Először Debrecenben, a Szent László Plébánián szolgált káplánként, majd plébánosként. 2013. augusztus 1-től Lenti plébánosa.

Kresznerics Ferenc

1766. február 25-én született Iváncon. Szülei taródfaiak voltak. Kresznerics taródfainak vallotta magát. A család 1760-ban került Iváncra, Ferenc édesapja tanítói állást kapott a faluban. Kresznerics Ferenc mindössze egy évig élt Iváncon, mert a család 1767-ben Kethelyre költözött. 1790-ben szentelték pappá. 1791-ben visszatért szülőfalujába, ahol egy évig káplánként tevékenykedett. Káplán évei után a líceum tanára, 1794-ben filozófiai doktorátust szerzett. 1812-től haláláig plébános Alsóságon. 1832. január 18-án halt meg. A Magyar Szótár megalkotója. 1831-ben a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választotta. Szentszéki ülnök volt. 1992-től gránit-tábla őrzi emlékét szülőhelyén, és az ivánci általános iskola felvette a nevét.

Tanai Ferenc

1900. október 27-én született Iváncon. Szülei Tanai György kertész és Novák Teréz. 1925. június 1-jén szentelték pappá Pesten. Először Vépre került, ahol nevelő volt az Erdődy családnál. Ezután 1928–1929

között káplán volt Pesten, az Örökimádás-templomban. 1929–1933 között a pesti Szent Imre Kollégium prefektusa, 1933-tól a szombathelyi leányiskola igazgatója.

Iváncon nevelkedett papok

Tibola Imre

1930. július 5-én született Körmenden. A gyermekéveit Iváncon töltötte. 1954. június 20-án szentelték fel Szombathelyen. 1954–1957 között káplán volt a szombathelyi Szent Erzsébet Plébánián. 1957-ben börtönbe került. Szabadulása után még ugyanabban az évben káplán lett Budapest-Józsefvárosban. 1958–1972 között plébános Boncodföldén, 1972–1974 között a Püspöki Gazdasági Hivatal vezetője. 1974–1989 között adminisztrátor Szombathelyen, a Szent Erzsébet Plébánián, 1978-tól szentszéki bíró, 1982-től kanonok. 1989 és 2007 között plébános a szombathelyi Székesegyházban. 1999-től nagyprépost, 2001-től pecöli címzetes apát. 2007-óta nyugállományban van.

Seregély István

A nyugalmazott egri érsek 1931. március 13-án született Szombathelyen. Gyermekéveinek egy részét Iváncon töltötte, mivel szülei az ivánci iskolában tanítottak. Teológiai tanulmányait Szombathelyen kezdte, de Budapesten fejezte be. Szombathelyen szentelték pappá 1955. június 19-én. 1955–1956 között kisegítő Budapesten. 1956–1974 között káplánként működött Gyöngyösfalun, Nyőgéren, Bagodviteynyéden, Zalaegerszegen és Szombathelyen. 1974 és 1987 között plébános volt Kőszegszerdahelyen és Kőszegen. II. János Pál pápa 1987. június 5-én nevezte ki egri érsekké. Július 25-én szentelték püspökké az egri főszékesegyházban. 1990-től 2001-ig a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnöke és ezzel együtt 1992 és 2005 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem nagykancellárja volt. 2007. március 15-től az egyházmegye apostoli kormányzója. 2007. június 9-től nyugalmazott érsek.²⁹

Az ivánci egyházközségi képviselők névsora

Fritz Attila (elnök), Gyarmati Tibor, Horváth János, Molnár Csaba, Sipos János (Hegyhátszentmárton képviselőjében) Sütő József, Szabó Mihály, Tóth B. Sándor.

Felekezetek változása Iváncon 1793-1914 között

Év	Római katolikus	Evangelikus	Református	Izraelita
1793 – Ivánc	352	33	–	–
Hegyhátszentmárton	182	9	–	–
1803 – Ivánc	628	11	5	8
Hegyhátszentmárton	219	–	12	–
1812 – Ivánc	361	37	–	–
Hegyhátszentmárton	178	11	–	–
1846 – Ivánc	489	–	9	14
Hegyhátszentmárton	209	–	11	–
1914 – Ivánc	945	9	1	17
Hegyhátszentmárton	313	6	8	– (30)

Érdekességek, szakrális emlékek Iváncon

Az Óriszentpéter felé vezető út mellett, egy kilométerre Ivántól található egy plébából készült kereszt. A kereszt 100 éves, több turisztikai kiadványban is megtalálható. Történetét Avas Kálmánné pankaszi asszony jegyezte fel, mely így hangzik:

„Huszár Károly 16 éves Károly nevű fia a család teheneit legeltette. A tehének véletlenül a közeli lucernásba is bementek. Olyan sok lucernát ettek, hogy két tehén felfúvódott és elpusztult. Amikor az apa megtudta, mi történt, erős felindultságában a gyereket úgy megütötte, hogy az azonnal meghalt. A szülők nagyon megrémültek a történetek miatt, nem merték senkinek elmondani a történeteket, a holttestet pedig kivitték a földjük végébe, és ott elásták. A gyerek teste fölé fakeresztet állítottak. A faluban ugyanakkor azt híresztelték, hogy a gyerek világgá ment. A szülők nemsokára mindketten meghaltak. A történetet a szomszéd beszélte el halála előtt, aki titokban kileste, amikor a gyerek testét elásták. A fiú halálának pontos történetét ma sem ismeri senki. Az 1960-as évek végén a Műemléki Felügyelőség el akarta vitetni a keresztet, de a falubeliek nem engedték, mind a mai napig a helyiek gondozzák azt.”³¹

Kereszt Ivánc végén

Gasztony

A templom

A templom első említése 1599-ből való, amikor is azt jegyezték fel, hogy Gasztony kis fatemploma a reformátusok kezére került. Arról, hogy ez a kis fatemplom mikor épült, nincs adat.

Ugyanezt a kis fatemplomot az 1697–1698-as Kazó-féle vizitációban is megemlítik:

„Gasztony Rábaszentmihály filiája. Stóladíja a keresztelésért 1 tyúk és egy kenyér, a házasságért 5 durva szövet. A plébániaháznak egy mezeje van, 8 köből értékben. A mezőt keletről Hertelendy Zsigmond szántóföldjei, nyugatról Varga György szántóföldjei határolják. Gasztonynak egy harangja van faállványon, melynek gondozása és a harangozás Erdős Ferencre van bízva. Mellette egy szentély fából, régisége miatt szuvas és szétomlott. Tehát a harang ebben az időben még a helyén volt. A községben 237 ember lakott, melyből csak 107 volt katolikus, a többi evangélikus.”³² (Ne feledjük, hogy a gasztonyi kis fatemplomot mindössze a vizitáció előtt 26 évvel kapta vissza a katolikus közösség az ellenreformáció hatására. Ez azt mutatja, hogy a templom katolikusoknak történő visszaadása után negyed évszázaddal még mindig többségben voltak az evangélikusok a faluban.)

Egy 1714-es irat szerint Gasztonyban, mint leányközségben (Rábaszentmihály filiája) a gerendák fölött volt egy harang, de a rácok elvitték. A harangot később pótolták.

Az 1717-es vizitáció szerint még mindig fából van a falu temploma.

A plébánia halotti anyakönyvében található az a bejegyzés, hogy a Boros családnak egy hathetes csecsemője meghalt 1733-ban és ezt a csecsemőt a gasztonyi templomban temették el. A gyereket még a fatemplomban temették el, mert az új templom csak kilenc év múlva épült fel. Arról, hogy mi lett a holttesttel az új templom építése után, nincs adat.³³

A jelenleg is álló templomot 1742-ben építették barokk stílusban, mely védett műemlék. A templomot Hertelendi László építtette, de a Boros család is sokat csinosította, gazdagította a templomot. A

szentélyt boltozat fedte, a hajóban gerendás síkfödém volt. A karzat fából készült, tornya nem volt. Két oltár volt benne, a főoltáron Szűz Mária szobra volt látható két angyal között, a mellékoltáron a korábbi védőszent, Szent Rozália képe volt megtalálható.

A templomot 1772-ben nyugati irányban bővítették. A szentély új és magasabb boltozatot is kapott. A fa karzat helyett téglá szerkezetű épült. Ekkor épültek a mellékoltárok, a sekrestye és ekkor készültek a tölgyfa padok is. Utóbbiak faanyagát Hertelendi János főbíró úr adományozta. Új orgonát kapott a templom Hertelendi Klára asszony jóvoltából. A ma látható három oltár (egy fő és két mellék) is ekkor épült. Az oltárok felállítását Hertelendi György és neje, Rumi Magdolna adományaiból építették. Ebben az évben az ajtó- és ablakcserék is megtörténtek. A hajót faszerkezetű födémmel látták el.

Az 1802-es vizitáció alkalmával azt jegyezték fel, hogy a hajófödém már nem fa, hanem stukatóros kialakítású.

1823-ban egy nagyobb beruházás keretében átépítették boltozatossá a hajót. (A Szombathelyi Egyházmegye névtára szerint ez a beruházás 1905-ben valósult meg.)

1886–1887-ben beboltozták a hajót, megemelték a tornyot fél öllel. 1903-ban a tetőjavítás történt meg. 1905-ben a falvizesedés ellen kívülről két méter magasan bekátrányozták a templom falát. A mészkölapokat, cementlapokra cserélték, és az oltárokat is restaurálták.

A templomban két harang volt, egy lélekharang, mely 1867-ben készült Szombathelyen, Haeller József jóvoltából. A lélekharang alatt volt a nagyharang, mely 324 kg volt és melyet 1784-ben öntöttek Grazban. Az I. világháború idején, egészen pontosan 1916-ban elvitték a nagyharangot a templomból. Az elvitt harangot 1926-ban pótolták egy 431 kg-os haranggal, melyet szintén Grazban öntöttek. Ezt a II. világháború alatt, 1944. június 24-én vitték el. A gasztonyiak nem sajnálták, mert repedt volt, előbb-utóbb ki kellett volna cserélni. 1960-ban bevezették a villanyt a templomba. 1971-ben a II. Vatikáni Zsinat rendelkezéseinek megfelelően szembemiséző oltár, ambó és papi szék került a templomba. Az 1990-es évek közepén az oltárokat restaurá-

A gasztonyi templom

torok újították fel, valamint Hajmási Erika régész falkutatásokat végzett. Új téglapadozat készült, a falakat kívül és belül új vakolattal látták el, kívülről be is színezték a templomot. Az akkori munkálatok Rilli atya vezetésével történtek meg. A templom megszépült, jelenleg a kornak megfelelő állapotban van.³⁴

A templom leírása

A templom téglalap alakú, egyhajós építmény félköríves szentély-lezárással. A nyugati homlokzat bejárat felett épült torony harangszintjén négy félkörív szóródású, zsalus ablaka van. Felette található az órával ellátott főpárkány és a gúlasisak. A déli oldalon alakították ki a karzatra való feljáratot, melyet csigalépcsőszerűen alakítottak ki. A szentélyből nyílik a sekrestye. A homlokzatot falsávok és félkörív záródású nagy, barokk ablakok tagolják. A templomhajó három cseh-süveg boltozattal fedett. Szentélye csehboltszakaszos-hálós kupolával fedett. A falazott karzata alatt egy török feliratos emlékoszlop található, melynek lábazatán latin felirat olvasható. (Ennek leírását alább olvashatják.)

A főoltár és a mellékoltárok szintén barokk alkotások a XVIII. századból. A szentélyt lezárja a térdelő Szent István és Szent László királyunk, az angyalok szobrai és a Szűz Mária meglátogatja Erzsébetet témájú oltárkép. A pártázaton a sugarakkal és felhőkkel megjelenített Szentháromság-csoport lebeg. A mellékoltárok hasonlóan szépen, gazdagon díszítettek. Néhány festményt és szobrokat tartalmaz. Az északi mellékoltár feletti kép Szent Annát és Szent Terézt, a déli oltár Nepomuki Szent Jánost és Szent Józsefet ábrázolja. Mindkét oltáron szobrok is állnak. Az északon két azonosítatlan női szobra található, a délin pedig Szent Flóriáné. A másik szobor nem ismert, csak annyi látható, hogy Szent Flóriánhoz hasonlóan szintén vértbe van öltözve. A déli oldalon található a török kézmosóból kialakított keresztelő medence. A hajó északi oldalán van a szószék copf füzérekkel, rozettákkal, bojtokkal és a Boros család címerével díszítve. A hangvetőjén Szentlélek és a fő erények szimbólumait tartó angyalok

láthatók. A templom padjai is a barokk korból valók. A templom felszereltsége nagyon jónak mondható, többek között szentségtartó, kehely és ereklyetartó is tartozik hozzá.³⁵

Napjainkban szentmise a községben havi váltásban, szombaton este és vasárnap reggel van. A templom védőszentje Sarlós Boldogasszony.

Sarlós Boldogasszony

Július 2-a, Sarlós Boldogasszony napja (latinul Visitatio) Mária látogatását eleveníti fel Erzsébetnél.

„Amikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, örömeben megmozdult méhében a gyermek, maga Erzsébet pedig eltelt Szentlélekkel. ... Boldog, aki hitt annak a beteljesedésében, amit az Úr mondott neki!” (Lk 1,39–45)

Az öröndetes rózsafüzér második titka áll e jeles nap középpontjában – *Akit te, Szent Szűz, Erzsébetet látogatván méhedben hordoztál.*

A középkorban vigíliája és nyolcada volt. Az egyházi ünnep viszonylag későn, csak a XIII. században, a ferencesek révén terjedt el, és 1389-ben vált egyetemessé az Egyházban.

Az ünnepnap elnevezése is népi eredetű, Sarlós Boldogasszony a búza érésének, az aratásnak is napja. Mivel az egyházi ünnep egybeesett az aratás kezdetével, a népnyelv sarlós jelzővel illette. A népi gondolkodás összekötötte a szakrális ünnepet a mezei munkáéval, a Szűzanya áldását kérték a termésre és az aratók munkájára. Szokásaiban gazdagon megmutatkozik a magyar nép szűzmáriás lelkülete.³⁶

Papok és káplánok

1674-ben Gasztonyt a csákánydoroszlói plébániáról látták el. (1672-ben kapták vissza a templomot a katolikusok az evangélikusoktól az ellenreformáció hatására.) Olyannyira gond volt ez időben a paphiány (ne feledjük, ekkor még bőven éreztette hatását a reformáció), hogy egy ideig nem is pap látta el a gasztonyi híveket, hanem úgynevezett licenciátus, azaz laikus hívő, aki kapott valamiféle kiképzést, oktatást. Egy ilyen licenciátus volt Podraczky János, akiről azt írták le a kró-

nikások, hogy részeges, összeférhetetlen ember volt és botrányos életet élt. Egy 1713-as feljegyzés már papot említ, nem licenciátust, de ő sem volt jobb elődjénél, mert róla is rossz hírek érkeztek. Megemlégették, hogy káromkodott és időről időre leteremtette a híveket. Valószínűleg nem lehetett túlságosan színvonalas a papképzés, illetve a hatalmas paphiány miatt mindenkit felvettek, aki jelentkezett. 1791-től a Boros család közbenjárására Vasszentmihály káplános hely lett. Ez az állapot 150 évig fenn is maradt. Hiába tartozott a káplán hivatalosan a vasszentmihályi plébániához, tulajdonképpen a gasztonyi hívekért volt. Olyannyira, hogy az iskola mellé egy szobát is építettek neki a gasztonyi hívek. A káplánt az egész község magáénak érezte. A szobát bebútorozták, fűtéséről is gondoskodtak. Innentől kezdve minden vasárnap és ünnepnapon is volt szentmise Gasztonyban. Addig csak minden harmadik vasárnap volt szentmise a községben.

Azonban a falunak további vágya volt, hogy egyszer saját plébánosa legyen. 1919 áprilisában kérvényt intéztek ez ügyben az egyházi hatósághoz, mely kérvényt aláírásokkal is alátámasztották. Azonban a kérés nem talált meghallgatásra. 1935-ben ismét előkerült a téma, mert Batthyány Iván végrendeletében a gasztonyi plébániára hagyta a templom mellett lévő intézői házat. Ennek ellenére jogi és gazdasági problémák miatt megint csak nem valósult meg a gasztonyi plébánia nagy vágya.

A helyzet akkor változott meg, amikor Kovács Rajnér lett a káplán. A gasztonyiak újra kérvényt írtak a külön lelkipásztorral kapcsolatban. A vasszentmihályi plébános beleegyezett abba, hogy a káplán ne a plébánián lakjon, hanem kiköltözzön Gasztonyba és ott kihelyezett káplánként, külön működjön. Mivel paplak még nem volt a községben, ezért Rajnér atyát Németh Lajos céhmester fogadta be a házába. Rajnér atyát Szalai Géza atya követte, aki nagy munkákat végzett az egyházközségben. 1961-ben kívülről, 1963-ban pedig belülről tartaroztatta a templomot. A következő nagy feladat a paplakás megépítése volt, melyet Pintér József gasztonyi származású építész tervezett. A paplak a hívek hathatós közreműködésével 1966-ban elkészült, és Kovács Sándor akkori megyéspüspök szentelte fel.

Mindeközben 1956. január 1-jétől Gasztony önálló anyakönyveztetéssel rendelkezett, mely újabb nagy lépés volt a különválás útján.

Szalai atya 1968-ban bekövetkezett halála után egy évig nem volt lelkész a községben, minden vasárnap Harangozó János atya mutatott be szentmisét a gasztonyi templomban. Az ideiglenes állapot Takács Ferenc atya érkezésével szűnt meg. Takács atya működése alatt változott meg a templomban a liturgikus tér. Készült egy szembemiséző oltár és egy ambó.³⁷

Szakraális hely Gasztonyban – Mária-kert

A csákánydoroszlói plébánia területén két kegyhely is található, a Miród-forrás kegyhely Kemestaródfán és a gasztonyi Mária-kert.

A Mária-kert története nagyban hasonlít a Miród-forrás történetéhez. Ez a búcsújáró hely is megszenvedte a kommunista hatalomátvételt, illetve a kommunista vallásüldözést. Majd a Miród-forráshoz hasonlóan hatalmas társadalmi összefogással épült újjá.

A Mária-kert ötlete és megalkotása Piller Dezső nevéhez fűződik. Az ő áldozatos munkájának köszönhető, hogy kialakult, fennmaradt és felújításra került ez a búcsújáró hely.

Egy napon Piller tanító egyik tanítványa egy magazint vitt a tanárának. A magazinban egy kép nagyon megragadta a tanítót. Egy fenyves erdőt ábrázolt, melynek sarkán egy vastag, lombos fa volt látható. A fatörzsön Mária-kép volt, előtte öreg néni imádkozott.

Egy erdei séta alkalmával Piller Dezső egy dombot pillantott meg, mely mohával volt benőve és három nagy gyertyánfa egy virtuális kápolnát alkotva ölelte közre a kis dombot. Felvetődött a tanítóban, hogy mi lenne, ha a magazinban látott képhez hasonlóan a középső fára egy Mária-kép kerülne. Ezt a tervét meg is valósította, sőt a másik két fa törzsére is került egy-egy kisebb Mária-kép. A helyi és a környékbeli híveknek csakhamar a fülébe jutott a hely és egyre többen keresték fel. Nemsokára egy fahidat is elhelyeztek az árok fölé, hogy még könnyebben meg tudják közelíteni a helyet a zarándokok. A híd fölé szentképet helyeztek. Egyre többen érkeztek a kegyhelyre, ekkor a

A Mária-kert

Püspöki szentmise a Mária-kertben

helyiek elhatározták, hogy társadalmi munkában emlékművet építenek. Eltervezték, hogy az építmény felépítésére az anyagot összegyűjtik, a Mária-szoborra való pénzt pedig színdarab előadásával teremtik elő. A plébános a tervek mellé állt. Először az erdőtulajdonosokkal kellett megegyezni, mivel ugye a hely egy erdőben található. Ez is megtörtént. Ezután az építmény elkészítésére tervek készültek. Az első tervet, miszerint a vízesés a szoborfülke két oldalán jött volna le, elvetették. Helyette a második változatot választották, miszerint a víz félkörben, karéjos megoldással folyik el. Az emlékmű tervrajzát a boltban közszemlére tették.

A tervek után a tetteké lett a főszerep. Dúlt a háború, de az emberek szívesen érkeztek a helyre társadalmi munkát végezni. A község egy emberként állt ki a Mária-kert mellett. Fáradságot nem kímélve, szívesen tevékenykedtek a kegyhelyen.

Társadalmi munkában dolgoztak, ezért a munka csak szombat délutánonként folyt, mivel a munkások hétköznapi a földeken és egyéb helyeken dolgoztak. Az építés több hétig tartott és több kőműves dolgozott társadalmi munkában. A búcsújáró hely végül 1941-ben készült el.

Az 1947–1948-as években Magyarországon a Boldogasszony-év keretében több helyen ünnepségeket szerveztek. Gasztonyban adott volt a Mária-kert, mint búcsújáró hely. A programra nagyszabású tervek készültek. A plébános a következő programot állította össze:

- Szombat esti gyertyás körmenet a templomból a Mária-kertbe.
- Vasárnap reggel tábori mise a Mária-kert oltáránál.
- Délután 14 órától ifjúsági gyűlés a Mária-kertben.
- Délután 17 órától a „Fatima” című színdarab előadása a templomkertben.
- Este táncmulatság a vendéglőben.

A rendezvény időpontja május 22–23-a volt. Az ünnepségre fejlesztések is történtek a Mária-kertben. Padok kerültek a búcsújáró helyre, a hölgyek pedig a kegyhely csinosításából vették ki részüket.

Az ünnepség tehát 22-én kezdődött, mely során nagy tömeg indult a templom elől a Mária-kertbe. A szomszédos községek lakói is eljöttek, saját zászlajuk alatt vonultak. 23-án a reggeli tábori misét Kappel kanonok celebrálta, aki Szombathelyről érkezett. A misén mintegy 1500 ember vett részt. A misére harmóniumot is vittek ki, az egyházi énekek éneklésében a csákányi egyházi énekkar is segített.

Török Béla volt a délutáni ifjúsági nagygyűlés vezetője, melyben kultúrműsor, szavalás és néptánc is megtalálható volt. A késő délutáni színdarab is nagyszerűen sikerült. Az időjárás mindkét nap kegyes volt az ünneplőkhöz, a rendezvény hatalmas sikert aratott.

Sajnos ezután szomorú idők jöttek a Mária-kertre, mivel a terület, ahol a kert található, beleesett a határsávba. Innentől kezdve a Mária-kertet ápolni, fejleszteni nem lehetett, sőt jóformán megközelíteni sem, legalábbis vallási céllal nem. Sőt azon embereket, akik az ünnepséget szervezték, csakhamar eltávolították a faluból. Vandál kezek miatt a Mária-szobor megsérült az idők során. Székely László apát azt még el tudta érni a hatóságoknál, hogy a szobrot a templomkertbe hozzák, de a hely évtizedekig fizikailag megszűnt létezni.

A rendszerváltás meghozta a Mária-kert szabadságát is. A szögesdrót eltávolítása után az emberek ismét a kegyhely felé vették az irányt. Mivel senki nem gondozta a helyet évtizedekig, elburjánzott a gaz, nagyon bozótos lett a terület. A Mária-kert környékén történtek faki-vágások, de azokat a fákat, melyeken a Mária-képek voltak és amikről tulajdonképpen az egész Mária-kert kultusz elindult, érdekes módon meghagyták. Sőt a mai napig is megtalálhatók. Viszont az emlékmű az elhagyatottság miatt enyészetnek indult. Kiss Sándor akkori plébános összehívta a katolikus falugyűlést, ahol elhatározták a Mária-kert újbóli megnyitását, felújítását. A régi Mária-szobrot megjavították és visszavitték a helyére a szoborfülkébe, míg a templomkertbe új szobrot vettek a hívek. 1990 áprilisában megkezdődtek a felújítási munkák. Először megtisztították a területet a gáztól, bozótól. Csakúgy, mint az építkezéskor, a felújítás során is szombatonként dolgoztak az emberek a szabadidejük terhére. Több fát kivágtak a helyi TSZ engedé-

lyével és erdészeti szakszemélyzet irányításával. A kivágott fák egy részéből készült el az új híd egy része és a padok lábazata. A hídhöz és a padokhoz a padlókat is a TSZ biztosította. Közben a fákra visszakerültek a Mária-képek.

Problémát jelentett a hely megközelíthetősége. A régi út, mely a kegyhelyhez vezetett és a tulajdonosok területéből alakították ki, megszűnt. Segítséget nyújtott a műszaki zár nyomvonala, amit a gyalogosok és a biciklisek használtak. Az autóval való megközelítés érdekében a falu nyugati végétől induló erdei utat munkagépekkel olyan mértékben felújították, hogy autóval is megközelíthetővé vált a Mária-kert. Ezen kívül parkoló, WC is készült a kert mellé.

Csakúgy, mint a kert készítésekor, a felújításakor is szorgos női kezek segítettek az oltár díszítésében és a búcsújáró hely környezetének szépítésében.

Az újrászentelésre 1990. augusztus 20-án délután 14 órai kezdettel került sor. A rendezvényre több egyházi személy elfogadta a meghívást. A szentmisét Lelkes József általános helynök mutatta be. A helynök köszöntése után a helyi tűzoltók felvették a Mária-szobrot és őket követve elindult a menet a Mária-kertbe. Nagyon sok hívő volt kíváncsi az ünnepségre. A kertbe érve a tűzoltók helyezték a fülkébe a szobrot. A tábori misén a szentbeszédet Takács László Gasztonyból származó plébános mondta.

A Mária-kert azóta is látogatható, Gasztony község egyik büszkesége.³⁸

Érdekességek, emlékek Gasztonyból

A török márványfaragványok:

Ezeket az igazi ritkaságszámba menő tárgyakat Boros József hozta Gasztonyba. Boros József 1789-ben részt vett Belgrád visszavételében II. József császári seregében harcolva, majd az ostrom után szülőfaluja, Gasztony templomának adományozta a tárgyakat.

Az egyik egy a XVIII. században élt magas rangú török ember síremléke, melyen felirat is található. A templomban a karzat alatt áll

és turbán alakú oromdísz található rajta. A kő csonka, csak a feliratos rész maradt épen. A feliraton a következő olvasható:

*„Az elhunyt, Istenben boldogult nagyvezér Izzet Mehmed basának lelki nyugal-
mára. A Koránban olvassátok – 1198 Redsel hó 13.”* A feliratot Hüsszein Namik bey török történész fordította le.

Az alján latin nyelvű felirat olvasható: *„Zimonynak II. József győzelmes
hadai által történt bevételekor Rákosi Boros József ő cs. és kir. ap. Felsége hely-
tartó tanácsának tanácsosa..... gosztonyi templomnak ajándékul adta az
1789. évben.”*

Gasztony lakosságának fantáziáját megmozgatta, hogy vajon kié lehet ez a síremlék, ki nyugszik alatta. Az emberek fantáziájának hatására kialakult egy monda, mely azóta is ismert.

A monda szerint a szentgotthárdi csatából menekült egy súlyosan sebesült török hadvezér fehér lovon. A vezér Gasztonyig jutott el a sebesülés miatt, ahol is leesett a lováról. Az egyik Boros úr megszánta őt, bevitte a házába és a húga gondozására bízta. Ahogy ilyenkor lenni szokott, az ápoló és az ápolat között szerelem szövődött, ami házassággal végződött. A vezér, miután meghalt, a templomba temették, vagy egy még hihetlenebb változat szerint a templomot építették a sír fölé. Az 1905-ös templomrenoválás során egy nagy üreget találtak a lapjában, a kövezet alatt. Több szekér földet elnyelt az üreg, mire feltöltődött. A monda szerint a Boros kúriában pedig mecset volt, az ajtók fölé török feliratú kőlapokat helyeztek. A hiedelem szerint a mecset mellett egy betemetett kút volt, ami a rituális tisztálkodásra szolgált. De állítólag még egy minaret is állt az udvaron, melyet a vezér épített, vagy már előtte építették.

Vakarcs Kálmán hirdette ezt a verziót, annyi kiegészítéssel, hogy szerinte a vezér 1664-ben meghalt a csatában Szentgotthárdnál, és Boros csak a holttestét hozatta a templomba, majd hozatott egy megfelelő sírkövet. Piller Dezső, a falu híres szülötte cáfolta ezeket a felvételeket.

A vasszentmihályi plébánián őrzik azokat az adományleveleket, melyekben megtalálhatók azoknak a tárgyaknak a jegyzéke, melyeket

Török síremlék

Keresztelőmedence a templomban

Török-kori temető kő

a Boros család adott a gasztonyi templomnak. Az egyik adománylevelén ez olvasható: „*egy belgrádi Commendáns és török Basának temető kövét (adta), mely a nevezett Belgrád várának 1789-edikben lett utolsó bevételekor nyeretett, örök emlékezetül a gasztonyi templomnak ajándékozza.*”

Ezzel alighanem el is dőlt a kérdés, hogy mi a monda és mi a valóság. Történelemtanárként annyit hozzáfűznék magam is, hogy a török időkben és előtte a középkorban a csaták után a holttesteket a csatater környékén szokták elhantolni – a fertőzésveszély miatt minél gyorsabban. Sőt, az ostrom közben is szoktak szünetet tartani, hogy a halottakat elszállítsák és eltemessék, vagy elhamvasszák. Vajon miért hozta volna Boros úr a saját birtokára a basa holttestét? Mi érdeke fűződött hozzá, és miért kockáztatta volna, hogy a bomló holttesttel valamilyen fertőzést cipel be a kúriájára?

A másik két emlék közül az egyik a templom falában található és egy felirat olvasható rajta, a harmadik pedig egy szépen csiszolt, kör alakú márványmedence, mely jelenleg a templom keresztelőmedencéjeként funkcionál.³⁹

Egy érdekes történet

Kincs István gasztonyi lelkészsége idején keletkezett az a történet, mely a Vasi Szemlében is megjelent. A történet főhőse Fejér József urasági kanász. A kanásznak megszületett a 16. gyermeke is, de sehogyan sem talált keresztapát a porontynak. Gondolt egy merészet, és magát Ferenc József királyt kérte fel gyermeke keresztapjának. Azonban a király válasza igencsak késett és a bátor kanásznak nem volt maradása a faluban a gúnyos megjegyzések miatt. Ám egy nap berobogott a faluba a körmendi főbíró hintója. Majd a bíró közölte, hogy a király őt bízta meg a helyettesítésével, sőt még pénzt is adott a kanásznak, majd a király nevében a keresztvíz alá tartotta a kanász 16. gyermekét. Na ezután nagy ember lett a kanász a faluban, legalábbis nagyot gondolt magáról. Amikor gazdája el akarta küldeni, mert rosszul végezte a munkáját, tudtára hozta, hogy őt aztán nem küldheti el, mert ő a király komája. Az, hogy így volt-e a történet pontosan, nem lehet

tudni, mindenesetre a falusi mondakör említést tesz egy gasztonyi kanászról, aki a királyt kérte fel gyermeke keresztapjának.⁴⁰

Egyházi iskola és a (kántor)tanítók

1779-ben még nem volt iskolája Gasztynynak. A gasztonyi gyerekek a rábaszentmihályi iskolamesterhez jártak tanulni. Illetve jártak volna, mert nem igazán mentek a távolság miatt, így aztán a gyerekek nagy többsége nem tudott sem írni, sem olvasni. Ugyanakkor a községnek el kellett tartani a szentmihályi kántortanítót függetlenül attól, hogy jártak-e a gyerekek vagy sem. A gasztonyiaknak fél, illetve negyed mérő jószágot kellett fizetni, a szegényebb családoknak évi 3 krajcárt kellett adniuk, valamint minden gyerek után 17 krajcárt. Külön fizették még neki az esetleges éjszakai virrasztást a halott mellett és a temetést. Alkalmanként 7–7 krajcárt kapott az iskolamester-kántortanító.

Az iskola létesítése felé az első nagy lépés 1791-ben történt meg. Ekkor Boros István, Boros Ádám és Hertelendy János urak kérvényezték a Helytartó Tanácstól, hogy Gasztynban iskola létesülhessen. Boros István már a kérvény előtt megállapodást kötött a többi földesúrral, hogy adományokból felépítik az iskolát. Sőt, Boros kanonok azonnal fel is ajánlott 1600 forintot az iskola javára, annyi kikötéssel, hogy az összeg évi kamatát, 80 forintot a kántortanító fizetésére kell fordítani. A Helytartó Tanácstól megérkezett a válasz: *„itten a Gasztonyi Helységben az Oskolának fel állítását nagyon sürgetvén, szerencsére végre hajtotta.”*

Az iskola vagy ahogy akkor hívták, a mesterház csakhamar fel is épült. Még tornyot is építettek az iskolára, valamint a ki- és becsengetésre egy 12 fontos harangot is kapott az intézmény. Megemlézték, hogy az épület téglalapra, de fából épült, és két szobája volt. Az egyikben lakott a tanító, a másik pedig osztályterem volt. Ezen kívül konyha, kamra és kocsiszín tartozott az épülethez, mely a feljegyzések szerint jó állapotban volt. Földje nem volt az iskolamesternek, de kapott 17 szekér tűzfát és 12 pozsonyi mérő gabonát. Cserébe viszont 12 árva gyermeket ingyen kellett tanítania. A temetés és a gyászmise után to-

vábbra is 7–7 krajcár járt. Az 1831-es vizitáció már említi az iskolát. Időközben 1811-től már földjei is lettek a kántortanítónak. Az első az úgynevezett Sásos dűlőben, melyen négy szekér széna termett, és a csákányi templombirtok, valamint Kováts Imre szomszédságában volt található.

A vizitáció szerint továbbra is 17 krajcárt kapott a tanító gyerekenként, viszont a temetésért és a gyászmiséért már 17 krajcárt kapott a korábbi 7 helyett.

1857-ben már több földje volt a tanítónak. Egy feljegyzés szerint 2 hold és 130 négyszögöl, kertje 100 négyszögöl, rétje 1 hold és 70 négyszögöl, valamint már erdeje is van 9 hold nagyságban. Ezen felmérés szerint a tanulóktól évi 39.40 pengő jön be átlagban. Továbbá megemlíti a felmérés, hogy minden gyereknek naponta 2 hasáb fát kellett vinni az iskolába fűteni.

Az 1900-as évek elején nagyobb fejlesztések történtek az iskolával kapcsolatban. Először a zsúptetőt zsindeyre cserélték, és egy tantermet átalakítottak két szoba-konyhás lakásra. 1916-ban új tanterem épült, valamint tanítói lakás két melléképülettel.

A jelenlegi iskolaépület kelet-nyugati irányban húzódik a Templom utca hosszában. A tanítói lakáson kívül óvoda és tanterem található az épületben. Nagyobb felújítások voltak 1930–1948 között az épületben. Új tanterem épült, a tanítói lakást többször javították, új faház épült, átalakították a kutat és újraüvegezték a tantermek ablakait.

Az iskola államosítása Gasztonyban 1950. január 31-én történt meg. Az iskolával együtt a plébánialakást is államosították, mely a Gasztonyba kiszálló pap rezidenciája volt. Megemlítik a feljegyzések, hogy Murányi László vasszentmihályi és egyben gasztonyi plébános panasszal élt az államosítás miatt, levelet írt az illetékes szerveknek, de a levélre válasz nem érkezett.

Kántortanítók:

Az első tanító, akit a feljegyzések megemlítenek, Nagy Péter. Bánokszentgyörgyön született és négy nyelven beszélt. A vizitáció szerint

1831-ben már Öcsi Horváth Imre volt a kántortanító Gasztonyban. A vizitáció szerint már 20 éve tanított a faluban, tehát 1811 környékén kapta meg az állást. Volt egy segédtanítója Rosner József személyében. 1857-ben még mindig Horváth Imre tanított a faluban. A következő tanító, akiről tudunk az id. Németh Pál, aki 1872. január 12-től töltötte be a tanítói állást a faluban. 1923. január 14-én lemondott a tanítói állásról fia javára, aki addig is Gasztonyban működött, mint segédtanító. A falusiak szerették, a tanításán kívül a kántori szolgálata is osztatlan sikert aratott. Id. Németh Pál vezette be a tanítást már 1873-ban a felnőtt, írástudatlan lakosság számára. Ifj. Németh Pál is sikeres, elismert ember volt Gasztonyban. Negyven évnyi tanítás után nyugalmába vonult, utána azonban még sokáig kántorkodott Gasztonyban. A két kántortanító, id. és ifj. Németh Pál egymás mellett nyugszanak a gasztonyi temetőben.

A Horváth Imre és Németh Pál közti időszakban Piller Dezső szerint Horváth Imre fia, Horváth László töltötte be a kántortanítói állást Gasztonyban. Piller tanító szerint ezen kívül volt még egy tanító, egy kismövésű, öreg, fekete ember, aki nem nagyon tudta a gyerekeket fegyelemre nevelni.

Ifj. Németh Pál helyett, aki apja helyett kántortanító lett, 1924. szeptember 1-jétől Kovács Józsefet választották segédtanítónak. Kovácsról is jó volt a falu véleménye, főleg a testnevelésben járt élen, de tanította az ismétlősöket és többször kisegítette a kántortanítót is külön fizetség nélkül. Kovács József lemondása után 1930. október 26-án Piller Dezsőt választották meg segédtanítónak. Piller Balatonhenyén született, és 1910. május 30-án Pécsen szerzett diplomát. Agilis ember volt, kántornak, tanítónak, nevelőnek egyaránt kiváló munkaerőnek bizonyult. Piller Dezső 1947. december 18-ig működött Gasztonyban. Egy ideig katona volt, akkor Major Ida helyettesítette. Piller helyére hárman pályáztak, akik közül Kőhalmi Ferencet választották meg. Az államosítás idején is Kőhalmi Ferenc volt a tanító Gasztonyban.⁴¹

Vasszentmihályi, egyben gasztonyi plébánosok névsora 1951-ig

Horváth István (1772–1779)

1731-ben született Bágyogon, 1754-ben szentelték pappá. 1765–1772 között Nagyrákoson plébános. 1772 és 1779 között plébános Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban. 1779. február 11-én halt meg.

Ferber János (1779–1782)

1750-ben született Szombathelyen, 1777-ben szentelték pappá. Ezután két évig káplán Jánosházán. 1779 és 1782 között plébános Vasszentmihályon és Gasztonyban. 1782. július 9-én halt meg.

Dékány Nep. János (1782–1785)

1757-ben született Szombathelyen, 1780-ban szentelték pappá. 1782–1785 között plébános volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban, 1785-től 1786-ig Répceszentgyörgyön, 1786–1791 között pedig Egyházasszecsődön. 1791 decemberében halt meg.

Jahn Mihály (1785–1802)

1739-ben született Győrben, 1764-ben szentelték pappá. 1768 és 1785 között répceszentgyörgyi, majd 1785-től 1802-ig vasszentmihályi, egyben gasztonyi plébános. 1802. szeptember 14-én halt meg.

Török János (1802–1812)

1761-ben született Muzsalyon, 1790-ben szentelték pappá. Káplán volt Szentgyörgyvölgyön, Meszlenben, Kámban és Sárváron, továbbá 1802 és 1812 között plébános Vasszentmihályon és haláláig Gasztonyban. 1812. május 1-én halt meg.

Kolosváry Imre Elek (1812–1838)

Pápán született 1776. július 15-én, 1800-ban szentelték fel. Káplán volt Kámban 1800–1803 között. Három kápláni év után plébános lett, először Egyházasszecsődön 1803–1812 között, majd Vasszentmihá-

lyon, egyben Gasztonyban 1812–1838 között, végül Zalaegerszegen 1838 márciusától 1848. augusztus 23-án bekövetkezett haláláig. Mint vasszentmihályi plébános 1824-től Vas vármegye táblabírája volt.

Marksz Mátyás (1838–1874)

Németújváron született 1801. január 3-án. Kisszeminarista volt, teológiai tanulmányait a pesti egyetemen végezte, mint a központi papnevelde növendéke. 1825. december 26-án szentelték fel. Káplán volt Némethidegkúton 1825–1826-ban, püspöki szertartó 1827–1830 között, püspöki és szentszéki jegyző 1830–1838 között. A kápláni évek után plébános lett Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1838. február 11-től 1874. január 1-ig. Ekkor nyugalomba vonult. Rábaszentmártonban halt meg 1876. január 19-én.

Németh János (1874–1890)

Sorokon született 1823. június 2-án. 1850. augusztus 23-án szentelték fel. 1851 és 1853 között káplán volt Sárváron, 1853–1854-ben Csehimindszenten, 1854–1855 között Nagylengyelben, valamint 1855–1856 között Baltavárott. 1856. május és október között plébános helyettes lett először Szarvaskenden, 1856–1859 között pedig Kemenesszentmártonban. Majd 1859-től 1872-ig újra káplán lett Vámoscsaládon, és 1872–1873 között Körmenden. 1874–1890 között ismét plébános helyettes lett Vasszentmihályon, ezáltal Gasztonyban is. 1890-ben nyugalomba vonult, és 1894. január 11-én bekövetkezett haláláig Szombathelyen élt.

Schalk Mihály (1890–1903)

Városszalónakon született 1840. március 15-én. A filozófiát mint kisszeminarista végezte, a teológiát Bécsben mint pázmánita hallgatta. 1866. július 14-én szentelték fel. Káplán volt Lékán és Szombathelyen 1866-ban. Püspöki udvari káplán volt Szenczy püspök oldalán 1866–1867 között. Domonkos-rendi szerzetes P. Rajmund névvel. 1867–1889 között mint dominikánus, káplán, majd plébános helyettes

volt Vasváron. Később magyar hitszónok Szombathelyen. 1889-ben visszavétetett az egyházmegyébe, és 1889 és 1890 között káplán lett Királyfalván. 1890–1896 között előbb plébános helyettes, majd plébános Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban. 1896-ban lemondott plébániájáról, de továbbra is ott működött, mint plébános helyettes. 1903. január 1-jén nyugdíjba ment, és 1904. március 5-én Városszalónakon hunyt el.

Szakáll József (1903–1931)

Oladon született 1875. június 19-én, 1898. július 6-án szentelték fel. A Kelcz-Adélffy árvaház segédgondnoka volt 1897–1898-ban, majd káplán lett Lendvavásárhelyen 1898 és 1903 között. 1903-tól 1930. december 31-ig plébános volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban. 1931. január 1-én nyugalomba ment, 1932. január 29-én hosszú és fájdalmas betegség után Gasztonyban hunyt el.

Murányi László (1931–1951)

Szarvaskenden született 1894. szeptember 9-én. A teológiát a bécsi egyetemen végezte mint a Pázmáneum növendéke. Bécsben szentelték fel 1917. június 19-én. 1917–1920 között káplán volt Gyanafalván, 1920–1922 között hitoktató Szombathelyen, a reáliskolában, 1922 és 1926 között Zalaegerszegen, a reálgimnáziumban. Ezután adminisztrátor lett Kercán 1926–1927 között, majd plébános 1927-től 1930-ig ugyanott. 1931. január 1-től 1964. január 30-án bekövetkezett haláláig plébános Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban. Vasszentmihályon nyugszik. Gasztonyban csak 1931 és 1951 között volt plébános, miután 1951-ben Kovács Vendel Rajnér plébános Gasztonyba költözése után Gasztony önálló plébánia lett.

Hafner István (1869–1871?)

1840-ben született Szombathelyen, 1866-ban szentelték pappá. 1869–1871 között plébános Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban. Betegsége miatt 1871-ben nyugállományba vonult. 1880. december

26-án halt meg. Hafner István gasztonyi szolgálati időpontja kérdéses. Géfin Gyula szerint 1869–1871-ben Markszt Mátvás volt a plébános Vasszentmihályban, ugyanakkor dr. Gyürki László Kalendárium című munkájában 1869–71-re teszi Hafner atya vasszentmihályi-gasztonyi szolgálatát. További érdekesség, hogy Hafner atya 1871-es nyugállományba vonulása után Eberhardt József személyében egy kisegítő érkezik az említett két faluba, és egy évig, 1872-ig itt szolgált. Lehet, hogy 1869–1872 között Markszt atya beteg volt. Elképzelhető, mert 1873. december 31-gyel nyugállományba vonult, lehet, hogy betegség miatt.

Gasztonyi plébánosok 1951 után

Kovács Vendel Rajnér (1951–1955)

1893-ban született Varáslón, 1931-ben szentelték pappá. 1951–1955 között plébános volt Gasztonyban, 1955–1956 között segédlelkész Jákon. 1956-tól és 1973-ig plébános Szombathelyen, a Jézus Szíve Plébánián. 1975. december 2-án halt meg, a varáslói temetőben nyugszik.

Szalai Géza (1955–1968)

1922-ben született Kapuváron, 1952-ben szentelték pappá. 1953-tól segédlelkész Jákon, 1955-től 1968. szeptember 16-áig plébános Gasztonyban. A gasztonyi temetőben nyugszik.

Harangozó János (1968–1969)

1892-ben született Szentpéterfán, 1922-ben szentelték pappá. Szalézi áldozópap. Lelkipásztori, nevelői munkát előbb Rómában végzett 1922 és 1931 között. 1932 és 1950 között a Magyar Szalézi Intézetben végezte lelkipásztori szolgálatát. 1952-ben nyugállományba vonult, de közben kisegítő volt Körmenden és Szentpéterfán. Gasztonyban 1968 és 1969 szeptembere között volt kisegítő plébános. 1978. január 8-án halt meg, a szombathelyi Szent Kvirin-templom kriptájában nyugszik.

Takács Ferenc (1969–1972)

1936. április 25-én született Zalabesenyőn, 1961. június 18-án szentelték pappá. 1961–1962 között káplán Zalaegerszegen, 1962-ben kisértő lelkész Ostffyasszonyfán és Pusztaszentlászlón. 1962–1965 között káplán Csesztregen, 1965 és 1969 között lelkész Kálócfán. 1969 és 1972 között volt lelkész Gasztonyban. 1972-től plébánoshelyettes Ostffyasszonyfán.

Dr. Székely László (1972–1983)

1894-ben született Budapesten, 1918-ban szentelték pappá. A keresztény bölcsélet doktora. Lelkiigazgató majd prefektus a szemináriumban 1922 és 1937 között, 1938-tól 1952-ig esperes plébános Kőszegen, címzetes apát. 1952–1972 között plébános Győrváron, 1972 és 1983 között Gasztonyban. 1983-ban nyugállományba vonult. 1991. december 27-én halt meg. A kőszegi temetőben nyugszik. Egyházmegyénk neves katolikus költője volt.

Kiss Sándor (1988–1991)

1942. január 1-jén született Csömödéren, 1971. június 20-án szentelték pappá Szombathelyen. 1971–1974 között káplán volt Lentiben, 1974-től 1976-ig lelkész Nagykutason, 1976 és 1979 között káplán Vasváron, majd 1979-től 1988-ig lelkész Rigyácon. 1988–1991 között plébános Csákánydoroszlóban és Gasztonyban is. 1991-től 1998-ig plébános Gellénházán. 1998-tól lelkész Sorokpolányban. Jelenleg Szombathelyen, a papi otthonban él.

Rilli László (1999–2000)

1939. december 21-én született Budapesten, 1963. június 21-én szentelték pappá. 1963 és 1964 között káplán Bérbaltaváron, 1964–1967 között Győrváron, 1967–1969 között Lentiben. 1969-től 1987-ig plébános Szőcén, 1987 és 1989 között Táplánszentkereszten, 1989–1999 között Vasszentmihályban, 1999-től 2001-ig Gasztonyban. 2000-ben nyugállományba vonult.

Bencze Sándor (2001–2008)

1933. november 10-én született Hegyhátsálban, 1957. június 23-án szentelték pappá. Káplán volt Muraszemenyén és Kőszegen, 1960 és 1973 között lelkész Telekesen. 1973–1974 között plébános Egerváron, 1974–1978 között Vásárosmiskén, 1978 és 1988 között Csákánydoroszlón. 1988-tól 2001-ig plébános Alsó- és Felsőszölnökön. 2001 és 2008 között volt plébános Gasztonyban. Sándor atya Fekete Szabolcs Benedek atya idején is misézett Gasztonyban. Jelenleg Szombathelyen, a papi otthonban él.

Fekete Szabolcs Benedek (2008–2009)

1977. december 17-én született Kőszegen, 2002. június 26-án szentelték pappá Szombathelyen. 2002–2006 között káplán Szentgottárdon, 2006–2009 között plébános Csákánydoroszlóban. 2009-től napjainkig plébános Szombathelyen, a Jézus Szíve Plébánián (Szőlős), valamint 2013. augusztus 10-től ideiglenes jelleggel a szombathelyi Szent István Király Plébánia plébánosa. Ezzel együtt püspöki irodaigazgató is.

Dr. Stift Zoltán (2009–2011)

1969. július 7-én született Szombathelyen, 1993. június 17-én szentelték pappá. 1994 és 1997 között tanulmányi szabadságon volt Rómában. 1997–2000 között káplán volt Szombathelyen, a Székesegyházban, 2000–2002 között pedig Szombathelyen, a Krisztus király templomban. 2000–2006 között főiskolai docens, 2002 és 2006 között plébános Szombathelyen, a Szent György-templomban. 2002-től 2006-ig az Egyházmegyei Bíróság bírāja, 2006–2007 között káplán Budapest-Farkasréten, a Mindenszentek-templomban. 2007–2009 között káplán Budapest-Zugligeten, a Szent Család-templomban. 2009–2011 között plébános Csákánydoroszlóban. 2011. szeptember 15-től 2013 augusztusáig Budapesten, az Apostoli Nunciatúrán teljesített szolgálatot. Jelenleg egyházmegyei szolgálaton kívül az egyik budapesti börtönben börtönlelkész.

Orsos Zoltán (2011. szeptember 15-től napjainkban is)

1978. január 29-én született Lovászbán, 2003. június 13-án szentelték pappá Szombathelyen. 2003–2005 között káplán Letenyén, 2005–2006 között pedig Ikerváron. 2006 és 2011. augusztus 1-je között plébános Egyházsrádocon, 2011. augusztus 1-je és 2011. szeptember 15-e között Zalaháshágyon. 2011. szeptember 15-től napjainkig plébános Csákánydoroszlóban.

1983–1988 és 1991–1999 között nem volt állandó plébános Gasztonyban, hanem kíséretük látták el a gasztonyi plébániát Csákányból, Szentgotthárdról.

Káplánok Gasztonyban

Árendás Károly Imre (1823–1824)

Tardoson született 1798. október 22-én. A teológiát egy évig mint pazmanita Bécsben, három évig Szombathelyen hallgatta. 1821. október 28-án szentelték fel. Nevelő volt Nagycsákányban, a Batthyány-kastélyban 1821–22-ben, káplán Rábakethelyen 1822–1823 között, Vasszentmihályon és Gasztonyban 1823 novemberétől 1824 júliusáig, Nyőgéren 1824 és 1825 között, Szepetneken 1825–1828 között. 1828 novemberétől 1829 júliusáig adminisztrátor Kőszegszerdahelyen. 1829–1834 között plébános lett Alsószőlőnön, 1834-től 1851-ig pedig Apátistvánfalván. 1851 októberében nyugalomba vonult, de közben kíséretet Vámoscsaládon, Ikerváron, majd Pásztorházán. Ott hunyt el 1857. december 30-án.

Bajor Károly (1878)

Pinkafőn született 1850. december 15-én, 1877. június 26-án szentelték fel. Káplán volt Pápocon 1877. november-decemberben, 1878 januárja és augusztusa között Vasszentmihályon és Gasztonyban, 1877–1879 között Pörgölényben, majd 1879-től 1888-ig Gyanafalván. Utána plébános lett Felsőszénégetőn 1889–1894 között, majd

plébános helyettes Nagyszentmihályon 1894–1901 között. 1901-től 1927. január 1-ig plébános Nagyszentmihályon, majd nyugalomba vonult. 1927. január 12-én hunyt el.

Bánfalvi István (1886–1888)

Kálozon született 1861. december 25-én, 1886. július 14-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon és Gasztonyban 1886–1888 között, Rábaszentmártonban 1888–1891 között, Rohoncon 1891-től 1892-ig. Ideiglenes nyugállományban volt 1892–1893 között. Ezután újra káplán lett Rohoncon 1893-ban, majd plébános helyettes Vasjobbágyiban 1893-tól 1927-ig, amikor nyugalomba vonult. 1930 májusában Grazban hunyt el.

Bartl József (1889–1890)

1863. március 9-én született Lékán, 1889. július 19-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1889–1890-ben, Királyfalván 1890–1893 között, Pinkafőn 1893–1895 között. Adminisztrátor Felsőörnökön 1895–1902 között, majd plébános ugyanott 1902–1941 között. 1941-ben nyugállományba vonult, 1948. április 2-án halt meg.

Billegi Ferenc (1914)

Ménfőn született 1888. június 7-én, 1913. június 27-én szentelték fel. Káplán volt Bánokszentgyörgyön 1913. júliustól 1914. áprilisig, Szepetneken 1914 áprilisa és júliusa között, Pákán 1914. július–október között. Pákáról Vasszentmihályra helyezték káplánnak, de rövidesen felfüggesztették. Bevonult katonának, a világháborúban 1915-ben egy közelharc alkalmával az északi fronton mint a 83. gyalogezred őrmestere esett el.

Borsódy János (1892–1894)

Beleden született 1856. július 20-án, 1879. augusztus 15-én szentelték fel. Káplán volt Köveskúton 1879–1880-ban, Szentgyörgyvölgyén

1881–1883 között, Körmenden 1883 és 1886 között. Adminisztrátor Szarvaskenden 1886–1890 között, majd káplán Felsőpatyon 1890-től 1892-ig, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1892–1894 között, Letenyén 1894–1906 között. Megint adminisztrátor Boncódőföldén 1906–1913 között, utána Nemesbődön 1913 és 1931 között. 1931. december 1-jén nyugalomba vonult, Váton élt. 1954. március 21-én hunyt el.

Csoknyai Ernő (1911–1912)

Egyházasrádócon született 1886. december 7-én. 1910. június 22-én szentelték fel. Káplán volt Vámoscsaládon 1910–1911-ben, Vasszentmihályon és Gasztonyban 1911–1912-ben, Nagysitkén 1912 decembertől 1913 júliusáig. Újra káplán lett Vasszentmihályon 1913–1914-ben, Szepetneken 1914–1916 között, Sárváron 1916–1917-ben, Nyőgéren 1917. június-augusztus között. A nyőgéri szolgálat után bevonult az I. világháborúba, ahol tábori lelkészként szolgált. A frontról visszatérve káplán lett Jánosházán 1919–1920-ban. Plébánosi szolgálatát Salomváron kezdte 1920. október 15-én, és haláláig, 1950. szeptember 13-ig ott is szolgált.

Cziczser Ferenc (1884–1886)

Zanaton született 1846. november 21-én. Felszentelték 1872. szeptember 21-én. Az 1872–1878 közötti években tagja volt a Legszentebb Megváltóról Nevezett missziótársulatnak, majd nevelőként tevékenykedett 1878-tól 1881-ig. Káplán volt Pörgölényben 1881–1883 között, Lékán 1883 és 1884 között, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1884-től 1886-ig, Nyőgéren 1886. április-augusztus között, Vasvörösváron pedig 1886–1887-ben. Ezek után 1887-től 1888-ig adminisztrátor Pornóapátiban, majd plébános ugyanott 1888–1892 között. Végül ismét adminisztrátor, ezúttal Kúpfalván 1892-től 1895. december 7-én bekövetkezett haláláig.

Czigány István (1810–1812)

Mikefán született 1780. február 8-án, 1806. december 7-én szentelték

fel. Káplán volt Nyőgéren 1807–1808-ban, Nagygyencsen 1808–1810 között, Gasztonyban 1810–1812 között, Alsólendván 1812–1813-ban. A kápláni évek után plébános lett Lendvavásárhelyen 1813–1842 között. 1842-ben nyugalomba vonult, előbb Alsólendván, majd Gutorföldén élt egészen 1849. január 9-én bekövetkezett haláláig.

Czuppon Ferenc (1902–1903)

1867-ben született Szombathelyen, 1891-ben szentelték pappá. Káplán volt Salomváron, adminisztrátor Nagylengyelben 1898–1901 között. 1902–1903-ban volt káplán Gasztonyban. 1904-ben elhagyta a papi szolgálatot, állampénztári tanácsosként halt meg Szentgotthárdon 1930. december 3-án.

Ecker Károly (1906)

1883. október 24-én Kőszegen született, 1906. június 27-én szentelték pappá. Egy évig káplán volt Vasszentmihályon és Gasztonyban 1906 októberétől 1907 októberéig, aztán Lékán 1907–1909 között. Adminisztrátor volt Barátfalván 1909–1914 között. 1914–1921 között plébános lett Pinkamiskén, de 1921-ben felfüggesztették és javadalmától megfosztották. Ennek ellenére az Egyházzal megbékülten hunyt el 1932. április. 30-án.

Faiszt Lajos (1897–1902)

Ikerváron született 1861. december 21-én, 1886. július 14-én szentelték fel. Káplán volt Felsőpatyon 1886–1887-ben, Hosszúperesztegen 1887–1894 között, Lendvavásárhelyen 1894–1897 között, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1897 és 1902 között, Szombathelyen 1902–1913 között. Közben adminisztrátor Pecölben 1910. március-júniusban. Végezetül plébános lett Kisunyomban 1913. októbertől 1920. augusztus 23-án bekövetkezett haláláig.

Ferenczi Gyula (1907–1909)

Magyarlakon született 1881. április 2-án, 1907. június 27-én szen-

telték fel. Kápláni éveit Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban kezdte 1907–1909 között, majd Lékán 1909–1912 között, Rábahídvégen 1912. július 1. és szeptember 5. között, azután adminisztrátor lett ugyanott 1912–1916 között. Plébános először Kerkaszentmiklóson 1917–1925 között, és plébános Lentiben 1925. december 1-jétől 1939. június 26-án bekövetkezett haláláig.

Fertsák Antal (1796–1798)

Nemeshollóson született 1772. április 22-én, 1795. augusztus 23-án szentelték pappá. Káplán volt Alsólendván 1795–1796-ban, adminisztrátor Kerkaszentmiklóson 1796-ban, káplán Vasszentmihályon és Gasztonyban 1796 és 1798 között. Négy évig volt plébános Szarvaskenen 1798 és 1802 között. Ezután helyi káplán Gércén 1802–1803-ban, majd káplán Szepetneken 1803 és 1805 között, Szécsiszigeten 1805-től 1806-ig, végezetül Pákán 1807. januártól 1808. április 17-én bekövetkezett haláláig.

Dr. Fischer Lajos (1860)

Pusztarádocon született 1836. november 11-én, 1860. július 31-én szentelték fel. 1860. október-december között káplán volt Vasszentmihályon és Gasztonyban, ezután nevelő lett Bogáton gróf Festetics Dénes családjánál 1861–1862 között. Újra káplán lett, ezúttal Pákán 1862–1864 között, Alsóbagodon 1864. június-december között, majd visszament Pákára káplánnak 1864–1866 között. 1866 nyarán Bissingen gróf gyermekei mellé Jamba (Krassó-Szörény vármegye) került nevelőnek. Négy évet töltött ott. 1870 őszén Pestre ment, s az egyetemen bölcséleti előadásokat hallgatott. 1871 októberében a filozófia doktorává avatták. Berlinben végzett ezután anthropologiai tanulmányokat. 1872-ben a pesti egyetemen anthropológiából, pszichológiából és logikából magántanárrá képesítettett, és 1875-ig anthropologiai előadásokat tartott. A Katolikus Egyházzal ekkor már teljesen meghasonlott. A pesti Korvin-páholy tagja lett és a szabadkőműves Kelet szerkesztője. 1874-ben formailag is kilépett az Egyházból és kálvinista

lett. 1875-től 1882-ig a szabadkai főgimnáziumban a magyar, német és latin nyelveket, 1883-tól 1886-ig a pápai református kollégiumban a német nyelvet tanította. Lelkifurdalása miatt visszatért az Egyházba, világi dolgait rendezte, és a jezsuita atyáknál 30 napos lelkigyakorlat után magaviseletéről, vallásos meggyőződéséről elégséges bizonyítékot nyújtott, majd az egyházmegyébe visszafogadtatott, és Királyfalván mint ideiglenes kisegítőt alkalmazták. 1888 őszén Olad adminisztrátora lett, 1894-ben Máriafalván káplán, majd ugyanabban az évben Újhegyen plébános helyettes 1894 októberétől 1895 decemberéig. Egy év múlva Pósaszentkatalinon lett plébános helyettes, s ott működött 1907-ig, amikor nyugalomba vonult. Szombathelyen élt ezután 1908. február 20-án bekövetkezett haláláig.

Hordósy János (1811)

Söjtörön született 1778. október 17-én, 1804-ben szentelték fel. Káplán volt Rábahídvégen 1804–1806-ban, Szentgyörgyvölgyén 1806–1810 között, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1811. január-februárban, Nagyencsen 1811. március-szeptember között. Plébános volt Lentiben 1811 szeptemberétől 1824. március 17-én bekövetkezett haláláig.

Horváth István (1916)

Táplánfán született 1891. július 24-én. 1916. június 18-án szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1916. augusztus-december között, aztán Lentiben 1917–1920 között. Hitoktató Zalaegerszegen 1920–1922 között, majd Szombathelyen a községi polgári leányiskolában 1922–1923 között, 1923-tól 1930-ig továbbra is hitoktató Zalaegerszegen. 1930–1933-ban plébános Jákon, majd 1933-tól 1951. február 15-én bekövetkezett haláláig Zalaerdődön.

Horváth József (1807–1809)

Nagycsákányban született 1783. november 23-án, 1806. december 7-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban

1807–1809 között, Kőszegen 1809–1812 között. Ezután plébános volt Milejben 1812 februárjától 1819. február 7-én bekövetkezett haláláig.

Horváth Vince (1897)

Egyházashollóson született 1874. október 14-én, 1897. július 11-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon és Gasztonyban 1897. július 28 – november 30. közti időben. Két hónapig plébános helyettes Egyházasszecsődön 1897. december 1-től 1898. február 3-ig. A kápláni éveket Szentgyörgyvölgyén kezdte 1898–1901 között, majd plébános helyettes Nagylengyelben 1901–1902 között. Ezután plébános volt ugyanott 1902–1908 között. Ismét kápláni évek következtek Sárváron 1908–1913 között, aztán hitoktató Szombathelyen, beosztva az egyházmegyei főtanfelügyelőséghez 1913–1916 között. Ezután ismét plébános helyettes volt Répceszentgyörgyön 1916–1922 között. Plébános ugyanott 1922 júniusától 1937. július 23-án bekövetkezett haláláig.

Hőbe Károly (1881–1884)

Szombathelyen született 1842. február 8-án, 1868. március 9-én szentelték fel. Káplán volt Lékán 1868–1869-ben, Pinkafőn 1869–1871 között, Vasvörösvárott 1871-ben, Pinkafőn 1871–1873-ban, Letenyén 1873-ban, Pákán 1873–1874-ben, Pörgölényben 1874–1876 között, Felsőpatyon 1876–1881 között, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1881-től 1884-ig, Kisunyomban 1884–1885-ben. Adminisztrátor volt Pornóapátiban 1885 és 1887 között, majd 1887–1902 között megint káplán lett, Kisunyomban szolgált. Kisunyomi káplánként ideiglenesen adminisztrálta a felsőkethelyi plébániát 1890-ben. 1902-ben elnyerte a vasdobrai plébániát, és ott munkálkodott 1921. december 6-án bekövetkezett haláláig.

Iszak Pál (1801–1803)

Pecölben született 1774. február 1-jén, 1797. február 2-án szentelték fel. Káplán volt Csesztregen 1797–1799 között. Közben adminisztrátor is volt Nagysitkén 1798-ban, káplán Jánosházán 1799–1800 között,

Pákán 1800–1801 között, Hosszúperesztegen 1801 szeptemberétől novemberéig, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1801 és 1803 között. Adminisztrátor lett Egyházashollóson 1803–1806 között, plébános Vásárosmiskén 1806–1830 között, majd Kámban 1830–1832 között. 1832. március 13-án lemondott plébániájáról és Vépre költözött. Ott élt 1843. február 19-én bekövetkezett haláláig.

Juhász Mihály (1925–1928)

1888-ban született Ácson. 1914-ben szentelték pappá. 1925–1928 között volt káplán Gasztonyban. 1931-től előbb adminisztrátor, majd plébános Kerceszomorócon. 1945. július 5-én halt meg.

Keszei Imre (1918–1921)

Vámoscsaládon született 1895. március 12-én, 1918. június 13-án szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1918–1921 között, Hosszúperesztegen 1921–1922 között, Egerváron 1922–1923 között. Egy hónapig adminisztrátor Szarvaskenden 1923. június 3-tól július 2-ig. Újra káplán pár hétig, először Szepetneken 1923. július 2. és július 21. között, majd Rábagyarmaton 1923. július 21-e és augusztus 1-je között. Plébános helyettes lett Szőcén 1923–1934 között, majd plébános Zalalövön 1934 szeptemberétől 1952. április 25-ig. Április 25-én éjszaka letartóztatták, mert nem volt hajlandó eltemetni egy párttag tanítót, aki ágyházasságban élt szállásadója lányával. Izgatás miatt ítélték el. 3 és fél év börtönt kapott. A Nagy Imre kormány amnesztiája alapján szabadult 1953-ban. Ugyanebben az évben lett Rábasebes plébánosa, egészen 1959-ig, amikor nyugalomba vonult. 1974. november 20-án halt meg, Vámoscsaládon nyugszik.

Kincs István (1891–1892)

1867-ben született Felsőőrön, 1891-ben szentelték pappá. 1895 és 1929 között plébános Kőszegen. 1899–1917 között a kőszegi tanítóképző igazgatója. 1932-ben signum laudist kapott. Pápai prelátus, címzetes apát, a Szent István Akadémia rendes tagja volt. 1942. június 2-án halt meg Kőszegen. 1891–1892-ben volt Gasztonyban segédlelkész.

Kiss István (1836–1839)

Szombathelyen született 1807. november 10-én, 1830. december 26-án szentelték fel. Felszentelése után Vas vármegye alispánja, Niczky János családjánál Nicken nevelőként dolgozott 1830–1831-ben, majd káplán volt Rábakethelyen 1831 júliusától 1832 januárjáig. Adminisztrátor Őriszentpéteren 1832. január-július között, és Kemenesszentmártonban 1832–1833 között. Káplán Nicken 1833–1836 között, Vasszentmihályon és Gasztonyban 1836–1839 között, Kőszegen 1839–1844 között. A kápláni évek után plébános Rábakethelyen 1844 októberétől 1851. szeptember 10-én bekövetkezett haláláig.

Kollár József (1888–1889)

Pinkafőn született 1864. március 11-én, 1888. szeptember 23-án szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon és Gasztonyban 1888 decembere és 1889 augusztusa között, Nagyszentmihályon 1889–1890-ben, végül Rohoncon 1890-ben. Adminisztrátor Pásztorházán 1890–1892 között. Ideiglenesen nyugalomba vonult 1892 és 1895 között. Utána kisegítő lett Pinkafőn 1895-ben, majd plébános helyettes Német-szentgróton 1895-től 1900. január 28-án bekövetkezett haláláig.

Koszednár Ferenc (1805)

Perestón született 1774 körül. Kisszeminarista volt, 1804-ben szentelték fel. Apátistvánfalván hét hónapig káplánkodott, két hétig adminisztrátor volt Őriszentpéteren, káplán Vasszentmihályon és Gasztonyban 1805. augusztus-november között, káplán Muraszombaton 1805–1807 között, ismét adminisztrátor először Nagydolányban 1807 decemberétől 1808 júniusáig, majd adminisztrátor Felsőszölnökön 1808. június-október között. Végezetül plébános lett Felsőszentbenedeken 1808 novemberétől, 1810. október 25-én bekövetkezett haláláig.

Kovács Ferenc (1822–1823)

Szombathelyen született 1792. február 16-án, 1815. április 9-én szentelték fel. Káplán volt Baltavárott 1815–1822 között, Vasszentmihá-

lyon és Gasztonyban 1822 novembere és 1823 júniusa között, Sárváron 1823–1825 között. Ezután plébános lett Kemeneshőgyészen 1825 márciusától 1873. május 17-én bekövetkezett haláláig.

Kovács Imre (1872–1876)

Rábagyarmaton született 1845. november 4-én, 1872. július 20-án szentelték fel. Káplán volt először Vasszentmihályon és Gasztonyban 1872–1876 között, Rábaszentmártonban 1876–1879 között, Rohoncon 1879–1880-ban, Incéden 1880–1881-ben, Nagyszentmihályon 1881-ben. Végezetül plébános Óbéren 1881-től 1914. november 2-án bekövetkezett haláláig.

Kovács Lajos (1909–1910)

Ikerváron született 1886. november 26-án, 1909. június 27-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1909–1910-ben, Körmenden 1910–1912 között. A körmendi évei után ideiglenesen nyugdíjba vonult betegsége miatt (1912–1913). Egészsége helyreálltával káplán lett Felsőpatyon 1913–1915 között. A kápláni évek után plébános lett Ikerváron 1915. április 1-től 1953. április 14-én bekövetkezett haláláig.

Kováts József Tamás (1801)

Nemesbődön született 1776. december 22-én. Kisszeminarista volt, 1800-ban szentelték fel. Káplán volt Pákán 1800-ban, Vasszentmihályon és Gasztonyban 1801-ben, Hosszúperesztegen 1801–1802 között, Jánosházán 1802–1804 között, Bánokszentgyörgyön 1804–1807 között. Aztán plébános lett Szepetneken 1807 augusztusától 1823. május 7-én bekövetkezett haláláig.

Locsmándi Kálmán (1931–1941)

Fertőszéplakon született 1905. március 31-én, 1931. június 28-án szentelték fel. Először káplán lett Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1931–1941 között, majd plébános Vasasszonyfán 1941-től 1947. augusztus 2-án bekövetkezett haláláig.

Lujber János (1878–1880)

Csepregen született 1848. május 1-jén, 1875. augusztus 10-én szentelték fel. Káplán volt Bagonyán 1875–1877 között, Pörgölényben 1877–1878-ban, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1878–1880 között. A kápláni évek után plébános lett Nemesbődön 1880. november 10-től 1893 nyaráig. Ekkor lemondott javadalmáról, nyugalomba vonult Csepregre, ott halt meg 1893. augusztus 11-én.

Lux Ferenc Antal (1817–1822)

Penekerben született (Szilézia) 1790. december 16-án, 1816. szeptember 1-jén szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1817–1822 között, Rábaszentmártonban 1822–1824 között, Egyházasszüzesen 1824–1826 között, és Rohoncon 1826–1827-ben. A kápláni évek után plébános Vasdobrán 1827-től 1850. augusztus 29-én bekövetkezett haláláig.

Málits István (1822–1824)

Türjén született 1796. augusztus 19-én. A filozófiát mint kisszeminarista végezte, a teológia I–II. évfolyamát mint pázmánita Bécsben, a többi évfolyamot Szombathelyen hallgatta. 1819. augusztus 15-én szentelték fel. Káplán volt Nován 1819. augusztus-október között, Alsólendván 1819–1822 között, Sárváron 1822-ben, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1822–1824 között, Vámoscsaládon 1824. április-május között, ismét Vasszentmihályon és Gasztonyban 1824. május-október között, Bánokszentgyörgyön 1824–1826 között. A kápláni évek után plébános lett Lentiben 1826 októberétől 1827. október 3-án bekövetkezett haláláig.

Molnár Pál (1849–1854)

Egyházasszezsödön született 1824. január 16-án, 1848. december 7-én szentelték fel. Először nevelő volt Nagycsákányban Batthyány Zsigmond gróf családjánál 1848–1849 között, utána kápláni évek következtek. Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1849–1854 kö-

zött, Kemenesmihályfán 1854–1856 között, Körmenden 1856–1860 között, Szombathelyen 1860–1863 között, Sárváron 1863–1865 között, majd plébános lett Csényén 1865 novembertől 1901. november 7-én bekövetkezett haláláig.

Nagy István (1848)

Csesztregen született 1815. november 13-án, 1840. augusztus 4-én szentelték fel. Káplán volt Letenyén 1840. november-decemberben, Nyőgérben 1841–1842-ben, Egervölgyén 1842–1844 között, Salomváron 1844–1847 között, Káldon 1847–1848-ban, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1848. február 26-tól. A szabadságharc folyamán elhagyta állomását, s a szabadságharcba indult, de nem jutott el oda. 1851–1852 közöt Nován, 1852–1853 között Nagylengyelen, 1853-tól 1861-ig Csesztregen, 1861-től 1863-ig pedig Söjtörön káplánkodott. 1863 nyarán elnyerte a söjtöri plébániát és ott munkálkodott 1887. március 16-án bekövetkezett haláláig.

Dr. Nagy János (1833–1836)

1809-ben született Szombathelyen, 1832-ben szentelték pappá. Még káplán korában a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett. 1835-ben doktorált teológiából. 1836-tól a szeminárium prefektusa, a káptalan karkáplánja. 1837-től jogot, nyelveket és szentírástudományt tanított. Előbb Zala, majd Vas megye táblabírája, szentszéki ülnök, címzetes apát, később olvasókanonok. 1885. április 21-én halt meg. 1833–1836 között volt káplán Gasztonyban.

Nagy József (1793–1794)

Zalaegerszegen született 1766. október 11-én. A teológia első három évét Pozsonyban, az utolsót Szombathelyen hallgatta. 1791. augusztus 28-án szentelték fel. Káplán volt Sárváron 1792-ben, Kemenesszentpéteren 1792. május-július között, Szentgyörgyvölgyén 1792–1793-ban, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1793–1794 között, Alsólendván 1794-től 1795-ig. A kápláni évek után plébános lett Fel-

sőszemenyén 1795–1798 között, majd Bánokszentgyörgyön 1798. június 24-től 1809. november 7-én bekövetkezett haláláig.

Nagy Károly (1862–1865)

Kenyeriben született 1836. január 10-én. A teológiát részben Temesvárott, részben Szombathelyen hallgatta. 1859. június 19-én szentelték fel. Káplán volt Rábakovácsiban 1859–1861 között, adminisztrátor ugyanott 1861. március–áprilisban, káplán Püspöktamásiban 1861. április–májusban, Nován 1861–1862 között, Jánosházán 1862. április–júliusban, Vasszentmihályon és Gasztonyban 1862 és 1865 között, Szentgyörgyvölgyén 1865-től 1866-ig, Pákán 1866–1868 között, Lentiben 1868 és 1874 között, végül Zalaegerszegen 1874-től 1876-ig. Plébános volt Lendvavásárhelyen 1876-tól 1895-ig. Ekkor lemondott plébániájáról és Szombathelyen élt. Szombathelyen hunyt el 1922. július 7-én.

Nemes István (1921–1922)

Kenyeriben született 1896. november 30-án, 1921. június 22-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1921–1922 között, Nyőgéren 1922 és 1923 között, hitoktató Szombathelyen, a városi elemi iskoláknál 1923–1927 között, káplán Csesztregen 1927-től 1928-ig. Ezután az újonnan megszervezett gáborjánházi kurácia első lelkipásztora 1928. március 17. és 1973 között. 1973-tól betegszabadságon volt. 1979. július 15-én halt meg. A gáborjánházi temetőben nyugszik, szeretett hívei között.

Nyikos Mihály (1831)

Hövejen született 1807. április 27-én, 1831. szeptember 19-én szentelték fel. Káplán volt Csehimindszenten negyed évig, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban fél évig, Hosszúperesztegen fél évig, Baltavárott három és fél évig. Ezután plébános lett ugyanott 1836. szeptember 22-től 1861. augusztus 27-én bekövetkezett haláláig.

Oláh János (1840–1846)

Alsószakonyban született 1808. február 11-én, 1833. július 31-én szentelték fel. Káplán volt először Nagygyencsen 1833–1835 között, majd Vépen 1835–1837 között, Sárváron 1837-től 1840-ig, aztán Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1840 és 1846 között, végül Táp-lánfán 1846. július 1-től 1886. július 23-án bekövetkezett haláláig.

Osvald János (1914)

Sümegecsehiben született 1889. szeptember 14-én, 1913. június 27-én szentelték fel. Káplán volt Rábakethelyen 1913 és 1914 között, kisé-gítő Zalaszentgyörgyön 1914. április 3-a és július 6-a között, káplán Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1914. július 6-ától december 5-éig, Vasvörösvárott 1914 és 1916 között. Adminisztrátor Tömördön 1916-tól 1919-ig és Nagykölkeden 1919–1927 között. Ezután plébá-nos lett ugyanott 1927. október 31-től 1964. június 23-án bekövetkezett haláláig.

Őry Antal (1917–1918)

Kenézen született 1893. január 27-én, 1917. június 6-án szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1917. au-gusztus 1-je és 1918. július 1-je között, Letenyén pedig 1918-tól 1922-ig. Hitoktató Zalaegerszegen, a polgári leányiskolánál 1922 és 1927 között. Ezután plébános lett Egerváron 1927. június 30-tól 1966. au-gusztus 3-án bekövetkezett haláláig.

Pálinkás Géza (1880–1881)

Szombathelyen született 1858. július 16-án, 1880. december 19-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1880–1881-ben, Rohoncon 1881-től 1882-ig, Kőszegen 1882 és 1884 között. 1884 áprilisától szeptemberéig szabadságon volt, mely alatt a papnevelést tanulmányozta St. Andráben, a jezsuiták noviciátusában és Münchenben, az egyházmegyei szemináriumban. Lelki igazgató volt a papnevelésben 1884 őszétől 1895-ig, amikor Alsóság plébánosa

lett. Ott működött 1895. január 7-től 1918. március 11-én, Budapesten bekövetkezett haláláig.

Pámer Mihály (1861–1862)

Szombathelyen született 1835. augusztus 8-án, 1859. július 19-én szentelték fel. Káplán volt Kisunyomban 1859. szeptember-november között, Bánokszentgyörgyön 1859–1860 között, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1861–1862-ben, Jánosházán 1862 és 1865 között, Hosszúperesztegen 1865-től 1866-ig. Kápláni éveit után plébános lett Alsóságon 1867-től 1894. október 29-én, Budapesten bekövetkezett haláláig.

Panász János (1806)

Szombathelyen született 1782. május 1-jén, 1805-ben szentelték fel. Káplán volt Nyőgéren négy hónapig, Sárváron 1806. május-júniusban, ezután Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1806 júliusa és októbere között, aztán Hosszúperesztegen 1806–1807 között, végül Rábahídvégen 1807-től 1810. február 4-én Szombathelyen bekövetkezett haláláig.

Pintér György (1803–1805) és (1812–1817)

Bánokszentgyörgyön született 1777. december 29-én, 1801. augusztus 2-án szentelték fel. Káplán volt Alsólendván 1801–1803 között, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1803 decemberétől 1805 júliusáig, Vámoscsaládon 1805 júliusától 1807 novemberéig, Szepetneken 1807 novembere és 1811 januárja között, 1812 júliusa és 1817 júliusa közötti időszakra visszatért káplánnak Vasszentmihályba és Gasztonyba. Plébános Egyházashollóson 1817. június és 1818. november között. Újra káplán lett és Iváncon szolgált 1818–1820 között. Nagysitkén, a bátyjánál lakott 1829. június 5-én bekövetkezett haláláig.

Puskássy Sándor (1876–1877)

Pinkamindszenten született 1843. május 17-én, 1867. július 21-én

szentelték pappá. Káplán volt Vasszécsenyben 1867–1868 között, Dozmaton 1868–1869 között, Incéden 1869–1872 között, Letenyén 1872–1876 között, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1876 augusztusa és 1877 decembere között, Sárváron 1878-tól 1880-ig. Adminisztrátor Pápocon 1878. január-május között. Plébános Árokszálláson 1880-tól 1915. március 20-án bekövetkezett haláláig.

Rácz József (1882–1883)

Szombathelyen született 1852. január 23-án, 1875. augusztus 10-én szentelték fel. Káplán volt Pinkafőn 1875–1876 között, Incéden 1876–1877 között, Vasvörösvárott 1877–1882 között, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1882–1883 között, Rohoncon 1883 folyamán, Vasfarkasfalván 1883–1884 között, Kőszegen 1884. áprilistól 1885. júliusig, Csesztregen 1885. augusztus-október között. Adminisztrátor Borostyánkőn 1885 és 1904 között. Székesegyházi karkáplán 1904–1906 között. Plébános helyettes Egyházasfüzesen 1906-tól 1910-ig. Plébános ugyanott 1910-től 1919-ig. 1919. január 1-jével nyugalmába vonult. Az 1921–1924 közötti években Borostyánkő adminisztrátora volt. 1927. január 5-én hunyt el.

Rakonczay János (1922–1925)

Hódmezővásárhelyen született 1896. július 19-én. A teológiát a temesvári szemináriumban és a szalézi rendben hallgatta, 1921. június 22-én szentelték fel. Káplán volt Pákán 1921 augusztusa és 1922 áprilisa között, Boncódöldén 1922. április-szeptember között, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1922–1925 között, Alsóságon 1926 és 1927 között, Zalaegerszegen 1927-től 1931-ig, valamint Rábakethelyen 1931–1939 között. Plébános 1939-től Vashosszúfaluban. Hódmezővásárhelyen halt meg 1953. szeptember 29-én.

Ráterec György (1881)

Zákányban született 1849. május 13-án, 1874. augusztus 12-én szentelték pappá. Káplán volt Szenteleken 1874–1877 között, Rohoncon

1877-től 1881-ig, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1881 augusztusától októberéig, Muraszombaton 1881 és 1882 között, Szepetneken 1882–1884 között. Plébános volt Tömördön 1884-től 1892-ig. Ezután plébános helyettes lett Csémben 1892. október 23-tól 1902. október 28-án bekövetkezett haláláig.

Róthy István (1856–1860)

Szombathelyen született 1831. december 21-én, 1856. július 15-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1856 novembere és 1860 áprilisa között, Kőszegen 1860–1866 között. Közben kisegített Vaskeresztesen és Nyőgérben. Káplán volt még Körmenden 1866–1870 között. Karkáplán és az egyházmegyei nyugdíjintézet algondnoka 1870 és 1876 között. Szemináriumi aligazgató 1876-tól 1902-ig. 1883-ban szentszéki ülnök, 1891-ben tb. kanonok és zsinati vizsgáló lett. 1902-ben nyugalomba vonult, 1909. augusztus 10-én hunyt el.

Sághy László (1836)

Németújváron született 1812. december 2-án, 1835. december 8-án szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon egyben Gasztonyban 1836 márciusa és júliusa között, Kőszegen 1836-tól 1837-ig, Körmenden 1837 és 1843 között. Plébános volt Szőcén 1843–1859 között, valamint Nádasdon 1859-től 1875. március 17-én bekövetkezett haláláig.

Schmidt József (1854–1856)

Szombathelyen született 1828. november 28-án, 1854. július 23-án szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1854–1856 között, Senteleken 1856 és 1858 között, Felsőpatyon 1859-től 1861-ig, Sárváron 1861 és 1863 között, Lékán 1864-től 1866-ig. Nevelő Horvátországban 1863 és 1864 között. Plébános volt Karácsfán 1866–1880 között, és Nagysároslakon 1880-tól 1892. december 11-én bekövetkezett haláláig.

Schreiner József (1860)

Alsóstrázsán született 1827. június 3-án, 1851. július 23-án szentelték fel. Nevelő volt Felsőbüki Nagy Sándor családjánál Kissitkén 1851–1855 között, ezután káplán Körmenten 1855 és 1856 között, Kőszegen 1856. június-szeptember között. Nevelő Egyházasfüzesen 1856 szeptembere és 1858 között. A nevelői évek után ismét káplán Lékán 1858-tól 1860-ig, továbbá Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1860. május 26-tól ugyanazon év december 25-én bekövetkezett haláláig.

Sodorits Gyula (1903–1905)

Gyöngyösapátiban született 1878. augusztus 28-án, 1903. június 28-án szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1903 és 1905 között. Betegeskedése miatt az ideiglenesen nyugdíjazott papok sorába került 1906-ban. Gyöngyösapátiban hunyt el 1909. június 15-én.

Spreiczenbart Lipót (1828–1829)

Szombathelyen született 1799. szeptember 11-én, 1822. március 17-én szentelték fel. Káplán volt Gyanafalván 1822–1825 között, Püspöcszentmihályon 1825 és 1827 között, Pinkafőn 1827-től 1828-ig, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1828 és 1829 között, Szepetneken 1829–1831 között, Pörgölényben 1831-től 1834-ig és Káldon 1834 júliusában. Plébános helyettes Felsőrönökön 1834–1853 között, majd plébános ugyanitt 1853-tól 1864. szeptember 2-ig, amikor lemondott plébániájáról. Boros-Gödörön hunyt el 1866. július 30-án.

Szabó István (1810–1811)

Hegyfalun született 1787. április 25-én. A teológia elvégzése után, mivel korhiány miatt nem volt szentelhető, egy évet Górbán töltött mint nevelő. 1810. április 29-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1810 szeptembere és 1811 januárja között, Szombathelyen 1811–1814 között. A kápláni évek után plé-

bános Oladon 1814 és 1840 között. 1841. január 1-jén nyugalomba vonult, és Szombathelyen élt 1855. április 17-én bekövetkezett haláláig.

Szabó János (1846–1848)

Szakonyban született 1817. november 19-én, 1840. december 13-án szentelték fel. Nevelő volt Skerlecz Károly királyi kamarás családjánál Bogáton 1840–1846 között, utána káplán Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1846–1848 között, majd plébános Szentkirályon 1848-tól 1884. január 29-én bekövetkezett haláláig.

Szép Ferenc (1912–1913)

Vasváron született 1884. december 12-én, 1910. június 27-én szentelték fel. Káplán volt Szentgyörgyvölgyén 1910 és 1911 között, Felsőpatyon 1911-től 1912-ig, Vasszentmihályon egyben Gasztonyban 1912–1913-ban, Alsólendván 1913-tól 1917-ig és Letenyén 1917–1918-ig. Plébános helyettes volt Nagykölkeden 1918–1919 között, kisegítő Ikerváron 1919-ben. Ezután 1922-ig felmentették a szolgálat alól, a rehabilitálása után rövid ideig Kemenesmihályfán volt káplán, majd ismét felfüggesztették és 1922-ben kizárták az egyházmegye kötelékéből.

Sziber István (1791–1792)

Kámonban született 1760. augusztus 11-én. A teológia I–III. évfolyamát mint a Szent Ferenc-rend tagja hallgatta Budán és Pozsonyban. 1787-ben vette át Szily püspök, és miután a teológiát elvégezte, 1789-ben szentelte fel. Káplán volt Szentgyörgyvölgyén 1790. március-szeptemberben, adminisztrátor Náraiban 1790–1791-ig, segédgondnok a Kelcz-Adélffy árvaházban 1791. március-áprilisban, káplán Dozmaton 1791. május-novemberben, káplán Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1791–1792 között. Ezután plébános lett Kemenesszentpéteren 1792 áprilisától 1815 márciusáig. Ekkor lemondott plébániájáról, Szombathelyen élt 1828. január 15-én bekövetkezett haláláig.

Szigeti István (1898–1901)

Szombathelyen született 1875. július 8-án, 1898. július 6-án szentelték fel. Káplán volt Nagyszentmihályon 1898-ban, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1898–1901 között, Pörgölényben 1901-ben, Máriafalván 1901–1902-ben. 1902. február 16-án felfüggesztették állásából, valamint az egyházmegye kötelékéből is kizárták. Mint királyi állampénztári főtiszt hunyt el Szombathelyen 1922. augusztus 2-án.

Szilágyi Imre (1890–1891)

Székesfehérváron született 1863. augusztus 29-én, 1888. július 15-én szentelték fel. Káplán volt Nagyszentmihályon 1888–1889-ben, Lendvavásárhelyen 1889–90-ben, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1890–1891-ben. A gasztonyi kápláni évek után betegségére való tekintettel 1891–93-ban ideiglenesen nyugdíjazták. Felépülése után, 1893–1895 között újra káplán lett Jánosházán, segédgondnok a Kelcz Adélffy árvaházban 1895. január-júniusban, káplán Körmenden 1895 és 1896-ban. Aztán ismét úrrá lett rajta a betegség, ideiglenesen ismét nyugdíjazták. Betegszabadságát Váton töltötte 1896 és 1905 között. Felépülvén először ideiglenes adminisztrátor Pinkamiskén 1905-ben, majd káplán Pinkafőn 1905–1906-ban, Kőszegen 1906 és 1914 között. Közben adminisztrátor Felsőszénégetőn 1909–1910-ben, Sámfalván 1914-től 1919-ig, végül Vaskeresztesen 1919. áprilisától 1926. október 12-én, a szombathelyi kórházban bekövetkezett haláláig.

Szilasy Ignác (1791)

Székesfehérváron született 1761. augusztus 13-án, A teológiát Pozsonyban végezte. 1790. augusztus 24-én szentelték fel. Káplán volt Szepetneken 1790 szeptemberétől 1791 márciusáig, Gyanafalván 1791. április-augusztusban, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1791-ben, Kőszegen 1792. március-áprilisban, Szombathelyen 1792–1793-ban. Ezután plébános lett Szarvaskenden 1793–1797 között. Utána ismét káplán Zalaerdődön 1797-től 1804-ig, majd plébános ezúttal Jákon, 1804. április 1-től 1813. január 1-én bekövetkezett haláláig.

Takáts Mihály (1794–1796)

Tengődön született 1773 körül. A teológiát öt éven át Pozsonyban hallgatta, 1790. augusztus 24-én szentelték fel. Káplán volt Csesztregen 1790 és 1792 között, Kőszegen 1792-től 1793-ig, Zalaegerszegegen 1793 és 1794 között, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1794–1796-ig, Sárváron 1796 augusztusa és 1797 márciusa között. A kápláni évek után plébános lett Vásárosmiskén 1797. márciustól 1806. március 28-án bekövetkezett haláláig.

Takáts Sebestyén (1839–1840)

Jánosházán született 1804. január 3-án, 1827. október 13-án szentelték fel. Felszentelése után fél évet a szemináriumban töltött. Ezután káplán volt Csesztregen 1828–1834-ig, Letenyén 1834–1836 között, Salomváron 1837 januárjától decemberéig, Nagylengyelen 1838 és 1839 között, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1839–1840-ig, Sárváron 1840-től 1842-ig, valamint Szombathelyen 1842–1845 között. Ezután plébános helyettes lett Táplánfán 1845 júliusától 1846. június 7-én bekövetkezett haláláig.

Tegyey Ferenc (1865–1869)

Szombathelyen született 1840. szeptember 24-én, 1864. július 10-én szentelték fel. Káplán volt Nován 1864–1865 között, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1865–1869 között, Egyházashollóson 1869. március-szeptemberben, Bánokszentgyörgyön 1869 és 1871 között, Letenyén 1871-ben, Szombathelyen 1871–1874-ben. Ezután plébános lett Rábakovácsiban 1874 áprilisától 1909. november 10-én bekövetkezett haláláig.

Tóth János (1805–1806)

Eszteregnyén született 1773. április 12-én, 1801. szeptember 27-én szentelték fel. Felszentelése után a szemináriumban töltött fél évet. Káplán volt Tótszentmártonban 1802 és 1804 között, Alsólendván 1805-ben, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1805 decembere

és 1806 májusa között. Plébános volt Tótszentmártonban 1806 májusától 1838. március 15-én bekövetkezett haláláig.

Tóth Márton (1928–1931)

Gógánfán született 1891. április 28-án. Szent Ferenc rendjében végezte a teológiát, ott szentelték pappá 1915. június 20-án. Az egyházmegyébe 1919-ben vétetett fel ideiglenesen, és Ikervárra helyezték káplánnak 1919–1920-ban, onnan Lentibe került szintén káplánnak 1920–1925 között. 1924-ben végleg felvették az egyházmegyébe. Tovább folytatódtak a kápláni évek. 1925–1927 között Csesztregen, 1927-től 1928-ig Pákán volt káplán. 1928-ban Kámban volt adminisztrátor, majd újra káplán lett, ezúttal Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1928–31-ig. Bánokszentgyörgyön 1931–1933 között volt káplán, Egervárott pedig 1933-tól 1934-ig. 1934 szeptemberében Vashosszúfalu kurátora lett.

Törzsök Vilmos (1896–1897)

Koroncón született 1866. január 30-án, 1892. július 15-én szentelték fel. Káplán volt Pákán 1892–1894 között, majd adminisztrátor Oladon 1894 és 1896 között. Ismét kápláni évek következtek előbb Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1896–1897 között, majd Körmenten 1897-től 1899-ig. 1899-ben felfüggesztették a papi szolgálat alól. 1901-ben dolgozhatott újra, káplán lett Jánosházán 1901–1902 között, majd Zalaegerszegen 1902-től 1906-ig. Plébános volt Egerváron 1906–1914 között. A kalandos életút ismét kápláni évekkel folytatódott Felsőszilvágyon 1914–1915-ig. Ezután ismét felfüggesztették a papi szolgálat alól, ahova már nem is vették vissza. Battonyára költözött, ott élt, mint világi ember és ott is halt meg.

Tüll Géza (1905–1906)

Farkasdifalván született 1881. március 17-én, 1905. június 27-én szentelték fel. Káplán lett Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1905 és 1906 között, Bántornyán, majd Incéden 1906-ban, Szentse-

bestyénen 1906–1907 között. Plébánoshelyettes lett szintén Szentsebestyénben 1907–1913-ig, majd adminisztrátor Felsőszőlőn 1913–1915-ig. Ezután plébános lett szintén Felsőszőlőn 1915–1928 között. Szintén Felsőszőlőn beosztás nélkül 1928–1929 között. Újra kápláni szolgálatot kapott Nagygyencsen 1929-ben. Majd ismét plébános lett, ezúttal Kisunyomban 1930-tól 1958-ig. Plébánossága mellett esperes is volt ezekben az években. 1966. november 30-án hunyt el.

Varga György (1897)

1872-ben született Vépen, 1895-ben szentelték pappá. 1897-ben volt káplán Gasztonyban. 1902-től haláláig plébános volt Répceszentgyörgyön. 1916. április 7-én halt meg.

Váhl Antal Pál (1824–1825)

Kőszegen született 1796. január 24-én, 1820. szeptember 3-án szentelték fel. Káplán volt Iváncon, Sigray gróf kastélyában 1820–1821 között, Kámban 1821–1823 között, Egervölgyön 1823-tól 1824-ig, Bánokszentgyörgyön 1824. február-október között, Vasszentmihályon, egyben Gasztonyban 1824 és 1825 között, Rábakethelyen 1825–1826-ig, Egyházasszüzesen 1826–1827 között. Plébános volt Pinkamiskén 1827–1830 között. Majd ismét kápláni évek következtek, először Lékán 1830–1831-ig, majd Kemenesszentpéteren 1831–1832 között, Zalaegerszegen 1832 és 1833 között, Káldon 1833–1836-ig, Borostyánkőn 1836 és 1838 között. Adminisztrátor Káldon 1838-tól 1840-ig, majd Vasalján 1840 és 1853 között. Ezután plébános szintén Vasalján 1853-tól 1869. február 20-án bekövetkezett haláláig.

Vida András (1825–1829)

Salamonfán született 1799. november 17-én. A filozófiát mint kieszeminarista hallgatta. 1823. október 14-én szentelték fel. Káplán volt Rábakethelyen 1823–1825 között, Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1825–1829 között. Közben adminisztrátor Kemenesszentmártonban 1829. februártól áprilisig. Ezután ismét káplán lett Lenti-ben 1829–1844-ig. Újra adminisztrátor Kerkaszentmiklóson 1844. jú-

níus-július között. Végül plébános lett ugyanott 1844 júliusától 1849. október 3-án bekövetkezett haláláig.

Völfer Károly (1910–1911)

Szombathelyen született 1886. december 24-én, 1910. június 21-én szentelték fel. Káplán volt Vasszentmihályon és egyben Gasztonyban 1910–1911 között, Vámoscsaládon 1911–1912 között, Szentgyörgyvölgyén 1913. január-november között, Letenyén 1913 és 1917 között, Zalaegerszegen 1917. januártól decemberig. Adminisztrátor lett Gércén 1918 és 1928 között, majd plébános Vásárosmiskén 1928-tól 1944-ig. 1944. október 22-én halt meg.

Kisegítők Gasztonyban

Eberhardt József (1871–1872)

Pornóapátiban született 1810. október 16-án, 1835. augusztus 2-án szentelték fel. Káplán volt Nagyszentmihályon 1835–36-ban, majd udvari káplán báró Mikos Lászlónál Sorokújfalun 1836–1838 között, káplán Incéden 1838 és 1840 között. Adminisztrátor Kicléden 1840–1846 között, újra káplán Vaskeresztesen 1846. november és 1847. február közt, ismét adminisztrátor Máriafalván 1847–48-ban, majd újra káplán Nagyszentmihályon 1848-tól 1851-ig. Ezután plébános lett Vasdobrán 1851 és 1854 között. Megint káplán Szepetneken 1854 szeptembere és 1855 júniusa között, majd Csesztregen 1855. június-augusztus között. Újra plébános, ezúttal Kukméron 1855–1858 között, aztán Királyfalván 1858–1870 között. 1870-ben nyugalomba vonult, Szombathelyen, a papi otthonban élt. Több helyen kisegített, így Vasszentmihályon és Gasztonyban 1871 novembere és 1872 augusztusa között, valamint Nagyrákoson 1874. október-novemberben. Szombathelyen hunyt el 1883. december 30-án.

Virkler Antal (1847–1849)

Kőszegen született 1821. január 25-én, 1847. augusztus 31-én szentelték fel. Kisegítő volt Szentkirályon, Vasszentmihályon egyben

Gasztonyban, valamint Nagykölkeden 1847–1849 között. Ezután udvari káplán lett Pinkafőn özvegy Batthyányné szül. Széchényi Franciska grófnőnél 1849–1855 között. Káplán maradt, Pinkafőn 1855-től 1856-ig, de már nem a grófnő szolgálatában. Plébános lett Kúpfalván 1856 és 1867 között, majd Egyházasfüzesen 1867–1906 között. 1906-ban nyugalomba ment, Kőszegen élt 1908. március 30-án bekövetkezett haláláig.

Gasztonyi születésű plébánosok

Rákosi Boros István

1745. június 16-án született Gasztonyban. A bölcseletet Budán végezte, a teológia első évfolyamát pedig Győrben. 1766–1769 között Rómában tanult, ahol hittudományi doktorátust szerzett. Hazatérve előbb Győr püspökének szertartója lett, majd Szily János szombathelyi megyéspüspök mellett dolgozott. 1773-ban Szany plébánosa lett. 1777-ben a Szombathelyi Egyházmegye megalakulása után a püspök szombathelyi kanonokká nevezte ki. 1794-ben nagypréposttá lépett elő. 1797. február 23-án halt meg. Több alapítványt hozott létre, többek között 1500 Ft-ot adott a gasztonyi tanító fizetésére.

Boros Pál

Boros István öccse volt, 1757-ben született Gasztonyban. 1781-ben szentelték pappá. Születésétől fogva süket volt. Szülei vagyonának hathatós közreműködése következtében szentelték csak pappá. Lelkipásztori szolgálatot nem végezhetett, de a gasztonyi templomban sok hasznos tevékenységet folytatott. 1807-ben tiszteletbeli kanonok lett. 1810. április 7-én halt meg Gasztonyban.

Dese József Ferenc

1791. február 22-én született Gasztonyban. 1814. április 24-én szentelték pappá. Káplán volt Szentgyörgyvölgyén, majd Alsólendván. Plébános lett előbb Zalatárnokon, majd 1829 és 1864. szeptember 13-a között, haláláig Salomváron volt plébános.

Dr. Horváth Károly

1825. augusztus 15-én született Gasztonyban, 1848. december 7-én szentelték pappá. Felszentelése után Batthyány József családjában volt nyolc évig nevelő, 1856-tól Rábasantmártonban volt plébános. 1874-től zalaegerszegi plébános, egyben kerületi esperes és tanfelügyelő lett. 1877-ben apáti címet kapott. 1887-ben megromlott látása miatt nyugállományba vonult. 1910. április 13-án a szombathelyi papi otthonban halt meg. 1864-ben a világtörténelem rendkívüli professzorává nevezték ki, de betegsége miatt a tanszéket már nem tudta elfoglalni.

Horváth Zsigmond Imre

1829. október 19-én született Gasztonyban, 1852. november 4-én szentelték pappá. Egyházashollóson és Incéden volt káplán. 1854-ben az Egri Egyházmegyébe távozott. Ott az adácsi plébánián szolgált 40 éven keresztül, 1894-ig, amikor lemondott a plébániájáról és Kőszegre költözött. Kőszegen halt meg 1897. március 8-án.

Németh János

1803-ban született Gasztonyban. 1828. augusztus 24-én szentelték pappá. Először Nagylengyelben volt káplán, majd Vasszentmihályon teljesített kápláni szolgálatot 2 évig. Innen Kőszegre, majd Káldra került. Ezután 1838 januárjában megkapta a gercei plébániát és itt szolgált 30 évig. 1868. május 20-án halt meg Gércén.

Takács László

1945. április 9-én született Gasztonyban. Édesapja Takács József, édesanyja Mendel Julianna. A budapesti Hittudományi Akadémián végezte a teológiai tanulmányait, 1968. június 23-án szentelték pappá. Egerváron, Rábakethelyen és Sárváron töltötte kápláni éveit. 1975-től a szombathelyi Székesegyház karnagya és káplánja volt. 1983-tól jelenleg is Nádasd község plébánosa.

Dr. Takács Gyula

1947. augusztus 14-én született Szentgotthárdon. Teológiai tanulmá-

nyait Budapesten, a Hittudományi Akadémián és Rómában, a Pápai Biblikus Intézetben végezte. 1971. június 20-án szentelték pappá. Fel-szentelése után káplán lett Pákán. Ezután három évig, 1972 és 1975 között ösztöndíjas Rómában. Hazatérve előbb a szombathelyi Szé-kesegyházban püspöki szertartó, majd püspöki titkár. 1980-tól nap-jainkig rábagyarmati plébános. Tanári munkát is végzett Budapesten, a Hittudományi Akadémián, és a Veszprémi Római Katolikus Hittu-dományi Főiskolán.⁴²

A gasztonyi egyházközségi képviselők névsora

Bozi János, Hadrik József, Hompaszné Ráber Szilvia, Kóczán Ist-ván, Musits Gyuláné, Soós Imre (elnök), Vadász Istvánné.

Felekezetek változása Gasztonyban 1793–1914 között

Év	Római katolikus	Evangélikus	Református	Izraelita
1793	602	3		
1803	598	6		7
1812	445	–	–	–
1846	572	–	–	5
1914	799	3	14	7 (43)

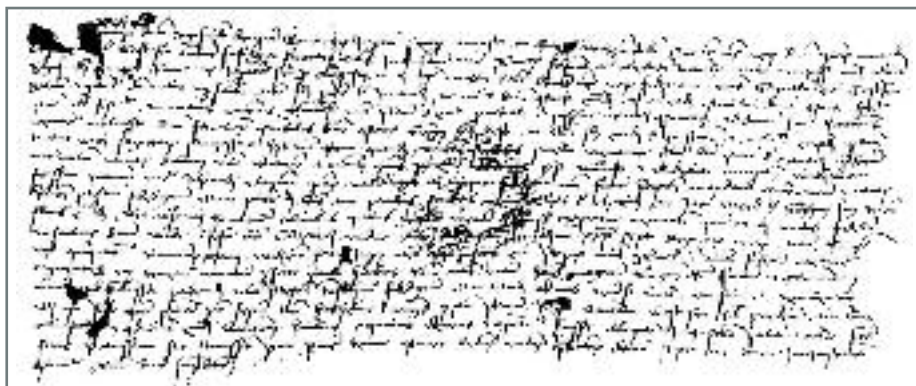
Felsőmarác

A felsőmaráci plébánia története

A többi plébániához hasonlóan a felsőmaráci plébánia első írásos említése is a XIII. századból, egészen pontosan 1274-ből való. Egy birtokmegosztást írtak le a következőképpen:

„A Rába partjától együtt megy a határvonal... amíg elér az úthoz mely a Boldog Lőrinc plébániától jön.” Ez az irat bizonyítja, hogy akkor még állt az a kis kápolna, amit még Szent István korában építettek a Himfa erdő nyugati oldalán. A környéken (Marác, Tótfalu, Himfalva, Karácsfa) lakók jártak oda szentmisét hallgatni.⁴⁴

A mostani Szent Erzsébet-templom elődjét is valamikor az Árpád-kor végén építették, 1274 és 1301 között. Feljegyzések vannak róla, hogy a templomot 1436-ban meghosszabbították. Valószínű, hogy az addigi kis kápolna kicsinek bizonyult. A középkori maráci plébánia ekkor élte a virágkorát, hisz a XV. század közepétől önálló plébánosa lett a községnek Elyas atya személyében.⁴⁵ A virágkor azonban nem tartott sokáig. A török időkben a templom romlásnak indult. A nemesek, földesurak nem akartak pénzt áldozni, a kisnemesek és a jobbágyok pedig a nagy adóterhek miatt nem tudtak áldozni a templom felújítására. Ennek következtében a török kiűzését követő vizitáció során a templomnak csak a falai voltak meg. Az egyházlátogatás (Kazó-féle vizitáció) során ezt jegyezték fel:

Az 1274-es irat

A Kazó-féle vizitáció leirata

ezüst kehely és néhány aranyozott tányér volt a templomé értéke körülbelül 60 dénár. De ezt az értéket a már elhunyt Csányi Bernát, erőszakkal magának szerezte meg, örököseitől visszakövetelhető.

A plébániai javak: 23 hold szántóföld, ugyanennyi köből terméssel. Dűlői: a főszegi mezőben két jugerum föld, keletről és nyugatról Genczi János földjei határolják. Ugyanebben a dűlében egy másik helyen egy jugerum, melyet keletről Genczi János földje, nyugatról pedig a királyi út határol. ugyanitt található két jugerum, melyet északról Márton János földje, délről Boldizsár György határolja. Szintén ugyanitt egy jugerum ésakról Kovács János délről pedig Genczi János földjei határolják. A telek végében egy jugerum, melyet északról Maraczi János hátrahagyott özvegyének a földje, délről pedig Kovács Mihályé határol. A Berki földek között négy jugerum, melyet keletről Sebestyén Istváné, a többi rész felől pedig a Batthyány uradalom földjei határolnak. A templom mellett nyugatról egy jugerum föld van, melyet északról Csány Bernáté, délről pedig az itt élő nemesek földjei keresztezik. Egy rétje van a Berek rétek között, egy szeker szénát termő, melyet északról Hada János, délről Kovács Mihály rétjei kereszteznek.

„Marác filiája Iváncnak. Március 5-én (1699) történt a vizitáció. Színmagyar plébánia, a patrónusi jog az ott élő nemeseké. Sem plébániaépület sem iskolaépület nincs a községben, a tanító ugyanaz, mint Iváncon. A Szent Erzsébet tiszteletére emelt templom romlásnak indult, csak falai láthatók, más nem maradt meg. A falak körül temető, mindenki számára nyitva áll. A falu búcsúját Szent Erzsébet napján tartották. Az építés és a templomi felszerelés beszerzése a plébánia-beli lakosok kötelessége. A templomnak jövedelme és vagyona nincs. Egy

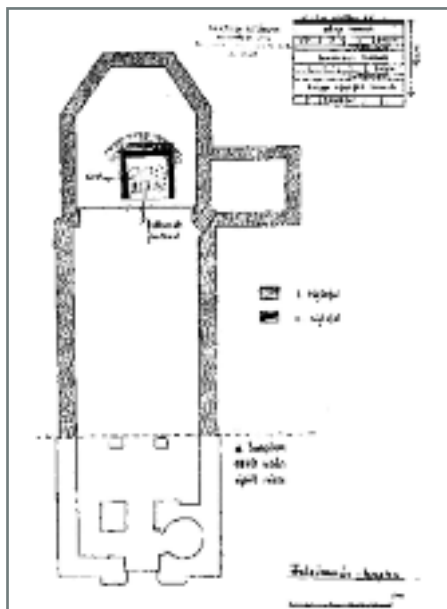
*A telkesek adnak fél mérő gabonát, részben búzát, részben rozsot. A zsellérek termény helyett évi egy nap robotot teljesítenek. A fogatosok egy szekér fát hordanak az ivánci plébánosnak, aki Marácot is ellátja a plébánosi teendőket. Stóla, mint Iváncson. Keresztelésért egy kenyér, egy tyúk, a keresztszülektől 1-1 dénár. Egyházba való bevezetésért 5 dénár, esküvő 25, beteglátogatás 5, gyászbeszéd 25, egy sütet hús, gyászbeszéd nélkül a miséért, 12 dénár. Iskola nincs, iskolamester az ivánci, fizetése ugyanaz. A plébániához 219 lélek tartozik, ebből katolikusok és közömbösök 121-en vannak.*⁴⁶

1436-ban egy merénylet helye volt a maráci templom előtti tér. Ivánczy Miklósnét, aki a maráci templomból hazafelé tartott, szelestei jobbágyok három nyíllövessel megsebesítették. Ivánczyné túlélte a merényletet.⁴⁷

A templomot 1733-ban építették újjá. Külső falait megerősítették, belsejét felújították. Az Egyháznak és a papnak nyújtandó fizetést megemelték. 1758-ban Batthyány püspök vizitálta a falut és a következő feljegyzéseket tette:

*„Stólája: Keresztpénz 30 dénár, ebben benne van a szülés utáni bevezetés is. Esküvő hirdetéssel-három hirdetés-75 dénár, temetés 40 dénár, gyászbeszéd 1 forint. A kegyurak: Marácon sok nemes, Tótfaluban pedig Csányi László úr. A maráci templom az ivánci plébániához tartozik. Erős építmény két oltárral, szentélye boltíves, a szószék, a kórus, a padok fából vannak. Körülötte temető, fakerítéssel. Fölszerelése egyszerű. Tőkéje 100 forint, kiadva egyeseknek. Egy harangja van a haranglábban. Három zászlója is van.*⁴⁸

Böle püspök 1831-ben vizitálta a falut és a következőket rögzíti a maráci plébániáról:

A felsőmaráci templom alaprajza

„Marác filia temploma tetővel fedett, kb. 400 személy befogadóképességű, és jó helyen van. Szent Erzsébet tiszteletére emelték. Főoltára Szent Erzsébet tiszteletére szentelt, hiteles oltárral ellátott és illő módon díszített. Van egy mellékoltára Szent Magdolna tiszteletére szentelve, ennek nincs hiteles oltárköve. Van benne kriptá, mely a Csányi család temetkező helyéül szolgál. Torony helyett harangláb van, amely a templom kijárata és a temető között található és két harang van benne, ezek közül az egyik 70 libra, ezt Szent Erzsébet, a másik 90 libra súlyú ezt Szent Miklós tiszteletére áldották. Van egy sekrestyéje szilárd anyagból építve, fedett és a fenntartó építtette.”⁴⁹

A maráci plébánia 1698-tól 1945-ig az ivánci plébániához tartozott. A maráci templom vagyonáról minden évben pontos számadat készült, melyet a maráci Számadó Könyvben rögzítettek, és amelyet 1833-tól 1944. december 31-ig vezettek. Pontosán leírták a bevételi és a kiadási összegeket és a nyereséget is. Név szerint rögzítették, ki bérelte a templomi földeket, mennyit fizetett érte. Olyan is volt, hogy valaki az Egyháztól kért kölcsönt, ezt és a rá számított kamatot is rögzítették a könyvben. Abban az időben is voltak, akik nem tudtak időre fizetni. Őket a hátralékosok közé sorolták. A hátralékosok között nemesek is éppúgy voltak, mint jobbágyok. Az év végi zárszámadást a plébános írta alá, de a mindenkori esperes ellenőrizte. Ebben az időszakban a maráci egyházközséghez tartozott Tótfalu, Himfajmajor és a Lucos erdőszet. A templomot 1870-ben nyugati irányba bővítették, ekkor kapott tornyot az épület. (A torony magassága kb. 25 méter.) Ekkor helyezték át a két harangot a haranglábból a toronyba. Ekkor nyerte el a templom a mai formáját.⁵⁰

Árpád-házi Szent Erzsébet élete

Erzsébet 1207. július 7-én született Sárospatakon. Édesapja II. András, Magyarország királya, édesanyja merániai Gertrúd volt. Életének első négy évében a magyar királyi udvarban nevelkedett, négy testvérével, kedvelte a játék örömet, a zenét és a táncot. Gyakran és buzgón imádkozott a templomban, amit ajándéku kapott, abból mindig adott a szegény leányoknak, és buzdította őket, hogy imádkozzanak Mária

A felsőmaráci templom

közbenjárását kérve. Kisgyermekként a Szűzanyát választotta példaképének. Már nagyon fiatalon különös figyelmet szentelt a szegényeknek, jó szóval és szeretettel segítve őket.

A kor szokásainak megfelelően gyermekként eljegyezték Thüringia leendő grófjával, Lajossal. Véget ért boldog gyermekora, amikor Thüringiából lovagok érkeztek a magyar királyi várba, hogy elvigyék új otthonába.

A négyéves kiráylány tehát örökségével és kíséretével Eisenachba, Wartburg várába került, ahol némeül, franciául és latinul tanult, továbbá zenét és hímzést oktattak neki. Az Árpád-házi kiráylány jószágával és kedvességével hamar megnyerte a vár népét. Temperamentumos és szenvedélyes volt, egyenrangú társként bánt a legszegényebb gyermekekkel is.

Ifjú vőlegénye, Lajos is szívből megszerette. A két fiatal között – jóllehet házasságuknak elsősorban politikai okai voltak – őszinte szerelem alakult ki. Erzsébet tizennégy éves volt, amikor férjhez adták az ifjú örgrófhhoz. Házasságuk nagyon boldog volt. Kölcsönös, szerelmes hitvesi szeretetük sokak számára ma is példaadó. Egy alkalommal Erzsébet, férjét hazavárva, messzire elébe lovagolt, és csókokkal, örömmel üdvözölték egymást. A szentéletű asszony legbensőbb titka és egyik legvonzóbb tulajdonsága, hogy tökéletes összhangot tudott teremteni az Isten és a férje iránti szeretet között.

Lajos 18 éves korában, apja halála után vette át a hatalmat Thüringiában. Erzsébet segítette férje emberi értékeit magasabb, természetfölötti szintre emelni, aki feleségét mindig megvédte a szegényekért folytatott tevékenységében. A fiatalasszony nagy ispotályt építtetett, befogadta a zarándokokat és koldusokat, és ápolta a betegeket. Kedves és gondoskodó volt hozzájuk, anyjuknak érezték és szólították őt. Az udvar rosszallása ellenére Lajos támogatta felesége jótékony cselekedeteit.

Erzsébetet szüntelen kritikák érték, viselkedése a hercegi család tagjai szerint nem felelt meg az udvari elvárásoknak. Esküvőjüket sem a megszokott pompával rendezték meg, a költségek egy részét Erzsé-

bet inkább a szegényeknek adományozta. Egy alkalommal a kápolnában, ima közben levette fejéről koronáját, a keresztre tette, amit anyósa számon kért rajta. *„Hogyan tehetem én, nyomorult teremtés, fejemre a földi hatalom koronáját, amikor Jézus Krisztust tövissel koronázták?”* – felelt Erzsébet a vádakra.

Az ifjú hitves hat év boldog házasság után özvegy lett: 1227-ben búcsút kellett vennie férjétől, aki II. Frigyes német-római császár oldalán keresztes hadjáratba indult, és a dél-itáliai Otrantóban vesztette életét 27 éves korában. Lajos halála után testvére vette át a hatalmat, mondván, hogy Erzsébet nem lenne képes az uralkodásra. Férje elvesztése után Erzsébet számára már nem jelentett otthont az udvar, gyermekeivel együtt el kellett hagynia a várat. Sokat nélkülözött, gúnyolták és elkergették, de béketűréssel viselte a megaláztatásokat. Városról városra járt, ahol szükség volt a segítségére, dolgozott, ápolta a betegeket, megvarrta ruháikat.

Később, rokonai segítségével, Marburgba költözött, és belépett a ferences rendbe. Javait és élete hátralévő esztendeit a betegek és rászorulóknak gondozásának szentelte. 1228 nagypéntekén Erzsébet néhány ferences barát jelenlétében lemondott a világi javokról, kórház építésébe kezdett, ahová befogadta a földönfutókat, betegeket, és ő maga gondozta őket.

1231. november 16-áról 17-ére virradó éjszaka halt meg Marburgban. Huszonnégy éves volt. Számptalan tanúságtétel szől csodás tet-teiről.

Három és fél esztendővel később, 1235. május 26-án, pünkösdkor iktatta a szentek sorába IX. Gergely pápa és a rákövetkező év máju-sának első napján emeltettek oltárra ereklyéi. Sírhelye fölött, tiszte-letére szentelték a marburgi székesegyházat. Egykori kérője, II. Frigyes német-római császár e szavakkal tett aranykoronát Erzsébet koporsójára: *„Nem koronázhattam meg császárnénak, most megkoronázom Isten országa halhatatlan királynéjának.”*

Ünnepét a római naptár november 17-ére tette. Mi, magyarok no- vember 19-én emlékezünk Árpád-házi Szent Erzsébetre.⁵¹

Plébánosok, káplánok Felsőmarácon

Bosicskó Pál (1714–1749)

Kőszegen járt gimnáziumba, majd Zágrábban bölcseletet hallgatott. Ezután három évig Bécsben tanult. 1714-ben Sigray József hívására került Ivánra lelkipásztornak. Ő volt a protestáns időszak utáni első katolikus pap Iváncon és a hozzá tartozó plébániákon.

Vasvári József (1749–1776)

Nem találtam róla életrajzi adatot.

Dr. Csobánczy József (1776–1778)

1727. május 14-én született Pápán, 1765-ben szentelték pappá. A Jézus Társaságának tagja, hitszónok, misszionárius és iskolaigazgató. 1773–1777 között dozmati plébános, majd a fent jelzett időben egy évig Iváncon teljesít szolgálatot. Betegség következtében kénytelen lemondani, végül 1813. április 11-én hal meg Izsákfán.

Bossányi Ferenc (1778–1830)

1752. december 17-én született Szombathelyen, 1775-ben szentelték pappá. 1778–1830 között ivánci plébános. Őrségi kerületi esperes, szentszéki ülnök és kanonok volt. Iváncon halt meg 1822. február 22-én.

Pallos János (1833–1881)

1802-ben született Szombathelyen, 1825-ben szentelték pappá. 1828-tól előbb káplán, majd 1882. szeptember 4-én bekövetkezett haláláig plébános Iváncon. Tíz éven keresztül az őrségi egyházkerület esperese volt.

Gráczer János (1882–1893)

1858. április 16-án született Szombathelyen, 1880-ban szentelték pappá. 1881–82-ben káplán, majd 1882 és 1893 között plébános volt

Iváncon. Milejbe került, ahol előbb adminisztrátorként dolgozott, majd 1896 és 1931 között plébánosként a zalai faluban. Nyugállományba vonulása után Rózsásszegen élt 1941. február 27-én bekövetkezett haláláig.

Szilner József (1894–1896)

1863-ban született Magyarkanizsán, 1889-ben szentelték pappá. 1894 és 1896 között kisegítő volt Marácon. 1897–1916 között adminisztrátor Zalatárnokon. 1916-tól 1930-ig plébános Alsóbagodon. Ezután nyugdíjba vonult, Zalaegerszegen lakott 1943. január 7-i haláláig.

Horváth József (1897–1937)

1862. május 27-én született Szombathelyen, 1887. július 13-án szentelték pappá. 1889 és 1896 között iskolai hitoktató. 1896–1937 között előbb adminisztrátor, majd plébános Iváncon. Az őrési kerület esperese is volt 1901-től 1922-ig.

Szigeti József (1937–1945)

1906-ban született Gyírokon, 1932-ben szentelték pappá. 1934 és 1937 között hitoktató volt Sárváron. 1937-től 1945-ig plébános Iváncon. Szerepet vállalt az ivánci 1956-os eseményekben, ezért a forradalom leverését követően Ausztriába távozott.

Hádám Imre (1945–1961)

1911-ben született Kőszegen. 1935-ben szentelték pappá. 1945 és 1961 között plébános volt Felsőmarácon. 1961 és 1967 között Jákon, 1967-től 1979-ig Rábapatyon volt plébános. 1979-ben nyugdíjba ment. 2002. február 4-én halt meg, a szombathelyi temető papi sírkertjében pihen. Kerületi esperes is volt.

Szlávik Andor (1961–1988)

1921. november 20-án született Budapesten, 1955. június 19-én

szentelték pappá Szombathelyen. 1955 és 1957 között káplán Szepetneken, 1957-től 1960-ig lelkész Bázakerettyén. 1960 és 1961 között káplán Jákon. 1961–1988-ig lelkész Felsőmarácon, 1988-tól 1989-ig Vashosszúfaluban. 1989–1991 között a ferences rend Mariana Provinciájában teljesített szolgálatot. 1991-től nyugállományban volt, 1992-ben visszatért a Szombathelyi Egyházmegyébe. 2012. szeptember 19-én halt meg, a szombathelyi Jáki úti temető papi sírkertjében nyugszik.

Végh József (1988–1991)

1936-ban született Celldömölkön, 1959-ben szentelték pappá. 1959–1961 között káplán volt Oladon. 1962–1971 között plébános Nagyrákoson, 1971-től 1991-ig Iváncon, 1988-tól Felsőmarácon. 1991. január 20-án hunyt el, az ivánci templom kriptájában helyezték örök nyugalomra.

Dóka Ferenc (1991–2004)

1958. május 3-án született Alsóújlakon, 1983. június 16-án szentelték pappá Szombathelyen. 1983 és 1986 között káplán Lentiben. 1986-tól 1990-ig káplán Szombathelyen, a Szent Márton-templomban, 1990–1991-ben Körmenden, 1991–1992-ben Vasváron. 1992 és 1997 között plébános Iváncon, 1997–2006 között Csákánydoroszlóban, 2006–2007-ben plébános Tótszerdahelyen, 2007 és 2010 között Győrváron. 2010-től mind a mai napig plébános Hegyfalun.

Fekete Szabolcs Benedek (2004–2009)

1977. december 17-én született Kőszegen. 2002. június 26-án szentelték pappá Szombathelyen. 2002 és 2006 között káplán Szentgottárdon. 2006–2009 között plébános Csákánydoroszlóban. 2009-től napjainkig plébános Szombathelyen, a Jézus Szíve templomban (Szöllős), valamint 2013. augusztus 10-től ideiglenes jelleggel a szombathelyi Szent István Király Plébánia plébánosa. Ezzel együtt püspöki irodaigazgató is.

Dr. Stift Zoltán (2009–2011)

1969. július 7-én született Szombathelyen, 1993. június 17-én szentelték pappá. 1994-től 1997-ig tanulmányi szabadságon volt Rómában, 1997–2000 között káplán volt Szombathelyen, a Székesegyházban. 2000 és 2002 között káplán Szombathelyen, a Krisztus király templomban, 2000-től 2006-ig főiskolai docens. 2002 és 2006 között plébános Szombathelyen, a Szent György-templomban. 2002–2006 között az Egyházmegyei Bíróság bírója. 2006–2007 között káplán Budapest-Farkasréten, a Mindenszentek-templomban. 2007–2009 között káplán Budapest-Zugligeten, a Szent Család-templomban. 2009 és 2011 között plébános Csákánydoroszlóban. 2011. szeptember 15-től 2013. augusztusáig Budapesten, az Apostoli Nunciatúrán teljesített szolgálatot. Jelenleg egyházmegyei szolgálaton kívül az egyik budapesti börtönben börtönlelkész.

Orsos Zoltán (2011. szeptember 15-től a napjainkban is)

1978. január 29-én született Lovászában, 2003. június 13-án szentelték pappá Szombathelyen. 2003 és 2005 között káplán Letenyén. 2005-től 2006-ig Ikerváron. 2006 és 2011. augusztus 1-je között plébános Egyházsrádocon, 2011. augusztus 1-jétől 2011. szeptember 15-ig Zalaháshágyon, 2011. szeptember 15-től napjainkig Csákánydoroszlóban.

Felsőmaráci (Hegyhátmarác) származású papok

Simonsits József

1751 körül született Hegyhátmarácon, 1775-ben szentelték pappá Veszprémben. (A veszprémi papnevelőben végezte a tanulmányait.) 1775–1777 között káplán volt Salomváron, 1777 szeptemberétől 1794-ig plébános volt Zalaszentgyörgyön. Ott is halt meg 1794. október 12-én.

Zarka Elek

1837-ben született Hegyhátmarácon, 1863-ban szentelték pappá.

1863 és 1866 között káplán, 1866-tól 1886-ig plébános Ostffyaszszonyfán. 1886. december 25-én halt meg szolgálati helyén.⁵²

1937-ben Horváth József esperes plébános halála után a maráciak kérvényt írtak dr. Grósz József püspökhöz, hogy Marác a lakosság szám megnövekedése miatt külön plébániát kapjon:

„Felsőmarác község, mely emberemlékezet óta az ivánci plébániához tartozik, a legutóbbi népszámlálás szerint 1159 római katolikus hívet számlál. A hívek befogadására, isteni tisztelet tartására alkalmas temploma van. Községünk határában összesen 29 hold 758 négyszögöl jó minőségű ingatlan lelkészi javadalmi föld, 3 hold 213 négyszögöl templom alap ingatlan van.”⁵³

Ezt a kérést akkor még nem teljesítette a püspök, aztán jött a II. világháború. Marác 1945. szeptember 1-től kapott önálló plébániát. Első plébánosa Hádám Imre volt. Imre atya 1961-ig volt akkor már Felsőmarác plébánosa. 1961-től 1988-ig Szlávik Andor látta el a községben a lelkipásztori teendőket. Rengeteget tett a maráci egyházközségért. 1967–1968-ban a templom szentélye alatt lévő Csányi családi kriptát feltáratta. A plébános szakembereivel kinyitatta a kriptát. Dr. Károlyi Mária, a kriptá feltárója a következő jelentéseket adta:

„A plébániatemplom szentélypadlózatát felbontották, és a padlószint alatt falakat találtak. 1969. június 8-án Felsőmarácra utaztam, hogy megnézzem és felmérjem az előkerült épületrészeket. A szentély mai cementlap padlóját kb. 2,30 x 2,30 méteres területen bontották fel. Az első téglafal kisebb méretű téglái habarcsba rakottak, rajtuk vakolat nyomai. A második fal építéséhez részben az első fal téglái, részben a nagyobb méretű téglákat használták fel. Javasoltam, hogy a tervezett építés munkáit úgy oldják meg, hogy az előkerült falrészletek sértetlenül maradjanak, és így a többször elpusztult és újjáépített templom építési periódusai bármikor tisztázhatók lehetnek.”

„A felsőmaráci plébániatemplom építési munkálatainál a munkások középkori sírokat bolygattak meg. A maradványok után ítélve 2 világi és egy egyházi férfi koporsója a téglafalú kriptában volt elhelyezve, egymással párhuzamosan, fejjel nyugatra. A bolygatás során előkerült maradványok: a koporsók szeggel sűrűn kivert faszilánkjai, bőr, cipőtalp, és derékszíjdarabok, ezüst szállal szö-

*vött textilpánt, selyeming húzott nyakrésze és fűlgombos sújtás maradványi voltak találhatók. Ezen a kiszálláson részt vett Wesztergom Miklósné restaurátor is. A nevezett leletdarabokat konzerválásra és esetleges közelebbi kormeghatározásra a múzeumba szállítottuk.*⁵⁴

A tervekből nem lett semmi. A leleteket elszállították Szombathelyre, de a kormeghatározás nem történt meg. Sőt, a múzeumban a leletek bekerülésének sincs nyoma, valószínűleg értékelés nélkül veszendőbe mentek.

1970–1972-ben a templom külsejét renoválták az adakozók pénzéből. A templom renoválása mellett belekezdett az atya a templommal szembeni plébániaépület elkészítésébe. A paplak építésére a plébános pénzalapot teremtett. A munkálatokból a maráci lakosság nemcsak anyagilag, hanem fizikai is kivette a részét. A társadalmi munkában maga a plébános is példát mutatott. Vezetésével 1973-ban elkészült a plébániaépület, melynek első lakója maga Szilávik Andor lett.

1988 óta a felsőmaráci egyházközség az ivánci, majd annak a csákánydoroszlói plébániával való egyesülése után a csákánydoroszlói plébániához tartozik mind a mai napig.

2000-ben a millenniumi ünnepségsorozat részeként a község I. és II. világháborús emlékművét a templom keleti oldalán helyezték el.

2003-ban Dóka Ferenc javaslatára négyéves, 2007-ig tartó templomfejlesztési terv készült. A fejlesztések, melyek meg is valósultak, a következők voltak:

- régi sekrestye lebontása, új, nagyobb építése helyette
- torony ablakainak cseréje
- egy festett üvegablak készítése, mely Szent Erzsébetet ábrázolja
- két csillár vétele, elhelyezése a régiek helyett
- oldalvilágítás kiépítése
- az elektromos vezetékek cseréje a templom keleti végétől a kórusig
- új, elektromos mérőhelyek kialakítása
- a harangok és a fűtés vezérlésének átszerelése
- a templomkert teljes parkosítása
- bejárat készítése a sekrestyéhez
- Lourdes-i barlang építése a templomkertben

1914-ig mindkét harangja megvolt a templomnak. A fenti időpontban a nagyobbik harangot hadicélokra elvitték, csak a kicsi maradt 1925-ig. 1925-ben az egyházközség tudta pótolni a nagyharangot, mely 1941 őszéig hívta szentmisére a híveket. A II. világháború azonban ismét közbeszólt, ismét be kellett szolgáltatni a harangot, de az egyházközség csak a kisebbet volt hajlandó leszedni. Ettől kezdve 1982-ig megint csak egy harangja volt a községnek, majd 1982-ben ismét harangot vásárolt az egyházközség, ezúttal a kisebbet pótolták. A nagyobbik 400 kilogrammos, a kisebb pedig 120 kilogramm. Napjainkban is ez a két harangja van a falunak. 1996-ban korszerűsítették őket, mindkét harang programozva, elektronikusan működik.⁵⁵

Felsőmarácon a szentségimádás augusztus 26-án van, a község búcsúnapja pedig május utolsó vasárnapja. A községben jelenleg nem vasárnapi, hanem szombat esti szentmise van kéthetente.

Egyházi iskola és a (kántor)tanítók

1750 előtt a községben sem iskola, sem tanító nem volt. A Kazó-féle vizitáció így ír erről 1698-ban: „*Iskola nincs, iskolamester lenne az ivánci fizetéssel. Ezt nem fogadták el a maráci nemesek.*”

1758-ban megyegyeztek a maráciak az ivánci iskolamesterrel, a plébános beleegyezésével. Így az ivánci iskolamester Iváncon tanította a gyerekeket, akik gyalog jártak át a faluba. Néha a tanító is elment Marácra, egy-egy könyvet vitt, abból olvasott. Pont emiatt a gyalogos átjárás miatt kevés gyerek járt iskolába Marácról.

Az 1758-as vizitáció során a következőket jegyezték fel a maráci iskolamesterről: „*Iskolamesterük az ivánci Komáromi Mihály, aki érti kötelességét éneken, tanításban és harangozásban. Egész telkestől fél pozsonyi mérő rozst, felesektől csak fele annyit kap Iváncon, Szentmártonban és Viszákon is. Marácson csak negyedet. Temetésért, valamint éjjeli visszasztásért és nap-palin énekért 11 és fél dénárt. Tüzifa Ivánchról Maráczról 2 szekér, Szentmártonból, Viszákról 1-1 szekérrel.*”

A változások az iskolákban, így Marácon is az 1800-as években következtek be. Először, amikor a törvény 1820-ban elrendelte, hogy kötelező minden iskolában a hazai nyelv oktatása, valamint egy 1837.

július 3-i rendeletben szabályozták, hogy minden 7–11 éves gyereket, akik a kántortanító fárájában van, köteles a tanító 3–4 évig egyfolytában tanítani, kivéve a nyári időszakot, amikor a nagy munkák miatt engedélyeztek három hónapnyi szünetet. A falusi gyerekeknek kötelességük volt a falujukhoz legközelebb lévő iskolába járni. Fontos volt az oktatás területén az 1868-as oktatási törvény is, mely hatosztályos elemi iskolát és háromosztályos vasárnapi ismétlő iskola létesítését írta elő.

1875-ben létesült először Marácon iskola. Az első kántortanító-iskolamester Fehér Antal volt, aki 33 éven át tanította Marácon a gyerekeket. A régi iskola 1906-ban leégett. Ezzel tulajdonképpen Fehér tanító is befejezte munkáját. Az önkormányzat még ugyanabban az évben – a mai iskola helyén – kialakított egy kéttantermes iskolát és egy tanítói lakást. Kántortanítónak Horváth Boldizsárt választották meg, a magas gyereklétszám miatt azonban egy tanító már nem volt elég, ezért még egy tanítói állásra írtak ki pályázatot. Ezt a pályázatot Mariel Mária nyerte meg. Három év múlva Joh Anna került a helyére. 1918-ban az idős kántortanító, Horváth Boldizsár meghalt. A választás Csapó Istvánra esett, aki részt vett az I. világháborúban, ahol vitézi érmet szerzett. 1931-ben magánéleti probléma miatt távozott Marácról, a helyét Kevei Lajos foglalta el. Ő lett a kántortanító. Azt írják róla, hogy példás volt a tanításban és a magánéletben is. Az 1930-as évek elejére a megnövekedett gyereklétszám miatt az iskola két tanterme kicsinek bizonyult. A régi iskolát 1938-ban lebontották, és új épült helyette, mely 1940-re készült el. Az új iskolában már három tanerő szolgált. 1941-ben a kántortanító Kőszegre költözött, utóda Balogh József lett. 1945-ben a három tanító Balogh József, Weimann Mária és Szemes Margit voltak. Az iskolát 1948-ban államosították, igazgatónak az addigi kántortanítót, Balogh Józsefet nevezték ki.⁵⁶

A felsőmaráci egyházközségi képviselők névsora

Horváth László tanító, Horváth László, Németh Zoltán, Tóth Istvánné és Török István (elnök).

Felekezetek változása Felsőmarácon 1793–1914 között

Év	Római katolikus	Evangélikus	Református	Izraelita
1793 – Marác	441	–	–	–
1803 – Ivánc	664	11	11	4
Himfa	27		1	
1812 – Marác	425	–	–	–
1846 – Marác + Himfa	547	3	6	8
1914 – Marác	978	6	2	– (57)

A felsőmaráci pestisjárvány

A Rákóczi-szabadságharc utolsó évei nagyon megviselték a falusiakat. Egyszer a Habsburgoknak kellett beszolgáltatni a termést, másszor a kurucok vitték el az élelmiszert hadicélokra. Ráadásul 1709-ben nagy szárazság volt a környéken, nagyon kevés élelmiszer-gabona termett. Nagy volt az élelmiszerhiány és az éhínség a községben. Mindeközben a faluban elszaporodott rágcsálók (patkányok, egerek) betegségeket terjesztettek. Ezek a betegségek a falu lakosságát legyengült állapotban érték az éhínség miatt. Így érte a falut 1710-ben a pestis vagy akkori nevén a mirigyhalál. Az első pestises halálesetet 1710 júniusában regisztrálták Marácon. Augusztustól egyre több lett a beteg és a halott a faluban. Megkezdődött a védekezés a halálos járvány ellen. A betegeket elkülönítették, állapotukat folyamatosan figyelték. A falut karantén alá helyezték. (Így a szomszédos községekben, Iváncon, Kistrákoson, Csákányban nem volt pestises haláleset.) A házakat, udvarokat fertőtlenítették, a lakóhelyiségeket fenyőmaggal, borókával füstölték. A házak falait és a berendezési tárgyakat ecettel mosták le. Abból a házból, ahol pestises haláleset történt, az összes ingóságot kivitték és elégették, valamint a házat lezárták. Sok család a szomszédos erdőkbe, szőlőkbe menekült. A községben 1710 nyarától 1711 kora őszeig 210 ember halt meg a járványban, ami a falunak csaknem a fele volt. Egész családok pusztultak el a pestisben. A járvány 1711 végére lecsendesedett. A pestisben meghaltakat kétféleképpen temethették el. Vagy magas földdombot emeltek a földre helyezett holtestek fölé, vagy pedig mély sírgödröt ástak. Marácon az utóbbi volt a bevett

A pestisjárvány emlékműve Marácon

szokás, ráadásul a sírgödröket mésszel be is szórták. A pestises halottakat nem a temetőben helyezték örök nyugalomra, hanem külön helyen, a templomkert déli oldalán. A falu csak 1715-ben ébredt a sokkból. A házakat elkezdték korszerűsíteni, ahonnan kihaltak, azokat vagy lebontották, vagy idegeneknek adták el őket. A földeket újra felszántották, újra elkezdtek gazdálkodni. Ezen kívül három új kutat is fúrtak.⁵⁸

Az évszázadok során a pestisben elhunytak sírjai eltűntek. A sírok helyén jelenleg parkoló van. A felsőmaráciak azonban nem felejtették el a szörnyűséget. 2010 novemberében ünnepséget szerveztek a 300 éves évforduló alkalmából, valamint egy emlékművet is szenteltek. Az emlékművet, mely a volt temető fölé építettek dr. Stift Zoltán akkori plébános szentelte fel.

Kemestaródfa

A kemestaródfai templom története

Taródfát, Besfát és Kemesmált a különböző vizitációk a következőképpen említik:

A Kazó-féle vizitáció (1698–1699) annyit említ, hogy a 3 falu Szentkirály filiája. Besfán 34, Taródfán 104, Kemesmálon 26 lélek van.⁵⁹

A Batthyány-féle vizitáció (1758) megemlíti, hogy Taródfa, Besfa és Kemesmál a mindszei plébánia filiái. Besfán a földesúr és egyben a patrónus Nádasdy Leó gróf. Taródfán libertínusok (szabadosok, uruk által valamiért felszabadított és birtokot kapó katonák, szolgák) a földesurak. Kemesmálon Batthyány Lajos gróf a földesúr. Besfán 31 áldozó és 14 nem áldozó katolikus van, Taródfán 16 áldozó és 43 nem áldozó katolikus van, Kemesmálon 25 áldozó és 13 nem áldozó katolikus van.⁶⁰

A jelenleg is meglévő kis templom 1914-ben épült. Védőszentje Sárlos Boldogasszony. Az 1914-ben épült templom helyén egy kis fa kápolna állt, de az 1900-as évek legelején egy tűzvészben leégett. Arról a fa kápolnáról más adat nem maradt fenn. A leégett kápolna helyére építették a mai templomot. Az építési munkálatokat az Erdődy család kezdeményezte, végezte a helyi plébánossal, Czederá Mátyással közösen. A munkálatokból a falusi földművesek, cselédek is kivették a részüket. A munkálatokat azonban a püspök atya nem nézte jó szemmel, ezért a templom felszentelésére nem is jött el, azt Czederá atya szentelte fel.⁶¹ A templomot először 2008-ban, a felújítás után szentelte fel püspök dr. Veres András személyében. Egyébként megyéspüspök 2007-ben járt először a faluban, mégpedig a Miród-forrásnál, ahol szentmisét mutatott be. A kemestaródfai fára a templom megépülésétől 1999-ig Vasaljához, majd Pálmai atya lebetegedése és el távozása után Körmendhez tartozott. A megyéspüspök 2007-ben a csákánydoroszlói plébániához csatolta Kemestaródfát, ahova mind a mai napig tartozik. A templom egyedüliségét az adja, hogy önkormányzati tulajdonban van.

A kemestaródfai templom

Sarlós Boldogasszony

Július 2-a, Sarlós Boldogasszony napja (latinul Visitatio) Mária látogatását eleveníti fel Erzsébetnél. „*Amikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, örömeiben megmozdult méhében a gyermek, maga Erzsébet pedig eltelt Szentlélekkel... Boldog, aki hitt annak a beteljesedésében, amit az Úr mondott neki!*” (Lk 1,39-45)

Az örömdetes rózsafüzér második titka áll e jeles nap középpontjában – „*Akit te, Szent Szűz, Erzsébetet látogatván méhedben hordoztál*”. A középkorban vigíliája és nyolcada volt. Az egyházi ünnep viszonylag későn, csak a XIII. században, a ferencesek révén terjedt el, 1389-ben vált egyetemessé az Egyházban.

Az ünnepnap elnevezése is népi eredetű, Sarlós Boldogasszony a búza érésének, az aratásnak is a napja. Mivel az egyházi ünnep egybeesett az aratás kezdetével, a népnyelv sarlós jelzővel illette. A népi gondolkodás összekötötte a szakrális ünnepet a mezei munkáéval, a Szűzanya áldását kérték a termésre és az aratók munkájára. Szokásaiban gazdagon megmutatkozik a magyar nép Szűz Máriás lelkülete.⁶²

Események a templom életéből

A templom több viszontagságot, két világháborút és az 56-os eseményeket is túlélte. 1944-ben például a szentmisét, ami addig 14 órakor volt, 11 órára hozták előre, mert később már nem volt biztonságos a légiveszély miatt. 1945 áprilisában a II. Ukrán Front katonái szabadították fel a falut a német csapatok megszállása alól. Március 30-án 15 óra előtt pár perccel a szovjet csapatok átkeltek a Rábán, felszabadították Csákánydoroszlót, majd ezután szinte puskalövés nélkül felszabadították Kemestaródfát. Kisebb harc csak az úgynevezett külső erdő környékén alakult ki, ahol életét vesztette a II. Ukrán Front parancsnoka, Potyemkin ezredes is, majd a II. Ukrán Front egyesülve a Körmendet felszabadító 93. páncélos hadtesttel, Pinkamindszentnél erős német ellenállásba ütközött. Végül Pinkamindszent csak április 12-én szabadult fel (ellentétben a sokáig hivatalos április 4-i dátum-

mal). A pinkai harcokban esett el Potyemkin ezredes. A felszabadítás után a taródfai plébániaépület egyik szobáját lefoglalta a szovjet hadsereg, ezért a hittant egy lakóházban kellett megtartani a gyerekeknek.⁶³

A következő évek nagy katasztrófái negatívan befolyásolták a kemestaródfai egyházközség életét. 1946-ban hatalmas jégverés pusztított a faluban, ami megrongálta a templom tetőszerkezetét és a plébánia épületét is. 1947 márciusában a nagy hóolvadás után a Pinka folyó kilépett a medréből, és a Kemestaródfát Vasaljával összekötő útszakaszt teljesen elzárta. Ezért a plébános heteken át csak nagy kerülővel, Horvátnádalja felől érkezve tudta ellátni a feladatát. Sőt, 1950-ben még nagyobb árvíz sújtotta a falut, mely még a Pinka-hidat is elvitte. Ismét kerülővel kellett a falut megközelíteni. A helyzet olyan súlyos volt, hogy a gyerekek hittanoktatása heteken keresztül szünetelt, és a betegek karácsonyi gyóntatását is csak nagy nehézségek árán tudta elvégezni a plébános. 1953. július 1-jével a Szombathelyi Egyházmegyei Hatóság Petres Józsefet nevezte ki plébánosnak Vasaljára, ezáltal Kemestaródfán is ő lett a plébános. A hatóság kikötötte, hogy a szentmisék nem zavarhatják a cséplési munkákat, ezért szentmisét csak reggel vagy este lehetett tartani. Kivételt csak Kemestaródfával tettek egy kérvény miatt, ezáltal július 3-án, Sarlós Boldogasszony búcsúnapján 10 órakor volt Taródfán az ünnepi mise. 1954 márciusában, a taródfai templom fennállásának a 40. évfordulóján húsvéti triduumot tartottak. Július 4-én a falu búcsúnapján a taródfai templomban Kicsindi István körmendi káplán tartott szentmisét. 1955 februárjában bekötötték a villanyt a kemestaródfai templomba. Április 4-én volt a kápolnában a lelkigyakorlat, melyet Fodor Antal szőcei plébános tartott. 1965-ben Petres József megbetegedett, nem tudta ellátni a plébánosi teendőket, ezért helyére Póka Jenőt nevezték ki, aki azonnal az évszázad legnagyobb áradásával találta szembe magát. A tavaszi nagy árvíz súlyos károkat okozott a vasaljai plébánián, de a kemestaródfai lelki életet is negatívan befolyásolta. 1967-ben kívülről teljes tatarozást végeztek a kemestaródfai templomon, a torony-

sisakot felújították és csatornát szereltek fel. 1972-ben teljesült Kemestaródfa nagy vágya, Póka Jenő megkapta autóját, egy Trabantot. Ezután vasárnaponként volt szentmise a faluban. 1974 tavaszán lebontották a taródfai templom sekrestyéjét és egy újat, nagyobbat építettek helyette. Póka Jenő 1975-től minden héten valamelyik nap este hittannal egybekötött szentmisét tartott a kápolnában. Továbbá ezen év őszén gyűjtést szerveztek a faluban. Szőnyegekre gyűjtöttek, melyeket az ősz folyamán raktak le a templomban és a sekrestyében. 1977-től a plébánosi teendőket Vasalján és ezzel Kemestaródfán is Pálmai Kálmán látta el. 1981-ben újabb fejlesztések történtek. Lefestették a templomtornyot, négy új vaskeretes külső ablakot raktak be, egy szembemiséző oltárt kapott a templom és két olvasóállványt is elhelyeztek. 1983-ban a templom harangjának villamosítására és a tabernákulum aranyozására került sor. 1987-ben lecserepezték a templom tetejét, valamint a fűtést is korszerűsítették. Villamos padfűtés készült. A költségeket az Amerikai Egyesület Államokból hazaköltözött Németh Gyula és felesége állta. A Németh család segítségével tovább folytatódott. Az ő anyagi támogatásukkal 1991-ben kívülről bevakolták, valamint belülről kifestették az épületet. 1992-ben a harmóniumot újították fel, mely mind a mai napig jól működik. 2001-ben Kemestaródfa Önkormányzata 1,5 millió forint pályázati pénzt nyert, melyből a templom külsejének tatarozását végezték el. Az utolsó felújítására 2008-ban került sor. Ekkor a vizesedés ellen az egész templom alját elvágták az első téglasor felett, és egy lemezt helyeztek be, hogy a víz ne tudjon a falakban továbbmenni. Az összes tetőcserepet kicserélték és új csatornát kapott az épület. Belülről az egészet kifestették, valamint egy méter magasan falburkolót helyeztek el. A padok alját leszigetelték, továbbá az egész templomot lelapozták. Az összes villamossági és fűtési rendszert kicserélték. A költségek elérték a hatmillió forintot. Ebből kétmilliót a Szombathelyi Egyházmegye fizetett, 600.000 Ft-ot a kemestaródfai önkormányzat, egymilliót a Miród-forrásért Egyesület, az összeg többi része pedig lakossági gyűjtésből adódott össze. Rá egy évre a templom előtti tér térkövezése,

valamint az emlékművek díszkivilágításának beüzemelése valósult meg. A templom előtt található a község két világháborús, az 1956-os emlékműve, valamint az 1848-as emlékmű is.⁶⁴

Kemestaródfán a július 2-a utáni első vasárnapon Sarlós Boldogasszony búcsú van. A szentségimádást június 11-én tartják a községben. A nagypénteki keresztutat a csákánydoroszlói plébánia hívei a Miród-forrásnál tartják közösen az úgynevezett csonka mise után.

Egyházi iskola és (kántor)tanítók

Kemestaródfa község 2000-ig a vasaljai egyházközséghez tartozott, így az iskola története is szervesen összefonódott a vasaljai iskola történetével.

Az első említés a vasaljai intézményről az 1757-es Batthyány-féle visitációból való. Ebben azt jegyezték fel, hogy Szentkirályon már működött iskolamester Kovács Ferenc személyében. Az iskola a plébánián volt kialakítva. A tanító a tanórákon kívüli tanításért 25 dénárt, ha írást is tanított, akkor 28,5 dénárt, ha számolást is tanított, akkor 40 dénárt kapott.

A következő adat 1831-ből való, amikor Bőle püspök vizitálta a falvakat, többek között az egyházi iskolát is. A következő megjegyzéseket tette az iskoláról. 1831-ben a falu iskolamestere, Prácsovics György volt, aki 1822-től tanított a szentkirályi iskolában. A tanítói lakás fából készült. Volt benne három szoba, egy a tanítóé, egy a cselédeié, egy pedig maga a tanterem, ahol a tanórák zajlottak. A házhoz tartozott még kamra, pajta, konyha és istálló is. A tanítói házat a fából építették és tartották fenn, többek között a taródfaiak, besfaiak és a kemesmáliak. A kántortanítónak sem szántóföldje, sem rétje, sem erdeje nem volt. Sem a földesúrtól, sem a fáráktól semmilyen külön fizetést nem kapott. Mindösszesen hat szekér fát vittek neki a hívek télire. A szülők a gyerekek tanításáért gyerekenként 17 forintot és egy kenyert fizettek. Temetésenként 21 forint, virrasztásért 15 forint ütötte a markát a kántortanítónak. A következő dokumentum, ahol a tanító szerepel 1850-ből való, amikor is egy határbejárás zajlott Vas-

alján és a hozzá tartozó falvakban. A dokumentumot, mint írni tudó ember Egyed József kántortanító készítette el. Tehát már akkor Egyed József volt a tanító. Egy 1873-as feljegyzés szerint Egyed József tanító 25 éve tanított akkor Vasalján, tehát 1849 körül váltotta Prácsovics Györgyöt. Jellemzésében azt írták, hogy tanítói képesítéssel rendelkezett, de ügyetlen volt, tornászni nem tudott és a reáliákhoz sem értett.

1858-ban megépült az iskola földszinti épülete. A tanterem alapterülete 3,4x5,5 öl volt.

Az 1873–1874-es tanévben tanfelügyelői látogatás volt az iskolában, amely során feljegyzéseket tettek az iskoláról és az oktatásról. Az iskola egyosztályosként működött, római katolikus felekezetű volt. Az oktatás októbertől májusig tartott. A nyári időszakban nem jártak iskolába a gyerekek, mert a gazdaságban segítettek a szüleiknek. Az iskolában sok volt a mulasztás. A püspöki tanmenet szerint kellett volna tanulni, de ezt nem tartotta be a tanító. Hiányzott a leltár és nem volt könyvtár sem. Az oktatás nivóját gyengítette az is, hogy a hatodikos gyerekek második olvasókönyvből tanultak, valamint a taneszközök is hiányosak voltak. A gyerekek közül inkább a vasaljaiak jártak rendszeresen iskolába, a fárához tartozó más falvakból, így Taródfáról, Besfáról és ahogy akkor írták, Kémes Málról a távolság miatt nagyon kevés gyerek járt át az iskolába. (Ez szinte az összes tárgyalt közösségben így volt.) Az iskola két lakószobából és egy új tanteremből állt. A tanfelügyelő javasolta, hogy még egy tantermet építsenek, vagy egy iskolát kell építeni Besfán a gyereklétszám, illetve a vidéki gyerekek iskoláztatása miatt.

1831-hez képest 1874-ben már volt hat hold földje a kántortanítónak. Fűtésre hét szekér fát vittek a tanítónak, aki Egyed József volt. Ő gyerekenként 1,5 forintot és három kenyeret kapott tandíjként.

10 év múlva, 1884-ben ismét ellenőrzést tartottak, de az iskolába járási kedv tíz év alatt sem növekedett. Az 1883–1884-es tanévre tíznél kevesebb gyerek iratkozott be az egész fára területéről, és még februárban is hiányzott hat fő a létszámból.

1893-ban egy 51 négyzetméteres tanteremmel bővült a vasaljai iskola. A kántortanító Egyed József volt, de akkor már a gyereklétszám növekedése miatt segédtanítója is volt. 1897-ben még Egyed József, majd 1900-tól Czikler Gizella, az első női tanító oktatott a vasaljai iskolában.

1919-ben, a Tanácsköztársaság bukása után összeírták azokat a tanerőket, akiket vizsgálat alá vontak, miszerint a Tanácskormányt támogatták. Így aztán vizsgálatot indítottak Fedor István vasaljai, Tóth Gizella pinkamindszenti és Oláh Szidónia kemestaródfai tanító ellen. 1919-ben Egerváry (Bodics) Kálmánt választották meg kántortanítónak Vasalján. 1930-ban szintén ő volt a tanító, a segédtanító pedig Németh Margit. Az 1940-es évek elején a vasaljai iskolában két osztály (egy alsó és egy felső) és két tanerő működött.

Mindeközben Taródfán az osztálynaplók alapján a következő kántortanítók oktattak. Az első tanév, amelyről adattal rendelkezünk, az az 1909–1910-es tanév, amikor Torma József végezte a tanítói feladatokat. Az 1910–1911-es tanévben is Torma József volt a tanító, de az igazgatói feladatokat Czедера Mátyás plébános látta el, legalábbis az osztálynaplót ő zárta le, mint igazgató. Torma József az 1916–1917-es tanévig volt Taródfán, közben Papp Gyula személyében az 1913–1914-es tanévtől egy segédet is kapott. Ezután Oláh Szidónia lett a kántortanító. Az igazgatói teendőket viszont továbbra is Czедера atya látta el. Szidónia 1919-ig tanított Taródfán, amikor is perbe fogták és elbocsátották, mondván, hogy szimpatizált a Tanácsköztársasággal és támogatta azt. Oláh Szidónia helyére Páll Józsefné került, aki viszont csak az 1919–1920-as tanév végéig volt Taródfán. 1920-ban ugyanis jött a Balaton házaspár (Balaton Lajos és Balatonné Király Gizella), akik hosszú évtizedekig tanították a gyerekeket. Balaton Lajos igazgató-tanító 1947-ben meghalt, helyét felesége vette át. Az 1948–1949-es tanévben özv. Balaton Lajosné volt az igazgató-tanító és Bulin Piroska segítette a munkáját. A kemestaródfai iskolát is 1949-ben államosították. Érdekességgént megemlítem, hogy az átadás-átvételtől (egyház-állam) a leltár megtalálható a csákánydoroszlói isko-

la irattárában, illetve még annyit, hogy a mostani iskolaépület mintegy 110–120 éves lehet, hiszen az 1870-es évek végén merült fel először, hogy iskolát kellene építeni Kemestaródfán, és 1908-ban már biztosan tanítottak az iskolában.⁶⁵

A kemestaródfai plébánosok névsora

Bondor János (1788–1798)

1737 körül született Kisunyomban, 1762-ben szentelték pappá. 1767–1774 között plébános Őriszentpéteren. 1777–1778-ban káplán Szombathelyen. Összeférhetetlensége miatt elbocsátották ebből az egyházmegyéből, de sehova nem vették fel. Nagyunyomban élt rokonainál. 1788–1798 között káplán Vasalján, egyben Taródfán is. 1802-től nyugdíjas éveit töltötte Körmenden. 1814. március 10-én halt meg Mihályiban.

Bodó József (1798–1828)

1759-ben született a Somogy megyei Göllén, 1790-ben szentelték pappá. 1798–1828 között előbb káplán, majd plébános Vasalján. 1828-ban nyugdíjba ment és Taródfán telepedett le, itt élt haláláig 1829. december 27-ig.

Hadászy Gáspár (1828–1840)

1791. január 3-án született Sorkikisfaludon, 1815. április 9-én szentelték pappá. 1825 és 1828 között volt Iváncon káplán, 1828-tól 1840-ig plébános Vasalján, 1840 és 1846 között adminisztrátor Kámban. 1846. december 1-jén halt meg Kámban.

Váhl Antal Pál (1840–1869)

1796-ban született Kőszegen, 1820-ban szentelték pappá. 1820 és 1838 között káplán volt több plébánián. 1838-tól 1840-ig adminisztrátori teendőket látott el Káldon, majd 1840 és 1869 között előbb adminisztrátor, majd plébános Vasalján. Vasalján halt meg 1869. február 20-án.

Németh József (1869–1882)

Szombathelyen született 1818. március 9-én. A filozófiát mint kisközségi tanár, a teológiát Pesten mint a központi papnevelde tagja hallgatta. 1845. július 22-én szentelték fel. Káplán volt Zichy Félix gróf kastélyában két hónapig, majd Kőszegszerdahelyen kisegítő két hétig, nevelő Szombathelyen fél évig, káplán Csehimindszenten 1847 és 1852 között, a szemináriumban az erkölcs és lelkipásztorkodást tanára 1852. augusztustól 1869-ig. Az 1852–1853-as években a prefektusi tiszteletet is viselte. 1862-ben szentszéki ülnökké és zsinati vizsgálóvá nevezték ki. 1869 nyarán elnyerte a vasaljai plébániát és ott munkálkodott 1882. március 1-jén bekövetkezett haláláig.

Czedera Mátyás (1882–1925)

1844-ben született Szombathelyen, 1869-ben szentelték pappá. 1869 és 1876 között káplán Rábamentén, majd 1882-ig Kőszegen. Plébános Vasalján 1882 májusától 1925. július 10-i haláláig.

Hajszányi Adolf (1925–1937)

1866-ban született Nemetújváron, 1892-ben szentelték pappá. 1899 és 1912 között plébános Felsőkehelyen, 1912 és 1925 között pedig Nován. 1925-től 1937. december 30-i haláláig plébános és egyben esperes Vasalján.

László István (1938–1953)

1898-ban született Körmenen, 1924-ben szentelték pappá. 1925 és 1934 között hitoktató Szombathelyen. 1934 és 1938 között plébános Szőcén, 1938 és 1953 között Vasalján. 1952-től politikai okok miatt letartóztatták és több évig őrizetben tartották. 1971. május 15-én halt meg, a szombathelyi temető papi sírkertjében nyugszik.

Petres József (1953–1965)

1910-ben született Budapesten, 1933-ban szentelték pappá. 1933 és 1935 között káplán Alsóbagodon, majd Szepetneken. 1935-től hitok-

atató Szombathelyen, 1953-tól 1965-ig vasaljai plébános. 1971. június 30-án halt meg, ő is a szombathelyi temető papi sírkertjében nyugszik.

Póka Jenő (1965–1977)

1929. augusztus 15-én született Kerkaszentmiklóson. 1952. június 12-én szentelték pappá, 1953-tól 1955-ig káplán volt Lentiben, 1955–64-ig káplán Szombathelyen, a Szent Márton Plébánián. 1964 és 1965 között vikarius adjutor Vasalján. 1965-től 1977-ig plébános Vasalján, 1977-től haláláig Toronyban. 1988-tól ellátta a nardai plébániát is, 2000-től esperes.

Pálmai Kálmán (1977–2000)

1922. január 2-án született Nagycsákányban, 1944. december 8-án szentelték pappá. 1945-ben kisegítő lelkész Szelesten. 1945 és 1948 között káplán Nyőgéren, 1948 és 1950 között Jákon, 1952-ben Szombathelyen, a Jézus Szíve Plébánián. 1953-tól 1955-ig szintén káplán Csehimindszenten, 1955–1957-ig Jánosházán, 1957-től Karakón. 1960 és 1974 között káplán Sárváron. Közben 1965–1966-ban plébános helyettes Jánosházán. 1974-től 77-ig plébános Csákánydoroszlóban, 1977 és 2000 között Vasalján. Eközben 1978 és 1995 között ellátta Pinkamindszentet is. 2000-től nyugállományba vonult. 2003. november 24-én hunyt el.

Dr. Gyürki László (2000–2007)

1932. november 8-án született Egyházasrádócon, 1957. június 23-án szentelték pappá. 1957–58-ban káplán Kisunyomban, 1958-ban Kőszegen, 1958–1962 között káplán Pákán. 1959-ben doktorált teológiából. 1962–1963-ban káplán Szentgotthárd-Rábakethelyen, 1963-ban Vasváron. 1963 és 1969 között plébános Szőcén, 1969–1986-ig Olaszfán. 1975-től tiszteletbeli kanonok. 1986–2007 között plébános Körmenten, 1986-tól 2003-ig kerületi esperes. 1995-től főiskolai docens. 1999-től Brenner János boldoggá avatásának posztulátora, 1999-től pápai prelátus. 2004-től a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend tagja. 2007-től nyugállományban Horvátnádálján szolgál.

Fekete Szabolcs Benedek (2007–2009)

1977. december 17-én született Kőszegen, 2002. június 26-án szentelték pappá Szombathelyen. 2002 és 2006 között káplán Szentgottárdon. 2006–2009 között plébános Csákánydoroszlóban. 2009-től napjainkig plébános Szombathelyen, a Jézus Szíve Plébánián (Szőlős), valamint 2013. augusztus 10-től ideiglenes jelleggel a szombathelyi Szent István Király Plébánia plébánosa. Ezzel együtt püspöki irodaigazgató is.

Dr. Stift Zoltán (2009–2011)

1969. július 7-én született Szombathelyen, 1993. június 17-én szentelték pappá. 1994 és 1997 között tanulmányi szabadságon volt Rómában. 1997 és 2000 között káplán volt Szombathelyen, a Székesegyházban, 2000 és 2002 között Szombathelyen, a Krisztus király templomban. 2000-től 2006-ig főiskolai docens, 2002–2006-ig plébános Szombathelyen, a Szent György-templomban. 2002 és 2006 között az Egyházmegyei Bíróság bírója. 2006–2007-ben káplán Budapest-Farkasréten, a Mindenszentek-templomban. 2007–2009-ig káplán Budapest-Zugligeten, a Szent Család-templomban, 2009–2011 között plébános Csákánydoroszlóban. 2011. szeptember 15-től 2013 augusztusáig Budapesten, az Apostoli Nunciatúrán teljesített szolgálatot. Jelenleg egyházmegyei szolgálaton kívül, az egyik budapesti börtönben börtönlelkész.

Orsos Zoltán (2011. szeptember 15-től)

1978. január 29-én született Lovászipán, 2003. június 13-án szentelték pappá Szombathelyen. 2003–2005 között káplán Letenyén, 2005–2006-ig Ikerváron. 2006-tól 2011. augusztus 1-jéig plébános Egyházsrádocon, 2011. augusztus 1-jétől 2011. szeptember 15-éig plébános Zalaháshágyon. 2011. szeptember 15-től napjainkig plébános Csákánydoroszlóban.

Káplánok, akik máshol szolgáltak, de egyben káplánok voltak Kemestaródfán is

Szalay Imre (1835–1840)

1808-ban született a Somogy megyei Németlad településen, 1834-ben szentelték pappá. 1835–40-ig káplán volt Vasalján, 1850-ig különböző helyeken káplánként dolgozott, majd 1850-től Köveskúton plébános egészen 1884. október 13-án bekövetkezett haláláig.

Maicz Antal (1869)

1842-ben született Kőszegen, 1865-ben szentelték pappá. Három évig tanfelügyelő a szemináriumban, majd 1869 és 1878 között teológiai és főgimnáziumi tanár. 1869-ben káplán Vasalján, 1878 és 1912 között plébános Pápocon. 1912. augusztus 1-jével nyugállományba vonult, közben szentszéki tanácsos volt. 1919. február 15-én halt meg.

Dobrovits László (1882)

1857-ben született Szombathelyen, 1879-ben szentelték pappá. Káplán volt négy évig több helyen, többek között 1882-ben Vasalján, majd 1884-től 1913. április 25-i haláláig Bérbaltaváron plébános.

Császár István (2000–2007)

1968. május 24-én született Szentgotthárdon, 1995. június 15-én szentelték pappá Szombathelyen. 1995–2007-ig káplán volt Körmen-den. 1999-től Brenner János boldoggá avatási ügyének jegyzője. 2007 és 2010 között az egyházmegyei kollégium prefektusa és igazgató helyettese, a Püspöki (ma: Brenner János) Általános Iskola hitoktatója. 2010-től napjainkig általános helynök, 2010 és 2012 között plébános Szombathelyen, a Krisztus Király Plébánián. 2012-től, Miszori Zoltán plébános halálát követően, eddigi tisztségeit megtartva székesegyházi plébános is lett.

A Kemestaródfáról származó plébánosok névsora

Mazaly János

1813. október 9-én született Taródfán. Mazalin János és Vas Katalin voltak a szülei. 1840-ben szentelték pappá, 1840 és 1841 között kiségitő Iváncon és Nagycsákányban. 1841-től előbb káplán Rábahídvégen, majd plébános Kőszegen. 1856-tól 1895-ig plébános Nagypösén. 1906. március 18-án halt meg Nagycsömötén. Szentszéki ülnök és hittanár, továbbá kiségitő volt Nagycsákányban és Iváncon. Nagypösén 200 koronás misealapítványt szervezett. Buzgó papi működésének emléke ma is él Nagypösén.

A halálra készülve, néhány nappal annak bekövetkezte előtt a következő verset írta, mely rákerült a sírkövére:

*„Itt, e sírban nyugszom, én Mazaly János,
Negyven évig voltam Pösében plébános.
Hosszú éltet adtál, én édes Istenem,
Szerető rokonok környékeztek engem.*

*Bőven árasztottad reám kegyelmedet,
Gyémántmisémet is szolgálni engedted.
Kilencvenkét és fél esztendeig éltem,
Sok kegyelmeidben volt ezalatt részem.*

*Hatvan és hat évig igédet hirdettem,
Megengedted azt, hogy hű szolgád lehettem.
Alázatos szívvel kérlek, én Jézusom,
Az örök életben, mennyben legyen jussom.”*

Faiszt Pál (1900–1984)

1900-ban született Taródfán, balatonfőkajári plébános volt.

Gyuk István (1908–1973)

1908-ban született Taródfán, felszentelése és a kápláni évek után

Kaposszekcső plébánosa lett 1946 és 1957 között. Gyuk atya volt egyébként a frissen alakult kaposszekcsői plébánia első plébánosa. 1957 és 1958 között Szakadát plébánosa volt, 1967–1972-ig pedig Majos községben szolgált. 1973-ban halt meg.

Molnár Bertalan (1917–1989)

1917-ben született Taródfán, OFM Meternidi plébános volt.

Szeifert József

1908. április 7-én született Taródfán, apja Szeifert József asztalos, anyja Horváth Terézia. 1934-ben szentelték fel. Lelkész, majd plébános volt Petrikeresztúron 1951-ig. 1951. július 4-én temették el Kemestaródfán. Géfin Gyula írása szerint pár évig a Szombathelyi Egyházmegye átadta Szeifert József plébánost a fehérvári egyházmegyének.

Taródfán élt plébános

Svetics Simon

1790. október 10-én született Alsóberkiben, 1814-ben szentelték pap-pá. Tíz évig káplán volt Horvátnádaján és Cserföldön (1836–1838). Betegsége miatt rokkantosították. Előbb Cserföldön, majd Taródfán élt 1852. augusztus 24-i haláláig.⁶⁶

A kemestaródfai egyházközségi képviselők névsora

Cséve Rita, Horváth Ferenc, Kovács Tibor (elnök), Meixner József, Zimits Zoltán.

Felekezetek változása Kemestaródfán 1793–1914 között

Év	Római katolikus	Evangélikus	Református	Israelita
1793 – Taródfa	180	–	–	–
Kemesmál	58	–	–	–
Besfa	51	–	–	–
1803 – Taródfa	255	9	–	–
Kemesmál	93	–	–	–
Besfa	71	–	–	–
1812 – Taródfa	287	–	–	–
Kemesmál	93	–	–	–
Besfa	51	–	–	–
1846 Taródfa	291	4	–	–
Kemesmál	78	–	–	–
Besfa	37	3	–	–
1914 – Taródfa	426	1	2	5
Kemesmál	142	–	–	– (57)

Szagrális hely Kemestaródfán – A Miród-forrás

A Csákánydoroszló története című könyv megírása közben találtam olyan dokumentumokat, melyek azt bizonyítják, hogy a Miród-forrás már 1248-ban létezett. Azt nem tudjuk, hogy milyen volt, vagy mennyire volt látogatott, de hogy létezett, arra megdönthetetlen bizonyítékok vannak. Kemestaródfa község, illetve az akkori három község (Besfa, Kemesmál, Taródfa) a XX. század közepéig Csákányhoz tartozott, így a Miród-forrás is. Érdekesség, hogy az első írásos adat, ami fennmaradt 1248-ból az Csákánydoroszló, valamint Kemestaródfa községeknek is az első írásos emléke, sőt, mint később kiderült,

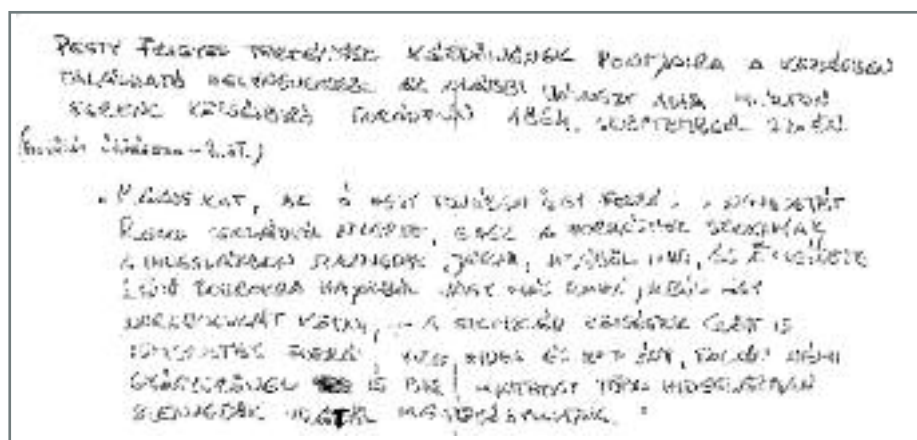
Az 1248-as birtokeladás leírása

a Miród-forrás középkori létezésének is a bizonyítéka. Az írás egy földeladást rögzít, mely az akkori Torlodfalván történt. Ez az írás a Vas Megyei Levéltárban a következőképpen van meg pontosan:

1248: „*Purbuse-i Jakab átengedett egy darab földet rokonai beleegyezésével Tiván fia Lőrincnek, a területhez egy szigeten álló torony is tartozott (cum omnibus edificiis et loco turris possidendam scilicet cum insula, in qua dictus Iacobus turrin inchoarat ita). (Ez a torony minden bizonnyal a sokak által keresett, ámbár (pontos helyét) senki által meg nem talált Váradsziget nevű vár lehetett.) A birtok határpontjai: Miród vize, Farkas malma, nagy domb, füzes.*”⁶⁸

A következő adat arra, hogy a Miród-forrás létezett a középkorban, egy 1265-ös határjárás, melyben leírják: „*A Mirod fluvium a Strémtől délre van.*”⁶⁹

Ezek az adatok ékes bizonyítékai a forrás minimum 750 éves létezésének, ugyanakkor tény, hogy a legjobb írás, ami valóban elmondja, hogy milyen is volt régen a forrás, az Pesty Frigyes helynévgyűjteményéből való, 1864-ből. Ezekben az években Pesty Frigyes történész megpróbált a falvakból minden nevezetességet összeszedni, és Taródfán ezt találta, illetve a feltett kérdésére Márton Ferenc községbíró ezt a választ adta: „*Rákos-kút, az Ó-hegy tövében egy forrás, s nevezetét Rákos családtól nyerte. Ehhez a forráshoz szoknak a hideglázban szenvedők*

Pesty Frigyes gyűjtése a forrásról

Régi térkép a Miród-forrásról

járni, vízből inni, és a mellette lévő bokrokra, hajakból vagy más rütságokból egy darabocskát kötni. A szomszéd községek előtt is ismeretes forrás vize hideg, és kemény, talán némi gyógyerővel is bír, minthogy több hideglázban szenvedők vizétől meggyógyultak.⁷⁰

Hogy a középkorban már létezett a forrás, azt most már tudjuk, azt azonban, hogy pontosan mikor keletkezett, arról nem tudunk adatot. A Pesty Frigyes által készített írás keletkezésének idejé-

ben, a faluban lakó Erdődy család egyik leszármazottja (neve sajnos a feledés homályába veszett) foglalkozott a forrás történetével. A következő, immár hiteles leírás a XIX. század végére tehető. Ekkor a Gasztonyban élő József főherceg vadásza (a név itt sem ismeretes) foglalkozott a kút történetével. Tisztogatta a forrást és széppé varázsolta a környéket. Ez az ember feleségül vett egy Láng Teréz nevű taródfai lányt, aki férje halála után minden írásos adatot megőrzött. Az ő elbeszéléséből tudjuk, hogy régebben a falusiak és a környékbeliek korsókkal, illetve kancsókkal felszerelve jöttek a forráshoz és vittek haza a vízből, mivel az a hír járta, hogy a forrás vízének gyógyító hatása van, és a női bajok, elsősorban anyaméhrák gyógyítására szolgál. Sőt a forráshoz közel lévő Stren nevű patakon (ebbe csordogál bele a forrás vize) még egy híd is átívelt, amin még a monarchia idején az osztrákok is átjártak a forráshoz. A kút közelében padok voltak, hogy a messziről jött emberek kipihenhessék fáradalmaikat. A kút mellett néha tábortűzet gyújtottak és szalonnát sütöttek a látogatók. A forrás mögött, a partoldalban pedig egy oltárkápolna volt, benne pedig egy Szűz Mária-szobor, mivel a faluban élő emberek Szűz Máriát választották a forrás védőszentjéül. A falusiak minden év

szeptemberében Mária-búcsút tartottak, és elzarándokoltak a forráshoz.⁷¹ A forrásnak megfelelő lehet az utánpótlása, hiszen a 2000-es és a tavalyi szárazság során sem száradt ki, másrészt viszont további érdekessége, hogy télen sem fagy be sem a forrás, sem az elfolyó víz.

Az 1940-es évek végén cserkészek jártak a faluban és amikor megtudták, hogy van a községben egy ilyen nevezetesség, felkeresték és rendbeszedték. Ekkor a cserkészek vezetője Sinkovits Imre volt, a későbbi kiváló színművész, aki 2001-ben távozott az élők sorából. Halála után dr. Gyürki László prelátus írt levelet az özvegyének, hogy ha a régi cserkészi múltból esetleg fennmaradt a kútról bármiféle adat, azt szíveskedjék eljuttatni nekünk. Pár hónap múltán meg is érkezett a válasz, amelyben az állt, hogy valóban igaz volt, hogy a kiváló színművész járt a forrásnál a negyvenes évek végén, de az erről készített dokumentumok mind az enyészet martalékává lettek. Személyes élményeket sem tudott feleleveníteni az özvegy, hisz ebben az időben még nem volt a színművész felesége.

A régi rendszer, és annak ideológiája, hogy a határt mindenáron meg kell védeni az „idegen betolakodók” ellen, teljesen elsorvasztotta a kút legendáját.

Vasfüggöny

Az 1965-ös nagy árvíz kimosta a helyéről az 50-ben telepített aknazárat, több katasztrófát okozva a mezőgazdasági termelőknek. A kommunista kormány rákényszerült az aknazár felszámolására, amit 1968-ban hajtott végre. Ennek ellensúlyozására építették ki az elektromos határozat, az úgynevezett vasfüggönyt. A határozat Kemes-taródfa lakott területének megkerülésével építették fel. A határozár 20 méter széles területet vett igénybe, melynek két szélén egy-egy másfél méter magas szögesdrótból négyzetrácsosan font kerítés, a vadfogó volt. A két drótkerítés között volt a kb. 5–6 méter széles nyomsáv, mellette volt a riadóút. A határozár legfontosabb eleme a méter magas jelzőkészülék drótkerítése volt, ami 24 V-tal működött. Taródfán, 1968. október 22-én, kedden helyezték üzembe a vasfüggönyt. A szögesdrót maradványai a mai napig megtalálhatóak a kút környékén.⁷²

Mivel a forrás nagyon közel van a határhoz (20 méter) a kutat be-temették, a kút feletti oltárkápolnát lerombolták. A határ összesen egyszer nyílt meg a kommunista rezsim ideje alatt, mégpedig az 56-os forradalom és szabadságharc idején. A szabadságharc november 4-i leverése után a Miród-forrás kegyhelynél mintegy 3000 ember lépte át a határt az ország minden részéről.

Így vegetált a kút 1990-ig, amikor három faluban élő, Márfi József, Bombolya János és Tóth László gondolták úgy, hogy mégiscsak meg kellene menteni a kutat az enyészettől. A forrást kiásták, vízelvezetés miatt vízelvezető gyűrűket raktak le és megtisztították a környéket a gáztól. A kút története a kilencvenes évek közepén újra rossz fordulatot vett, ugyanis ekkor abban az erdőben, ahol ez a forrás található fakitermelési munkálatokat végeztek. A munkálatok során az arra elhaladó munkagépek a vízelvezető gyűrűket összetördelték, a terepet feltúrták. A forrás környékét pedig ágakkal, gallyakkal szórták tele. Így vegetált a forrás napjainkig. Talán a feledés homályába is veszett volna az egész legenda, ha nem lett volna egy ember a faluban, akit úgy hívnak, hogy Márfi József, aki, már ahogy ereje engedte, hisz jócskán nyugdíjas, próbálta tisztogatni, szépítgetni a forrást és környékét, hogy az utókor számára is fennmaradjon a legenda. Ha egy

Vasfüggöny

példát kellene erre mondani, akkor azt mondanám, hogy minden évben legalább egyszer lekaszált a kúthoz vezető utat és a kút környékét, pedig senki nem kérte meg rá. Ha ehhez hozzá vesszük azt, hogy ez az út minimum 700 méter hosszú, akkor elmondhatjuk, hogy igazán szép teljesítmény.

Én személy szerint 1999-ben kezdtem foglalkozni a történettel, ekkor írtam a Kemestaródfa története című kiadványt, és ekkor halottam először a kútról. 2000 októberében írtam meg az első írásomat a Vas Népébe a kút történetéről, de akkor még csak vágyakoztam rá, hogy ebből talán lesz valami. Szerencsére dr. Gyürki László prelátus és Barbara Hemmelmayr (a volt Schifó Kft. ügyvezetője) is olvasta azt az ominózus 2000-es cikket, hiszen mindketten megkerestek, és felajánlották segítségüket. 2001 augusztusában jártuk be először a terepet a prelátus úrral, a polgármesterrel, Tóth Jenő akkori körjegyzővel és Márfi Józseffel. A forrás igencsak lehangoló képet mutatott, alig csordogált, és már a gaz is alaposan benőtte. Ekkor egyértelművé vált, hogy nagy munka vár ránk, ha tényleg fel akarjuk éleszteni a legendát.

Elsődlegesen a víz minőségét akartuk megvizsgáltatni, hisz ha a víz minősége nem megfelelő, vagyis nem ivóvíz, akkor nincs semmi értelme a további munkálatoknak. Ahhoz azonban, hogy vízmintát vegyenek, ki kellett ásni a forrást, hisz olyan állapotban, ahogy akkor volt, ezt nem lehetett megtenni. Ezután kimentünk édesapámmal, és megástuk a forrást. Legalább fél méterrel beljebb került így a forrás kiömlőnyílása, de legalább folyni kezdett a víz. A további munkálatok során sikerült elérnünk azt, hogy a főágból jól folyt a víz, ezen kívül pedig még két mellékágot is találtunk, amelyeknek kevesebb volt a vízhozama.

Megkezdődhettek azok az intézkedések, amelyek a víz bevizsgálását segítették elő. Egyetlen probléma adódott, mégpedig az, hogy ki fizesse a vízmintavétel költségét. Többszöri utánjárás és kérés után végül is Barbara Hemmelmayr, a Schifó Kft ügyvezetője vállalta, hogy a 22.000 forintot kifizeti.

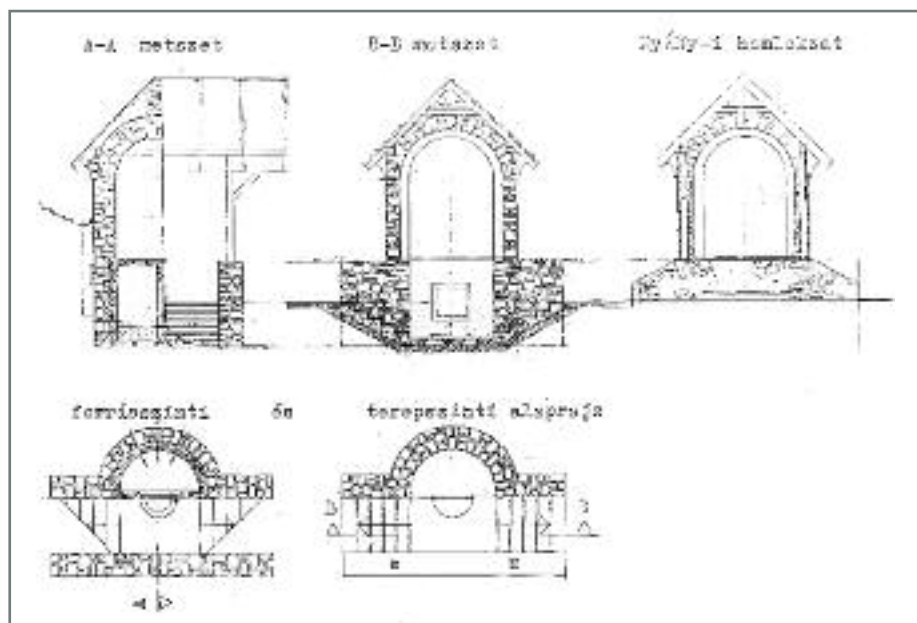
2002. január 7-én mentem fel Szombathelyre, hogy a két ÁNTSZ dolgozót elhozzam Taródfára, és megtörténjen a már több hónapja húzódó procedúra, a mintavétel. A helyi vizsgálatok során kiderült, hogy a forrás vize hideg, a vízhozam pedig 72 másodperc/liter. A mintavétel során kétszer fél liter vizet vettek, és ezekben 15 féle vizsgálatot végeztek el. A mintavétel a következő eredményt hozta: *„A mintavétel időpontjában a forrásvíz a vizsgálati jellemzők szempontjából nagy tisztaságú, megfelelő ivóvíz.”*

Kértem, hogy vizsgálják meg a víz oldott anyag tartalmát, amiből kiderült volna, hogy esetleg a forrásvíz tartalmaz-e ásványi anyagokat. Nos, ezek a vizsgálatok negatív eredményt hoztak, tehát biztossá vált, hogy a víz nem ásványvíz. Onnantól kezdve, hogy a vizet megfelelőnek ítélték, felgyorsultak az események.

A leendő kegyhelyet meglátogatta Rónai Károly építészmérnök, aki többek között az új körmendi templomot is tervezte. Dr. Gyürki László prelátus kérésére elkészítette az alaprajzot a Miród-forrás felújítandó kápolnájáról. Végül Rónai Károly tervei alapján építettük fel a kegyhelyet.

Végül a sok szervezés meghozta a gyümölcsét, sok támogató anyagi segítségével és hihetetlen sok társadalmi munkával felépítettük a kegyhelyet. Egyszer elkészült maga a forrás, ami egy kápolna, melynek aljából csobog a forrásvíz. Felállítottunk egy hatalmas fakeresztet, ami a forrás mellé került, szembe a bejárattal, hogy messziről kitűnve fogadja a zarándokokat. A kereszt elé, a forrás mellé helyeztük a miséző oltárt, a kegyhely elé pedig a Sinkovits- emléktábla került. A kegyhelyet körbekerítettük kerítéssel a vadak elleni védekezés miatt. Mára a Miród-forrás kegyhely Vas megye egyik legnagyobb turisztikai látványossága lett.

A munkálatok 2003–2004-ben is folytatódtak. Egy lourdes-i barlangot is felállítottunk Boldog Batthyány-Strattmann László boldoggá avatásának emlékére. Továbbá a forráshoz vezető mintegy 700 méteres út mellett 2004-ben a 14 úti stáció keresztjei kaptak helyet. Egyedüliségét az adja, hogy minden egyes keresztnek külön gazdája, gondozója van. Gondozóik a falusi gyerekek, illetve szüleik. Időközben a

Rónai Károly terve a kegyhelyről

A Miród-forrás

kegyhelyhez vezető utat a falusi emberek adományaiból kaviccsal borítottuk, így most a forrás esőben is jól megközelíthető. 2005-ben egy harangot szenteltünk a kegyhelyen, valamint a Miród-forrás versét márványtáblába vésettük és elhelyeztük a forrásnál. 2005 szeptemberében Mindszenty-emlékművet szenteltünk a hármas Mindszenty évforduló alkalmából, melyet Lezsák Sándor, a Mindszenty Társaság elnöke avatott fel. 2006-ban az I. és a II. világháborúban elesetteknek és az 1956-os forradalom üldözötteinek állítottunk emléket. 2007-ben Brenner-emlékművet szenteltünk Brenner János plébános meggyilkolásának 50 éves évfordulója alkalmából, továbbá a régi, elsősorban a vadak ellen készült kapu helyett egy csodaszép székely kaput készítettünk. 2009. július 5-én szenteltük az egyesület által készíttetett 1848–1849-es hősi emlékművet, de a templom előtti tér térkövezését is mi finanszíroztuk. Ugyanazon év szeptember 20-án a kegyhely is bekapcsolódott a Kulturális Örökség Napjai című rendezvénysorozatba, egy kulturális műsorral egybekötött tábori szentmisét tartottunk. 2010-ben a Falvak Kultúrájáért Alapítvány felkérésére a kegyhelyen zajlott az Európai Kultúra Napjának egyik magyarországi nyitórendezvénye. A program keretében felújítottuk Kemestaródfa község Kemesmál falurész temetőjének keresztjét, továbbá ugyanott a régi, elavult kerítés helyett új, faragott bejáratot is készítettünk, de megújult a község II. világháborús falukeresztje is. Ezeket a felépítményeket a 19. esemény alkalmával szenteltük fel.

2005-től folyamatosan fogadunk diák és felnőtt csoportokat táborozás, kirándulás céljából. Szándékosan nyitottunk a gyerekek felé, ugyanis úgy gondoljuk, hogy ők a jövőnk zálogai, nekik kell ilyen korban megtanítani a természet és a védett értékek szeretetét. A nyitás pontosan azt jelenti, hogy április végétől október elejéig (időjárástól függően) hétvégenként diákcsoportokat fogadunk, akik a kegyhelynél táboroznak, túráznak. A látogatás folyamán elmondjuk a gyerekeknek a régi kegyhely és felújításának történetét, valamint megismertetjük őket a község történetével, szokásaival és hagyományaival. Ezek mellett a gyerekek sétálhatnak a jó levegőn, szalonnát süthetnek, és horgászhatnak a kegyhely mellett folyó patakban.

Miród-forrás verse

*Erdő csendes mélyén, áldott völgy ölén,
A hegyoldali Szent Szűz ősi kegyhelyén,
Harang szava kondul, ének hangja száll,
Köszöntgetni jöttünk téged, Szűzanyánk.*

*Ahol dohos fű és lombos ág,
Itt élt remetén, kinek őrzy lábnyomát.
Itt borultunk térdre és szállt fel imánk,
Légy ezerszer áldott, édes Szűzanyánk.*

*Jó nekünk itt lenni, hűs forrás tövéen,
Hallgatni a víznek csobogás neszt,
Hull a perc, az óra, mormolják a habok,
Eljön egyszer az is, melyben meghalok.*

*Segítsél úgy élni, édes Szűzanyám,
Boldogan várhassam életem alkonyát,
Amely mindörökre majd tehozzád fűz,
Hófehér, szeplőtelen, hegyoldali Szent Szűz.*

Verstörténet

A vers 1910 körül íródott. A pontos időpontot nem tudjuk, mindenestre az biztos, hogy még 1867-ben, amikor Pesty Frigyes helytörténész írt a forrásról, még nem volt meg a vers. A szerző nevét nem tudjuk, és azt sem, hogy miért írta, megrendelésre vagy magától. Az biztos, hogy egy Láng Teréz nevű taródfai lányhoz került a vers az idők folyamán, aki odaadta azt Márfi Józsefnek. Jóska bácsi őrizgette azt évtizedeken keresztül. 2001-ben, amikor elkezdtünk foglalkozni a forrás történetével, akkor adta közszemlére a verset, és a 2002-es kegyhelyszentelésen hangzott el először nagyobb közönség előtt. A versnek úgy próbáltunk méltó emléket állítani, hogy azt egy márványtáblába vésettük és a kegyhelyen elhelyeztük. A vers emléktábláját 2005-ben avattuk fel.

Viszák

Viszák története szervesen összekapcsolódik Ivánc történetével, világi és vallási szempontokból egyaránt.

A Vas Megyei Levéltár cédulaanyaga szerint már 1237 előtt úgy említették a falut, hogy Ivanch et Vyzach.

A község első tulajdonosa Bors ispán volt. Mivel Bors ispánnak Iváncon és Viszákon kívül más birtoka nem volt, ezért valószínű, hogy királyi adományként kapta a birtokokat. Amikor 1237-ben Bors ispán fiú utód nélkül meghalt, már nem volt a tulajdonában sem Ivánc, sem Viszák. Már halála előtt eladta a két települést (1221 körül) Gatal ispánnak.

A következő írásos említés a faluról 1353-ból származik, amikor is azt jegyezték fel, hogy azon év május 1-jén Rendes András fia, Miklós eladja Lugos, Ivánc és Vyzach birtokát Ajakos Miklós fiainak (Az Ivanczy családnak).

1553-ból azt jegyezték fel, hogy a község az Iwanczy család négy tagjáé. 1588-ból pedig azt, hogy a falu az Iwanczy család három tagjáé.

Egy újabb feljegyzés 1568-ból Wyzagh-ként említi a falut.⁷³

1728-ból az a feljegyzés maradt ránk, hogy Viszágh-ot Sigray József birtokolja, ahol 13 jobbágy él.⁷⁴

1785-ös népszámlálás szerint a faluban 269 fő lakik, 29 házban. Plébános nem volt a községben. Egy 1829-es összeírás szerint 189-en éltek a községben, mely 29 családból adódott össze.

1815-ben feljegyezték, hogy 58 ház volt a faluban. Harmincnyolc tankezes gyerek, ebből 21 katolikus, 11 református és 6 evangélikus.

Az 1869-es népszámlálás alapján 380-an laktak Viszákon, 59 házban. Feljegyezték, hogy nincs pap a községben.

1875-ben 48 gyereket regisztráltak Viszákon. Ebben az évben iskolaépítésbe foghattak a helyiek, mert feljegyezték, hogy községi közös iskola mellett tették le a voksukat a vizsákiak a római katolikus helyett.

Az 1880-as népszámlálás során 433 lakost és 69 házat jegyeztek fel az összeírók. Egy 1930-as feljegyzés említést tesz egy római katolikus elemi iskoláról. Ez az iskolaépület 1912-ben épült, ugyanakkor a feljegyzések iskolán kívüli népművelésről írnak. Ez a helyzet 1942-ig állt fenn, mert a levéltár cédulaanyaga szerint akkor újra osztatlan közös lett az iskola tulajdonjoga, tehát valószínű, hogy a Katolikus Egyház vagy magától, vagy ráhatás miatt lemondott a tulajdonjogáról. Az iskola az államosítás következtében került állami kézre, de az biztos, hogy 1942-ben már nem volt a katolikusok kezén.

Etimológia: Viszák mai nevének kialakulása

1237 – Vyzaah

1353 – Vyszáck

1549 – Wyzak

1553 – Vyszagh

1568 – Wyzagh

1570 – Wyzak

1588 – Wyszag

1728 – Viszágh

1869 – Viszág⁷⁵

Nevének eredete a vissza ág kifejezésből adódik, ami annyit jelent, hogy a pataknak a visszakanyarodó ága. Viszák a középkor elején őrfalu volt, a német betörések elleni védelem miatt hozták létre, és az ide telepített telepések voltak a mai viszákiak ősei. Ez így azonban nem teljesen igaz, mert kétszer is elnéptelenedett a falu. Először a török betörése, portyázása idején, másodszor pedig rövid időre a török kiűzése után. A török portyák 1582-ben érték el a falut, de ekkor még csak adófizetésre kötelezték az itt talált jobbágycsaládokat. Azonban rá egy évre rajtaütöttek egy csákányi lakodalmon, majd ezután a környék összes falujában rabolt az oszmán had. *„Ezután az ellenség a közeli falvakat pusztítá s égeté, akiket pedig előkapott foglyul ejté, vagy leölé.”*

De még ez sem volt elég, 1588-ban a törökök eltörölték a föld szí-
néről Lugos majort, és innen számítjuk Viszák elnéptelenedését is.⁷⁶

Ez az állapot több mint 100 évig tartott, míg végül a Rákóczi-sza-
badásharc után a Sigray család jobbágysággal telepítette be a falut.
A ma is élő viszákiaknak ezek a telepések az ősei.

A felekezetek kialakulása Viszákon

Mint már említettem, a katolikusokat Sigray József telepítette le Vi-
szákon, mint a katolikus hit egyik legnagyobb patrónusa a környéken
és a közismerten katolikus Habsburgok egyik legnagyobb támogatója.

Az elnéptelenedett Viszák földjeit a Rákóczi-szabadságharc idején
kezdtek használni titokban a szomszédos településekről érkezők.
1718-ban megtudta ezt Sigray József, aki a Viszákon talált földműve-
sekkel nagyon kedvező szerződést kötött, melynek értelmében nem
kellett robot szolgáltatást végezniük a Sigray birtokon. Így aztán a ked-
vezmény hatására a betelepülők ott maradtak, sőt még többen érke-
tek. 1728-ban azonban, amikor a falu benépesült, a gróf meggondolta
magát és keményen adóztatni, robotoltatni kezdte a viszákiakat, de
akkor már nem volt visszaút, Viszák benépesült.⁷⁷

A reformátusok az Őrségből (Ispánkról, Pankaszról) telepedtek be.
Az evangélikusok pedig Órimagyarósdra, Szőcérre érkeztek a mai
Viszák területére.

Templomok Viszákon

Egy 1460-ból származó feljegyzés említést tesz egy kis, valószínűleg
fából készült kápolnáról. Ezt biztos, hogy katolikus vallás szerint
szentelték. A kápolna később megsemmisült, valószínű, hogy a török
időkben a tűz martalékává vált.

A kis kápolna megsemmisülése után a rendszerváltásig nem volt
katolikus templom a faluban. 1775-ben feljegyezték, hogy Viszák Ivánc
filiája és 23 jobbágy lakik benne.

1786 és 1789 között feljegyzésre került, hogy Viszák Ivánc leány-
egyháza, temploma nincs, pappal sem rendelkezik és 124 katolikus
lakik a faluban.

Iskolakápolna

A fentebb említett iskolaépületben 1965-ig tanítás folyt. 1984-ig az épület üresen állt (1984 előtt is tartottak benne időnként szentmisét). Ekkor Végh József plébános vezetésével kápolnává alakították át. 1984-ben került felszentelésre az iskolakápolna, azóta ebben az iskolakápolnában tartják a szentmiséket Viszákon. Az elmúlt 30 év alatt több felújítást hajtottak végre rajta, az utolsót 2008-ban Fekete Szabolcs Benedek atya vezetésével. Az iskolakápolnát a könyv megírása idején újíttották fel, ezért nem tudtam új, korhű képet készíteni róla. A kápolna több mint 10 millió forintból szépül meg, melyet pályázaton nyertek a viszákiak. Mostanában minden második szombat délután van szentmise Viszákon. A templom védőszentje Szent István király.⁷⁸

Evangélikus és református templom

Az evangélikus és a református templom építésének az ötlete az 1940-es évek végén vetődött fel először. A protestáns hívek 1947. no-

Az evangélikus és református templom

lyi kőműves készítette, aki aztán a kivitelezést is elvégezte. A helyi hívek rengeteg társadalmi munkával segítették az építkezést. 1950. december 3-án megtartották az első istentiszteletet a templomban, ugyanakkor a templom még nem volt teljesen kész. Ezek után a kisebb munkák következtek, szintén hatalmas társadalmi összefogással. Végül a templomot 1968. június 9-én szentelték fel. 2008-ban a templomot kívülről lefestették és a felszentelés 40. évfordulójára egy emlékművet emeltek a templomkertbe.

A templomban megtalálható a község hősi emlékműve, mely az I. és a II. világháborúban elesetteknek állít emléket.⁷⁹

Egyházi iskola és (kántor)tanítók

Mivel Viszák Ivánc filiája volt, ezért az oktatás helye és tartalma, valamint a kántortanítók kiléte szervesen összefüggött Iváncsal. Úgy is mondhatnám, hogy a vizsáki iskolaalapításig teljesen megegyezett Iváncsal. Ezért most az egész egyházi oktatásügyet nem is taglalnám, azt elolvashatják Iváncnál. Most csak azt említeném meg, ami konkrétan Viszákra vonatkozik.

vember 1-jén gyűltek össze a templomépítés ügyében. Azt határozták, hogy a két felekezet közös imaházat épít. A két felekezet tagjai közösen, kettesével-hármasával összeállva házról házra járva gyűjtötték az adományokat a templomra, nemcsak Viszákban, hanem a szomszédos községekben is, de még Somogy megyébe is elmentek az adománygyűjtők. Harmincnyolc községben jártak, 3088-an adakoztak a templom érdekében.

1948-ban kezdődött az építkezés. A terveket Pungor István helyi

Az első konkrét említés, ami az oktatásra vonatkozott és Viszákot is érintette 1754-ből való, amikor is Komáromi Mihály volt az iskolamester, akihez négy falu tartozott (Ivánc, Viszák, Szentmárton és Marác). Az éneklésért, tanításért és harangozásért a vizzáki hívektől egynegyed pozsonyi mérő rozsot kapott. Temetésért, virrasztásért és éneklésért Viszákról évente egy szekér tűzifát kapott.

1766-ban Kresznerics Ádám volt a tanító, 1779-ben Bakonyi János. 1813-ban a körmendi születésű Hidassy János volt az iskolamester. Az ő működése során feljegyezték, hogy a karbantartási munkákat a négy falu közt elosztotta a tanító. A vizzákiak feladata a tanterem takarítása és karbantartása volt. 1831-ben Vásár Imre tanított Iváncon, míg 1848-ban Remesperger József volt a kántortanító. Az ő ideje alatt 1855. január 13-án leégett a fából készült iskolaépület, amely már előtte is elég romos állapotban volt. Ezután a gyerekek a kántortanító magánlakásán tanultak, délelőtt és délután is két-két óra időkeretben. 1858-ban épült az új iskolaépület, de már téglából. 1864-ben Szöllősy Antalt választották iskolamesternek. Szöllősy tanítósága alatt a tanító háza igencsak leromlott állapotba került. Az 1875-ös tanfelügyelői látogatáskor megemlítették, hogy az iskolamester igencsak trehány volt, nem végezte jól a feladatát. Kevesen jártak iskolába és azok sem voltak összeírva, lejelentve.

Ugyanakkor az, hogy a gyerekek nem látogatták az iskolát, nemcsak ivánci gond volt, hanem általános tendencia. Egyrészt a szülőknek pénzük sem volt a gyerekeket ruháztatni, taníttatni, másrészt a jobbagygyerekeket a szüleik sem igen engedték el az iskolába, mert a gazdaságban kellett nekik segíteni. Végezetül a távolság is problémát jelentett. Ivánc és Viszák elég messze van egymástól, ráadásul a gyerekeknek gyalog kellett átjárniuk Iváncre, az iskolába. Így aztán a maráci gyerekekhez hasonlóan a vizzáki gyerekek közül is nagyon kevesen jártak iskolába. 1884-ben az ivánci iskolában vörhenyjárvány tört ki, mely 56 halálos áldozatot követelt, de vizzáki nem volt a halottak között.

Időközben csakúgy, mint a maráciak, a viszákiak is önállósodni szerettek volna Ivánctól pont amiatt, mert a távolság miatt nem igen jártak iskolába a viszáki nebulók. Marác ezt már 1875-ben megtette, de a megyei napilap cikkezett akkoriban arról, hogy a viszákiak „zugiskolát” létesítettek és ott tanulnak a gyerekek.

1911-ben Iváncon kántortanítói lakás épült, majd a régi iskola helyett 1939-ben egy új iskola is épült a faluban. 1949-ben az összes iskolához hasonlóan az iváncit is államosították.

A viszáki „zugiskolát” végül 1912-ben váltotta fel a hivatalos Római Katolikus Elemi Népiskola. Addig hivatalosan Ivánchoz tartoztak a viszákiak. Ebben az épületben 1965-ig tanítottak, majd az épület üresen állt 1984-ig, amikor Végh József plébános vezetésével kápolnává alakították át. Az egyházi iskolát Viszákon is 1949-ben államosították.⁸⁰

Papok Viszákon

Mivel Viszák Ivánc leányegyháza volt, majd az ivánci plébánia Csákányhoz csatolása után pedig Csákánydoroszlóhoz tartozik, ezért a viszáki papok névsora megegyezik az ivánci plébánosok-káplánok-kisegítők névsorával. Ezért most csak a papok kerülnek felsorolásra, a káplánok és kisegítők adatait Iváncnál megtalálja az olvasó.

Bosicskó Pál (1714–1749)

Kőszegen járt gimnáziumba, majd Zágrábban bölcseletet hallgatott. Ezután három évig Bécsben tanult. 1714-ben Sigray József hívására került Iváncra lelkipásztornak. Ő volt a protestáns időszak utáni első katolikus pap Iváncon és a hozzá tartozó plébániákon.

Vasvári József (1749–1776)

Nem találtam róla életrajzi adatot.

Dr. Csobánczy József (1776–1778)

1727. május 14-én született Pápán, 1765-ben szentelték pappá. A Jézus Társaságának tagja, hitszónok, misszionárius és iskolaigazgató.

1773–1777 között dozmati plébános, majd a fent jelzett időben egy évig Iváncon teljesít szolgálatot. Betegség következtében kénytelen lemondani, végül 1813. április 11-én hal meg Izsákfán.

Bossányi Ferenc (1778–1830)

1752. december 17-én született Szombathelyen, 1775-ben szentelték pappá. 1778 és 1830 között ivánci plébános. Őrségi kerületi esperes, szentszéki ülnök és kanonok volt. Iváncon halt meg 1822. február 22-én.

Pallos János (1830–1882)

1802-ben született Szombathelyen, 1825-ben szentelték pappá. 1828-tól előbb káplán, majd 1882. szeptember 4-én bekövetkezett haláláig plébános Iváncon. Tíz éven keresztül az őrségi egyházkerület esperese volt.

Grácz János (1882–1896)

1858. április 16-án született Szombathelyen, 1880-ban szentelték pappá. 1881–1882-ben káplán, 1882–1893 között plébános volt Iváncon. Milejbe került, ahol előbb adminisztrátorként dolgozott, majd 1896 és 1931 között plébános volt a zalai faluban. Nyugállományba vonulása után Rózsásszegen élt 1941. február 27-én bekövetkezett haláláig.

Horváth József (1896–1937)

1862. május 27-én született Szombathelyen, 1887. július 13-án szentelték pappá. 1889 és 1896 között iskolai hitoktató. 1896–1937-ig előbb adminisztrátor, majd plébános Iváncon. Az őrségi kerület esperese is volt 1901–1922 között.

Szigeti József (1937–1956)

1906-ban született Gyirokon. 1932-ben szentelték pappá. 1934 és 1937 között hitoktató volt Sárváron. 1937–1956 között plébános Iván-

con. A forradalom leverését követően Ausztriába távozott. St. Katherin plébánosa volt. 56-os szerepvállalását fentebb olvashatják.

Zenz Péter (1956–1957)

1904-ben született Budapesten. 1931-ben szentelték pappá. 1943–1952-ig plébános Szőcén. 1952 és 1956 között adminisztrátor a szombathelyi főplébánián. 1956–57-ben ivánci plébános, 1957-től a Szent Erzsébet-templomban. Közben püspöki irodaigazgató, kanonok, jáki apát. 1974. szeptember 5-én hunyt el.

Dr. Nemes Vazul (1957–1971)

1906-ban született Pápán, 1932-ben szentelték pappá. Filozófiai doktor, bencés főiskolai tanár. 1957 és 1971 között plébános Iváncon. 1972-től tartós betegszabadságon volt, 1979. március 22-én hunyt el, Pannonhalmán temették el.

Végh József (1971–1991)

1936-ban született Celldömölkön, 1959-ben szentelték pappá. 1959 és 1961 között káplán volt Oladon. 1962–71-ig plébános Nagyrákoson, 1971 és 1991 között plébános Iváncon. 1991. január 20-án hunyt el, az ivánci templom kriptájában helyezték örök nyugalomra.

Dóka Ferenc (1991–2006)

1958. május 3-án született Alsóújlakon, 1983. június 16-án szentelték pappá Szombathelyen. 1983–86-ig káplán Lentiben, 1986-tól 1990-ig Szombathelyen, a Szent Márton-templomban, 1990–91-ben Körmenden, 1991–92-ben Vasváron. 1992 és 1997 között plébános Iváncon, 1997-től 2006-ig Csákánydoroszlóban, 2006–2007-ben Tótszerdahelyen, 2007–2010 között plébános Győrváron. 2010-től mind a mai napig plébános Hegyfalun.

Fekete Szabolcs Benedek (2006–2009)

1977. december 17-én született Kőszegen, 2002. június 26-án szentelték pappá Szombathelyen. 2002–2006 között káplán Szentgott-

hárdon. 2006–2009 között plébános Csákánydoroszlóban. 2009-től napjainkig plébános Szombathelyen, a Jézus Szíve Plébánián (Szőlős), valamint 2013. augusztus 10-től ideiglenes jelleggel a szombathelyi Szent István Király Plébánia plébánosa. Ezzel együtt püspöki irodaigazgató is.

Dr. Stift Zoltán (2009–2011)

1969. július 7-én született Szombathelyen, 1993. június 17-én szentelték pappá. 1994–1997 között tanulmányi szabadságon volt Rómában. 1997–2000 között káplán volt Szombathelyen, a Székesegyházban. 2000–2002 között káplán Szombathelyen, a Krisztus király templomban. 2000 és 2006 között főiskolai docens. 2002–2006-ig plébános Szombathelyen, a Szent György-templomban. 2002 és 2006 között az Egyházmegyei Bíróság bírāja. 2006–2007 között káplán Budapest-Farkasréten, a Mindenszentek-templomban. 2007–2009 között káplán Budapest-Zugligeten, a Szent Család-templomban. 2009–2011 között plébános Csákánydoroszlóban. 2011. szeptember 15-től 2013 augusztusáig Budapesten, az Apostoli Nunciatúrán teljesített szolgálatot. Jelenleg egyházmegyei szolgálaton kívül, az egyik budapesti börtönben börtönlelkész.

Orsos Zoltán (2011. szeptember 15-től napjainkban is)

1978. január 29-én született Lovászikban, 2003. június 13-án szentelték pappá Szombathelyen. 2003–2005 között káplán Letenyén, 2005 és 2006 között Ikerváron. 2006-tól 2011. augusztus 1-jéig plébános Egyházasrádócon, 2011. augusztus 1-jétől 2011. szeptember 15-éig Zalaháshágyon. 2011. szeptember 15-től napjainkig plébános Csákánydoroszlóban.⁸¹

A viszáki egyházközségi képviselők névsora

Bali Tibor (elnök), Géryi Gyula, Németh Imre, Szabó Ernő.

Felekezetek változása Viszákon 1793–1914 között

Év	Római katolikus	Evangelikus	Református	Izraelita
1793 – Viszák	145	113	–	–
1803 – Viszák	165	85	110	9
Lugos major	38	3	1	–
1812 – Viszák	98	87	–	–
1846 – Viszák + Lugos major	183	57	18	–
1869 – Viszák	192	80	102	–
1914 – Viszák	291	129	115	– (82)

Szent István király

Származása, ifjúsága

Apja Géza fejedelem, anyja pedig az erdélyi Gyula vezér Sarolta (Sarolt) nevű leánya volt. István a 970 és 980 közötti időszakban született. Születésekor a Vajk nevet kapta.

Adalbert prágai püspök gondoskodott a fiú keresztény szellemű tanításáról és ő volt az is, aki megkeresztelte Istvánt (feltehetően 994 és 996 között), akinek a névadója az első keresztény vértanú, István volt.

Adalbertnek amellet, hogy megkeresztelte Istvánt, feltehetően szerepe volt házasságának létrejöttében is. István 996-ban vette feleségül Henrik bajor herceg leányát, a későbbi II. Szent Henrik német császár testvérét, Gizellát. Gizellával együtt jelentős számban érkeztek bajor papok és lovagok is az országba.

Fejedelemként

István 997-ben, Géza fejedelem halála után követte őt a fejedelmi székben. Géza azért, hogy fia számára biztosítsa a trónt halála után, megeskette a főurakat, hogy fiát támogadják.

Azonban mikor Géza meghalt, Koppány bejelentette igényét a fejedelmi trónra. Koppány az apja, Tar Szerénd és Géza által kötött szerződés értelmében a Balatontól délre eső területek ura volt. Igényét a trónra a szeniorátus és a levirátus (özvegy édesanyját, Saroltot feleségül kívánta venni) jogára való hivatkozással indokolta. A döntő ütkö-

zetre Veszprém közelében került sor, ahol István megverte a pogány seregeket, a csatában Koppány is életét vesztette. István és Koppány harcában nemcsak az forgott kockán, hogy ki lesz a magyar nép uralkodója, hanem nagy valószínűséggel az is, hogy a magyar államiség fennmarad-e egyáltalán.

Királyként

Ezután István el akarta magát ismertetni az ország határain túl is, mint Isten kegyelméből uralkodó királyt. Ennek érdekében követet küldött II. Szilveszter pápához, akitől koronát és apostoli áldást nyert, és Magyarország belépett az európai keresztény nemzetek sorába, ezen belül is a nyugati kereszténység felé orientálódott. Mindezek mellett megtartotta függetlenségét, és nem lett a császár hűbérese. Ezzel megalakult a keresztény, független Magyar Királyság. A koronát István a kereszténység terjesztésében betöltött szerepéért kapta. Ek-kor már állt a veszprémi püspökség és a győrinek is megvetették az alapjait. A koronázásra 1000 karácsonyán, (más értelmezések szerint 1001. január 1-jén vagy 1001. augusztus 24-én), Esztergomban került sor.

Belső hatalmának megerősítése

A koronázás után István Magyarország uralkodója lett, ám tényleges hatalmának megszilárdításáért még tennie kellett, le kellett győznie törzsi ellenfeleit. A harcokat elsőként 1003-ban indította meg Erdély ellen, ahol saját nagybátyja, Gyula ellen küzdött sikeresen. Országát beolvasztotta sajátjába és ott is megkezdte a keresztény hittérítést. Észak-Erdély elfoglalása után megalapította az erdélyi püspökséget, továbbá létrehozta Doboka vármegyét és várispánságot.

A 11. század során István még két törzsi állammal számolt le. Nem tudni pontosan a feltehetően bolgár Keán elleni hadjárat idejét, de vélhetően nem sokkal az erdélyi után történt. Keánt alattvalói vajdának hívták, miután István legyőzte és megölte, helyére ispánt helyezett. Az új ispánt a nép továbbra is vajdának hívta, ebből alakult ki az erdélyi vajdaság intézménye.

Szent István király szobra

István 1008-ban a „fekete magyarok” ellen viselt hadat. A fekete magyarok feltehetően a Délkelet-Dunántúlon élő idegen etnikumú katonai segédnépekkel, a kabarokkal azonosak. Az ő területükön alapította meg 1009-ben a pécsi püspökséget, és talán a kalocsai érsekség is ennek a győztes háborúnak köszönheti megalakulását. A fekete magyarok területén alakította ki Baranya és Tolna, valamint Bodrog és Bács megyéket.

De nem csak fegyverrel teremtett rendet országában. Mivel lánytestvéreinek kiházásítása is rámaradt, ebben is igyekezett politikai célokat szem előtt tartani. Egyik testvérét a Felvidéken élő kabar törzsrész vezetőjéhez, Aba Sámuelhez adta feleségül. Ezzel sikerült elérni azt, hogy a sógorával nem kellett fegyveresen szembeszállnia. Országrésze szintén beolvad Istvánéba. A házasság révén István országa 1010-re kiterjedt a Mátra vidékére, ahol megalapította az egri püspökséget, illetve létrehozta Újvár megyét.

Másik testvérét 1009-ben adta feleségül a velencei dózséhez, Orseolo Ottóhoz. Ezzel a házassággal István elérte, hogy rendeződött a régóta rossz viszony Bizánccal. Szintén békés úton egyezett ki a Kőrös-vidék törzsfőjével, Vatával, aki felvette a kereszténységet.

Ajtony vezér a Maros vidéken építette ki erős törzsi államát. Ő Istvántól függetlenül vette fel a görög rítus szerinti kereszténységet, de nem igazán élt a hit szabályai szerint, egyszerre hét felesége volt. A király 1028-ban lépett fel Ajtony ellen és győzelmet aratott a ma-rosvári nagyúr felett. A területen újabb püspökség létesült, valamint megalapították Csanád megyét. Ezzel a győzelemmel lezárult az uralkodása alatti belháborúk kora, és István ténylegesen is az egész Kárpát-medencére kiterjedő ország ura lett.

Családja, utódlása

István és Gizella házasságából feltehetően több gyermek született, egyes elméletek szerint két fiú és három lány. A két fiút név szerint is ismerjük. Egyikük Ottó, másikuk a Henrik nevet viselte. E Henriket nevezték később Imrének. Ottó bizonyára fiatalon meghalt, így utód-

lás szempontjából Henrik maradt az uralkodópár egyetlen remény-sége. Így neveltetésére is nagy gondot fordítottak, a velencei Gellért is foglalkozott a trónörökös tanításával, István pedig az Intelmekben foglalta össze fia számára a jó király teendőit. Szülei ki is házásították, ám mikor 1031-ben vadászat közben egy vadkan halálra sebezte, minden remény elveszett arra, hogy István egyenes ágon adja tovább királyi címét.

E szörnyű csapás beteggé tette a királyt, és az csak tetézte fájdalmát, hogy közvetlen rokonai között senkit nem látott alkalmasnak, hogy örökébe lépjen és keresztény hitben megtartsa az országot. Apja testvérének fiai, Vazul és Szár László jöhettek számításba, azonban László még mindig pogány hiten volt, Vazul pedig bizánci rítusú keresztény volt. Választása végül lánytestvérének fiára, Orseolo Péterre esett. István döntése Vazulból elégedetlenséget váltott ki és kevéssel 1031 előtt merényletet követett el István ellen. István nem ítélte halálra a lázadó Vazult, de uralkodásra alkalmatlanná tette azzal, hogy megvakíttatta és fülébe forró ólmot önttetett. Vazul fiait, Leventét, Andrást és Bélát pedig száműzte az országból.

István 1038. augusztus 15-én halt meg, holttestét az általa emeltetett székesfehérvári bazilikában helyezték örök nyugalomra.

Egyházpolitikája

István Géza és Sarolt egyházpolitikájának folytatásaként püspökséget szervezett, falvaiban templomokat építtetett. A feltehetően istváni alapítású egyházmegyék a következők: az esztergomi, a veszprémi, a győri, az erdélyi, a pécsi, a kalocsai, az egri, a csanádi, a váci és a bihari, melyek közül kettő érseki rangra emelkedett: az esztergomi és a kalocsai.

Koppány legyőzése után korábban tett fogadalmának megfelelően folytatta és befejezte a pannonhalmi bencés apátság építését. Ezenkívül megalapította a veszprémvölgyi apácakolostort, a bakonybéli apátságot és a pécsváradi monostort, felépíttette az esztergomi és a székesfehérvári székesegyházat és az óbudai Szent Péter és Pál-templomot.

A Szentföldre, illetve Rómába igyekvő magyar zarándokok számára pedig vendégházakat építtetett Konstantinápolyban, Jeruzsálemben, Ravennában és Rómában.

Gellért velencei szerzetes, a későbbi püspök, aki szintén zarándokként érkezett az országba, a pécsváradi monostorban tartotta első igehirdetését. Ezt követően mutatták be a királynak, aki itt marasztalta, és őt választotta fia nevelőjéül is. Gellért az egyházi reformmozgalom híveként elítélte az erőszakos birtokszerzést és az ágyasságot éppúgy, mint a papi házasságot.

Törvénykezése

Istvánnak közvetlenül trónra kerülése után is meg kellett küzdeni ellenfeleivel, ám hogy a megszerzett területeket egyben tudja tartani és megfelelően tudja azokat működtetni, törvényeket kellett hoznia. Két törvénykönyvét ismerjük.

A kereszténység megerősítésére, az egyházi tulajdon védelmére törekedett, például minden 10 falunak egy templomot kellett építenie és papját eltartania. De kötelezővé tette a misére járást is vasárnaponként. István törvényei a tulajdonviszonyok átalakítása érdekében megváltoztatták az öröklésre vonatkozó addigi magyar szokásokat is, védve a magántulajdont, illetve megszüntetve a levirátust.

Megszervezte az udvar adminisztratív szervezetét, megalapította az új királyi székhelyet, Székesfehérvárt. Megkezdte a pénzverést és kivette az első adókat, a fő forgalmi pénz az ezüstdénár lett. Területi alapra helyezte az igazgatást. A földek nagy része királyi birtok lett, amelyekből adományokat és ezen felül tisztségeket (ispánságokat) juttatott híveinek.⁸³

A reformáció

A mohácsi vész okozta nyomorúság és az ország három részre szakadása felgyorsította a reformáció kibontakozását Magyarországon és egyben az általunk tárgyalt falvakban is. Arról nem is beszélve, hogy a Katolikus Egyház kormányzása megbénult, mert két érsek és öt püspök hunyt el a csatatéren. A megmaradt egyházfők nem maradtak a helyükön, továbbá a Katolikus Egyház anyagilag is ellehetetlenült a török betörést követően.

A reformáció úttörői a vándorprédikátorok voltak. A tárgyalt falvakban 1564-ig mindenhol végbement a reformáció. A hívek 90 százalékban protestáns lett, sőt még a katolikus papok nagy része is áttért a protestáns hitre. Az említett vándorprédikátorok nagy részét katolikus szerzetesek alkották.⁸⁴

A reformációt ebben az egyházmegyében is a főurak támogatták. Ide tartozott a Nádasdy család. Egyik legjelentősebb képviselője Nádasdy Tamás, aki Mohács után budai várkapitány volt, majd horvát bán, ezután országbíró, végül az ország nádora. Nagy támogatója volt a reformációnak. A Nádasdy család 1643-ban katolizált, majd ezután üldözni kezdték a protestánsokat.

(Nádasdy Tamás 1526-ban már jelen van a speyeri birodalmi gyűlésen. A ágostai hitvallás kihirdetése után nem sokkal fogadta az udvarába Sylvester Jánost és Dévai Mátyást, akik később az evangélikus hit legfőbb hirdetői lettek a Nádasdy birtokokon. Nádasdy neje Kanizsai Orsolya is nyíltan vállalta evangélikus hitét, valamint egész udvarnépük áttért az evangélikus hitre. Száz évig a Nádasdy birtok alkotta a dunántúli evangélikus egyházkerület fő bázisát, törzsét. Nádasdy Tamás 1562-ben elhunyt, fia a törökverő Nádasdy Ferenc vette át a birtokot. Felesége, Báthory Erzsébet lelkész hiányában néha maga olvasta fel a Bibliát az udvar tagjainak. Nádasdy Ferenc fia, Nádasdy Pál és annak felesége is hithű evangélikus volt, Révay Judit még imádságos könyvet is írt gyerekei számára. A változás akkor következett be, amikor Pál fia, ifjabbik Nádasdy Ferenc elvette feleségül

Esterházy Miklós nádor lányát és felesége, valamint apósa kedvéért tért át a katolikus hitre 1643-ban, majd szinte azonnal üldözni kezdte az evangélikusokat.)⁸⁵

A reformáció másik nagy támogatója a németújvári Batthyány család volt. Egészen 1625-ig, amikor Batthyány Ádám a grófi cím elérése céljából a római katolikus vallásra tért át Pázmány Péter unszolására.

(A Batthyányak elég későn csatlakoztak a reformációhoz. A mohácsi vész után Batthyány Ferenc volt a család feje, aki 1566-ig, haláláig kitartott a katolikus vallás mellett. Ferencnek saját gyermeke nem lévén Kristóf nevű unokaöccsét fogadta fiává, és ezzel Kristóf lett a család feje nevelőapja halála után. Kristóf megmaradt a katolikus hitben, de felesége, Svetkovics Erzsébet már evangélikus hitű volt. Erzsébet egyetlen gyermeküket, Boldizsárt evangélikus hitre nevelte. Kristóf nagyon hamar, 1567-ben meghalt és fia, Boldizsár lett a család feje, örököse. Boldizsár, aki fiatal korát Bécsben, Párizsban töltötte, csak nehezen szakított a katolikus hittel. 1566-ban feleségül vette Zrínyi Doricát, a szigetvári hős, Zrínyi Miklós leányát, aki már régebben a reformáció pártjára állt. Batthyány a két hölgy, Erzsébet édesanya, illetve a feleség, Zrínyi Dorica hathatós közreműködésére tért át a protestáns hitre. Ennek a pontos idejét nem tudjuk, de az biztos, hogy az 1570-es évek elején már buzgó protestáns volt. Uradalmában már evangélikus lelkészek tanítottak, de a római katolikus püspökökkel továbbra is jó kapcsolatot ápolt.

Beythe István volt Batthyány lelkésze Németújvárott, aki 1612-ig működött a Batthyány uradalomban. Batthyány Boldizsár 1590 februárjában hunyt el. Örököse egyetlen fia, Batthyány Ferenc lett, aki feleségül vette Poppel Évát, aki egy német-cseh főúr magyarosított leánya volt. Ádám nevű fiúk 1609-ben született. A Batthyány uradalomban a vegyes házasság miatt sok feszültség keletkezett, mivel Batthyány Ferenc református, felesége, Poppel Éva evangélikus volt. Batthyány tanítója, Beythe István az evangélikusokat is a reformátusok alá szerette volna rendelni, akik el is mentek a különböző zsina-tokra, de nem szívesen. A reformátusok Batthyány Ferenchez fordul-

tak panaszuikkal, az evangélikusok pedig Poppel Évához. Az evangélikusok el akartak szakadni a reformátusoktól, ezért a körmendi zsinatra 1624-ben már el sem akartak menni, csak Poppel Éva unszolására tették meg. Végül a hitvitának Batthyány Ádám katolikus hitre való áttérése vetett véget. Ádám apja korai, 1625-ös halála után a bécsi udvarba került, ahol Pázmány, a többi főpap és maga II. Ferdinánd unszolására 1630-ban áttért a katolikus hitre. Feleségül vette Formantini Wittmann Aurora Katalint, a hithű katolikus udvarhölgyet. Az esküvő Bécsben, a Hofburgban volt, ahova Poppel Éva, Ádám édesanyja nem szívesen ment el. A hitvita súlyos nehézséget okozott a fiú és az édesanya kapcsolatában, mely egészen Poppel Éva 1640-es haláláig fennállt. Eközben Batthyány Ádám 1634. január 9-én kiadta a rendeletét, hogy uradalmából 15 nap alatt minden református és evangélikus lelkésznek el kell távoznia, sőt a körmendi református püspököt meg is fenyegette: „*Távol járjon onnét, ha egészség kell neki.*”

Ugyanakkor már 1633-ban visszaadta a Németújvár, Szalonok és Rohonc várához tartozó templomokat a katolikusoknak. 1639-ben helyreállította a felsőörsi prépostságot és áttért papját, Lóny Mihályt nevezte ki prépostnak. Batthyány Ádám is korán, 1654-ben halt meg. Örökségén két fia, Kristóf és Pál osztoztak. Előbbi a hercegi, utóbbi a grófi ág megalapítója lett. Fiai birodalmukban ugyan korlátolt vallásszabadságot engedtek a protestánsoknak, de már többet nem tértek át a katolikus hitről.)⁸⁶

A protestánsok támogatója volt még a Széchy család, aki 1535–1637 között támogatta a reformációt. A Széchy család 1637-ben katolizált.

A protestantizmus kezdetén a lutheri (evangélikus) reformáció vitte a prímet, ráadásul először a helvét (református) protestánsokat üldözték is. Egészen 1567-ig, amikor a debreceni zsinat elfogadta a II. Helvét Hitvallást, ezzel megalakult Magyarországon a református egyház. Az evangélikusok továbbra sem nézték jó szemmel a református egyház előretörését.

Egyházmegyénk területén Beythe István püspök vezetésével 1585-től indult meg a református egyház kialakulása.

A dunántúli reformátusok és evangélikusok között a feszültség az 1591. június 1–2. között tartott csepregi hitvitán csúcsosodott ki oly mértékben, hogy ettől az időponttól számítjuk a dunántúli református és evangélikus egyház közti szakadást.

Mint már említettem, az 1500-as évek végén a lakosság 90 százaléka protestáns volt. Az addig katolikus templomokat a protestánsok foglalták el. Ugyanakkor mivel kevés volt a prédikátor, minden 10 falunak volt egy prédikátora.⁸⁷

XVI. században a következő református egyházmegyék alakultak ki: kőszegi egyházmegye, németújvári egyházmegye, vépi egyházmegye, vízlendvai egyházmegye, kiskomáromi egyházmegye, körmendi egyházmegye. A körmendi egyházmegyét 1654-től őri egyházmegyének, 1657-től őrségi egyházmegyének nevezték. Az őrségi egyházmegye 1709–1808 között a pápai egyházmegyéhez csatlakozott.

A tárgyalt falvak közül Csákánydoroszló, Gasztony és Kemestárdfa a németújvári egyházmegyébe tartozott. Ivánc, Felsőmarác, Hegyhátszentmárton és Viszák a körmendi egyházmegyébe, később az őrségi egyházmegyébe tartozott.⁸⁸

Az ellenreformáció

Az ellenreformáció egyik zászlóvivője Pázmány Péter volt. Továbbá ahogy a reformációt, úgy az ellenreformációt is a nemesek károlták fel. Ide tartozott Esterházy Miklós, aki 25 évig volt az ország nádora, valamint a fentebb említett protestáns főurak idővel áttértek ilyen-olyan okból a katolikus hitre. Továbbá a katolicizmus támogatója volt a Zrínyi, az Erdődy és a Bánffy család is.

Batthyány Ádám 1633. május 8-án megszüntette a szabad vallásgyakorlatot, majd ez év decemberében kiűzte a református püspököt Németújvárról. 1634. január 9-én kiadott egy rendeletet, melyben az ő birtokain lévő falvakból a protestáns papokat el kell távolítani, a templomokat vissza kell adni a katolikusoknak. Batthyány az erőszak alkalmazását is megengedte a protestánsok ellen, sőt teljes vagyonszerzésre ítélte őket. A reformátusok felléptek a templomok elvétele ellen, de nem nagyon érték el céljukat (pár templomot sikerült visszavételezni), tovább folytatódott a templomok katolikusok általi visszavétele. Azokban a falvakban, ahonnan a lelkészt eltávolították, illetve a templomokat visszavették a katolikusok, hamarosan megszűnt a protestáns vallás és a lakosok visszatértek a katolikus valláshoz. A protestánsok az 1662-i országgyűlésen panaszt emeltek több templom elvétele ellen, szóba került a csákányi templom visszavételének az ügye is. Ugyanakkor a panasznak semmi eredménye nem lett. Aztán 1671 és 1681 között Csákányban nemcsak a templom került újra katolikus kézre, hanem a lelkészt is elkergették a faluból, így ott megszűnt a református egyházközség. Ugyanerre a sorsra jutott Ivánc is, a templom visszakerült a katolikusok kezére, a lelkipásztornak el kellett mennie, ugyanakkor annyi különbség volt Csákányhoz képest, hogy később visszanyerte vallásszabadságát.⁸⁹

Az 1681-es soproni országgyűlés úgy határozott, hogy azokat a templomokat, amelyeket a visszavétel után még nem szenteltek fel katolikus vallás szerint, vissza kell adni a reformátusoknak. Továbbá ahol a határozat idején református vallás szerint volt felszentelve a

templom, azokat nem lehetett elvenni a protestánsoktól. Ez a törvényt nagyon nehezen tartották be az érintettek, amit az bizonyít, hogy 1687-ben az országgyűlésben a protestánsok panaszkodtak a törvény be nem tartása végett. Ennek lett egy kis foganatja, mert 1688-ban több faluban, többek között Iváncon ismét a reformátusok használhatták a templomot. A Rákóczi-szabadságharc idején tovább folytatódtek a viták a felekezetek között. Az 1705-ös szécsényi országgyűlésen is téma volt a templomok helyzetének az ügye. Rákóczi engedményt tett a protestánsoknak, éspedig, hogy abban a faluban, ahol nem lehet visszaadni a templomot, egy telket kell biztosítani a reformátusok részére templom építésének céljából. A református rendek a kuruc csapatok mellé álltak, ettől remélték a helyzetük rendezését, stabilitását.⁹⁰

1708. augusztus 8-án Hodosi Sámuel volt választották a dunántúli egyházkerület püspökévé. Hodosi még ebben az évben látogatást tett az őrségi egyházmegyében, többek között Iváncon is. Hodosi munkásságának a Rákóczi-szabadságharc bukása vetett véget, hisz ahogy várható volt, a szabadságharc mellé álló református rendek a szabadságharc leverése után kegyvesztettek lettek a katolikus Habsburgok számára, ezért Hodosit elűzték a Dunántúlról.

Ezután nagy változás állt be az őrségi egyházmegye életében, ugyanis 1709-ben az egyházmegyét a pápai egyházmegyéhez csatolták. Ez a helyzet 1709–1808 között állt fenn.

A Rákóczi-szabadságharc bukása után és a Habsburg rend megszilárdulását követően nem sok reményük maradt a reformátusoknak, hogy vélt vagy valós sérelmeiket orvosolják. 1731. augusztus 24-én mentek fel a követek Bécsbe, ahol előadták a királynak panaszait, illetve egy memorandumot adtak át, melyben összefoglalták eddigi sérelmeiket.

A válasz nem sokat váratott magára, de nem úgy, ahogy a protestánsok szeretnék volna. Egyrészt nem a király válaszolt a beadványukra, másrészt pedig a jogorvoslat helyett a következő válasz érkezett: *„Meghagyja a kir. Helytartótanács Vas vármegye hatóságának, hogy Nemes-*

dömölk, Nemescsó, és Felsőőr artiuclaris helyek kivételével 30 nap alatt a protestáns vallás gyakorlatát a megye területén mindenütt betiltsa, a prédikátorokat egyházi foglalkozásuktól elmozdítsa s eljárása sikeréről mielőbb felterjesztést tegyen.”

Ez azt jelentette, hogy Felsőőr kivételével (Nemesdömölk és Nemescsó evangélikus egyházak voltak) az összes református eklézsiát fel kellett számolni.

Vas megyében ez a felszámolás 1732. május közepétől november 20-ig tartott, különböző módszerekkel. Először békés úton történtek a templomok visszavételei, ugyanakkor néhány helyen az ellenállás miatt a vármegyéről kellett katonákat hívni a törvény betarttatása miatt. Néhol azonban még ez sem volt elég, mert Nagyrákoson például véres csetepaté alakult ki a katonák és a templomot védő protestánsok között. Néhol csak kisebb hadművelettel lehetett a protestáns ellenkezőket megtörni. November 18. és 22. között történt meg az őrségi gyülekezetek megszüntetése.⁹¹

Az, hogy az őrségi egyházmegye mikor vált külön a pápai egyházközségtől, pontosan nem tudni, de az biztos, hogy az őrségi egyházmegye pecsétjén a következő felirat volt: „*Sig. Ven. Tract. Helv. Conf. Őrségiensis 1808.*”

Ebből kitűnik, hogy 1808-ban már különvált az Őrség a pápai egyházközségtől. Időközben az evangélikusok és reformátusok közti rossz viszony a XIX. században enyhült, sőt együttműködés alakult ki a két felekezet között. 1808-tól a községi elöljáróságból egyházlátogatásra választott presbitérium vezette a gyülekezetet. A gyülekezetek élén a lelkipásztor és a kurátor állt.⁹²

Ami a továbbiakat illeti, a minket érintő események közül megemlítenendő, hogy 1951-ben Kistrákos különvált Nagyrákostól és anyaegyházzá alakult. A kistrákosi anyaegyházba tartoznak a viszáki reformátusok.

Reformáció Csákányban

Csákányt sem kerülte el a reformáció szele, a protestantizmus előretörése, ugyanakkor korántsem játszott olyan fontos szerepet a falu életében, mint például Iváncon. Igaz, nem voltak olyan nagymérvű konfliktusok a faluban, mint máshol a katolikusok és a protestánsok között. A protestantizmus első jelének tekinthető az 1599-ben itt adózó prédikátor említése, kire egy forint haditaxát róttak ki. A prédikátor ezidőtájt kért egy jobbágyhelyet, hogy házat építhessen maga és családja számára.

1620-ból azt jegyezték fel, hogy a prédikátor a rossz anyagi helyzete miatt el akart menni a faluból. 1623-ban engedélyezték neki, hogy taníthasson, miután elismerte vétkét. Igaz, a tanítás engedélyezése nem volt hosszú életű. 1657–1660 között Csákány árvaegyház volt.

Az 1662. évi országgyűlésen a protestáns rendek vallási sérelmei között szerepelt Csákány is. A katolikus Kisfaludi Balázs, aki akkor csákányi várkapitány volt, elkergette a református lelkipásztort a faluból, és a templomot elfoglalta. Ez ellen emeltek panaszt a protestáns képviselők. 1687-ben megszűnt Csákányban a református eklézsia, ugyanakkor az 1687-es országgyűlésen még téma volt a csákányi templom helyzete.

Református lelkészek Csákányban

Nárai Gáspár: 1612–1625. Utána két évig üresedés.

Latinidesz Jakab: 1627–1629

Lonkai Pál: 1629–1633

Sallai Péter: 1633 – a távozás időpontja nem ismert.

Nemeskéri István: Csákányba érkezése nem ismert –1640

Jobbágyi Mihály: 1640–1657⁹³

Reformáció Iváncon és filiáiban (Felsőmarác, Hegyhátszentmárton, Viszák)

Az első írásos adat az ivánci protestantizmusról 1601-ből származik, amely az első lelkész Iváncra érkezéséről tudósít. Az ivánciak a XVII. század elejétől az őrségi lakosokat követve a református vallásra tértek át. Az egyik legismertebb lelkész Rőjtöki János volt, aki Egyházasrádócról érkezett Iváncra és még 1629-ben is a község lelkésze volt. Rőjtöki 1619-ben részt vett a pápai zsinaton.

Batthyány Ádám rekatolizálása nem hagyott mély nyomokat az ivánci protestánsokban. Sigray János próbálkozott később, mint fentebb említettem, új templomot épített. Fia, Sigray Ferenc 1674-ben ezüstkelyhet adományozott az újonnan felállított plébániának a kálvinista eretnekek „kiirtása” emlékére. (Ebben az évben a pozsonyi rendkívüli bíróság 337 protestáns prédikátort és tanítót megidézett és mindegyiket fej- és jószágvesztésre ítélte.) A fent leírt okok miatt az 1670-es évek végén Ivánc is árvaegyház lett. Az 1681-es soproni országgyűlésen téma volt az ivánci templom elvételének ügye. Azonban ez sem tántorította el a protestánsokat, és 1688-ban visszanyerték vallásszabadságukat Iváncon. Egy 1688-ban kelt irat szerint a protestánsok Iváncon egyértelműen uralják a helyzetet. Kazó esperes egyházlátogatásakor azt írta, hogy a falu döntő többsége református.

1699-ben egy újabb kelyhet kapott a plébánia. Guráby Mátyás korábbi rábaszentmihályi (ma Vasszentmihály) plébános kapta a kelyhet, mikor Iváncra költözött. Később a szent tárgy a Sigray család birtokába került és maradt fenn az utókor számára. 1708-ban, a Rákóczi-szabadságharc idején Hodosi Sámuel református püspök vizitálta a falut. Iváncot szilárd protestáns közösségnek titulálta. Itt tartózkodása idején Hollósy Gáspár prédikátor házában lakott. A vizitáció során ez került feljegyzésre:

*„Iváncz cum Marátcz et Szentmárton. Minister Eccl (esi) ae: Caspar Hollósi.
(Az egyház lelkésze Hollósi Gáspár.)*

Salarium Eccl (esi) ae. (Díjlevél)

1. Minden helyes (telkes) gazda egy köből gabonát ad, mellynek fele búza, fele rozs. (1 győri köből kb. 64 kg.)

2. Egy-egy eke és egy hold szántás.

3. Egy-egy szekér fa.

Szántóföldek:

1. Egyház földén egy hold, Balla István szomszédja, délről az ország útja.

2. Rába mellett Maláka nevű helyen másfél hold. Balla István szomszédja, másfelől Német Mátyás. Délről szabad gyöp.

3. Ugyanott a Malákán egy Rét két szekér szénát termő ab ortu (keletről) Vámos Péter, ab occasu (nyugatról) szabad föld szomszédjai.

4. Maráztson a Rábaberkén 4 hold, a Mezőn két hol, napkeletről Kóré Péter szomszédja, nyugatról országútja.

5. Temetésnél 25 Pénz, ha prédikáll.

6. Keresztelő egy tyuk, egy kenyér.

7. Esküttető 25 Pinz.

8. Csapolás in Festo Magorum. Quod interdicitur. (Csapolás Vízkereszt napján. Ami megtiltatik.)

Deliberatum. (Határozat.)

1. Építsék meg a kamarát és a kályhát a szobában.

2. Magok hordják be a Prédikátor fizetését, ne hordja a Prédikátor.

3. Osszák három részre az ekéket, és úgy szántsanak a Prédikátornak, egy része ugaroljon, másik része keverje s a harmadik vetőre szántson és vessen

Nb. A ki egy idén vet, másik idén az előre szántson.

1. Maráziak egy egy köből életet adjanak, mint az Ivánciak.

2. Az egész helyes Gazda adjon egy köblöt, másfél helyes másfél köblöt, fél helyes fél köblöt, fertály helyes adjon fertály köből buzát.

3. Réteje nincsen a Prédikátornak, azért rétet adjanak számára. Ha rét nincsen, magok szénájából szakasszanak a Prédikátor számára.

4. Egy asszony, ki a cigányokkal paráználkodott, tartson poenitentiát (bűnbánati vallomást), kövesse meg az Istent és a Gyülekezetet.

Nb. Vízákiai régenten ide tartozók voltak s minthogy ide is temetkeztek végére menvén ide kell őket applicálni. Kilenc gazda lakik rajta.

1. A gonosztevőket büntessék meg az Elöljárók a Bíróval együtt.”

A Rákóczi-szabadságharc elbukása után Sigray József újabb nagy rekatolizálásba kezdett. Ennek a nagy katolizációnak már nem állt ellen Ivánc lakossága. Újra a katolikus hitre tért a falu, mely templomát is visszaszerezte. Az utolsó lelkész 1718-ban hagyta el a falut.

Lelkészek Iváncon

Röjtöki János: 1619–1635 Egyházsrádócról jött.

Béllyei Tamás: 1635. május 29–1636

Nagyszombati István: 1636–1640

Hajgató András: 1640–1643

Nagy Miklós: 1643–1655

Néma Márton: 1655–1657

Hollósi Gáspár: 1688 és 1708 között érkezett, 1713-ban Milejre ment. Az ivánci gyülekezet 1718-ban elűzött lelkészének a neve nem ismeretes.⁹⁴

Az ivánci, felsőmaráci és szentmártoni reformátusok ma Körmen-dhez tartoznak. 1941-ben Iváncon 7, Hegyhátszentmártonban pedig 5 fő református embert regisztráltak. Felsőmarácon nem volt református hívő.

Reformáció Gasztonyban

Gasztony a reformáció időszakában Rábaszentmihályhoz tartozott, annak filiája volt. Lakossága akkoriban részben magyar, részben pedig német anyanyelvű volt. Feljegyezték, hogy 1599-ben a lelkésze két forint adót fizetett. Gasztony kis fatemploma a reformátusok kezére került.

A gasztonyi hívek több alkalommal kerültek összetűzésbe lelkészükkel, illetve több peres ügyük akadt a reformáció idején.

Az első Bakos János lelkésszel kapcsolatos, aki 1623. március 12-én került lelkésznek Gasztonyba. A hivatalát azonban nem foglalta el. A szentlőrinci zsinat ugyanazon év augusztus 24-én hozott egy ítéletet Bakos ellen.

„Mivel Bakos János úr működését a rábaszentmihályi gyülekezetnek félév óta ígéri, ezt az egyházat becsapta, ezért 3 forintra büntettetik. Ezenfelül saját költségén tartozik ebbe az egyházba beköltözni, amelynek nem teljesítette megígért szolgálatát és ígérte nem váltotta be.”

A határozat után Bakos János 1619 őszén költözött szolgálati helyére. 1624. május 24-én a körmendi zsinaton viszont Bakos János panaszkodott, ezúttal a gasztonyi hívekre, mivel az ottani földet, ami elvileg járt volna neki, megvonták tőle.

A gasztonyiak levélben közölték válaszukat. Ebben leírták, hogy elismerik, hogy a rábaszentmihályi fárához tartoznak, ehhez ragaszkodnak is, és továbbra is oda szeretnének járni az ígét meghallgatni, oda temetkeznek, nem akarnak onnan eltávozni, valamint a lelkipásztornak az adót megfizetik. Azonban azt is mondták, hogy az említett föld nem lelkési föld, hanem a gasztonyi kápolnáé, amit a vármegye is jóváhagyott. A keveredés onnan származhatott – ahogy a gasztonyiak írták –, hogy a tulajdonos Gasztonyi István saját maga egy vetésre odaadta a földet az előző lelkésznek, Falusi Mihálynak, de azt az egy év letelte után vissza is vették.

Bakos erre így válaszolt: „*A gasztonyi uraim, a szentegyház földét, mely gasztonyi határban vagyon elvonták tőlem, holott az előbbeni prédikátorok, antecessorum (elődöm) is pedig bírta, sőt pópista papok is bírták, most in profanum usum (világi használatra) akarják fordítani...*”

A zsinat végül úgy döntött, hogy amit egyszer Istennek szántak, azt nem lehet világi szolgálatra adni, ha tehát a földet elveszik Bakos Jánostól, akkor a lelkész megtagadhatja szolgálatát a gasztonyi hívektől, de még a környékbeli lelkészek szolgálatát sem vehetik igénybe a gasztonyiak.

Ugyanakkor a híveknek az előző lelkésszel is akadt problémájuk. Ugyanis Falusi Mihály özvegye panaszt tett, hogy elhalt férje fizetési hátralékát nem adta meg a gyülekezet. A helyiek a fizetési hátralékot elismerték, de mivel Falusi a földjeit még életében a helyiek megkérdezése nélkül zálogba adta, továbbá sok helyről pénzt kért, amit nem adott vissza, valamint bort hordatott. Azt felelték a hívek, hogy ha a kárt az özvegy megtéríti, akkor utána a fizetési hátralékot is kifizetik számára.

Egy Csöbör Benedek nevű gasztonyi embernek az ügye egészen Beythe püspök úr és a református zsinat elé került. Ez a Benedek igen rossz ember hírében állt a faluban. Nagyon rosszul éltek a feleségével. Felesége, Karol Imre Sophia nevű lánya egyszerűen mágiával vádolta meg az urát. A vádra tanúkat is szerzett. Kis Péter Miklós ezt vallotta:

„*Téltszaka is egynéhány ízben kikergette déren, fágyon és pusztá helyeken bujdosott... gyermekeivel egyetemben. Csak azért, mivel az éjen járó ördögösök közibük nem akart állani az asszony. Az Isten igéjét el akarta vele hagyatni, imádkozni nem engedte, sőt azon erőltette, hogy közibük álljon az ördögösöknek, avagy gyermekét közikben adja. És azzal fenyegette, hogy ha megfutamik még a csontjait is kihányatja a társaival. Gosztony István ugyanezen feleségével való háborgásáért vette volt egy lovát ezen Csöbör Benedeknek.*”

Egy másik jelentés szerint Csöbör egy Bakóné nevű asszonyságot is megfenyegetett és nemsokára Bakóné mindkét fia meghalt. Valószínű, hogy rontást küldött a két gyerekre.

Tanú volt Bakos Farkas gasztonyi bíró is, valamint Kovács Mihály rátóti céhmester is tanúskodott Csöbör ellen. Utóbbi Csöböréknél evett-ivott, eközben a házigazda kikergette a feleségét a házból és azt kiabálta, hogy még azon éjjel megöli. A céhmester egész éjjel ottmaradt a házban, nehogy az asszonynak bármi baja legyen.

Valamint Vági Istvánné is azt gyanította, hogy anyjának és testvéreinek a halála is Csöbör lelkén szárad. Azért, hogy őt magát ne bántsa, búzáat és nadrágnak való posztót is adott Csöbör Benedeknek.

Csőbör ügyét két bíróság is tárgyalta. Az egyházi bíróság a református zsinaton Csöbört excommunicálta, feleségét pedig a házasság köteléke alól felmentette, és szabadságot adott neki, ha újra férjhez akart menni. Így hangzott az ítélet: *„Ezen asszonyi állatot úgy, mint innocens personát (ártatlan személyt)... házassági köteléke alól felszabadítja.”*

A zsinat csak egyházi kérdésekben tudott dönteni, de egy világi per is indult Csöbör ellen. A világi bíróság a következő határozatot hozta:

„Mi pedig testi büntetését illeti, minthogy Isten a fegyvert a magistratus kezébe adta a jóknak oltalmára, a gonoszoknak büntetésére, tartozzék a magistratus tiszti szerint büntetni, az Istennek Mózes által való azon mondása szerint: A varázsló s szemfényvesztő embert ne hagyjad élni. Akár férfi, akár asszonyi állat legyen, ha azokban ördögi jóvendőmondásnak lelke leend, megölessenek minden okvetetlen. Aufer malum de medio. (Vesd ki a rosszat magatok közül.)”

Egy ilyen ítélet vége nem lehetett más, mint az, hogy Csöbör Benedeket kivégezték.

1630-tól a rábaszentmihályi gyülekezet (egyben Gasztony is) az evangélikus hitre tért a reformátust elhagyva. Erről Kanizsai Pálfi János püspök így írt: *„A rábaszentmihályi (a gasztonyit is) egyházat a lutheránusok pártoskodó keze nem éppen egyenjogúság alapján tőlünk jogtalanul elragadta. Ehhez segédkezet nyújtott Vas vármegye „kétszínű” főispánja, az evangélikus Nádasdy Pál.”*

A fenti időponttól megszűnt a református gyülekezet Gasztonyban, Bakos János lelkész az eset után kercai lelkész lett.

Gasztony református lelkészei

Körmendi Mihály: 1618–1619

Falusi Mihály: érkezésének ideje nem ismeretes –1623

Bakos János: 1623–1630⁹⁵

Az evangélikus hitre való áttérést Hertelendy Ádám is szorgalmazta, akit hithű lutheránusként említhetünk. A Hertelendy család birtokos volt Gasztonyban. A család Zala megyéből származott, de Vas vármegyében már a XVI. században tisztségeket vállaltak. A Hertelendy család csakúgy, mint más nagyobb nemesi család, egy kis földbirtokért cserébe hajlandó volt áttérni a katolikus hitre. A családról azt jegezték fel, hogy az 1700-as években már a Katolikus Egyház legnagyobb jótevői voltak.

Gasztony evangélikus lelkészei

Zdanensis Mihály: 1630–1632

Sutoris Mihály: 1632–1642

Hegyi Ádám: 1642–1646

Horváth György: 1646–1651

Sági György: 1651–1655 Sági Györgyöt alesperesnek is megválasztották (a főesperes Regini Márton volt).⁹⁶

A rábaszentmihályi templomot és a filiához tartozó gasztonyi templomot körülbelül 100 év után, 1672-ben kapták vissza a katolikusok, az ellenreformáció és templomvisszavételek első nagy hulláma idején. Ugyanakkor a Kazó-féle vizitációból kiderül, hogy 1697-ben még, templomvisszavétel ide vagy oda, 237 lakosból csak 107 volt katolikus, a többség protestáns. A katolikus hitre való áttérés tehát nem ment egyik napról a másikra.

Viszont egy 1779-es felmérés szerint már 469 katolikus és mindössze 4 evangélikus élt Gasztonyban. Tehát majd' 100 esztendő alatt szinte teljesen katolikus vallású lett a falu.

Reformáció Viszákon

A reformáció kezdetétől 150 évig Ivánc anyaegyház filiája volt. 1698-ban már Nagyrákoshoz tartozott. Hodosi Sámuel püspök Ivánc-on végzett egyházlátogatásakor ezt jegyezték fel Viszákról: *„Nb. Viszákiak régenten ide tartozók voltak s minthogy ide is temetkeztek végére menvén ide kell őket applicálni. Kilenc gazda lakik rajta.”*⁹⁷

1951-től Kistrákoshoz tartozik, de a nagyrákosi lelkész látja el a kistrákosi híveket.

Temetők a csákánydoroszlói plébánia területén

Csákánydoroszló

Csákánydoroszlóban jelen pillanatban egy temető van, a templom mellett, annak északi oldalán. Van egy temető a régi Rábadoroszlóban (ma Doroszló) is, mégpedig a falu belterületének keleti peremén. A temetőt elvileg már nem használják, de egy-két rátemetés még előfordul. A doroszlóiak is a nagy temetőben temetkeznek.

A legrégebbi, már régen megszűnt temető pedig a volt Batthyány kastély mellett helyezkedett el. Erre bizonyíték, amikor 1728-ban a kastély mellé még két szárnyat építettek, akkor az alapásás során emberi csontokat találtak, valamint 1953-ban, amikor a vízvezetéket kötötték be a kastélyba, szintén kerültek elő emberi maradványok. 1965 óta csak a templom melletti temetőbe temetkeznek a csákánydoroszlóiak.

1968-ban Csaba József egy tanulmányában írt a temetőről, illetve a temetkezési helyekről, szokásokról. Ezt idézem most fel.

A csákánydoroszlói temető

Szovjet katonai sírok a csákányi temetőben

A doroszlói temető

Általában idősebb asszonyok keresték, és keresik fel most is a temetőt. Felkeresték szeretteik sírját, a sír mellett elmélkedtek, beszélgettek betegségükről, gondjaikról. Az idős, beteges asszonyokra jellemző volt, hogy előkészítették azt a ruhát, amiben eltemették őket. Régebben a beteget a családtagok ápolták, orvost nem hívtak, mondván: „*U sé lehet rajta segítenyi!*”

Horváth Károly (Birka) nem vette be az orvosságot, azt mondta: „*Ha meghalok, meghalok, eviúsznek a bihalok.*” Néhány nap múlva meg is halt.

Az utolsó órák:

Ha az illető nem hirtelen halt meg, hanem hosszabb ideje betegeskedett, akkor a végórái előtt papot hívtak hozzá, hogy feladja rá az utolsó kenetet. Míg a pap kérkezett, a rokonok kitakarították a házat, tiszta ágyneműt húztak, a beteget pedig felöltöztették fehérbe. Az ágy elé tettek egy asztalt, az asztalra tettek két gyertyát, a gyertyák közé pedig egy keresztet. Mikor kérkezett a pap, meggyóntatta a beteget és feladta az utolsó kenetet. Az utóbbit úgy csinálta, hogy a beteg ajkára, homlokára és a tenyerére szentelt olajba mártott vattával keresztet rajzolt. A halál beállta előtt valamelyik családtag egy égő szentelt gyertyát tett a haldokló kezébe.

A végtisztesség megadásának kezdete:

A halál beállta után a halott szemét pénzzel lenyomták, állát ruhával felkötötték, mondván, hogy különben nem lesz szép halott. Miután ez megtörtént, imádkozni kezdtek az elhunyt mellett, majd ennek befejeztével elmentek az öltöztető asszonyért. Régebben Drákszerné (Fekete Jánosné) volt az öltöztető. Feketéné halála után egy darabig az akkor 70 éves Gájger Kati öltöztetett. 1968 után pedig Fóth Vilmosné öltöztette a halottakat. A halottra alsó- és felsőruhát, valamint cipőt adtak. A fiatal holtakat fehér, az időseket fekete ruhába öltöztették fel addig, míg meg nem merevedtek. Az öltöztetés után hívták a halottkémet, aki kiállította a halotti anyakönyvi kivonatot. Amikor ez megvolt, a családtagok elmentek a paphoz, ahol a plébános kitűzte a teme-

tés idejét, valamint kiharangoztatta a halottat. Ha az elhunyt gyerek volt, akkor egy percig, ha nő, akkor két percig egy megszakítással, ha férfi, akkor három percig harangozták két megszakítással. A halottat naponta kétszer harangozták ki. A sírhelyért akkoriban 50 Ft-ot kellett fizetni. A sírásó díja 200 forint volt. 1968 előtt nem volt a faluban ravatalozó, csak egy kis hullaház volt, ahol többek között bonceszközöket tartottak, valamint ott tárolták az úgynevezett Szent Mihály lovát, amin a halottat vitték a sírhoz.

Régebben a halottat otthon, a szobába ravatalozták fel. A koporsót az akkori helyi asztalossal csináltatták. Az utolsó ilyen mester Fekete János (Drákszer) volt, előtte Skalák József volt a koporsókészítő. A koporsó színe gyerek esetén fehér, fiatal elhunyt esetén világosszürke, középkorú esetén barna, míg idős halott esetén fekete színű volt. 1953 óta a koporsókat a körmendi temetkezési vállalatnál vették. A koporsót a szoba közepére tették két stokedlira. Ebbe fektették a halottat. Feje alá sziaccsal töltött vánkost tettek. A halott fejére fejfedőt helyeztek. Nyáron volt egy hiedelem, amikor is a koporsó alá vizestálat tettek, és a hiedelem szerint a tál leszívta a halott szagát. A halott mellé különböző tárgyakat helyeztek, elsősorban imakönyvet és olvasót, de voltak különös tárgyak is. Például özvegy Horváth Józsefnének (Bözsének) halála előtt az volt a kívánsága, hogy halála után tegyék melléje a koporsóba ura katonai képét is. Aki le akarta róni kegyeletét a halott előtt, az a háznál megtehetette, a halottat beszentelhetette. Ilyenkor kereszt alakban háromszor szentelik a halottat. A családtagok és az idős asszonyok a temetésig esténként virrasztottak a koporsó mellett, közben énekeltek, imádkoztak. 1890-ig Németh János, 1942-ig pedig Szabó János (Fülöp) volt az előénekes.

Régebben mindössze két koszorút készítettek a családtagok. Egy kisebbet, amit a fejfára tettek és egy nagyobbat, amit a koporsóra helyeztek. 1965-ig egyetlen koszorúkészítő volt a faluban, mégpedig Trummer Rudolfné, később többen is elkezdtek foglalkozni koszorúkötéssel.

A temetés régen:

A pap a ministránsokkal és a kántorral egyetemben elindult a halottas házhoz. Az út során egész végig szólt a lélekharang. Mikor odaértek a halottasházhoz, az asztalos beszegezte a koporsó fedelét. Utána a koporsót kivitték az udvarra és rátették a Szent Mihály lovára. Ekkor kezdődött ott, a ház udvarán a búcsúztatás. Szokás volt, hogy a szertartás alatt egy családtag elengedte a teheneket, majd a szertartás végén újra a jászolhoz kötötte őket. A búcsúztatást követően elindult a menet a temetőbe. Elöl ment egy gyerek, aki vitte a feszületet. A feszületen rajt volt egy szalag, amit később a sírba dobtak. A feszületet vivő gyerek után szintén gyerekek mentek, akik a koszorúkat vitték. Utánuk mentek négyes sorban a férfiak, akiket a sírkeresztet vivő legény követett. A legény után vonultak a ministránsok, majd a plébános és a kántor következett. A plébános után a koporsóvivők, majd a rokonok, családtagok, legvégül pedig az asszonyok következtek. Az elhunytak koporsóját általában a tűzoltók vitték, kivéve, ha a halott gyerek, iparos vagy fiatal volt. Nyáron, ha a halottnak már bűzös szaga volt, a koporsót vivők a szabad kezükben fodormentalevelet fogtak, és az út során azt szagolgatták. Maga a temetés kétféle volt, egyszerű és vesperás. Utóbbinál a szertartás bővebb, ünnepélyesebb volt. A szertartás második része a templomban zajlott, ahol a pap szentmisét celebrált az elhunyt tiszteletére. Itt beszentelték a halottat. A szertartás után elmentek a temetőbe, ahol a pap beszentelte a sírgödröt és a koporsót is. Végül imát mondott a következő halottért. Ezután csak a rokonok és a közeli hozzátartozók maradtak a sírnál, a többiek hazamentek. A behantolásnál ugyanis már csak ők szoktak részt venni. A temetés végén a családtagok több liter bort vettek a kocsmában a halottvivőknek szolgáltatásaikért. Ha a tűzoltók vitték a halottat, akkor a pénzüket is a kocsmában kapták meg.

A temetés után halotti tort tartottak a háznál, ahol a rokonok ettek-ittak, zene nélkül. A temetés utáni reggelen vagy pedig a halál évfordulóján a családtagok misét mondattak az elhunyt lelki üdvéért.

1965-ben felépült a ravatalozó. Azóta a temetések rendje és menete is megváltozott, és az a temetési mód zajlott, ami mostanság is tendencia.

Azokat a halottakat, akik nem természetes halállal haltak meg a falu külterületén, gyilkosság áldozatai lettek, vízbe fulladtak vagy öngyilkosok lettek, azokat ott temették el, ahol megtalálták őket, mondván, hogyha beviszik őket a temetőbe, büntetésül a jég elveri a határt. Egy ilyen esetről hiteles elbeszélés is ránk maradt. E szerint élt a faluban egy szép parasztlány, akibe a gróf mindkét vadásza egyaránt szerelmes volt. Nem tudták eldönteni, hogy melyiküké legyen a lány, ezért kicsalták az erdőbe és agyonlőtték, majd mindketten öngyilkosok lettek. Mindhármut a tragédia helyszínén temették el. Aki arra járt, mindig letört egy gallyat egy fáról és a sírra dobta. Évente egyszer pedig az így összegyűlt faágakat meggyújtották a síron. Szokás volt régen, hogy az elvetélt csecsemőt vagy azt, amelyik keresztelés nélkül halt meg, a temető szélén temették el.

A temető napjainkban:

A mostani temető három hold nagyságú, délről északi irányban hosszan elnyúló. A temető közepén egy út vezet. Az úton két nagy temetőkereszt található. Az egyiket 1909-ben Törő Mihály és neje, Bedőcs Anna állíttatták, a másikat 1871-ben Noe Antalné született Reizinger Erzsébet hagyatékából, adakozásból építtették. A régi sírok a rátemetkezés miatt eltűntek. A legrégebbi sír több mint 200 éves, 1801-ben temették oda Colson János francia menekült papot. 1856-ban Lentz Ignác plébános temetkezett a temetőbe, de a templom bővítésekor ráépítettek a sírjára, így most a volt plébános valahol a templom alatt nyugszik. Kezdetben a papokat a templom mellé temették, később már őket is a hívek között helyezték végső nyugalomra. A temető felső részének közepén van Udvardy Ferenc, Tulok József és Németh Ödön volt plébánosok nyughelye. Régen a papok mellett a gazdagabb embereket is a templom mellé temették. Ilyen volt az 1849-ben a templom mellé temetett Haám Anna. A Batthyányak a

családi sírboltba temetkeztek, kivéve két személyt, akik a csákánydoroszlói temetőben nyugszanak. Az egyikük gróf Taxis Jánosné született Batthyány Ágnes, aki 1920-ban halt meg. A másik pedig, id. Batthyány Iván, aki 1935-ben hunyt el. Őt Németújvárott akarták eltemetni, de mivel akkor Németújvár már Ausztriához tartozott a trianoni döntés miatt, a gróf nem akart idegen földben nyugodni, ezért kérte, hogy Magyarországon temessék el. A templom mellett, a bejárat oldalán egy nagyobb kriptá található, ide a faluban állomásozó ulánusok parancsnokának családtagjait temették. A kriptával szemben van a falu egykori módosabb embereinek nyughelye, ide temették az Udvardy és a Szabó család elhunyt tagjait. A temetőben temettek el hét szovjet katonát, akik a felszabadító harcok során estek el. Egy elesett német katonát a csata után a helyszínen, valamelyik mezőszélen temették el, azonban a háború után exhumálták, és a csákánydoroszlói temető szélén helyezték örök nyugalomra.

A régi sírkeresztek közül a fából készültek már mind elkorhadtak, az öntöttvasból készültek közül azonban néhány még áll és megtekinthető. Régen a párttagok és a katonák sírját kereszt nélküli fejfával jelölték meg, temetésükön pedig nem volt pap. Aki nem volt római katolikus, hanem más vallású volt, annak nyughelyét nem jelölték meg fejfával. 1968-ban vette kezdetét az a szokás az országban, hogy a párttagokat a szovjet katonák mellé temették. Csákánydoroszlóban egy ilyen volt, 1968-ban Bálint Antalt temették a szovjet hősök mellé.

Csaba József ezzel fejezte be a temetőről szóló írását: *„A temető mindig szép, gondozott, de legszebb Mindenszentek napján. Ekkor az égő gyertyák ezrei dicsőfényként világítják meg a virágerdőbe borított temetőt. Másnap Halottak Napján szentmisét tartottak a háborúban elesett emberekért.”*⁹⁸

A Csákánydoroszlóban eltemetett papok névsora:

Lentz Ignác, Németh Ödön, Tulok József, Udvardy Ferenc.

Lentz plébános sírja nincs meg, mivel közvetlenül a templom mellé temették és a templom bővítése után a sír a templom alá került.

A temető egyik keresztje

Németh Ödön sírja

Tulok József sírja

Udvardy Ferenc sírköve

A magyarbüksi temető

Ha a Magyarbükös falunév etimológiáját nézzük, akkor megállapítjuk, hogy a falu nevét a magyar népnév és a bükk szó -s képzős „bükös” származékának összetétele adja. A bükk szó valószínű, hogy egy fafajtából, a bükk fából ered. Elpusztult vagy megszűnt falvaink egyike Vas megyében, a körmendi járásban, 3,5 kilométerre északra Csákánydoroszlótól. Az 1898-as Vas vármegye térképén Lovaszad és Taródfa között jelölik Magyarbüksöt.

A határ túloldalán pedig Németbüks helyezkedett el. A II. világháború előtt itt még nótaszó hallatszott a kocsmából és működött a malma is. Magyarbüks falu a kezdetektől Csákány része volt. Így története egybefonódott Csákány történetével. Külön történetet írni róla nem lehet. Lakói nagyrészt német anyanyelvűek voltak.

A háború befejezése és a náci hatalom bukása után a megtorlás időszaka következett. A Magyarországon kialakuló kommunista hatalom azonnal megkezdte a háborús bűnösök keresését, és meg is találta a Magyarországon élő németek személyében. A kormány a parlament elé terjesztette az országban élő németiség kitelepítését.

Akkoriban nemcsak a kormány, de a lakosság is a kitelepítések mellett tette le a voksát, ezt bizonyítja az a felmérés, miszerint Magyarország 70 százaléka támogatta a németek kitelepítését. A parlamentben egyre több képviselő követelte a kitelepítést, majd hivatalossá is tették a dolgot, amikor kérték 200.000 német Magyarországról való kilakoltatását, amire a potsdami határozat igenlő választ adott. Tolna megyében kezdődtek a kitelepítések 1946 januárjában, és 1946. július 1-ig be is fejeződtek. Mindenkinek mennie kellett, aki németnek vallotta magát, németesítette a nevét, német katona, német anyanyelvű vagy a Volksbund tagja volt. Végül a kitelepítések 1946. november-december környékére teljesen leálltak. Összesen mintegy 180–200.000 németet távolítottak el az országból.

Magyarbüks német lakói egy éjszaka alatt hagyták el hazájukat, mindenüket hátrahagyva 1946-ban. A maradottak közül sokan Csákányba költöztek, sokan máshova (például Kemestaródfára). A házak

anyagát széthordták, vagy lebontották és másutt felépítették. Amikor 1958-ban Tóth Rozália is elköltözött a faluból, akkor vált Magyarbüks teljesen lakatlanná. (Tóth Rozália a körmendi várkerti iskolában volt hivatalsegéd. A lakásuktól a vonatállomásig minden nap 3,5 kilométert kerékpározott. Már évekkel az elköltözése előtt foglalkoztatta a költözés gondolata, de nem talált magának házat.)

Határfalu lévén ezt a települést is „fokozottan kellett védeni”, úgy, mint Kemestaródfát. Ez a védelem előbb az aknazárat, később az elektromos határzárát jelentette. A vasfüggöny 1968-ban borult Magyarbüksre, ahol akkor már nem éltek emberek. Végül a falu egy határőrizeti pont lett.

Házasultak vegyes anyakönyve I. kötet. Pg. 186.

1760. szeptember 8-i bejegyzés: Andream Udvari ex Bükös cum honeste virgine Barbara Mari ex csákán. Tanuk: Georgius Ruk et Barbara Kárlovics.

Házasultak anyakönyve II. kötet. Pg. 36.

1837. november 22-i bejegyzés: Copulati sunt: Alexander Horváth 23 éves katolikus. (szülei: Georgius Horváth, és Mari Sárközi) és Anna Farkas 17 éves zingari (szülei: Georgius Farkas, és Anna Oláh) ex Zsámánd.

1836. február 6. Hujber Mihály 27 éves kovács (szülei: Hujber János és Trezsi) és Antési Klujber 22 éves katolikus. (szülei: Klujber József és Borbála) A házasultak születési helye Büks. A házasság után a fiatalok Gasztonyban telepedtek le.

1850: Hujber Antal és Németh Julianna

1854: Joannes Huber és Barbara Urbán

Házasultak anyakönyve III. kötet, pg. 3-4.

1866. november 7. Franciscus Vunderlich inquilinus és Catharina Csitkai ancilla (szülők: Josephus Vunderlich és Rosalia Meichl a férfi részéről, és Georgius Czitkai és Elisabetha Molnár a lány részéről) Tanúk: Michael Horváth és Josephus Volf.

1869: augusztus 13. Hrozek Antal 30 éves római katolikus uradalmi vadász, (szülei: Hrozek János és Bürger Erzsébet) és Hoffman Mari 32 éves római katolikus, a várban segédfőzőnő (szülei: Hoffman Antal és Unger Rozália).

1879. május 5. Máyer Elek római katolikus özvegy sertéspásztor és Kováts Julianna néhai Vorniyk György özvegye.

1892. május 3. Bárdos Elek uradalmi gazdatiszti írnok, római katolikus nőtlen. Született 1863. február 7-én. Lakóhelye Csákány. A vőlegény első neve Schreiner volt, amit később Bárdosra változtatott (szülő: Bárdos Mária hajadon) és Hoffmann Szerafian római katolikus hajadon, kisasszony. Született Magyarbüksön, 1863. szeptember 29-én. Lakóhelye Csákány. (szülő: Hoffmann Mária hajadon).

A halottak anyakönyvében szereplő magyarbüksi nevek:

Juditha Volf 1863.

1873 Adolf. Unger Terézia zsellérnő törvénytelen fia. Született 1873 Magyarbüks. Eltemetve Csákányban 1873. június 20. A halál oka sorvadás.

Hoffmann Mária. Hrozek Antal uradalmi vadász felesége. 64 éves, Magyarbüksön született. Csákányban lakott, és ott is temették el. A halál oka anyaméhrák.

Özv. Fálman Sándorné, született Reisinger Rozália. 70 éves volt, Magyarbüksön született, Csákánydoroszlóban temették el 1940. január 20-án.

A magyarbüksi temetőben 1924 és 1945 között eltemetettek az állami anyakönyv alapján. Orbán Róbert kutatásait követve:

(Az elhunytak szüeleire vonatkozó adatokban van némi ellentmondás és pontatlanság. Ennek oka, hogy az adatokat bemondás alapján rögzítették. A bejelentő pedig nem is mindig a legközelebbi hozzátartozó volt. Így fordulhat elő pl. hogy Lóder Hermán, illetve Lóder Hermánné esetében egyaránt Garger Erzsébet került az „anyja nevéként” feltüntetésre.)

Tehát az én ismereteim szerint a magyarbükcsi temetőben utoljára a 87 éves Geider Károlyt temették el. Az elhalálozás napja: 1945. május 27. volt.

- 1924. okt. 30. Reisinger Antal, 82 éves. Felesége Szájer Anna, apja néhai Reisinger Fülöp, anyja néhai Deutsch Anna.

- 1926. nov. 16. Bezlanovits Ernő, 2 éves. Apja Bezlanovits Ernő, anyja Groholoczki Julianna.

- 1927. okt. 30. Unger Ferenc, 67 éves. Felesége Harer Julianna, apja Unger Ferenc.

- 1933. ápr. 2. Lóder Hermán, 72 éves. Felesége Deutsch Zsófia, apja néhai Lóder Ferenc, anyja Garger Erzsébet.

- 1933. ápr. 22. Lóder József, 1 hónapos. Apja Lóder Rudolf, anyja Stoicsics Mária.

- 1934. febr. 6. Wolf Hermánné sz. Zittermann (?) Zsuzsanna, 69 éves. Férje Wolf Hermán, apja Zittermann (?) Krisztean, anyja Klepeisz Franciska.

- 1936. febr. 5. Unger József, 45 éves. Felesége Osvald Rozina, apja néhai Unger Ferenc.

- 1936. október 29. Unger Juliánna, 6 éves. Apja Unger József, anyja Osvald Rozina.

- 1937. április 26. Tschandl Miklós, 81 éves. Apja néhai Tschandl Antal (hagensdorfi illetőségű, osztrák állampolgár. Magyarbükson hallt meg, de bizonytalan a temetés helye.)

- 1938. február 21. Geider Károlyné sz. Urbán Terézia, 67 éves. Férje Geider Károly, apja néhai Geider Károly, anyja néhai Deutsch Mária.

- 1938. május 9. Wolf Hermán, 75 éves. Felesége Zittermann (?) Zsuzsanna, anyja néhai Wolf Ida.

- 1941. szept. 20. Schalk Teréz, 1 napos. Apja Schalk Pál, anyja Luka Szabina.

- 1941. szept. 28. Luka Józsefné sz. Parl Karolina. Férje Luka József, apja Parl György, anyja Wolf Cecília.

Kopjafa a magyarbüksi temetőben

- 1942. dec. 8. Lóder Hermánné sz. Deutsch Zsófia, 76 éves. Férje néhai Lóder Hermán, apja néhai Deutsch Antal, anyja néhai Garger Erzsébet.
- 1943. dec. 27. Wolf Ferencné sz. Gráf Mária, 31 éves. Férje Wolf Ferenc, apja Gráf Erasmus, anyja Wiener Rosalia
- 1945. január 31. Wolf Antal, 73 éves. Felesége –, apja Wolf Félix, anyja Wolf Cecilia.
- 1945. május 27. Geider Károly, 87 éves. Felesége néhai Orbán Teréz, apja néhai Geider Kajetán, anyja néhai Wolf Franciska Julianna.⁹⁹

A rendszerváltás csak annyi változást hozott, hogy a szögesdrótot úgy, ahogy eltávolították, de Magyarbükös története ezután sem vett kedvező fordulatot. Erre 2008-ig kellett várni. Ekkor a Csákánydoroszlói Civil Szervezet Közhasznú Egyesület felkarolta Magyarbükös ügyét. Osztrák barátaikkal közösen megtisztították a gáztól és a szögesdrótmaradványoktól a temetőt és a hozzá vezető mintegy egy kilométeres utat. 2011 novemberében a civil szervezet sikeres pályázatot nyújtott be a Leader programba és 3.478.196 forintot nyert a temető és a környékének rekonstrukciója gyanánt. A temetőhöz vezető egy kilométeres utat lekavicsozták, a temető és az út környékére dísznövényeket ültettek, padokat és kukákat helyeztek ki. A temető közepére egy kopjafát állítottak, emléket állítva a halottaknak és a menekülteknek. Horváth István csákánydoroszlói polgármester javaslatára pedig egy jelképes hidat helyeztek a határra, melyet a 23-i ünnepségen az összetartozás és a szabadság hídjának is neveztek. Az ünnepélyes újraszentelésre június 23-án, vasárnap került sor. Az ünnepség kezdetén Orsos Zoltán és Walter Rudy plébánosok közös istentiszteletet tartottak, melynek végén közösen felszentelték a temetőt és a kopjafát. A szentelés alatt elhangzottak azon emberek nevei, akik a magyarbükösi temetőben nyugszanak. A hatalmas érdeklődés mellett lezajlott ünnepségen megjelent az a 91 éves osztrák néni, aki még él azok közül, akik 1946-ban eltávoztak a faluból. Ünnepi beszédet Bálint

Sándor, a civil szervezet elnöke, osztrák részről pedig Karl Böö mondott. Mindketten az összefogást méltatták és történelmi jelentőségűnek tekintették az újrászentelés napját. A programot színesítette a Csákánydoroszlói Vegyeskar és a reinersdorfi kórus előadása. Az ünnepség végén mindkét énekkar felállt a hídra és közösen énekelték el Európa himnuszát, az Örömodát. A felemelő ünnepség közös beszélgetéssel zárult.

Ivác

Ivác község temetője az 1400-as évek elejétől, a templom első említésétől kezdve 1777-ig, Mária Terézia rendeletéig a templom körül helyezkedett el. Erről a Kazó- és a Batthyány-féle vizitációk is bizonyosságot adnak.

Kazó (1698): „*A temető a templom körül van, részint természetes árok határolja, részint vadrózsabokrokkal és kézzel ültetett, körülnyírással gondozott sűrű gyepűvel van körülvéve. A temető előtt felállított faoszlopra tett haranggal harangoznak.*”

Az ivánci temető

Sigray sírkert

Sigray Fülöp síremléke

Szovjet katonai sírok
az ivánci temetőben

Végh József nyughelye az ivánci
altemplomban

Batthyány (1758): „*A temető a templom körül van elég széles, kerítéssel övezett, ahol eretnekek (protestánsok) nem temetkezhetnek. A temetőt a tanító gondozza, virágokat és különféle terményeket (zöldségeket) ültet benne.*”

Mint már említettem, a temető 1777 után, Mária Terézia rendeletét követően alakult ki a mai helyén. A temető kelet-nyugati, míg a ravatalozó észak-déli tájolású. A temető rendezett, a ravatalozót 2012-ben újították fel, bővítették ki. A temető közepén helyezkedik el a kereszt, mely szintén felújított, gondozott. A temető kapuján belépve jobbra találhatóak azoknak a szovjet katonáknak a sírjai, akik az 1945. március végi felszabadító harcokban vesztették életüket Ivánc környékén. A katonák sírjai előtt találhatóak azon dolgozók sírjai, akik a Sigray család uradalmában végeztek munkát. Többek között erdész, intéző és jegyző nyugszik ezekben a sírokban. A sorok végén találhatóak a gyereksírok, sajnos elég sok van belőlük az ivánci temetőben.

Ha a kapun belépünk és balra fordulunk, ott találjuk a felújított ravatalozót. A ravatalozó mögött helyezkedik el az urnafal, ahova elsősorban a szociális otthonban elhunytakat temetik. A ravatalozótól nyugatra régi sírokat találunk, köztük két pap, Bossányi Ferenc és Pallos János sírját. A papok sírja előtt található az ivánci temető legnevezetesebb helye, a Sigray sírkert. A kis fakerítéssel körbevett sírkerten belül Sigray Fülöp maradványait fedi a legnagyobb síremlék, mely felett egy nagy kereszt is található. Fülöp sírhelye előtt több kisebb Sigray síremlék található, nagyrészüket francia felirattal.

A temető közepe körül találjuk Szöllősy Antal kántortanító síremlékét, aki 1864 és 1908 között volt tanító a faluban és az ivánciak nagyon szerették. Síremlékét Ivánc lakossága 1996-ban újjátalta fel.

Az ivánci templom altemploma is több ember temetkezési helyéül szolgál. Az altemplomba belépve, a bejáratról jobbra kétoldalt vannak a nyughelyek. Itt található Végh József plébános nyughelye is.

Az Iváncon elmetett papok:

Bossányi Ferenc, Pallos János és Végh József.

Bossányi Ferenc és Pallos János atyák sírja az ivánci temetőben

Hegyhátszentmárton

Ami a hegyhátszentmártoni ősi temetőt illeti, annyit tudunk róla, hogy a templom körül helyezkedett el, mint a középkori temetők általában. A templom a falu közepén volt. A Kazó-vizitációban (1698) ezt olvashatjuk róla: „*Temető körülötte van (a templom körül), nyitott (kerítetlen) és útja van.*”

A mai szentmártoni temetőről annyit tudunk, hogy az 1200-as évek idején az akkori templom volt a helyén. A templom megszűnése után, illetve Mária Terézia 1777-es rendelete után alakult ki a temető mai helye.

A hegyhátszentmártoni temető és a sírok gondozottak. A temető közepén található a kereszt. A ravatalozó a temetőn kívül, a bejárattól jobbra található.¹⁰⁰

A hegyhátszentmártoni temető

Gasztony

Gasztony ősi temetője a többi faluéhoz hasonlóan a templom körül helyezkedett el. Az új temetőt 1777-ben létesítették, melyről az 1802-es vizitáció számol be: „*A temető a falun kívül van. 1777-ben létesült és áldotta meg, a filia népe köteles a benne álló megáldott (fölszentelt) keresztet állapotában megtartani.*”

A gasztonyi temető is több híres-neves ember végső nyughelyéül szolgál a síremlékek tanúsága szerint. A temetőben nyugszik Boros Lajos császári és királyi ezredes, a Radeczky magyar huszár regiment parancsnoka. Szintén a Boros család tagja volt Boros József úr, a Szent István-rend vitéze, aki 1889-ben távozott az élők sorából és akit a sírkő felirata szerint felesége, Hertelendy Judith gyászolt. Az utolsó Boros-emlék a temetőben Boros Edéné született Bárány Hildprand MATHILDÉ, aki 1874-ben halt meg. Megtalálható a temetőben Zachar Mihály emlékműve is, melynek tetején több katonai jelvény található, viszont feliratából már csak vélhetően felesége, Ottilia keresztnéve látszik.

Gasztonyi temető szolgál Széll Kálmán és Vörösmarty Ilona fia, Széll Ferenc nyughelyéül, aki 22 éves korában, nagyon fiatalon hagyta itt a földi létet. A sírkőbe egy kis búcsúzó verset is írtak a gyászolók: „*Sírjánál virraszt a szülék fájdalma, fioknak éltet előbb, most e gyászkövet adni mi kin.*”

A régi nemesi családok közül a Cseh családnak (birtokosok voltak az Őrségben és Gasztonyban) is van halottja a gasztonyi temetőben. Cseh József és felesége, Hertelendy (keresztnév nem olvasható) nyugszik egy sírban, aki 1848-ban távozott az élők sorából.

A temető egyik legszebb síremléke egy neogót kereszt, mely alatt Friderika Andrea, született Mader hamvai nyugszanak.

A temető mai látképe teljesen más a XIX. századihoz képest. A gasztonyi temető a falu szélén helyezkedik el, ápoltság és gondozottság. A halottasház felújított, a mai kornak megfelelő. A temetőben egy II. világháborús hősi halott nyugszik, egy szovjet katona, aki a felszabadító harcok során vesztette életét. A síremléknek az a különlegessége,

A gasztonyi temető

Szovjet hősi halott katona sírja

Szakáll József sírhelye

Szalai Géza nyughelye

hogy a feliraton nagyszerűen olvasható a katona neve. Ritka az ilyen hősi katonai sír, ahol a puszta sírkövön kívül az is látható, hogy ki nyugszik a sírban. A XX. századi szokásoknak megfelelően a gyerekeket és az öngyilkosokat a temető szélén helyezték örök nyugalomra.¹⁰¹

Gasztonyban eltemetett papok:

Szakáll József és Szalai Géza.

Felsőmarác

A régi maráci temető a szokásoknak megfelelően a templom mellett-körül helyezkedett el. Ennek bizonyítéka a maráci pestis története, amelyből kiderül, hogy a pestisben elhalt embereket a templom déli oldalán temették el, igaz külön a temetőben lévő többi elhunytól.

Ami a temető mostani helyzetét illeti, a felsőmaráci temető a falu közepén helyezkedik el, a templom mögött. Kelet-nyugati tájolású csakúgy, mint a templom és a ravatalozó. A temető, a ravatalozó és

A felsőmaráci temető

a sírok gondozottak. Az urnafal a ravatalozóba beépítve, annak külső, nyugati felén található. A kereszt a temető közepén helyezkedik el. (Leírása a keresztelnél megtalálható.) A temetőben II. világháborús hősi sírok nem találhatóak. Egy 56-os hősi halott viszont nyugszik a maráci temetőben. Tánczos Istvánról van szó, aki az 56-os események alatt volt sorkatona és a székesfehérvári laktanyában szolgált. Amikor a szovjetek megostromolták a laktanyát, Tánczos István halálos sebet kapott. A temetőben nyugszik még dr. Sütő Kálmán országgyűlési képviselő, a falu szülötte, aki 2013-ban távozott az élők sorából.

A temetőben több gyereksír található, ugyanakkor érdekesség, hogy ezek a sírok nem a szokott módon, a temető valamelyik szélén vagy végén találhatóak, hanem a temető közepén. Nagyon valószínű, hogy valamikor az volt a temető vége, ahol a gyereksírok találhatóak, csak a temetőt helyhiány miatt nyugati irányban bővítették. Így kerültek a gyereksírok a temető közepére.

A felsőmaráci temetőben plébános nem nyugszik.¹⁰²

Tánczos István sírja

Kemestaródfa

Kemestaródfán két, a mai napig is használatban lévő temető található. Az egyik a taródfai, a másik pedig a kemesmáli falurészben.

A taródfai temető nem a templom környékén, hanem a falu közepén helyezkedik el, távol a templomtól. Kelet-nyugati tájolású. A temetői keresztet 2008-ban újítták fel, fából készült, faragott kereszt, mely a régi kőből készült kereszt helyét vette át. A ravatalozó a kornak megfelelő állapotban van. A sírok rendezettek. A temetőt kerítés, sövény és fenyőfák veszik körbe. A temetőben híres-neves ember nem nyugszik. A temető szélén megtalálható egy szovjet katona sírja, aki az 1945. április eleji felszabadító harc során vesztette életét. A régi szokásoknak megfelelően a gyereksírok a temető szélén (ha szembe állunk a ravatalozóval, akkor a bal szélén) helyezkednek el. Megemlítenédő, hogy a taródfai temetőben feltűnően sok a gyereksír.

A kemesmáli temető egy kicsi, de használatban lévő temető, megfelelő infrastruktúra nélkül. A sírok kelet-nyugati tájolásúak, a ravatalozó viszont észak-déli tájolású. A temető és a sírok gondozottak, rendben vannak. A temetői kereszt megfelel a kor követelményeinek, 2010-ben a Kovács család és a Miród-forrásért Egyesület jóvoltából újítták fel. A temetőkapu új, faragott fából készült 2010-ben. A temetőben hősi halott nem nyugszik, ellenben egy az 56-os forradalomhoz kapcsolódó elhunyt van benne. Oláh Sándorról van szó, aki az 1956-os forradalom leverését követően szerelmével át akart szökni a határon. A szökést itt, Kemestaródfánál próbálta meg, de elfogták a katonák. A fiatalember azonban a várható retorziók elől a halálba menekült, méreggel öngyilkosságot követett el. A barátnője is megpróbált öngyilkos lenni, de őt a körmendi kórházban megmentették. Oláh Sándort a kemesmáli temetőben helyezték végső nyugalomra. Sírja rendezett.¹⁰³

Kemestaródfán eltemetett pap:

Szeifert József

A kemencsai temető

Szovjet hősi halott katona sírja a kemencsai temetőben

Oláh Sándor sírja a kemesmáli temetőben

Szeifert József sírja

A kemesmáli temető

Viszák

Viszák község régi temetője Bali Tibor egyházközségi elnök elmondása szerint a mostani Tündérkert alatt volt, sőt még azelőtt a falu elején is volt egy temető, amit most erdő borít.

Mária Terézia 1777-es rendelete után alakult ki a temető a mostani helyén. A temető a ravatalozóval együtt észak-déli tájolású. Környezete, valamint a sírok rendezettek, nagyon szépen karbantartottak. A temetőkapun belépve, jobbra találhatóak a régi sírok, ahova már nem temetkeznek. Ebben a részben található meg a temető felújított keresztje.

A bejárattól balra található három gyereksír, érdekességük, hogy a viszáki temetőben a gyereksírok a többi temetővel ellentétben központi helyen találhatóak. A gyereksírok mögötti temetőrészben, a ravatalozó előtti új sírhely már csak egy van, csak rátemetkezés lehetséges.

Az új rész a ravatalozón túl található, ahol új sírhelyek alakíthatók ki. A viszáki temető ravatalozóját tavaly újítták fel, a kornak teljesen megfelelő.

A viszáki temető

A viszáki temető végső nyughelyül szolgál nemcsak a katolikus, hanem a református és az evangélikus elhunytaknak is. Régebben külön temették a különböző vallású elhunytakat, de ez most már nincs így.

A viszáki temetőben egy II. világháborús hősi halott nyugszik. Kovács László honvéd 1945-ben veszítette életét. Sírját a hozzátartozói gondozzák.¹⁰⁴

Kovács László honvéd sírja a viszáki temetőben

Falusi keresztek a csákánydoroszlói plébánia területén

Csákánydoroszló

A doroszlói temető keresztje. Felirata: *Úr Jézus Krisztus, vedd Hozzád lelkünket*

Kereszt a doroszlói faluvégén. Felirata: Felül: Dicsértessék a Jézus Krisztus.
Alul: Állíttatta néhai Szalay Ferenc 1882-ben, megújíttatta leánya Özv. Babos Józsefné
szül. Szalay Veronika 1914-ben

Kereszt Csákánydoroszló központjában. Fából készült, felirata nincs

Kereszt Csákánydoroszlóban a falu Gasztony felőli részén.
Felirata vagy nem volt, vagy lekopott és már nem olvasható

**Kereszt a templomkert szélén. Felirata felül: Dicsértessék mindörökké.
Alul nincs felirat, vagy lekopott**

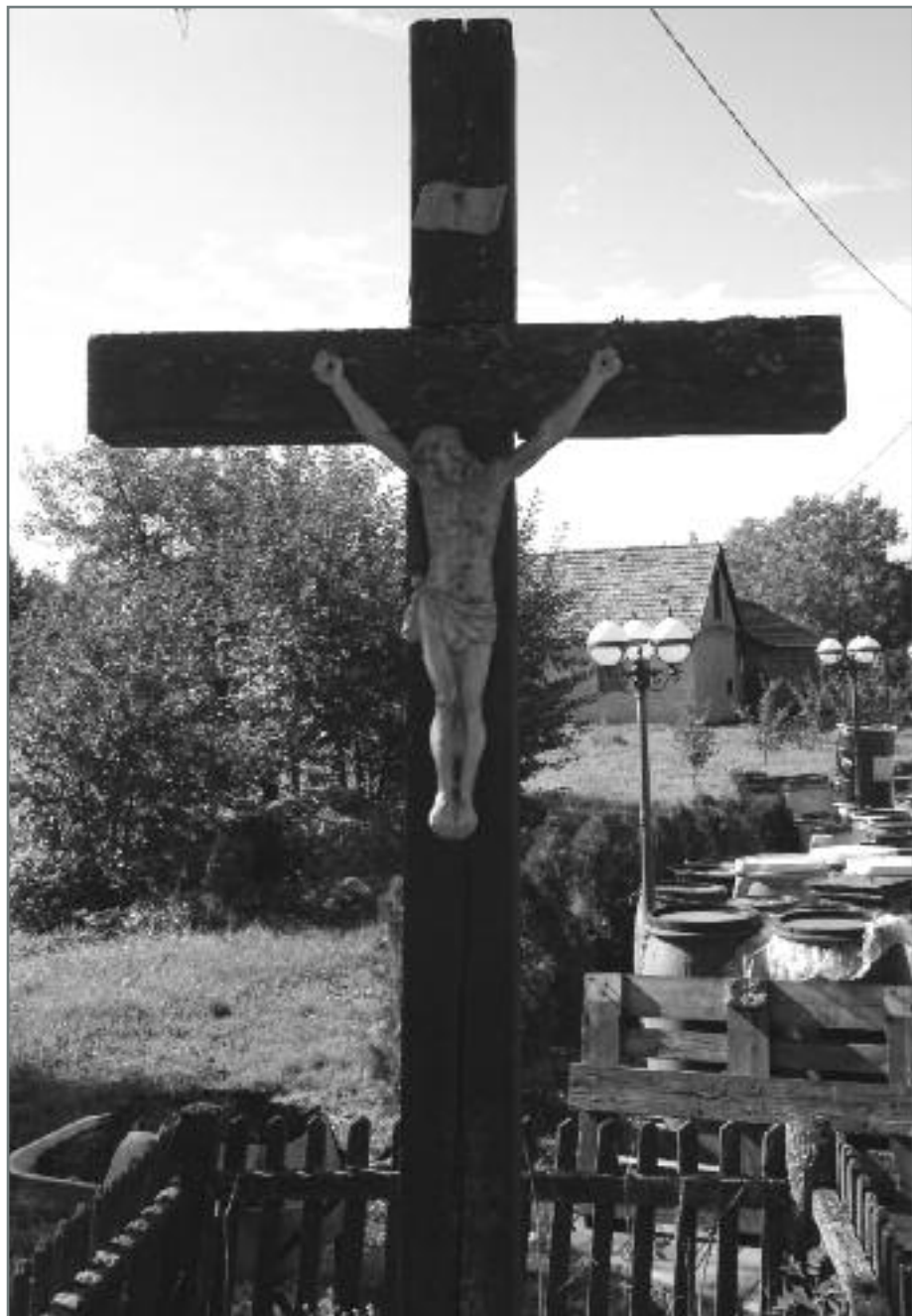
Kereszt a csákánydoroszlói temetőben, a ravatalozó felőli oldalon.
 Felirata felül: Föltámadunk.
 Alul: Isten dicsőségére hívek lelki épülésére Törő Mihály és neje Bedőcs Anna 1904

Kereszt a csákánydoroszlói temetőben, a templom felőli oldalon. Felirata nincs.
Csaba József szerint a keresztet 1871-ben Noe Antalné, született Reizinger Erzsébet
hagyatékából, plusz adakozásból építették

Kereszt az ivánci temetőben. Felirata: Isten dicsősségére!
Emeltette Tóth Barbarics István és neje, Kocsis Erzsébet 1943

Kereszt Iváncon, a pálinkafőzde mellett. Felirata nincs

Kereszt Iváncon, az iskola előtt.
Felirata: Isten dicsőségére, az Ő segítségével a világháborúból való sértetlen
hazatérése emlékére emeltette Huszár Sándor és neje Kiss Eszter 1927

Kereszt Iváncon a szántóföld közepén. Az elbeszélések szerint a keresztet Sigray Antal állíttatta, ugyanis leánya, Margit szekérrel közlekedett azon a helyen, ahol a kereszt áll. A szekér valamilyen oknál fogva felborult, de Margitnak semmi baja nem esett.
Sigray Antal hálából állíttatta a keresztet

Hegyhátszentmárton

Kereszt a hegyhátszentmártoni temetőben. Felirata: Isten dicsőségére!
Emeltette hálából. Sipos István és neje, László Mária 1950.V. 27.

**Kereszt Hegyhátszentmártonban, a falu közepén.
Felirata: Isten dicsősségére emeltette Hegyhátszentmárton község 1943**

Kereszt Gasztonyban, a falu közepén.
Felirata nincs. Az alján az olvasható, hogy 1884

Kereszt Gáspárban, a faluvégén, a 8-as számú út mellett.
Felirata: Dicsértessék a Jézus Krisztus

Kereszt Gasztonyban, a temetőben. Felirata: Menedékünk, vigasztalásunk

Felsőmarác

Kereszt Felsőmarácon, a Csákánydoroszló felőli faluvégén.
A kereszt felirata: Isten dicsőségére emeltette özv. László Anna 1868.
A felsőmaráci hívek hozzájárulásával megújítottatott 1909

Kereszt Felsőmarácon, a belső utcák kereszteződésében.
Felirata: Emeltette László János és neje Sipos Rozália 1903.
A keresztet a Horváth család gondozza

Kereszt Felsőmarácon, az Őriszentpéter felőli faluvégén, a buszfordulónál.
Felirata nincs

**Kereszt Felsőmarácon, a templom mögött.
Felirata nagyon nehezen olvasható: Isten dicsőségére, Magyarország Nagyasszonya
tisztelésére Lőrincz János kezdeményezésére és adakozásán emelték
az alanti felsorolásban, 1908-ban Amerikában időző adakozók**

Kereszt Felsőmarácon, a tótfalui volt falurészben, mely 1961-től teljesen lakatlan.
Felirata: Isten dicsőségére édes magyar hazánk Nagyszanyának tiszteletére emelte
NSG. Nemeskéri Kiss Sándor 1856. évi alapítványa

Kereszt a felsőmaráci temetőben.

Felirata nagyon nehezen olvasható: Isten dicsőségére és Szűz Mária tiszteletére emeltette özv. Németh Józsefné szül. Boldizsár Rozália és unokája Balla Mariska 1926

Kereszt Felsőmarácon, a templom előtt.
 Felirata: Isten dicsőségére és a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére emeltette
 Sövegés Mihályné szül. Szakasics Rozália

Kereszt a falu közepén, melyet 2013 őszén szenteltek fel.
Felirata: Boldogságos szűz Mária Magyarország Nagyasszonya Mindnyájunknak
édes anyja Könyörögj érettünk. 1907

Kereszt Felsőmarácnál, a Himfai parkerdő mellett, a volt erdészet szomszédságában. Feliratai: Isten dicsőségére édes magyar hazánk Nagyszanya tiszteletére emelte Nsg. nemeskéri Kiss Sándor 1856 évi alapítványa. A másik felirat a kereszt oldalán van, és a kereszt felújításáról emlékezik meg: Felújította Horváth László 1994-ben

Kereszt Kemestaródfán a kemesmáli faluvégén.
Felirata: Isten dicsőségére emeltette Fülöp Sándor és neje szül. Zimits Fanni 1907

**Kereszt a kemestaródfai temetőben.
Felirata: Állította Isten dicsőségére Taródfa-Besfa község 1904-ben.
Felújította a Miród-forrásért Egyesület 2008-ban. R.I.P**

Kereszt Kemestaródfán a külső erdő felé vezető út mellett.
Felirata: Isten dicsősségére emeltette Kemestaródfa község 1943

**Kereszt Kemestaródfán a templom előtt.
Felirata: Isten dicsőségére és Szűz Mária tiszteletére emeltette
őzv. Mosolits Ignácné szül. Soproni Katalin 1914**

**Kereszt a kemesmáli temetőben.
2010-ben újították fel a Kovács család és a Miród-forrásért Egyesület jóvoltából.
Felirata nincs**

Kereszt Viszákon, a katolikus iskolakápolna előtt.
Felirata: Atyám! A Te kezeidbe ajánlom lelkemet...

Kereszt a viszáki temetőben.
Felirata: Keresztben van az üdvösség, keresztben az élet,
keresztben oltalom az ellenségtől 1944

*Harangláb a csákánydoroszlói és a hozzá tartozó
plébániák területén*

Harangláb Kemestaródfa község kemesmáli falurészében

Befejezés

A végére értem a csákánydoroszlói és a hozzá tartozó falvak plébániái történetének, szakrális helyei bemutatásának. A legjobb tudásom szerint mutattam be a plébániák, szakrális helyek, kegyhelyek, nevezetességek történetét a történelem néha vérzivataros évszázadaiban. Képekkel, táblázatokkal, versekkel, idézetekkel próbáltam érzékeltetni a plébánosok, lelkészek helyzetét, gazdasági, emberi problémáit, néha üldözésüket. Megállapítható, hogy nem telt eseménytelenül az elmúlt 750 év a környező plébániák életében. Dúlt a tatár, a török, rombolt labanc, kuruc, osztrák, német és a szovjet. Több egyházi személynek menekülni kellett, némelyiküket meg is gyilkolták. Néha a vörös kakas is fellobbant a templomaink körül, elpusztítva azokat. A protestantizmus is zavart okozott a katolikusok között. Gazdaságilag sem volt mindig rózsás a helyzet, sok függött attól, hogy a mindenkori kegyúr hogyan, miképp segítette a plébánost és a plébániát. A mostani helyzet sem jó, régi nagy plébániák, mint az ivánci, a felsőmaráci, a gasztonyi a lélekszám csökkenés miatt Csákánydoroszlóhoz tartoznak. Ugyanakkor Isten segítségével és óvásával él a katolikus hit a könyvben szereplő plébániákon. Állnak, szépülnek a templomok, tanulnak a gyerekek a hittanórákon. Ha van is nehézség, az itt élők hitbuzgalma eddig minden nehézségen átsegítette az egyházközségeket. Kívánom, hogy ez továbbra is így legyen.

Köszönet

Szeretnék köszönetet mondani mindenkinek, aki bármilyen munkával, segítséggel hozzájárult a könyv elkészültéhez. Szeretnék külön köszönetet mondani több személynek:

Fritz Attilának, aki végigkalauzolt Iváncon és Hegyhátszentmártonban a fényképezés során. A felsőmaráci két Horváth családnak, akik végigkalauzoltak a községben a keresztek és a temető fényképezése során. Bali Tibor úrnak, aki Viszákon mutatta meg a község egyházi helyeit, nevezetességeit. Soós Imre úrnak, aki Gasztony községben kalauzolt végig az egyházi helyek, nevezetességek között. Kozó Józsefnek, aki az egyházi iskolák, kántortanítók feltérképezésében segített. Szeretném megköszönni a segítségét Benczik Gyula úrnak, a Vas Megyei Levéltár dolgozójának, amivel nagyban hozzájárult a könyv elkészültéhez. Köszönöm Orsos Zoltán atyának a szép köszöntőjét. Köszönöm Teklits Tamásnak a könyv nyomdai, szerkesztési és tördelési munkáit, valamint Buda Brigittának a sok segítséget.

Amennyiben véletlenül valakit kihagytam a felsorolásból, attól elnézést kérek. Továbbá, ha a könyv tartalmában találnak olyan részletet, ami nem úgy van, vagy olyan történetet, amire nem úgy emlékeznek, mint ahogy leírtam, akkor is elnézést kérek.

Végezetül mindenkinek nagyon jó olvasást kívánok.

Bibliográfia

- Árpádkori okmánytár*, IX. kötet, Pest, 1871.
- BALOGH JÁNOS, *A felsőmaráci Szent Erzsébet templom története*, Yeloprint Kft Szombathely, 2007.
- BALOGH JÁNOS, *Felsőmarác*, Ellátó Nyomda Szombathely, 2000.
- BENCZIK GYULA, *Csákánydoroszló 750 éve*, Csákánydoroszló, 1998.
- BENCZIK GYULA, *Ivác*, Grafika-Typopress Nyomda Budapest, 2001.
- BENCZIK GYULA – FEISZT GYÖRGY, *Pusztatemplomok Vas megyében*, in Vasi Szemle, 2000., 1 szám.
- BIBLIA, Szent István Társulat, Budapest, 1973.
- DIÓS ISTVÁN, *Szentelek élete*, Szent István Társulat, Győri Széchenyi Nyomda 2002.
- Gasztony, Tanulmányok*, Szigatúra Nyomda és Kiadó Kft, Szombathely, 2000.
- Székely László: Gasztony története, Takács Gyula: A templom és a hitélet, Kőhalmi Ferenc: Az iskoláról és egyebekről.
- GÉFIN GYULA, *A szombathelyi egyházmegye története*, III. kötet, Szombathely, 1935.
- GOMBÁS IMRE GÁBOR, *Vasalja története 1945-ig*, Balogh és Társa Nyomda Szombathely, 2000.
- GYÜRKI LÁSZLÓ, *Calendarium, A szombathelyi egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002*, Szombathely, 2002.
- C. HARRACH ERZSÉBET – KISS GYULA, *Vasi Műemlékek*, Szombathely 1983.
- HORVÁTH LAJOS – RÁBA IMRE, *A Szombathelyi Egyházmegye jubileumi sematizmusa 2000*, Szigatúra Nyomda és Kiadó Szombathely 2000.
- INTERNET, www.viszak.hu/pages/település 2013. 03. 28.
- KÜRNYES RÓBERT, *A Szombathelyi Egyházmegye Név és Címtára*. Kapitális Kft Debrecen, 2007.
- LUKCSICS PÁL, *XV. századi pápák oklevelei*, V. Márton pápa (1417–1431) 1. kötet
- MAGYAR KURÍR, *Sarlós Boldogasszony*, 2012. 07. 02. Internet: www.magyarkurir.hu, 2013.08.14.
- Magyar Nemzeti Múzeum törzsanyaga*, Fasc.20.No.2. 1437.
- KRISTÓ GYULA, *Magyarország története 895-1301*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- MOL E 200, A Magyar Kamara Archivuma, *Archivum familiarum Ivanczy*, Ivanczy Péter levelei (1559)

PATAKY LÁSZLÓ, *Az Őrségi Református Egyházmegye története*, Szabad Tér Kiadó, 1992.

PAYR SÁNDOR, *A dunántúli evangélikus egyházkerület története*, I. kötet, Sopron, Székely és Társa Könyvnyomda, 1924. Internet: <http://mek.oszk.hu>.

PESTY FRIGYES, *Helynégyűjtemény*, Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Mikrofilmtár, Első tekerés

PUSKELY MÁRIA, *Árpád-házi Szent Erzsébet*, Kairosz Kiadó, 2007.

SZOMBATHELYI PÜSPÖKI LEVÉLTÁR, *A Szombathelyi Egyházmegye névtára*, Schematismus, 1840–2000.

SPAITSNÉ SIPOS ÉVA, *A csákánydoroszlói templom történetéből*, in Csákánydoroszlói Hírlevél, 1996. Július, II. évfolyam, 7. szám

SZOMBATHELYI PÜSPÖKI LEVÉLTÁR, *A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Schematismus 1840–2000*.

SZOMBATHELYI PÜSPÖKI LEVÉLTÁR, *Batthyány-féle visitatio*, II. kötet, 1758.

SZOMBATHELYI PÜSPÖKI LEVÉLTÁR, *Böle-féle visitatio*, 1831.

SZOMBATHELYI PÜSPÖKI LEVÉLTÁR, *Kazó-féle visitatio*, 1698.

SZOMBATHELYI PÜSPÖKI LEVÉLTÁR, *Sinzenorf-féle visitatio*, 1731.

SZOMBATHELYI PÜSPÖKI LEVÉLTÁR, *Somogyi-féle visitatio*

TAKÓ GÁBOR, *A Miród-forrás története*, Projekt Nyomda Kőszeg, 2006.

TAKÓ GÁBOR, *Csákánydoroszló története*, Pungér Nyomda Szombathely, 2004.

TAKÓ GÁBOR, *Kemestaródfa története*, Balogh és Társa Nyomda Szombathely, 1999.
Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, in Ödenburg und Eisenburg, 1–5 kötet, Wien, Köln, Graz, 1965–2000

VAML Cédulaanyag, Viszák község.

VAML HL, OL. E. 158. Dic. Vas. III/1 kötet, 1599.

VAML, *Hazai Okmánytár*, III. kötet, (MOL. DL. 49596. Rumi család levéltára.)

VAML, *Ivanc Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága*, ir. 44./1957.

VAML, *Körmend*, fszb. ir. 977/1918.

VAML, XXIII, /723/, TÜK iratok, 1953–58.

Jegyzetek

1. TAKÓ, G., *Csákánydoroszló története*, Szombathely, 2004. 180.
2. Uo: 180.
3. Uo: 180.
4. SZPL, *Kazó visitacio*, 1697–98, 338–340.
5. TAKÓ, G., *Csákánydoroszló története*, Szombathely, 2004. 181.
6. C. HARRACH, E. – KISS, GY., *Vasi Műemlékek*, Szombathely 1983. 77–80.
7. Csákányi Hírlevél, Spaitsné Sipos Éva: A csákánydoroszlói templom történetéből, 1996. július, II. évfolyam, 7. szám, 1–2.
8. TAKÓ, G., *Csákánydoroszló története*, Szombathely, 2004. 183–185.
9. VAML, XXIII, /723/TÜK iratok 1953–58.
10. TAKÓ, G., *Csákánydoroszló története*, Szombathely 2004. 138–141
11. GÉFIN, Gy., *A Szombathelyi Egyházmegye története*, III. kötet, Szombathely 1935, 5–451. GYÜRKI, L., *Calendarium, A Szombathelyi Egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002. A Szombathelyi Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa* 10–155. *A Szombathelyi Egyházmegye Név és Címtára* 2007, 6–141.
12. TAKÓ, G., *Csákánydoroszló története*, Szombathely 2004, 187–188.
13. Uo. 188–189.
14. BENCZIK, Gy., *Ivác*, Budapest 2000, 27.
15. BENCZIK, Gy. – FEISZT, Gy., *Pusztatemplomok Vas megyében*, in Vasi Szemle, 2000., 1. szám 82–83.
16. LUKCSICS, P., *XV. századi pápák oklevelei*, V. Márton pápa (1417–1431) 1. kötet 52., 54.
17. BENCZIK, Gy., *Ivác*, Budapest 2000, 47–48.
18. Uo. 49.
19. SZPL, *Kazó visitacio*, 565–567.
20. MOL E 200, A Magyar Kamara Archivuma, *Archivum familiarum Ivanczy*, Ivánczy Péter levelei (1559) 186.
21. BENCZIK, Gy., *Ivác*, Budapest 2000, 65.
22. BENCZIK, Gy., *Ivác*, Budapest 2000, 124.
23. SZPL, *Batthyány visitacio*, 1751 körül, 1376–1410.
24. SZPL, *Böle visitacio*, 1831, 48–68.
25. VAML, *Körmend*, fszb. ir. 977/1918.
26. VAML, Ivác Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága ir. 44./1957.
27. DIÓS, I., *Szentek élete*, Budapest 2002, 948–951.
28. Uo: 820–823.

29. GÉFIN, Gy., *A Szombathelyi Egyházmegye története*, III. kötet, Szombathely 1935, 5–451. GYÜRKI, L., *Calendarium, A Szombathelyi Egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002. A Szombathelyi Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa*, Szombathely 2000, 10–155. *A Szombathelyi Egyházmegye Név és Címtára*, Szombathely 2007, 6–141.
30. SZPL, *A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Schematismus 1840–2000*, 58–60–70–77–78–84.
31. BENCZIK, Gy., *Ivác*, Budapest 2000, 20.
32. SZPL, *Kazó visitacio*, 335–338.
33. *Gasztony*, Szombathely 2000, 133.
34. Uo: 123–125.
35. Uo: 127–134.
36. MAGYAR KURÍR, *Sarlós Boldogasszony*, 2012. 07. 02.
Internet: www.magyarurkurir.hu, 2013.08.14.
37. *Gasztony*, Szombathely 2000, 135–139.
38. Uo: 149–155.
39. Uo: 36–41 és 132–133.
40. Uo: 137.
41. Uo: 74–80.
42. GÉFIN, Gy., *A Szombathelyi Egyházmegye története*, III. kötet, Szombathely 1935, 5–451. GYÜRKI, L., *Calendarium, A Szombathelyi Egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002. A Szombathelyi Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa* 10–155. *A Szombathelyi Egyházmegye Név és Címtára* 2007, 6–141.
43. SZPL, *A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Schematismus 1840–2000*, 14–26–40–59–72.
44. *Árpád-kori okmánytár*, IX. kötet, Pest, 1871. 73.
45. BALOGH, J., *Felsőmarác*, Szombathely 2000, 123.
46. SZPL, *Kazó visitacio*, 565–567.
47. BENCZIK, Gy., *Ivác*, Budapest, 2000, 36.
48. SZPL, *Batthyány-féle visitatio*, II. kötet, 1758. 1376., 1410.
49. SZPL, *Böle visitacio*, 11. kötet, 48–68.
50. BALOGH, J., *Felsőmarác*, Szombathely 2000, 124.
51. PUSKELY, M., *Árpád-házi Szent Erzsébet*, Budapest 2007, 7–78.
52. GÉFIN, Gy., *A Szombathelyi Egyházmegye története*, III. kötet, Szombathely 1935, 5–451. GYÜRKI, L., *Calendarium, A Szombathelyi Egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002. A Szombathelyi Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa*, Szombathely 2000, 10–155. *A Szombathelyi Egyházmegye Név és Címtára*, Szombathely 2007, 6–141.
53. BALOGH, J., *Felsőmarác*, Szombathely 2000, 124–125.
54. BALOGH, J., *A felsőmaráci Szent Erzsébet templom története*, Szombathely, 2007. 6.

55. Uo: 8.
56. BALOGH, J., *Felsőmarác*, Szombathely 2000, 127–131.
57. SZPL, *A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Schematismus 1840–2000*, 58–60–70–77–78–84.
58. BALOGH, J., *Felsőmarác*, Szombathely 2000, 49.
59. SZPL, *Kazó visitacio*, 340–342.
60. SZPL, *Batthyány visitacio*, 849–871.
61. TAKÓ, G., *Kemestaródfa története*, Szombathely, 1999. 24.
62. MAGYAR KURÍR, *Sarlós Boldogasszony*, 2012. 07. 02.
- Internet: www.magyarurur.hu, 2013.08.14.
63. TAKÓ, G., *Csákánydoroszló története*, Szombathely, 2004. 205.
64. TAKÓ, G., *Kemestaródfa története*, Szombathely, 1999. 24–27.
65. Uo: 44. és GOMBÁS, I., *Vasalja története 1945-ig*, Szombathely 2000, 23–32–36–38–43–45–58–61–66.
66. GÉFIN, Gy., *A Szombathelyi Egyházmegye története*, III. kötet, Szombathely 1935, 5–451. GYÜRKI, L., *Calendarium, A Szombathelyi Egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002. A Szombathelyi Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa*, Szombathely 2000, 10–155. *A Szombathelyi Egyházmegye Név és Címtára*, Szombathely 2007, 6–141.
67. SZPL, *A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Schematismus 1840–2000*, 13–26–32–37–40.
68. VAML HO. 3. kötet 10.
69. UB 4. kötet, 10.
70. PESTY, F., *Helynévgyűjtemény*, Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, Mikrofilm-tár, Első tekercs, 175.
71. TAKÓ, G., *A Miród-forrás története*, Kőszeg, 2006. 19.
72. Uo: 21.
73. VAML HL Cédulaanyag, *Viszák község*, DL. 41 204.
74. VAML HL Cédulaanyag, *Viszák község*, 1728. évi összeírás, 614–615.
75. VAML HL Cédulaanyag, *Viszák község*
76. BENCZIK, Gy., *Ivánc*, Budapest, 2000, 50.
77. Uo: 66.
78. INTERNET, www.viszak.hu/pages/település 2013. 03. 28.
79. Ua.
80. BENCZIK, Gy., *Ivánc*, Budapest 2000, 126–133.
81. GÉFIN, Gy., *A Szombathelyi Egyházmegye története*, III. kötet, Szombathely 1935, 5–451. GYÜRKI, L., *Calendarium, A Szombathelyi Egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002. A Szombathelyi Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa*, Szombathely 2000, 10–155. *A Szombathelyi Egyházmegye Név és Címtára*, Szombathely 2007, 6–141.

82. SZPL, *A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Schematismus 1840–2000*, 58–60–70–77–78–84.
83. KRISTÓ, Gy., *Magyarország története 895–1301*, Budapest, 1998. 85–114.
84. PATAKY, L., *Az Őrségi Református Egyházmegye története*, Szabad Tér Kiadó 1992, 11–12.
85. PAYR, S., *A dunántúli evangélikus egyházkerület története*, I. kötet, Sopron 1924. Internet: mek.oszk.hu.
86. Uo.
87. PATAKY, L., *Az Őrségi Református Egyházmegye története*, Szabad Tér Kiadó 1992, 15–18.
88. Uo: 26–27.
89. Uo: 30–36.
90. Uo: 36–40.
91. Uo: 40–42 és 109–114.
92. Uo: 129–131.
93. Uo: 47.
94. Uo: 115–120.
95. Uo: 93–94. és *Gasztony*, Szombathely 2000, 43–46.
96. PAYR, S., *A dunántúli evangélikus egyházkerület története*, I. kötet, Sopron 1924. Internet: mek.oszk.hu.
97. PATAKY, L., *Az Őrségi Református Egyházmegye története*, Szabad Tér Kiadó 1992, 120.
98. TAKÓ, G., *Csákánydoroszló története*, Szombathely, 2004. 249–252.
99. Uo: 230–232.
100. Az ivánci és a hegyhátszentmártoni temető leírását saját tapasztalatom alapján végeztem, a tájékozódásban Fritz Attila egyházközségi elnök segített.
101. *Gasztony*, Szombathely 2000, 109–110. A gasztonyi temető leírásában további segítséget nyújtott Soós Imre egyházközségi elnök.
102. A felsőmarácsi temetőt saját tapasztalatom alapján írtam le, melyben Horváth László és Horváthné Tánczos Szilvia nyújtott segítséget.
103. A kemestaródfai temetőt saját tapasztalatom alapján írtam le.
104. A vizáki temetőt saját tapasztalatom alapján írtam le, melyben Bali Tibor egyházközségi elnök nyújtott segítséget.

Rövidítések: MOL: Magyar Országos Levéltár, SZPL: Szombathelyi Püspöki Levéltár, UB: Urkundenbuch des Burgenlandes, Uo: ugyanott, VAML: Vas Megyei levéltár, VAML HL: Vas Megyei Levéltár Helytörténeti Lexikon, VAML HO: Vas Megyei Levéltár Hazai Okmánytár

Tartalomjegyzék

Ajánló	5
Bevezető	6
Csákánydoroszló	
A templom	7
Nepomuki Szent János	12
Egyházi események	12
Egyházi iskola és a (kántor)tanítók	15
A csákányi plébánosok névsora	19
Nevelők Csákánydoroszlóban	24
Csákányi származású papok névsora	25
Csákánydoroszlóban elhunyt plébános	25
A csákánydoroszlói egyházközségi képviselők névsora	28
Felekezetek változása Csákánydoroszlóban 1840 és 2000 között	28
Ivác–Hegyhátszentmárton	
Az ivánci plébánia története, Hegyhátszentmártonnal kiegészítve	29
Szent Miklós élete (az ivánci templom védőszentje)	41
Szent Márton élete (a hegyhátszentmártoni templom védőszentje)	45
Az ivánci és egyben hegyhátszentmártoni plébánosok névsora a plébánia 1714-es újraszervezése és a protestáns hitről való áttérés óta	46
Káplánok Iváncon	50
Nevelők Iváncon	53
Kisegítő Iváncon	54
Adminisztrátorok Iváncon	54
Ivánci születésű plébánosok	55
Iváncon nevelkedett papok	56

Az ivánci egyházközségi képviselők névsora	57
Felekezetek változása Iváncon 1793–1914 között	57
Érdekességek, szakrális emlékek Iváncon	57

Gasztony

A templom	59
A templom leírása	62
Sarlós Boldogasszony	63
Papok és káplánok	63
Szakrális hely Gasztonyban – Mária-kert	65
Érdekességek, emlékek Gasztonyból	69
Egyházi iskola és a (kántor)tanítók	73
Vasszentmihályi, egyben gasztonyi plébánosok névsora 1951-ig	76
Gasztonyi plébánosok 1951 után	79
Káplánok Gasztonyban	82
Kisegítők Gasztonyban	105
Gasztonyi születésű plébánosok	106
A gasztonyi egyházközségi képviselők névsora	108
Felekezetek változása Gasztonyban 1793–1914 között	108

Felsőmarác

A felsőmaráci plébánia története	109
Árpád-házi Szent Erzsébet élete	112
Plébánosok, káplánok Felsőmarácon	116
Felsőmaráci (Hegyhátmarác) származású papok	119
Egyházi iskola és a (kántor)tanítók	122
Felsőmaráci egyházközségi képviselők névsora	123
Felekezetek változása Felsőmarácon 1793–1914 között	124
A felsőmaráci pestisjárvány	124

Kemestaródfa

A kemestaródfai templom története	127
Sarlós Boldogasszony	129

Események a templom életéből	129
Egyházi iskola és (kántor)tanítók	132
A kemestaródfai plébánosok névsora	135
Káplánok, akik máshol szolgáltak, de egyben káplánok voltak Kemestaródfán is	139
A Kemestaródfáról származó plébánosok névsora	140
Taródfán élt plébános	141
A kemestaródfai egyházközségi képviselők névsora	141
Felekezetek változása Kemestaródfán 1793–1914 között	142
Szagrális hely Kemestaródfáról – A Miród-forrás	142
Vasfüggöny	145
Miród-forrás verse	151
Verstörténet	151

Viszák

Etimológia: Viszák mai nevének kialakulása	153
Felekezetek kialakulása Viszákon	154
Templomok Viszákon	154
Evangélikus és református templom	155
Egyházi iskola és (kántor)tanítók	156
Papok Viszákon	158
A vizzáki egyházközségi képviselők névsora	161
Felekezetek változása Viszákon 1793–1914 között	162
Szent István király	162
Reformáció	168
Ellenreformáció	172
Reformáció Csákányban	175
Református lelkészek Csákányban	175
Reformáció Iváncon és filiáiban	176
Lelkészek Iváncon	178
Reformáció Gasztonyban	179
Gasztony református lelkészei	182
Gasztony evangélikus lelkészei	182

Reformáció Viszákon	183
Temetők a csákánydoroszlói plébánia területén	
Csákánydoroszló	184
A magyarbükcsi temető	192
Ivác	198
Hegyhátszentmárton	202
Gasztony	203
Felsőmarác	205
Kemestaródfa	207
Viszák	210
Falusi keresztek a csákánydoroszlói plébánia területén	
Csákánydoroszló	212
Ivác	219
Hegyhátszentmárton	223
Gasztony	225
Felsőmarác	228
Kemestaródfa	237
Viszák	242
Harangláb a csákánydoroszlói és a hozzá tartozó plébániák területén	
	244
Befejezés	245
Köszönet	246
Bibliográfia	247
Jegyzetek	249